

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA-RESTORASYON PROGRAMI**

**MEDRESE YAPILARININ RESTORASYONU VE YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLMESİ BAĞLAMINDA MÜZELEŞTİRME:
II. BEYAZIT MEDRESESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH ASLAN

İSTANBUL, 2024

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA-RESTORASYON PROGRAMI**

**MEDRESE YAPILARININ RESTORASYONU VE YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLMESİ BAĞLAMINDA MÜZELEŞTİRME:
II. BEYAZIT MEDRESESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Abdullah ASLAN
(220211031)**

**Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi, Onur Şimşek)**

İSTANBUL, 2024

27/06/2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Koruma-Restorasyon Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 220211031 numaralı Abdullah ASLAN'ın hazırladığı “Medrese Yapılarının Restorasyonu ve Yeniden İşlevlendirilmesi Bağlamında Müzeleştirme: II. Beyazıt Medresesi Örneği” konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 27/06/2024 Perşembe günü saat 14:00’da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. Dr. Öğr. Üyesi Onur ŞİMŞEK (Danışman)	KABUL
2. Dr. Öğr. Üyesi Mesut DURAL	KABUL
3. Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Vefa ÇOBANĞLU	KABUL
4. (İkinci Danışman)*.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Abdullah Aslan

MEDRESE YAPILARININ RESTORASYONU VE YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ BAĞLAMINDA MÜZELEŞTİRME: II. BEYAZIT MEDRESESİ ÖRNEĞİ

Abdullah Aslan

ÖZET

İstanbul İli Fatih ilçesinde Balabanağa mahallesinde bulunan banisi II. Bayezid Veli Han olan külliye'nin eğitim yapısı olarak 1505-1506 yılları arasında inşa edilmiştir. II. Bayezid Medresesi 1983 tarihinde Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi olarak yeniden açılmıştır. Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, 2014-2021 yılları arasında yürütülen onarım ve sağlamlaştırma uygulamaları ile müze teşhir elemanları için gerçekleştirilen yeni uygulamalar tezin ana konusudur.

Medreselerin ortaya çıkışından sonra Osmanlı Devleti aracılığıyla medrese eğitimleri geliştirilerek dönemin en önemli devlet yöneticilerinin eğitim aldığı yapılar haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile medreseler yeniden işlevlendirilmiştir. Medrese yapılarının kendine özgü plan şemaları, odaları, yürüme alanları olabilecek şekilde kullanılan revaklı avluları ve açık avlusu ile çağdaş sergileme teknikleri bakımından oldukça uygun yapılardır. Tezin konusunun olan restorasyon uygulamaları ile öncelikle medrese yapısının temel statik sorunlarının giderildiği ve güçlendirdiği en nihayetinde eserlerin ziyaretçilerine yeniden açılmasıyla bu serüveninin her aşaması anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: II. Bayezid Medresesi, Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, II. Bayezid Medresesi Restorasyon Uygulamaları, II. Bayezid Külliyesi.

Museumization In The Context Of Restoration And Re-fuctioning Of Madrasah Structures: Case In Point II. Beyazit Madrasah

Abdullah Aslan

ABSTRACT

II. Bayezid Madrasah was built between 1505-1506 as the educational structure of the complex, whose banner is Bayezid II Veli Khan, located in Balabanağa neighbourhood in Fatih district of Istanbul province. The main subject of the thesis is the phases of Bayezid II Madrasah until today and the efforts to exhibit it with modern techniques through the restoration works carried out between 2014-2021 within the scope of contemporary museology principles as the Turkish Foundation Calligraphy Arts Museum, which was transformed in 1983.

Following the establishment of madrasahs, madrasah education underwent significant development within the Ottoman Empire, serving as the institutions where key state administrators of the era were educated. These buildings are obliged to be preserved as the relics of the civilisation that has survived to the present day. The fact that these buildings are not used as educational buildings today should not cause us to forget their periodical features and architectural shaping. Madrasah buildings are very suitable structures in terms of contemporary exhibition techniques with their unique plan schemes, rooms, porticoed courtyards used as walking areas and open courtyards. With the restoration works, which are the subject of the thesis, first of all, the basic static problems of the madrasah structure are eliminated and strengthened, and finally, every stage of this adventure is explained by reopening the works to the visitors.

Keywords: Bayezid II Madrasah, Turkish Foundation Calligraphy Museum, Bayezid II Madrasah Restoration Works, Bayezid II Com

ÖN SÖZ

Tez çalışması boyunca geçirdiğim yolculuk, birçok değerli kişinin katkısı ve desteğiyle daha anlamlı ve verimli hale geldi. Başlangıçta, en büyük destekçim ve motivasyon kaynağım olan eşim Duygu Aslan'a teşekkür etmek istiyorum. Aldığım kararlarda bana güvenip, sonsuz sabır ve anlayış gösterdiği için ve bana her zaman destek olduğun için minnettarım.

Danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Onur Şimşek'e, değerli rehberliği ve yol göstericiliği için derin bir şükran borçluyum. Bilgeliği, rehberliği ve yönlendirmesi sayesinde tez sürecimde her zaman doğru yolu bulmama yardımcı oldu.

Ayrıca, II. Beyazıd Medresesi Restorasyon Uygulama İşinin yüklenici Firması olan Yılmaz Yapı Taah. ve Tic. Ltd. Şti.'nin sahibi, Yusuf Yılmaz Bey'e, çalışma arkadaşlarım Sanat Tarihçisi Melek Ordu Güner, Restoratör Konservatör Kübra Emanet Gökay ve Restoratör Bilal Gül'e samimi destekleri ve işbirlikleri için teşekkür ediyorum.

Son olarak, II. Beyazıd Medresesi restorasyonunda emeği geçen tüm ekibe teşekkürlerimi borç bilirim.

Bu tez çalışması, sadece akademik bilgi kazanımımı artırmakla kalmadı, aynı zamanda değerli bir deneyim fırsatı sundu. Her birinizin katkısı, bu yolculuğun önemli bir parçası oldu ve bundan dolayı minnettarım.

Haziran/2024

Abdullah Aslan

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	xi
FOTOĞRAF LİSTESİ	xvi
TABLO LİSTESİ	xxiii
KISALTMALAR	xxiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. MEDRESE TANIMI.....	3
1.1. TÜRK-İSLAM MİMARİSİNDE MEDRESE GELENEĞİ VE YAPILARI....	5
1.2. BÜYÜK SELÇUKLU DÖNEMİ VE ÖNCESİ	8
1.3. ANADOLU ŞELÇUKLU DÖNEMİ	9
1.3. ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ MEDRESE YAPILARI	10
1.4. OSMANLI DÖNEMİ	16
1.4.1. Erken Devir Osmanlı Dönemi Medrese Yapıları.....	16
1.4.2. Klasik Devir Osmanlı Dönemi Medrese Yapıları	22
1.4.3. Geç Devir Osmanlı Dönemi Medrese Yapıları.....	29
İKİNCİ BÖLÜM	32
2. II. BEYAZID KÜLLİYESİ VE II. BEYAZID MEDRESESİ.....	32
2.1. II. BEYAZID DÖNEMİ VE MİMARİ ÖZELLİKLERİ	32
2.1.1. II. Beyazıt'ın Hayatı	33
2.1.2. II. Beyazıt Dönemi Genel Özellikleri	36
2.1.3. II. Beyazıt Dönemi'ndeki Diğer Yapılar	37
2.2. II. BEYAZID KÜLLİYESİ'NİN YAPIMI VE TARİHSEL SÜRECİ	38
2.3. KÜLLİYE BİRİMLERİ VE YAPI ÖZELLİKLERİ.....	38
2.3.1. Cami	40
2.3.2. Tabhane	48
2.3.3. Hamam (Türk Hamam Kültürü Müzesi)	51
2.3.4. Hünkâr Kasrı	61
2.3.5. Veliddin Efendi Kütüphanesi	65
2.3.6. Sıbyan Mektebi	66
2.3.7. İmaret ve Kervansarayı (Beyazıt Devlet Kütüphanesi)	67

2.3.8. Türbe ve Hazireler	78
2.4. II.BEYAZID MEDRESESİ.....	81
2.4.1. II. Beyazıt Medresesi'nin Yapısal Özellikleri	84
2.4.2. II. Beyazıt Medresesi Plan Şeması	84
2.4.3. II. Beyazıt Medresesi'nin 2014 Yılına Kadar Geçirdiği Restorasyon Süreçleri.....	89
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	90
3. II. BEYAZID MEDRESESİ'NİN MÜZELEŞME SÜRECİ	90
3.1. II. BEYAZID MEDRESESİ'NİN İŞLEVİNİ YİTİRMESİ	90
3.1.1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Getirdiği Yenilikler	91
3.1.2. Türkiye'de İşlevini Yitirmiş Medreseler ve Kullanım Amaçları	91
3.1.3. II. Beyazıt Medresesi'nin İnkılap ve Şehir Vesikaları Müzesi ve Kütüphanesi'ne Dönüşümü	94
3.1.4. II. Beyazıt Medresesi'nin Hat Sanatları Müzesi'ne Dönüşümü ...	101
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	103
4. II. BEYAZID MEDRESESİ'NİN 2014-2021 YILLARI ARASI RESTORASYON UYGULAMA SÜRECİ	103
4.1. GENEL RESTORASYON MÜDAHALELERİ.....	103
4.1.1. Muhdes Eklerin Kaldırılması	104
4.1.2. Sıva, Döşeme, Kalemîşi Araştırmalarının Yapılması.....	108
4.1.3. Çimento Sıva Raspası.....	119
4.1.4. Çürümüş Ahşap Hatılların Yenilenmesi	123
4.1.5. Özgün Olmayan Bacaların Yenilenmesi.....	126
4.1.6. Horasan Sıva Yapılması ve Nefaset Uygulaması	130
4.1.7. Özgün Olan Mukarnaların Korunması, Özgün Olmayan Mukarnaların Yerinde Dökme Tekniği İle Yenilenmesi.....	134
4.1.8. Kalemîşi Uygulamaları.....	138
4.1.9. Baca Yaşmaklarının Özgününe Uygun Olarak Yeniden Yapılması	146
4.1.10. İçlik- Dışlık Uygulamaları.....	147
4.1.11. Özgün Kapıların Onarılması	150
4.1.12. Yeni Ahşap Pencere ve Kapı Yapılması	151
4.1.13. Çürümüş Olan Dershane Saçağının Yenilenmesi	153
4.1.14. Kubbe Üzeri Yapılan Çalışmalar	155
4.1.14.1. Mevcut Kurşunların Toplanması.....	155
4.1.14.2. Geçici Çatı Yapılması	156
4.1.14.3. Kubbe Üzeri Dolguların Kaldırılması	157
4.1.14.4. Pomza Malzeme İle Kubbe Üzeri Dolgu.....	158
4.1.14.5. Kubbelerin Horasan Sıvasının Yapılması	160
4.1.14.6. Kubbelere ve Eğimli Alanlara Çamur Sıva Yapılması	160
4.1.14.7. Kubbe Eteklerine Ahşap Hatıl ve Derz İmalatları	161

4.1.14.8. Kubbelerin ve Eğimli Alanların Kurşun Örtü İle Kapatılması ..	162
4.1.14.9. Kubbe Alemlerinin Yapılması	164
4.1.15. Statik ve Güçlendirmeye Yönelik Müdahaleler ve Değerlendirmeler	165
4.1.15.1. Enjeksiyon Yapılması	165
4.1.15.2. Beden Duvarı Üzeri Paslanmaz Hatıl Sistemi Yapılması	166
4.1.15.3. Dershane Kubbesinde Paslanmaz Kuşak Yapılması.....	166
4.2. MÜZELEŞTİRME PROJESİ BAĞLAMINDA YENİ SİSTEMİN ENTEGRE EDİLMESİ	168
4.2.1. Mekansal Kurguya Yönelik Müdahaleler ve Değerlendirmeler	168
4.2.1.1. Yükseltilmiş Döşeme Yapılması	168
4.2.1.2. Revaklı Avlunun Cam İle Kapatılması.....	170
4.2.1.3. Bahçe Duvarı Üzeri Korkuluk Yapılması	171
4.2.2. Müze Aydınlatma Projesine Yönelik Müdahaleler ve Değerlendirmeler	173
4.2.2.1. İçlik- Dışlık Arasının Kapatılması	173
4.2.2.2. Ahşap Pencerelelere Stor Perde Yapılması.....	175
4.2.3. Yapıya İlave Edilen Müze Teşhir Elemanları ve Değerlendirilmeleri	175
4.2.4. Döşeme İmalatları ve Değerlendirmeleri.....	177
4.2.5. Tesisast Projesine Yönelik Müdahaleler ve Değerlendirmeler	178
4.2.5.1. Mekanik Sisteme Müdahaleler ve Değerlendirmeler	178
4.2.5.1.1. Isıtma ve Soğutma Sistemleri Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri	178
4.2.5.1.2. Havalandırma Sistemleri Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri ..	181
4.2.5.1.3. Sıhhi Tesisat Sistemleri Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri	182
4.2.5.1.4. Yangın Tesisat Sistemleri Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri..	184
4.2.5.2. Elektrik Sistemine Müdahaleler ve Değerlendirmeler.....	184
4.2.5.2.1. Zayıf Akım Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri	184
4.2.5.2.2. Güçlü Akım Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri	186
4.2.6. Diğer ve Müdahaleler ve Değerlendirmeler	188
4.3. DIŞ MEKÂN ÇEVRE DÜZENLEME UYGULAMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	188
4.3.1. İç Avlu Çevre Düzenlemesi ve Değerlendirmesi	188
4.3.2. Dış Avlu Çevre Düzenlemesi ve Değerlendirmesi.....	190
BEŞİNCİ BÖLÜM	193
5. TARİHİ YAPILARIN MÜZE OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ	193
5.1.1. Yurt Dışında Tarihi Medrese ve Manastır Yapıların Müzeleştirilmesine Örnekler	194

5.1.2. Türkiye’de Tarihi Medreselerin Müzeleştirilmesine Örnekler ve Karşılaştırma.....	200
5.2. BEYAZID MEDRESESİ’NİN MÜZE OLARAK KULLANIMININ GETİRDİĞİ AVANTAJLAR	204
5.3. BEYAZID MEDRESESİ’NİN MÜZE OLARAK KULLANIMININ GETİRDİĞİ DEZAVANTAJLAR.....	206
5.4. BEYAZID MEDRESESİ’NİN HAT SANATLARI MÜZESİ OLARAK İŞLEVİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	208
SONUÇ.....	212
KAYNAKÇA	214
EKLER.....	220

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. 1. Medreselerin Plan Elemanları, Mustafa R. Abicel (Vakıf Haftası Dergisi, S.249, 1991).....	4
Şekil 1. 2. Anadolu Medreselerinin Tipoloji Şeması (Abdullah Aslan, 2023).....	5
Şekil 1. 3. Sağdaki Hargird Medresesi (Horasan) Plan Şeması 11.Yy, Soldaki Rey Medresesi Plan Şeması 11.Yy. (Bekir Hüseyin Tekin,2018,S.5).....	8
Şekil 1. 4. Günümüze Ulaşan Anadolu Selçuklu Medreseleri (Selçuklu Devri Tarih Ve Mimari Anıtlar Haritaları, Yapı Ve Kredi Bankası 1971)	10
Şekil 1. 5. Anadolu Selçuklu Medreseleri Günümüze Ulaşan, Kısmen Ulaşan Ve Ulaşamayan Yapılar Örnekleri (Abdullah Aslan, 2023)	11
Şekil 1. 6. Anadolu Selçuklu Medreseleri Günümüze Ulaşan, Kısmen Ulaşan Ve Ulaşamayan Yapılar Örnekleri Devamı (Abdullah Aslan, 2023).....	12
Şekil 1. 7. İznik, Götzfried Maps Dijital Arşivi (Https://Www.Vintage-Maps.Com/En/ Erişim Tarihi:06.08.2023 Erişim Saati:22.36)	17
Şekil 1. 8. İznik Süleyman Paşa Medresesi Plan Ve Kesitleri (Salt Araştırma Arşivi, Ali Saim Ülgen).....	18
Şekil 1. 9. Fatih Camii Külliyesi Sahn-I Seman Medreseleri Havadan Görünümü (3bistanbul)	20
Şekil 1. 10. Süleymaniye Külliyesi Medresesi Üstten Görünüm (İbb, 3b İstanbul)..	24
Şekil 2. 1. İstanbul II. Bayezid Külliyesi Vaziyet Planı (Semavi Eyice, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi Cilt 3).....	32
Şekil 2. 2. Sultan II. Beyazıt Tahta Çıktığında Osmanlı Sınırları (Abdullah Aslan, 2023)	33
Şekil 2. 3. Sultan II. Beyazıt Portresi, Tuval Üzerine Yağlı Boya,	35
Şekil 2. 4. Sultan II. Beyazıt'ın Cülüs Töreni, Hünername Cilt1,	35
Şekil 2. 5. Sultan II. Beyazıt'ın Portresi, Konstantin Karadağlı, Topkapı Sarayı Müzesi.....	36
Şekil 2. 6. Soldaki Amasya II. Bayezid Medresesi (İ. Aydın Yüksel)	37
Şekil 2. 7. Sağdaki Edirne II. Beyazıt Medresesi (Doğan Kuban 2007, S.198)	37
Şekil 2. 8. İstanbul II. Beyazıt Medresesi Plan Şeması (Reşat Ekrem Koçu).....	38
Şekil 2. 9. İstanbul II. Beyazıt Külliyesi Vaziyet Planı (İ.Aydın Yüksel) 1-Cami, 2- İmaret, 3-Kervansaray,4- Sultan Beyazıt Türbesi, 5-Medrese, 6- Hamam.	39
Şekil 2. 10. İstanbul II. Beyazıt Külliyesi Havadan Görünümü (3b İstanbul).....	39
Şekil 2. 11. II. Bayezid Camii Plan Şeması (İbb Şehir Haritaları)	40

Şekil 2. 12. II. Bayezid Camii Havadan Görünüm (3b İstanbul).....	40
Şekil 2. 13. İstanbul II. Beyazıd Camii Plan Ve Yan Kesiti (C. Gurlit,1910-11)	
Şekil 2. 14. İstanbul II. Beyazıd Camii Ön Görünüm (C.Gurlit,1910-11).....	41
Şekil 2. 15. Soldaki İstanbul II. Beyazıd Camii Ayverdi Haritası (1875-1882).....	41
Şekil 2. 16. Sağdaki İstanbul II. Beyazıd Camii J. Pervititch Haritası (1922-1945) .	41
Şekil 2. 17. Soldaki İstanbul II. Beyazıd Camii Şadırvanı,1900-1909	
(Constantinople: Cour Et Fontaine De La Mosquee Bayazed /Edit: E.F. Rochat,Atatürk Kitaplığı)	42
Şekil 2. 18. Sağdaki İstanbul II. Beyazıd Camii Şadırvanı,1900-1909	
(Constantinople: Cour Et Fontaine De La Mosquee Bayazed /Edit: E.F. Rochat Atatürk Kitaplığı).....	42
Şekil 2. 19. Soldaki İstanbul II. Beyazıd Camii Planında Şadırvan Ve Etrafında	
Görülen 4 Adet Servi Ağacı, 1910-1920 (Jacques Ludwigsohn)	43
Şekil 2. 20. Sağdaki İstanbul II. Beyazıd Camii Planında Şadırvan Ve Etrafında	
Görülen Servi Ağacı Fotoğrafı, 1920'ler (Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi) 43	
Şekil 2. 21. İstanbul II. Beyazıd Camii İç Avlusunda Kurulan Sergiler 1900-1915	
(ATatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi).....	44
Şekil 2. 22. İstanbul II. Beyazıd Camii İç Avlusunda Kurulan Güvercinlik 1905-	
1907, (Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi).....	44
Şekil 2. 23. Küllük Kahvesi, 1910-1915 (Atatürk Kitaplığı).....	45
Şekil 2. 24. Son Posta Gazetesi, 13.02.1936 Tarihli Fırtına Haberi	47
Şekil 2. 25. İstanbul II. Beyazıt Cami 1962 Onarımı Minare Ve Cephede Görülen	
İskele Detayı (Şinaşi Akbulut Arşivi, Atatürk Kitaplığı)	47
Şekil 2. 26. İstanbul II. Beyazıt Cami 1962 Onarımı Minarede Görülen İskele Detayı	
(Şinaşi Akbulut Arşivi, Atatürk Kitaplığı)	47
Şekil 2. 27. İstanbul II. Beyazıd Camii Ana Kubbe Kasnağı İskele Detayı 1960'lar	
(Ali Saim Ülgen Arşivi, Salt Araştırma)	48
Şekil 2. 28. İstanbul II. Beyazıd Tabhaneleri Plan Şeması (Jacques Judwigsohn)....	49
Şekil 2. 29. İstanbul II. Beyazıd Tabhaneleri Havadan Görünümüğ (İbb Arşivi,1966	
Yılı).....	49
Şekil 2. 30. İstanbul II. Beyazıd Camii Tabhaneleri 1880- 1895 (Atatürk Kitaplığı	
Kartpostal Arşivi)	50
Şekil 2. 31. İstanbul II. Beyazıd Camii Tabhaneleri 1900-1910 (Atatürk Kitaplığı	
Kartpostal Arşivi)	50
Şekil 2. 32. İstanbul II. Beyazıd Camii Tabhaneleri 1880-1900 (Atatürk Kitaplığı	
Kartpostal Arşivi)	50
Şekil 2. 33. İstanbul II. Beyazıd Camii Tabhaneleri 1900-1910 (Atatürk Kitaplığı)51	
Şekil 2. 34. Beyazıt Hamamı, Siyah Beyaz Difüzyon Haritası, İbb Şehir Haritaları	
(https://Sehirharitasi.İbb.Gov.Tr/Erişim Tarihi: 22.10.2023 Erişim Saati: 20.17)	
.....	52

Şekil 2. 35. Beyazıt Hamamı, 580 Ada 33-34 Parseller Üzerinde Olduğunu Gösterir Harita, Fatih Belediyesi, (https://Kentrehberi.Fatih.Bel.Tr/Webgis/ Erişim Tarihi: 22.10.2023 Erişim Saati: 21.02).....	52
Şekil 2. 36. Beyazıt Hamamı Temel Kazısından Çıkan.....	54
Şekil 2. 37. Beyazıt Hamamı Temel Kazısı.....	54
Şekil 2. 38. Beyazıt Hamamı Plan Şeması (H. Gluck)	55
Şekil 2. 39. Beyazıt Hamamı, J. Pervititch Haritası 1922-1945	56
Şekil 2. 40. Beyazıt Hamamı, Depo İçin Eklenen Ara Katlar,	57
Şekil 2. 41. Beyazıt Hamamı, İç Görünümü.....	57
Şekil 2. 42. Beyazıt Hamamı 1966 Yılı Hava Fotoğrafı.....	58
Şekil 2. 43. Beyazıt Hamamı Eski Onarımı (Encümen Arşivi,1972)	58
Şekil 2. 44. Beyazıt Hamamı Eski Onarımı (Yüksel, Bülbül, 2010).....	59
Şekil 2. 45. Beyazıt Hamamı A. 1982 Yılı Hava Fotoğrafı, B. 2006 Yılı Hava Fotoğrafı.....	59
Şekil 2. 46. Beyazıt Hamamı, 2002-2015 Yılları Restorasyon Çalışması Öncesi.....	60
Şekil 2. 47. Beyazıt Hamamı 2021 Yılı Hava Fotoğrafı.....	60
Şekil 2. 48. İstanbul II. Beyazıt Hünkâr Kasrı Plan Şeması (İ. Aydın Yüksel).....	61
Şekil 2. 49. İstanbul İstanbul II. Beyazıt Hünkâr Kasrı 1911 Yılı Ve Öncesi (Encümen Arşivi).....	62
Şekil 2. 50. İstanbul İstanbul II. Beyazıt Hünkâr Kasrı Yan Cephe 1911 Yılı Ve Öncesi (Encümen Arşivi).....	62
Şekil 2. 51. İstanbul II. Beyazıt Hünkâr Kasrı İçinden Pencere Detayı 1911 Yılı Ve Öncesi (Encümen Arşivi).....	62
Şekil 2. 52. İstanbul II. Beyazıt Hünkâr Kasrı İçinden Pencere Detayı 1911 Yılı Ve Öncesi (Encümen Arşivi).....	62
Şekil 2. 53. İstanbul II. Beyazıt Hünkâr Kasrı 1961 Yılı Onarımı Öncesi (Koç Üniversitesi Cahide Tamer Arşivi)	63
Şekil 2. 54. İstanbul II Beyazıt Hünkâr Kasrı 1961 Yılı Onarımı Esnasında (Ali Saim Ülgen Arşivi Salt Araştırma)	63
Şekil 2. 55. İstanbul II. Beyazıt Hünkâr Kasrı 1961	64
Şekil 2. 56. 2011 Yılı Yangından Önceki Hali (Vgm Arşivi)	64
Şekil 2. 57. II. Bayezid Camii Hünkâr Kasrı,	64
Şekil 2. 58. Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi Ada, Parsei Gösterir Şema	65
Şekil 2. 59. Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi, Alman Mavileri Haritası 1912-13.....	65
Şekil 2. 60. Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi Üstten Görünüm (3b İstanbul)	65
Şekil 2. 61. İstanbul II. Beyazıt Sıbyan Mektebi Plan Çizimi (Semavi Eyice)	67
Şekil 2. 62. Beyazıt İmaretı Ve Kervansarayı Siyah Beyaz Solar Haritası, İbb Şehir Haritaları (https://Sehirharitasi.Ibb.Gov.Tr/ Erişim Tarihi: 24.10.2023 Erişim Saati: 15.39).....	68

Şekil 2. 63. Beyazıt İmaretı Ve Kervansarayı 612 Ada 23 Parsel Üzerinde Olduğunu Gösterir Harita, Fatih Belediyesi, (https://Kentrehberi.Fatih.Bel.Tr/Webgis/ Erişim Tarihi: 24.10.2023 Erişim Saati: 16.13	68
Şekil 2. 64. II. Beyazıt İmaretı İç Avlusı (Semavi Eyice)	69
Şekil 2. 65. II. Beyazıt İmaretı Mekanları (Çelebi Gelir.....	70
Şekil 2. 66. II. Bayezid Evkafının İdare Merkezi, (Sebah Joailler,1880)	71
Şekil 2. 67. En Eski Ahşap Bina Yıkıldı Başlıklı.....	71
Şekil 2. 68. Ressam Ahmet Ziya Akbulut'un Dolmabahçe Sarayı Resim Müzesinde Bulunan Tablosu, 1922	71
Şekil 2. 69. II. Bayezid İmaretı Açık Avlulu İken 1966 Yılı Hava Fotoğrafı (İbb Şehir Haritaları)	72
Şekil 2. 70. II. Bayezid İmaretı Açık Avlusunun Kapatılmış Hali 1982 Hava Fotoğrafı (İbb Şehir Haritaları).....	72
Şekil 2. 71. İstanbul II. Beyazıt Cami Ve İmaretı, 1843 Joseph Phlibert Girault De Prangey (Encümen Arşivi).....	73
Şekil 2. 72. İstanbul II. Beyazıt İmaretı Önündeki Duvarın Kaldırılmış Hali	74
Şekil 2. 73. II. Beyazıt İmaretı Önünde Muhtelemen	74
Şekil 2. 74. İstanbul II. Beyazıt İmaretı Ve Misafirhane-İ Askeri Gösteren Ayverdi Haritaları 1878 (Salt Araştırma)	75
Şekil 2. 75. İstanbul II. Beyazıt İmaretı Ve Misafirhane-İ Askeri Beyazıt Kulesi'nden Panorama / Germain-Ferdinand Sengès / 1878 / Parça 7-10 (Salt Araştırma)	75
Şekil 2. 76. II. Beyazıt Kervansarayı, Askeri Okul,	76
Şekil 2. 77. II. Beyazıt İmaret Kısmı I. Abdülhamit Tarafından	76
Şekil 2. 78. İstanbul II. Beyazıt İmaret Ve Kervansaray Kısmının Günümüz Yan Cephe Görünümü (3b İstanbul)	77
Şekil 2. 79. İstanbul II. Beyazıt İmaret Ve Kervansaray Kısmının Günümüz Ön Cephe Görünümü (3b İstanbul)	77
Şekil 2. 80. İstanbul II. Beyazıt İmaret Ve Kervansaray Kısmının Günümüz Arka Cephe Görünümü (3b İstanbul)	77
Şekil 2. 81. II. Beyazıt Türbesi Üstten Görünümü (3b İstanbul).....	78
Şekil 2. 82. İstanbul Iı. Beyazıt Medresesi Vaziyet Planı.....	82
Şekil 2. 83. II. Beyazıt Medresesi Havuzu Hava Fotoğrafı 1956 İstimlak Öncesi (Atatürk Kitaplığı)	83
Şekil 2. 84. II. Beyazıt Medresesi Havuzu 1956 İstimlak Sonrası (Siyah- Beyaz Difüzyon Haritası, İbb)	83
Şekil 2. 85. Beyazıt Meydanı Ve Medrese, 1920-30 (Atatürk Kitaplığı)	84
Şekil 2. 86. İstanbul II. Beyazıt Medresesi Plan Şeması.....	85
Şekil 2. 87. İstanbul II. Beyazıt Medrese Birimleri (Abdullah Aslan,2023)	86
Şekil 2. 88. Medresenin Dış İhata Duvarları 1956 Öncesi	87

Şekil 2. 89. Medresenin Dış İhata Duvarları Yıkılırken, 1956 Ve Sonrası (Encümen Arşivi).....	87
Şekil 2. 90. İstanbul II. Beyazıt Meydanı Yapılırken Medrese Önünde Yıkılan Binalar Ve Tamamlanan Medrese (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi).....	88
Şekil 3. 1. Son Saat Gazetesi, 04.09.1929.....	46
Şekil 3. 2. Refik Halid Karay'ın 18/9/1956 Tarihli Yeni İstanbul Yazısı	53
Şekil 3. 4. 8 Ağustos 1937 Tarihli, İnkılap Müzesi Var Mı Varsa Nerde? Başlıklı Tan Gazetesi Haberi (İstanbul Üniversitesi Dijital Gazete Arşivi).....	96
Şekil 3. 5. İnkılab Müzesi Yarın Açılıyor Son Posta Gazete Haberi, 10.07.1939....	97
Şekil 3. 6. Beyazıddaki İnkılap Müzesi Dün Açıldı Gazete Haberi 11.07.1939	97
Şekil 3. 7. İnkılap Müzesi Sergileme Teknikleri Görünümü	98
Şekil 3. 8. Gazanfer Ağa Medresesi'ne Taşınan İnkılap Müzesi.....	99
Şekil 3. 9. Hasan Bedrettin Ülgen'e Ait 21.12.1940 Tarihli Namık Kemal Sergisi'nde Ne Var Adlı Yazısı (İstanbul Üniversitesi Dijital Gazete Arşivi)	100
Şekil 3. 10. Beyazıt Medresesi, Hat Sanatları Müzesi.....	102
Şekil 3. 11. İstanbul Iı. Beyazıt Medresesi – Hat Sanatları Müzesi 13x8 Cm Siyah Beyaz Otoğraf (Salt Galata Dijital Arşivi, Ali Saim Ülgen Arşivi)	102
Şekil 4. 1. Tavan Planı Üzerinde Bezeme Çıkan Alanlar (A.Aslan)	115
Şekil 5. 1. Yemen- Rada'a Da Bulunan Amiriyeye Medresesi, Eski Fotoğrafı (Unesco).....	196
Şekil 5. 2. Yemen- Rada'a Da Bulunan Amiriyeye Medresesi Müze Olduktan Sonra	196
Şekil 5. 3. Yemen- Rada'a Da Bulunan Amiriyeye Medresesi Üst Galeri.....	197
Şekil 5. 4. Yemen- Rada'a Da Bulunan Amiriyeye Medresesi Temizlenen Taşlar ..	197
Şekil 5. 5. Fas, Merakeş, Ali Bin Yusuf İç Avlu Görünümü (https://www.google.com.tr/travel/entity/key/ Erişim Tarihi: 15.03.2024 Erişim Saati: 10.55)	198
Şekil 5. 6. Fas Merakeş, Medresenin İçi, Sergilenen Eserler (https://www.google.com.tr/travel/entity/key/ Erişim Tarihi: 15.03.2024 Erişim Saati: 10.55)	198
Şekil 5. 7. Unterlinden Müzesi İçinden Görünüm (https://www.museum-unterlinden.com/de/museum-2/architektur/ Erişim Tarihi: 16.03.2024 Erişim Saati 09.04)	199
Şekil 5. 8. Unterlinden Müzesi, Sinn Kanalı, Çağdaş Müze Binası (https://www.museum-unterlinden.com/de/museum-2/architektur/ Erişim Tarihi: 16.03.2024 Erişim Saati 09.11).....	200

FOTOĞRAF LİSTESİ

Sayfa

Fotoğraf 2. 1. İstanbul II. Beyazıt Sıbyan Mektebi (Abdullah Aslan, 2014).....	67
Fotoğraf 2. 2. II. Beyazıt Türbesi Giriş Kapısı (Abdullah Aslan, 2015)	78
Fotoğraf 2. 3. II. Beyazıt Türbesi (Abdullah Aslan, 2019).....	79
Fotoğraf 2. 4. II. Beyazıt Türbesi Kubbesi (Abdullah Aslan, 2019).....	79
Fotoğraf 2. 5. İstanbul II. Beyazıt Haziresi Görünüm (Caner Cangül,2019).....	80
Fotoğraf 2. 6. İstanbul II. Beyazıt Haziresi Görünüm (Caner Cangül,2008).....	81
Fotoğraf 2. 7. İstanbul II. Beyazıt Haziresi, Mustafa Reşit Paşa Türbesi (Caner Cangül,2008).....	81
Fotoğraf 2. 8. İstanbul II. Beyazıt Medresesi (Abdullah Aslan,2015).....	84
Fotoğraf 4. 1. Revaklı Avludan Sökülen Muhdes Demir Doğramalar (A.ASLAN)	104
Fotoğraf 4. 2. Medrese Girişine Sonradan Eklenen Niteliksiz Ahşap Doğramalar (A.ASLAN).....	105
Fotoğraf 4. 3. Beton İçlik Ve Dışlık Pencereler (A.ASLAN).....	105
Fotoğraf 4. 4. Beton İçlik Pencerelerin Sökülmesi (A.ASLAN)	106
Fotoğraf 4. 5. Muhdes Ahşap Kapı Ve Pencereler (A.ASLAN).....	106
Fotoğraf 4. 6. Çimento Esaslı Yaşmak (A.ASLAN)	107
Fotoğraf 4. 7. Niteliksiz Alçı Yaşmak Sökülmesi (A.ASLAN).....	108
Fotoğraf 4. 8. Döşeme Araştırması 6 No’lu Oda (A.ASLAN)	108
Fotoğraf 4. 9. Döşeme Araştırması 9 No’lu Oda (A.ASLAN)	109
Fotoğraf 4. 10. Döşeme Araştırması 10 No’lu Oda (A.ASLAN)	109
Fotoğraf 4. 11. Dershane Kubbesi Kalemşi Araştırma Raspası (A.ASLAN).....	110
Fotoğraf 4. 12. Dershane Kubbesi Raspa Sonrası Çıkan Bezeme (A.ASLAN)	110
Fotoğraf 4. 13. Araştırma Raspası Sonrası Pandantifte Çıkan Bitkisel Bezeme (A.ASLAN).....	111
Fotoğraf 4. 14. Araştırma Raspası Sonrası Pandantifte Çıkan Hat (Ebubekir R.A.) (A.ASLAN).....	111

Fotoğraf 4. 15. Araştırma Raspası Sonrası Pandantifte Çıkan Hat (Ömer R.A) (A.ASLAN).....	112
Fotoğraf 4. 16. Araştırma Raspası Sonrası Pandantifte Çıkan Hat (Osman R.A.) (A.ASLAN).....	112
Fotoğraf 4. 17. Araştırma Raspası Sonrası Pandantifte Çıkan Hat (Ali R.A.) (A.ASLAN).....	113
Fotoğraf 4. 18. Çimentolu Sıva Raspa Sonrası Kemerlerde Ortaya Çıkan Kırmızı- Beyaz Taş Taklidi (A.ASLAN)	114
Fotoğraf 4. 19. Çimentolu Sıva Raspa Sonrası Kemerlerde Ortaya Çıkan Kırmızı- Beyaz Taş Taklidi(A.....	114
Fotoğraf 4. 20. Araştırma Raspası Sonrası Oda 9 Kubbe Merkezinde Çıkan Bezeme (A.ASLAN).....	116
Fotoğraf 4. 21. Araştırma Raspası Sonrası Oda 10 Kubbe Eteğinde Çıkan Bezeme (A.ASLAN).....	116
Fotoğraf 4. 22. Araştırma Raspası Sonrası Oda 1 Pandantifte Çıkan Bezeme (A.ASLAN).....	117
Fotoğraf 4. 23. Araştırma Raspası Sonrası Giriş Kapısı Üzerinde Çıkan Bezeme (A.ASLAN).....	118
Fotoğraf 4. 24. Özgün Ahşap Kapılarda Boya Araştırması Yapılması (A.ASLAN)	118
Fotoğraf 4. 25. Şadırvan Tavanındaki Çıtakarı Üzerinde Yapılan Boya Araştırması (A.ASLAN).....	119
Fotoğraf 4. 26. Çimento Raspası Öncesi 3 No’lu Odanın Mevcut Durumu (Abdullah. ASLAN).....	119
Fotoğraf 4. 27. 3 No’lu Oda Da İtinalı Çimento Raspası Yapılması (Abdullah ASLAN).....	120
Fotoğraf 4. 28. İtinalı Çimento Raspası Sonrası Ortaya Çıkarılan 3 No’lu Odanın Özgün Malzemesi (Abdullah.ASLAN)	120
Fotoğraf 4. 29. İtinalı Çimento Raspası Sonrası Çıkarılan 10 No’lu Odanın Özgün Malzemesi (A.ASLAN)	121
Fotoğraf 4. 30. İtinalı Çimento Raspası Sonrası Çıkarılan 10 No’lu Odanın Özgün Malzemesi (A.ASLAN)	121
Fotoğraf 4. 31. Revaklarda Yapılan İtinalı Çimento Raspası Sonrası Ortaya Çıkan Bazı Kemerlerdeki Kırmızı-Beyaz Taş Taklidi Bezeme Ve Paslanmış Sıva Çivileri (A.ASLAN)	122
Fotoğraf 4. 32. İtinalı Çimento Raspası Sonrası Kuzeybatı Kolu Revaklarının Görünümü (A.ASLAN)	122
Fotoğraf 4. 33. İtinalı Çimento Raspası Önceci Giriş Mahalinin Mevcut Durumu (A.ASLAN).....	122

Fotoğraf 4. 34. İtinalı Çimento Raspası Sonrası Giriş Mahali Kemerinde Çıkan Kırmızı-Beyaz Taş Taklidi Bezeme (A.ASLAN).....	123
Fotoğraf 4. 35. 2 No'lu Odanın Pencere Ve Kapı Üstü Ahşap Hatıllarının Sökülmeden Önceki Durumu (A.ASLAN).....	123
Fotoğraf 4. 36. Çürüyen Ahşap Hatılların Sökülmesi (A.ASLAN).....	124
Fotoğraf 4. 37. Meşeden Yeni Ahşap Hatılların Emprenye Edilmesi Ve Koruyucu Astar Malzeme Sürülmesi (A.ASLAN).....	124
Fotoğraf 4. 38. Ahşap Hatıllara Yapılan Paslanmaz Lamalar (A.ASLAN).....	125
Fotoğraf 4. 39. Yeni Yapılan Meşe Ahşap Hatılların Görünümü (A.ASLAN).....	125
Fotoğraf 4. 40. Yeni Yapılan Meşe Ahşap Hatılların Görünümü (A.ASLAN).....	126
Fotoğraf 4. 41. Medrese Bacalarının Onarım Öncesi Durumu (A.ASLAN).....	126
Fotoğraf 4. 42. Medrese Bacalarının Onarım Öncesi Durumu (A.ASLAN).....	127
Fotoğraf 4. 43. Medrese Bacalarının Sökülmesi (A.ASLAN).....	127
Fotoğraf 4. 44. Medrese Bacalarının Yeniden Örülmesi (A.ASLAN).....	128
Fotoğraf 4. 45. Medrese Bacalarının Yeniden Örülmesi (A.ASLAN).....	128
Fotoğraf 4. 46. Baca Taşlarının Paslanmaz Kenetler İle Mesnetlenmesi (A.ASLAN).....	129
Fotoğraf 4. 47. Baca Taşlarının Paslanmaz Kenetler İle Mesnetlenmesi (A.ASLAN).....	129
Fotoğraf 4. 48. Medrese Bacalarının Yeniden Örülmesi(A.ASLAN).....	129
Fotoğraf 4. 49. Bacalara Ahşap Külah Yapılması (A.ASLAN).....	130
Fotoğraf 4. 50. Çimento Raspası Sonrası Ortaya Çıkan Paslanmış Sıva Çivileri (A.ASLAN).....	130
Fotoğraf 4. 51. Odalarda Yapılan Horasan Dolgu (A.ASLAN).....	131
Fotoğraf 4. 52. Odalarda Yapılan Horasan Sıva (A.ASLAN).....	131
Fotoğraf 4. 53. Bağdadi Sıva Yapılması (A.ASLAN).....	132
Fotoğraf 4. 54. Bağdadi Sıva Detayı (A.ASLAN).....	132
Fotoğraf 4. 55. Revaklarda Nefaset Sıva Yapılması (A.ASLAN).....	133
Fotoğraf 4. 56. Odalarda Nefaset Sıva Yapılması (A.ASLAN).....	133
Fotoğraf 4. 57. Özgün Mukarnaslar Üzerinden Alınan Kalıplar (A.ASLAN).....	134
Fotoğraf 4. 58. Paslanmaz Bağlantı Elamanları (A.ASLAN).....	135
Fotoğraf 4. 59. RK1 De Yerinde Döküm Tekniği İle Yapılan Mukarnas Uygulaması (A.ASLAN).....	135
Fotoğraf 4. 60. RK1 De Yerinde Döküm Tekniği İle Yapılan Mukarnas Uygulaması (A.ASLAN).....	136
Fotoğraf 4. 61. Giriş Kubbesinde Yerinde Döküm Tekniği İle Yapılan Mukarnas Uygulaması (A.ASLAN).....	136
Fotoğraf 4. 62. Giriş Kubbesinde Yerinde Döküm Tekniği İle Yapılan Mukarnas Uygulaması (A.ASLAN).....	136

Fotoğraf 4. 63. Giriş Kubbesinde Yerinde Döküm Tekniği İle Yapılan Mukarnas Uygulaması (A.ASLAN)	137
Fotoğraf 4. 64. Revaklarda Bulunan Profilli Silmelerin Yerinde Döküm Tekniği İle Uygulamasının Yapılması (A.ASLAN).....	137
Fotoğraf 4. 65. Revaklarda Bulunan Profilli Silmelerin Yerinde Döküm Tekniği İle Uygulamasının Yapılması (A.ASLAN).....	138
Fotoğraf 4. 66. Revaklarda Bulunan Profilli Silmelerin Yerinde Döküm Tekniği İle Uygulamasının Yapılması (A.ASLAN).....	138
Fotoğraf 4. 67. Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Tezyinatın Canlandırma Uygulamasının Yapılması (A.ASLAN).....	139
Fotoğraf 4. 68. Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Tezyinatın Canlandırma Uygulamasının Yapılması (A.ASLAN).....	139
Fotoğraf 4. 69. Medrese Genelinde Ve Giriş Kısmındaki Kemerlerde Bulunan Kırmızı-Beyaz Taş Taklidi (A.ASLAN)	139
Fotoğraf 4. 70. Medrese Genelinde Ve Giriş Kısmındaki Kemerlerde Bulunan Kırmızı-Beyaz Taş Taklidi (A.ASLAN)	140
Fotoğraf 4. 71. Medrese Genelinde Ve Giriş Kısmındaki Kemerlerde Bulunan Kırmızı-Beyaz Taş Taklidi (A.ASLAN)	140
Fotoğraf 4. 72. 1 Ve 2 No'lu Oda Pandantiflerinde Bulunan Bitkisel Bezeme (A.ASLAN).....	141
Fotoğraf 4. 73. 1 Ve 2 No'lu Oda Pandantiflerinde Bulunan Bitkisel Bezeme (A.ASLAN).....	141
Fotoğraf 4. 74. 4 No'lu Oda Kubbesinde Bulunan Geometrik Bezeme (A.ASLAN)	142
Fotoğraf 4. 75. 8 No'lu Oda Kubbesinde Bulunan Geometrik Bezeme (A.ASLAN)	142
Fotoğraf 4. 76. 9 No'lu Oda Kubbesinde Bulunan Geometrik Bezeme (A.ASLAN)	142
Fotoğraf 4. 77. 10' No'lu Oda Kubbesinde Bulunan Geometrik Bezeme (A.ASLAN)	143
Fotoğraf 4. 78. 10 No'lu Odada Çıkan Palmet Motifinin Baskı Kalıp Tekniği Uygulaması (A.ASLAN)	143
Fotoğraf 4. 79. Dershanede Bulunan Bitkisel Motiflerin Uygulaması (A.ASLAN)	144
Fotoğraf 4. 80. Uygulama Sonrası Çihar-İ Yar-İ Güzin Görünümü (A.ASLAN)..	144
Fotoğraf 4. 81. Uygulama Sonrası Çihar-İ Yar-İ Güzin Görünümü (A.ASLAN)..	145
Fotoğraf 4. 82. Dershane Mahalinin Uygulama Sonrası Görünümü (A.ASLAN) .	145
Fotoğraf 4. 83. Dershane Mahalinin Uygulama Sonrası Görünümü (A.ASLAN)..	146
Fotoğraf 4. 84. Yaşmak Uygulaması (A.ASLAN).....	146
Fotoğraf 4. 85. Yaşmak Uygulaması (A.ASLAN).....	147

Fotoğraf 4. 86. Uygulama Sonrası Yaşmak Görünümü (A.ASLAN).....	147
Fotoğraf 4. 87. Dışlık Pencere İçin Hazırlanan Paslanmaz Çelik Donatı (A.ASLAN).....	147
Fotoğraf 4. 88. Dışlık Pencere Fildişi Camların Ve Erkek Kalıpların Yerleştirilmesi (A.ASLAN).....	148
Fotoğraf 4. 89. Tatlı Kireç Harcının Hazırlanan Kalıba Dökülmesi (A.ASLAN)..	148
Fotoğraf 4. 90. Tatlı Kireç Harcı Döküldükten Sonraki Görünümü (A.ASLAN)..	149
Fotoğraf 4. 91. Geleneksel Yöntemler İle Yapılan Dışlık Pencere Görünümü (A.ASLAN).....	149
Fotoğraf 4. 92. Özgün Ahşap Kapıların Mevcut Boya Katlarından Arındırılması (A.ASLAN).....	150
Fotoğraf 4. 93. Ahşabın Bozulan Kısımlarında Onarım Yapılması (A.ASLAN)...	151
Fotoğraf 4. 94. Özgün Ahşap Kapıların Onarım Sonrası Görünümü(A.ASLAN) .	151
Fotoğraf 4. 95. Yeni Yapılan Ahşap Kapı Doğramaları (A.ASLAN)	152
Fotoğraf 4. 96. Yeni Yapılan Ahşap Pencere Doğramaları (A.ASLAN)	152
Fotoğraf 4. 97. Yeni Yapılan Ahşap Kapı Doğramaları (A.ASLAN)	153
Fotoğraf 4. 98. Saçak Altı Özgün Mermer Sütunların Yerleştirilmesi (A.ASLAN)	154
Fotoğraf 4. 99. Ahşap Saçak Yapılması (A.ASLAN).....	154
Fotoğraf 4. 100. Ahşap Saçak Yapılması (A.ASLAN).....	154
Fotoğraf 4. 101. Mevcut Kurşun Kaplamaların Sökülmesi (A.ASLAN)	156
Fotoğraf 4. 102. Mevcut Kurşun Kaplamalarının Sökülmesi (A.ASLAN)	156
Fotoğraf 4. 103. Geçici Çatı Yapılması (A.ASLAN)	157
Fotoğraf 4. 104. Geçici Çatı Yapılması (A.ASLAN)	157
Fotoğraf 4. 105. Niteliksiz Dolgu Malzemelerinin Yapıdan Uzaklaştırılması (A.ASLAN).....	158
Fotoğraf 4. 106. Niteliksiz Dolgu Malzemelerinin Yapıdan Uzaklaştırılması (A.ASLAN).....	158
Fotoğraf 4. 107. Pomza Dolgu Yapılması (A.ASLAN).....	159
Fotoğraf 4. 108. Pomza Dolgu Yapılması (A.ASLAN).....	159
Fotoğraf 4. 109. Kubbe Ve Tabanların Horasan Sıva İle Sıvanması (A.ASLAN).	160
Fotoğraf 4. 110. Çamur Sıva Uygulaması (A.ASLAN).....	161
Fotoğraf 4. 111. Çamur Sıva Uygulaması (A.ASLAN).....	161
Fotoğraf 4. 112. Ahşap Hatıllara Koruyucu Malzeme Sürülmesi (A.ASLAN).....	162
Fotoğraf 4. 113. Ahşap Hatılların Kasnak Silmelerine Çakılması (A.ASLAN).....	162
Fotoğraf 4. 114. Kubbe Ve Eğimli Alanların Kurşun İle Kaplanması (A.ASLAN)	163
Fotoğraf 4. 115. Kurşun Kaplama Sonrası Kubbe Görünümü (A.ASLAN).....	163
Fotoğraf 4. 116. Kurşun Kaplama Sonrası Kubbe Görünümü (A.ASLAN).....	164
Fotoğraf 4. 117. Alemlerin Uygulama Sonrası Görünümü (A.ASLAN).....	165

Fotoğraf 4. 118. Enjeksiyon Uygulaması (A.ASLAN).....	165
Fotoğraf 4. 119. Paslanmaz Çelik Hatıl Uygulaması (A.ASLAN).....	166
Fotoğraf 4. 120. Paslanmaz Çelik Hatıl Uygulaması (A.ASLAN).....	166
Fotoğraf 4. 121. Paslanmaz Çelik Çekme Çemberi İle Kuşaklama Yapılması (A.ASLAN).....	167
Fotoğraf 4. 122. Paslanmaz Çelik Çekme Çemberi İle Kuşaklama Yapılması (A.ASLAN).....	167
Fotoğraf 4. 123. Paslanmaz Çelik Çekme Çemberinin Horasan Sıva İle Kapatılması (A.ASLAN).....	167
Fotoğraf 4. 124. Döşeme Altı Tesisat Geçişleri İçin Paslanmazdan Yükseltme Platformu Yapılması (A.ASLAN)	168
Fotoğraf 4. 125. Döşeme Altı Tesisat Geçişleri İçin Paslanmazdan Yükseltme Platformu Yapılması (A.ASLAN)	169
Fotoğraf 4. 126. Döşeme Altı Tesisat Geçişleri İçin Paslanmazdan Yükseltme Platformu Yapılması (A.ASLAN)	169
Fotoğraf 4. 127. Tesisat Kanallarının, Tesisat Kapaklarıyla Kapatılması (A.ASLAN)	169
Fotoğraf 4. 128. Revakların Temperli Cam İle Kapatılması (A.ASLAN).....	170
Fotoğraf 4. 129. Revakların Temperli Cam İle Kapatılması (A.ASLAN).....	170
Fotoğraf 4. 130. Revakların Temperli Cam İle Kapatılması (A.ASLAN).....	171
Fotoğraf 4. 131. Bahçe Duvar Temeli Yapılması (A.ASLAN)	172
Fotoğraf 4. 132. Korkuluk Montajının Yapılması (A.ASLAN)	172
Fotoğraf 4. 133. Bahçe Duvarı Ve Korkulukların Görünümü (A.ASLAN)	173
Fotoğraf 4. 134. Pencereelerde Karartma Yapılması (A.ASLAN).....	174
Fotoğraf 4. 135. Pencereelerde Karartma Yapılması (A.ASLAN).....	174
Fotoğraf 4. 136. Ahşap Pencereelere Stor Perde Yapılması (A.ASLAN).....	175
Fotoğraf 4. 137. Teşhir Elemanları (A.ASLAN)	176
Fotoğraf 4. 138. Teşhir Elemanları (A.ASLAN)	176
Fotoğraf 4. 139. Teşhir Elemanları (A.ASLAN)	176
Fotoğraf 4. 140. Uygulaması Yapılan Şeşhane Döşemesi Görünümü (A.ASLAN).....	177
Fotoğraf 4. 141. Uygulaması Yapılan Şeşhane Döşemesi Görünümü(A.ASLAN)	177
Fotoğraf 4. 142. Dış Mekâna Konumlandırılan Tesisat Odası Görünümü (A.ASLAN).....	178
Fotoğraf 4. 143. Yükseltilmiş Döşeme Altından Tesisat Yapılması (A.ASLAN)..	179
Fotoğraf 4. 144. VRF İç Ünite (A.ASLAN)	180
Fotoğraf 4. 145. VRF Dış Ünite (A.ASLAN).....	180
Fotoğraf 4. 146. Havalandırma Sistemi (A.ASLAN)	181
Fotoğraf 4. 147. Havalandırma Sistemi (A.ASLAN)	181
Fotoğraf 4. 148. Tuvaletlerin Yeniden Aynı İşlevde Onarılması (A.ASLAN).....	182
Fotoğraf 4. 149. 15 Tonluk Yangın Deposu (A.ASLAN)	183

Fotoğraf 4. 150. Şadırvan (A.ASLAN).....	183
Fotoğraf 4. 151. Yangın Tesisat Sistemi (A.ASLAN).....	184
Fotoğraf 4. 152. Teknik Oda (A.ASLAN).....	185
Fotoğraf 4. 153. Güçlü Akım (A.ASLAN).....	185
Fotoğraf 4. 154. Bahçe Aydınlatması Ve Kamera (A.ASLAN).....	187
Fotoğraf 4. 155. Oda Ve Revak Aydınlatmaları (A.ASLAN).....	187
Fotoğraf 4. 156. Dershane Aydınlatması (A.ASLAN).....	187
Fotoğraf 4. 157. Teşhir Vitrini Aydınlatmaları (A.ASLAN).....	188
Fotoğraf 4. 158. İç Avlu Peyzaj Çalışması (Abdullah ASLAN).....	189
Fotoğraf 4. 159. İç Avlu Peyzaj Çalışması (Abdullah ASLAN).....	189
Fotoğraf 4. 160. İç Avlu Peyzaj Çalışması (Abdullah ASLAN).....	190
Fotoğraf 4. 161. İç Avlu Peyzaj Çalışması (Abdullah ASLAN).....	190
Fotoğraf 4. 162. Dış Avlu Peyzaj Çalışması (Abdullah ASLAN).....	191
Fotoğraf 4. 163. Dış Avlu Peyzaj Çalışması (Abdullah ASLAN).....	191
Fotoğraf 4. 164. Dış Avlu Peyzaj Çalışması (A.ASLAN).....	191
Fotoğraf 4. 165. Dış Avlu Peyzaj Çalışması (Abdullah ASLAN).....	192

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. 1. Anadolu Selçuklu Medrese Örnekleri (Abdullah Aslan 2023)	14
Tablo 1. 2. Anadolu Selçuklu Medrese Örnekleri (Abdullah Aslan 2023)	15
Tablo 1. 3. Erken Devir Medreselerine Örnekler (Abdullah Aslan, 2023)	21
Tablo 1. 4. Klasik Devir Medreselerine Örnekler (Abdullah Aslan, 2023)	25
Tablo 1. 5. Klasik Devir Medreselerine Örnekler (Abdullah Aslan, 2023)	26
Tablo 1. 6. Klasik Devir Medreselerine Örnekler (Abdullah Aslan, 2023)	27
Tablo 1. 7. Klasik Devir Medreselerine Örnekler (Abdullah Aslan ,2023)	28
Tablo 5. 1. Türkiye’de müze olarak kullanılan tarihi medreseler (Abdullah Aslan, 2024)	202
Tablo 5. 2. Türkiye’de müze olarak kullanılan tarihi medreseler (Abdullah Aslan, 2024)	202
Tablo 5. 3. Türkiye’de müze olarak kullanılan tarihi medreseler (Abdullah Aslan, 2024)	203
Tablo 5. 4 Medresenin müze olarak kullanımının getirdiği avantajlar (A.ASLAN)	206
Tablo 5. 5 Medresenin müze olarak kullanımının getirdiği dezavantajlar (A.ASLAN)	208

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
ev.	Çeviren
ed. veya haz.	Editör/yayına hazırlayan
s.	Sayfa/sayfalar
hrt.	Harita
HVAC	Heating, Ventilating and Air Conditioning (Isıtma, Havalandırma ve İklimlendirme)

GİRİŞ

16.yüzyılda inşa edilen II. Bayezid Veli Han Külliyesi eğitim yapısı olarak 1505-1506 yılları arasında inşası tamamlanmıştır. 1983 yılında restorasyonu tamamlanarak Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi olarak işlevi değiştirilmiştir.

Hz. Muhammed'e vahyolunan ilk emrin "Oku" olmasıyla İslam dininin ve ilminin yayılması için ilk olarak sahabilere ve inanan topluluklara eğitimi ve dini öğretileri dersler şeklinde anlatarak insanlığa hizmet etmiştir. Medine'de Hz. Muhammed dönemi içerisinde dârülkurrâ adı verilen konutta inananlara Kuran-ı Kerim öğretiliyordu.¹ Bu konutun medreselerin doğuşunda bir öncü rol oynadığı iddia edilmiştir. ²İlk medreselerin bir bina olarak inşa edilme tarihi hususunda farklı görüşler bulunmaktadır.³ 661-750 yılları arasındaki Emevi döneminde, camide eğitimin yerine çocuklar için bağımsız okullar açılmıştır. Yetişkin bireyler için ise camiler yüksek eğitim verilen kurum olarak devam etmiştir.⁴

Büyük Selçuklular devrinde ise ilk olarak kabul edilen Nizâmiye adı verilen çok sayıda medresenin yapıldığı bilinmektedir. Büyük Selçuklu Devleti zamanında inşa edilen Nizamiye medreseleri dört eyvanlı ve açık avlulu olarak ortaya konulmuştur.⁵

Anadolu'da ilk kez Karahalılar, ilmi yayma çabaları ile ilk kez bir bina olarak medrese inşa etmişlerdir.⁶

¹ İlhan Kutluer, "Medrese", İslam Ansiklopedisi C.28, s. 323.

² Ali b. Muhammed el- Huzai, Abdülhay el- Kettabi, Cilt 1, S.138 s.80.

³ İlhan Kutluer, "Medrese", İslam Ansiklopedisi C.28, s. 323.

⁴ Zeki ATÇEKEN, a.g.e., s.38

⁵ Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevle Dirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s.5

⁶ Şerife Özkan, Medrese Tabirinin İlk Ortaya Çıkışı Selçuklular Zamanında Medreselerin Kuruluş Sebepleri ve Medrese Eğitimi Selçuk Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.11.

Selçuklular zamanında medreseler geliştirilmiş sistematik bir eğitim-öğretim şeklin almış ve Osmanlı döneminde de devletin ve hükümdarların maddi olarak desteklediği, önemli devlet adamlarının yetiştirildiği kurumlar haline gelmiştir. Geç Devir Osmanlı Döneminde ise her kurumunda olduğu gibi medreseler ve eğitiminde de gerilemeye başlamış Cumhuriyetin ilanı ile bu kurumların verdiği eğitim başka kurumlara devredilmiş ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile medreseler kapatılarak işlevini yitirmişlerdir.⁷ Cumhuriyet döneminde kapatılan medreseler eğitim merkezi, müze, sağlık merkezi, ofis, depo, Kuran kursu, el sanatları merkezleri gibi birçok farklı işlevde kullanılmıştır.

Tezin birinci bölümünde Türk- İslam Mimarisinde Medrese Geleneği ve Yapıları başlığı altında medreselerin tanımı Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu dönemi, Osmanlı Dönemi gelişim süreçleri anlatılmıştır.

Tezin ikinci bölümde, II. Beyazıd Külliyesi ve II. Beyazıd Medresesi, II. Beyazıd'ın hayatı, döneminin özellikleri, dönemdeki mimari gelişim süreçleri ve diğer yapıları ile İstanbul'daki II. Beyazı Külliye birimleri ve medrese genel olarak tarihsel süreçleri ve mimari özellikleri irdelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, II. Beyazıd Medresesi'nin işlevini yitirdikten sonra müzeleşme süreci tarihsel şema olarak incelenmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde ise, II. Beyazıd Medresesi'nin 2014-2021 yılları arasında restorasyon uygulamaları genel restorasyon müdahaleleri ile müzeleştirme projesi bağlamında yeni sistemin entegre edilmesi olarak iki ayrı başlık altında detaylıca uygulamaları aktarılmıştır.

Tezin beşinci bölümünde medreselerin müze olarak yeniden işlevlendirilmesi ve sürdürülebilirlik başlığı altında tarihi yapıların müze olarak yeniden işlevlendirilmesine Türkiye ve Dünya örnekleri ile karşılaştırılmalar yapılmış müze olarak kullanılmasının getirdiği avantaj ve dezavantajları irdelenmiş ve hat sanatları müzesi olarak kullanılmasının yapıya katkıları ve sorunları tartışılmıştır.

⁷ Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 100 M.S. 2012, Pegem Akademi, 22.baskı, 2012, s. 320

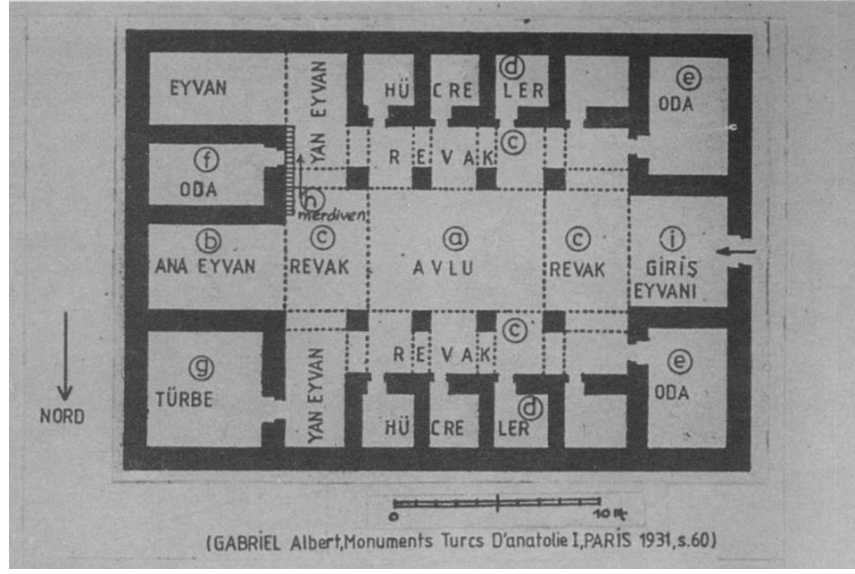
BİRİNCİ BÖLÜM

1. MEDRESE TANIMI

Arapça bir kelime olan medrese dirase (ders) kökünden gelen bir mekân ismidir. Sami dillerinde ders ortak manada kullanılmış Tevrat'ı okutmak ve öğretmek için yapılmış binalara Beytülmidras denilirken buradaki öğretilere ders denmiştir. Hz. Muhammed döneminde de aynı kullanım amacıyla hadislerden öğrenilen bilgilere göre ders ve tedarüs kelimeleri geçmekte fakat dersi icra ettiği mekânlar için genel bir ifade bulunmamaktadır. İslamiyetin ilk dönemlerinde medrese ifadesi geçmemektedir. Türk Dil Kurumu'nun medrese tanımı, genellikle İslam dini prensiplerine uygun bilimlerin öğretildiği mekânlar olarak bilinen, İslam ülkelerinde yaygın olarak bulunan eğitim kurumlarını tanımlamaktadır.⁸ Arap yarımadası sınırları içerisinde İslam'ı yaymak ve öğretmek için yapılan mekânlara mektep ifadesi kullanılırken, Anadolu da medrese olarak tanımlanmıştır. Medrese İslam Medeniyetlerinden olan Anadolu'da ilk kez Karahanlılar tarafından tanımlanan bir kelime olarak aslında Türklerin, eğitim-öğretimi devam ettirdikleri mekâna verdikleri isim şeklinde tanımlamak daha doğru olacaktır. Medrese eğitim ve öğretim faaliyetleri mimari açıdan terminolojik olarak bölümlere ayrılmaktadır. Medresenin bölümleri dini eğitimin sürdürülebilmesi açısından tasarlanmıştır. Medreselerin plan elemanları, Dershane/mescit, türbe, kütüphane hücre, eyvan, revak, avlu ve helalardır (Bkz. Şekil 1.1). Medresenin işlevsel unsurları ise ocaklar, dolaplar, pencereler, dershane ve hücre kapıları, çörtener şeklindedir.⁹

⁸ TDK, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları,

⁹ Mustafa R. Abıcel, "Kayseri- Merkez Avgunlu Medresesi" Vakıf Haftası Dergisi,1991, s.249

Şekil 1. 1. Medreselerin plan elemanları, Mustafa R. Abicel (Vakıf Haftası Dergisi, s.249, 1991)

Dershane/ Mescit bölümü bir medresede derslerin işlendiği, ibadet mekânlarıdır. Her medresede bulunmayabilir. Genellikle kare planlıdır, dikdörtgene yakın olan dersaneler de bulunmaktadır. Türbe nadir örnekler dışında her medresede bulunmaz. Kütüphane Anadolu medreseleri belgelerinde kütub şeklinde geçtiği bilinmektedir fakat hücreler içerisinde bulunan nişlere kitapların koyulduğu bilinmektedir. Hücre bölümü ise öğrenciler kaldığı içerisinde yatak bulunan odalardır. Her medresede hücre sayısı değişkenlik göstermektedir genelde 10-20 hücre aralığındadır. Eyvan sayısı, medreselerde aslında medrese giriş kapılarının sayısına verilen bir addır. Bu kapıların üzerlerinin kubbe veya tonozla örtülmesi, en az üç tarafının açık olmayacak şekilde örülmesi ve eyvan olarak adlandırılan açıklığın giriş kapısının olduğu genellikle simetrik olarak tasarlanmış mimari birimleri tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Medreseler de sadece giriş eyvanı şeklinde tek eyvanlı olacağı gibi sayıları medrese girişlerine ve plan şemasının simetrik düzenine göre değişkenlik gösteren 2,3,4,5 eyvanlı medreseler de bulunmaktadır. Genel olarak 2 eyvanlı ya da 4 eyvanlı medreseler yaygındır.

Revaklar, hücrelerden dershaneye ulaşımı sağlayan üstü örtülü önü açık sundurma şeklindedir. Revaksız medrese örnekleri de bulunmaktadır. Avlular ise genel dikdörtgen planlıdır. Kare veya sekizgen planlı avlulara da rastlanılmaktadır. Avlu ortasında su ögesi çok önemlidir. Şadırvan, havuz veya kuyu gibi önemli su öğeleri avlu ortalarında görülmektedir. Helalar ise günümüzde varlığı tespit edilen Şehzade

Mehmet veya Kılıç Ali Paşa medresesinde olduğu üzere tonozlu bir geçitle ulaşıldığı görülmüştür¹⁰ fakat çoğu medresede özgün helalar yok olduğundan genel bir tanım yapmak çok zordur. Anadolu’da varlığını sürdüren medreseler incelendiğinde medreseler kapalı avlulu ve açık avlulu olmak üzere iki grup şeklinde ayrılacağı gibi eyvan tiplerine ve plan şemalarına göre inşa edildiği devir, dönem ve üsluplar aracılığıyla ayrılmaktadır¹¹(Bkz. Şekil 1.2).

Şekil 1. 2- Anadolu Medreselerinin Tipoloji Şeması (Abdullah Aslan, 2023)

1.1. TÜRK-İSLAM MİMARİSİNDE MEDRESE GELENEĞİ VE YAPILARI

İslam medeniyetlerinde ilmi öğretmek ve yaymak en önemli vazifelerden biri olarak görülmüştür. Hz. Muhammed’in vahi sonrası bütün ömrü ilmi öğretmek ile geçmiştir. İslam'ın ilk ayeti "Oku" emri Hz. Muhammed'in, İslam'ın yayılması için öncelikle sahabelere ve inanan topluluklara eğitim ve dini öğretileri dersler şeklinde sunarak insanlığa hizmet ettiği bilinmektedir.

¹⁰ Ahmet Köklü (2005), İstanbul’da 16. Yüzyıl Osmanlı Külliye Bütünlüğünde Medrese Mimarisi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 23.

¹¹ Atanur Kaya, Atanur Kaya, Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Bugünkü Durumlarının Tespiti (Başlangıcından 1243 Yılına Kadar) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk- İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018, s.15

Erkam bin Ebu Erkam'ın evi, İslam dünyasında toplu eğitimin ilk uygulandığı yer olarak kabul edilmektedir. Hz. Peygamber'in, orada Müslümanlara Kur'an öğrettiği bilinmektedir¹². Hz. Peygamber, camide oturarak etrafında toplanan halka rehberlik eder ve onları bilgilendirdi. Mekke'de bu şekilde başlayan dersler Medine'de Mescid-i Nebiyi içinde daha kapsamlı bir şekilde devam etti. Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettiğinde Mescid-i Nebevi'yi inşa ettirirken, mescidin güney tarafındaki giriş kısmına, evsiz sahabelerin barınabilmesi için bir gölgelik yaptırdı. daha sonra genişletilen Mescid-i Nebevi'ye bu alan dahil edildi.¹³ Mekke'den hicret eden ve İslam'ı benimseyip Medine'ye gelen fakir, bekar ve yanında kimse bulunmayan sahabeler bu alanda kalıyordu. Suffe, ashab-ı Suffe'nin zamanlarını Hz. Peygamber'in öğretilerini dinleyerek ve İslam'ın temel prensiplerini öğrenerek geçirmeleri nedeniyle kısa sürede bir eğitim kurumu haline geldi. Aralıklarla Kur'an'ın inmesine şahit olan Suffe mensupları, Hz. Peygamber'e sorular sorarak birçok konunun aydınlanmasına yardımcı oluyordu. Ayrıca, yazı yazmayı ve Kur'an okumayı öğretmek amacıyla Ubade bin Samit gibi öğretmenler atamıştı.¹⁴ Ebû Hureyre, diğer sahabelerin neden kendisi kadar hadis rivayet etmediklerini sorgulayanlara, ehl-i Suffe'den biri olarak Hz. Peygamber'in yanından hiç ayrılmadığını ve diğer sahabelerin farkında olmadan hadisleri ezberleyerek dinlediğini belirtmiştir. Dinledikleri hadisleri diğer sahabelere aktararak, ilmin yayılmasına önemli katkıda bulunuyorlardı. Ehl-i Suffe'ye mensup isimlerin hadis senetlerinde birinci halkayı oluşturması bu durumun bir kanıtıdır.¹⁵ Hz. Muhammed'in vefatından sonra eğitim verilen ve Suffe olarak adlandırılan bu mekan, günümüzde Mescid-i Nebevi'nin iç kısmında bulunmaktadır. Suffe'de sürekli olarak eğitim alan sahabelerin burada kalmaları ile de medreselerde eğitim aldıktan sonra medrese odalarında kalan öğrencilerin oluşturduğu sistem benzerlik göstermektedir. Sürekli eğitim alan sahabelerin burada kalması, medreselerde eğitim aldıktan sonra oda kiralayan öğrencilerin oluşturduğu sisteme benzerlik göstermektedir.

¹² Şerife Özkan, a.g.e.2007, s.8

¹³ Mustafa Baktır, "Suffe", İslam Ansiklopedisi, 2009, C. 37, s.469-470

¹⁴ Mustafa Baktır, "Suffe", İslam Ansiklopedisi, 2009, C. 37, s.469-470

¹⁵ Mustafa Baktır, "Suffe", İslam Ansiklopedisi, 2009, C. 37, s.469-470

Abbasiler tarafından, Bağdat'ta Zerdüşt okullarına benzer bir şekilde bölge halkının ihtiyaç duyduğu zaman kullanabileceği araştırma enstitüsü veya akademisi olan "Beytü'l-Hikme" isimli kurumun kurulduğu tespit edilmiştir.¹⁶Bu kurum, bir anlamda ilk medrese olarak kabul edilebilir, ancak ismi resmi olarak medrese olarak belirtilmemiştir.¹⁷

Türkler bir taraftan islamı öğrenmek ve öğretmek için diğer taraftan devlet politikaları açısından devlet adamları kadrolarını oluşturmak amaçlı medreseleri kurumsallaştırmıştır. Gelenek olarak sürdürürken muhtemelen talebin artması cami ve mescidlerde devamlılığın zorluğu ve devlet yönetiminde gerekli şerri kanunların işlenmesi için eğitim-öğretimin temel alınmasının gerekliliği ile ayrı bir yapı olarak konumlandırmak istemiştir. Anadolu'da ilk kez Karahalılar bu derslikleri ayrı bir bina olarak medrese adı altında inşa etmişlerdir. Selçuklular zamanında medreseler geliştirilmiş sistematik bir eğitim-öğretim şeklini almış, Nizamiye medreselerinin plan tipolojisi açısından yeni bir sistem geliştirilmiştir.¹⁸ Osmanlı döneminde de devletin ve hükümdarların maddi olarak desteklediği, önemli devlet adamlarının yetiştirildiği kurumlar haline gelerek yüzlerce insana hizmet edilmiştir. Geç Devir Osmanlı Döneminde ise Osmanlı artık "Hasta Adam" ünvanı ile anılmaya başlamış her kurumunda olduğu gibi medreseler ve eğitiminde de gerilemeye başlamış Cumhuriyetin ilanı ile bu kurumların verdiği eğitim başka kurumlara devredilmiş ve medreseler işlevini yitirmişlerdir.

Anadolu'daki eğitim ve öğretim uygulamaları Osmanlı öncesi dönemde üç temel kategoride incelenebilir:

1. Camilerin merkezinde gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetleri
2. Tekkeler ve tarikatlar tarafından yürütülen eğitim ve öğretim faaliyetleri
3. Medreselerin bünyesinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetleri şeklindedir.¹⁹

Tezin çalışma konusunu oluşturan medreseler ve medreseyi oluşturan mimari birimler incelenecektir.

¹⁶ Gutas, D. Yunanca Düşünce Arapça Kültür, Kitap Yayınevi, İstanbul, s.64. 2003.

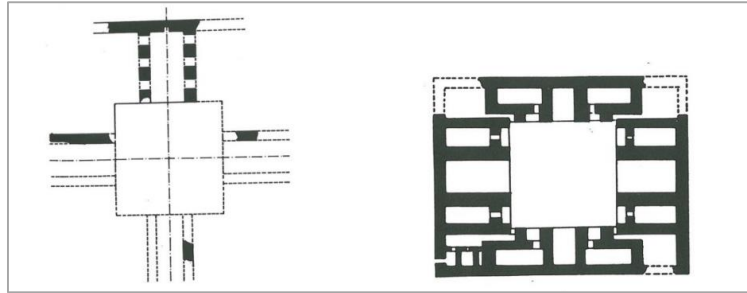
¹⁷ Zeki ATÇEKEN, a.g.e., s.38

¹⁸ Nizamiye medreselerinin plan tipolojisi 1.2. başlıkta gösterilmiştir.

¹⁹ Nebi, Bozkurt, "Medrese", TDV İslam Ansiklopedisi, 2003, C.28, s. 338.

1.2. BÜYÜK SELÇUKLU DÖNEMİ VE ÖNCESİ

Büyük Selçuklu Devleti,1010-1063 (11. Yüzyıl) yılları arasında yaşayan Tuğrul Bey, Dandanakan zaferinin ardından Büyük Selçuklu Devleti'nin ilk hükümdarı oldu.²⁰ Başkenti Horasan olan devletin 1152 (12. Yüzyıl) yılına kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. “*Büyük Selçuklular devrinde ele alınmış olan medreseler eyvanlı avlulu şemalarıyla Karahanlılar'da başlayan gelişimi devam ettirmiştir*”.²¹ Nizâmiye adı verilen çok sayıda medresenin yapıldığı bilinmektedir. Büyük Selçuklular, medrese tipolojisinde genel olarak açık avlulu dört eyvanlı olacak şekilde büyük medreseler inşa etmişlerdir.²² “*Horasan'daki Hircird ve Rey medreseleri XI. yüzyılın dördüncü çeyreğine tarihlendirilen eyvanlı avlulu şemada yapılarıdır*” (Bkz. Şekil 1.3).²³

Şekil 1. 3. Soldaki Hircird medresesi (Horasan) plan şeması 11.yy, Sağdaki Rey Medresesi plan şeması 11.yy. (Bekir Hüseyin Tekin,2018,s.5)

Büyük Selçuklu döneminde kaynaklarda geçen Nizamiye Medreseleri genel olarak ilk medrese olarak kabul görmüştür. *Nişâbur'da Tuğrul Bey zamanında 1046 yılında bir medresenin inşa edilmekte olduğu Tûs, Basra, İsfahan, Herat, Belh ve Bağdat'ta 1067'de medreselerin yapıldığı bilinmektedir*.²⁴ Bunlar günümüze ulaşmamıştır.²⁵ M. Fuat Köprülü de bu konuda, “daha XI. Yüzyıldan evvel İran ve Mâverâünnehir'de Fıkıh ve Hadis öğretimi yapan medrese mahiyetinde ribâtlar

²⁰ Faruk Sümer, “Selçuklular”, İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı, 2009, C.36, s.368.

²¹ Ayşe Denknalbant, Ahmet Vefa Çobanoğlu, “Selçuklular VII. Mimari”, İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı, 2009, C.36, s.392.

²² İlgi Aşkun, “Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı Sinan Devri Medrese Mimarisi”, Mısırlı Matbaacılık, İstanbul.1988

²³ Ayşe Denknalbant, Ahmet Vefa Çobanoğlu, a.g.e., s.392.

²⁴ Ayşe Denknalbant, Ahmet Vefa Çobanoğlu, a.g.e., s.392.

²⁵ Ayşe Denknalbant, Ahmet Vefa Çobanoğlu, “a.g.e., s.392.

vardı”²⁶ diyerek bu gerçeği dile getirmektedir. İbn Kesîr’e göre ilk medrese daha hicri IV. asırda inşa edilmiştir.²⁷ Bu ifadelerden nizamiye medreselerinden önce medreselerin varlığı anlaşılmaktadır. Bunların dışında Irak ve Horasan’ın hemen her şehrinde medreseler açıldığı bilinmektedir.²⁸ “*Nizâmiye Medreselerinden önce daha çok Horasan ve Mâverâünnehir’de kümeleşen medreselerin en önemli özellikleri tek bir mezhebe göre eğitim-öğretim yapmalarıdır.*”²⁹ *Sultan veya eşraftan birisi bir medrese yaptırıp ona muayyen vakıfları da bağladıktan sonra tedrisi muayyen bir mezhebe tahsis etmesi neredeyse gelenek halini aldığından bu medreselerin Ehl-i Sünnet’in fikhî mezheplerinin usûl ve fîrûlalarının öğretildiği yerler olduğu söylenebilir*”.³⁰

1.3. ANADOLU ŞELÇUKLU DÖNEMİ

Büyük Selçuklu Devletinin bir devamı olan ve medreselerinden esinlenen Anadolu Selçukluları, başkenti Konya olacak şekilde Anadolu’nun bazı bölgelerinde hüküm sürmüşlerdir. İnşa ettikleri yapılar aracılığıyla Osmanlı Devleti medreselerine de kaynak teşkil eden çok sayıda medreseler kurmuşlardır (Bkz. Şekil 1.4.).³¹ Selçuklular, 12. yüzyılda Konya’da bulunan Alaaddin Camii inşaatının tamamlanmasıyla mimarlık alanında şekillenmeye başlamıştır.³²

²⁶ Köprülü, M. Fuat, İslâm ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi, İstanbul 1983, s. 331-350.

²⁷ Ahmet Beken, İlk Kuruluş Dönemlerinde Medreselerde Dini İlimlerin Öğretimi- Nizamiye ve Müstansırıyye Örnekleri Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Dini Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana,2014, s.39

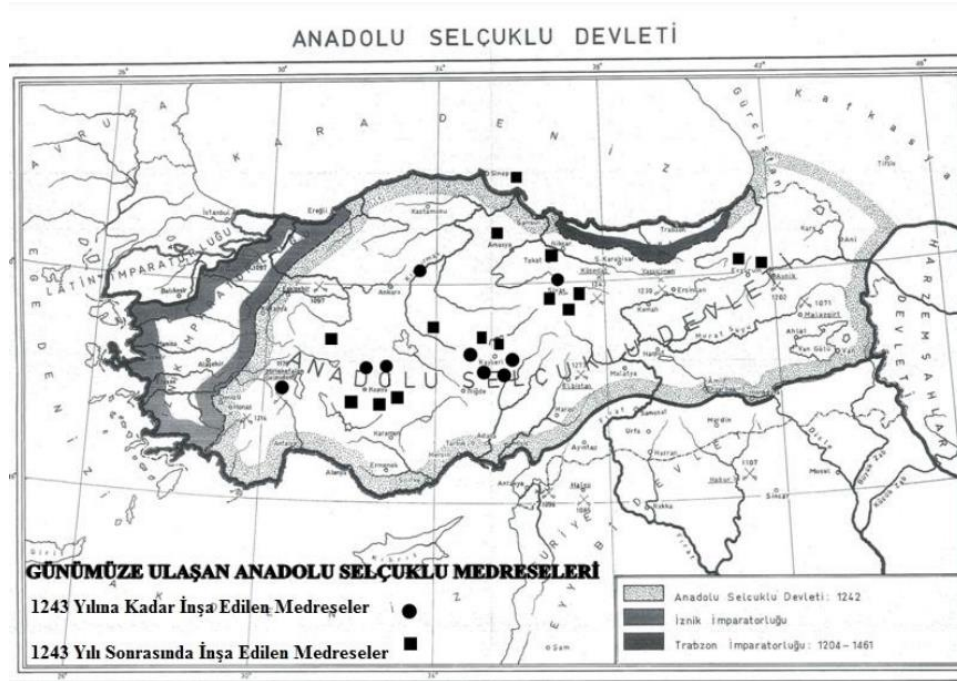
²⁸ Mehmet Altay Köymen, Alp Arslan Zamanı Selçuklu Kültür Müesseseleri I Üniversiteler, Selçuklu Araştırmaları Dergisi, Selçuklu Tarih ve Medeniyet Enstitüsü, Güven Matbaası, Ankara, 1975, s. 89-90

²⁹ Ahmet Bekena.g.e., s.43-44

³⁰ Ahmet Beken, a.g.e., s.43.

³¹ Ahmet Beken.a.g.e., s.135.

³² Aytaç Güder, a.g.e.,s.24-25.

Şekil 1. 4. Günümüze Ulaşan Anadolu Selçuklu Medreseleri (Selçuklu Devri Tarih ve Mimari Anıtlar Haritaları, Yapı ve Kredi Bankası 1971)

1.3. ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ MEDRESE YAPILARI

Anadolu Selçukluları başkenti olarak o dönemde Konya eğitim ve kültür merkezi olmuştur.³³ Karatay Medresesi, İnce Minareli Medrese, Sırçalı Medresesi, Ali Gav Medresesi gibi önemli yapıları vardır. Bunların yanında varlığı bilinen birçok medrese yok olmuş veya günümüze kısmen ulaşmıştır(Bkz Şekil 1.5-6). Anadolu’da günümüze ulaşan ve ulaşmayan ya da kısmen ulaşmış medreselerin genel özellikleri incelendiğinde yapısal özellikleri, mimari süsleme öğelerinde benzerlikler görülmektedir.

Medrese yapılarının içinde türbe, mescit, havuz veya çeşme düzenlemeleri ile minare unsurları bulunmaktadır. Medrese mimarisinin temel özelliği olarak avlunun açık veya kapalı olması şeklinde plan tipolojisi belirlenmiştir. 13. yüzyılda inşa edilen medreseler genellikle revaklı açık avlulu ve giriş eyvanları olan yapılardır.

³³ Esra Yıldız, Konya’daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2003.

ANADOLU SELÇUKLU MEDRESELERİ	GÜNÜMÜZE ULAŞAN	GÜNÜMÜZE KISMEN ULAŞAN	GÜNÜMÜZE ULAŞMAYAN
KONYA NİZAMİYE/ NALICI MEDRESE			✓
KONYA TACŪ'L VEZİR MEDRESE			✓
KAYSERİ HOCA HASAN MEDRESE		✓	
ANTALYA ATABEY ARMAĞAN MEDRESE		✓	
KAYSERİ ÇİFTE MEDRESE	✓		
KAYSERİ AVGUNU MEDRESE	✓		
KAYSERİ HUAND HATUN MEDRESE	✓		
KAYSERİ SERACEDDİN MEDRESESİ	✓		
SİVAS İZZEDDİN KEYKAVUS ŞİFAHANESİ	✓		
SİVAS BURİCİYE MEDRESESİ,	✓		
ISPARTA ATABEY ERTOKUŞ MEDRESESİ,	✓		
ÇANKIRI CEMALEDİN FERRUH DARŪLHADİSİ	✓		
AKŞEHİR TAŞ MEDRESE	✓		
SİNOP PERVANE (ALAEDDİN) MEDRESESİ,	✓		

Şekil 1. 5. Anadolu Selçuklu medreseleri günümüze ulaşan, kısmen ulaşan ve ulaşamayan yapılar örnekleri
(Abdullah Aslan, 2023)

ANADOLU SELÇUKLU MEDRESELERİ	GÜNÜMÜZE ULAŞAN	GÜNÜMÜZE KISMEN ULAŞAN	GÜNÜMÜZE ULAŞMAYAN
TOKAT GÖK MEDRESE	✓		
KIRŞEHİR CACA BEY MEDRESE	✓		
AFYON- ÇAY YUSUF BİN YAKUP MEDRESE	✓		
ERZURUM ÇİFTE MİNARELİ MEDRESE	✓		

Şekil 1. 6. Anadolu Selçuklu medreseleri günümüze ulaşan, kısmen ulaşan ve ulaşamayan yapılar örnekleri devamı (Abdullah Aslan, 2023)

Medreselerin plan şemaları genellikle kareye yakın dikdörtgen veya dikdörtgen plan şemasıyla tasarlanmıştır. Bu yapılar genellikle kesme taş malzemedan inşa edilmiştir. Yapının genelinde kesme taşlar ön plandayken, revak tonozlarında tuğla malzeme dikkat çekmektedir. Anadolu Selçuklu medreselerinde cephelerde devşirme malzeme kullanılmıştır.³⁴

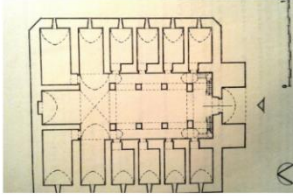

Anadolu Selçuklu medreselerinde hücreler ritmik bir düzendedir. Revaklı avlunun iki yanına sayıları eşit olacak şekilde inşa edilmişlerdir. Dört eyvanlı yapı örneklerinde ise yan eyvanlar sağ ve sol taraflarda konumlandırılmıştır. Hücreler genellikle küçük, kare veya dikdörtgen formda düzenlenmiştir ve avlu revaklarına açılarak yer almaktadır. Bu döneme ait medrese örneklerinde geometrik süslemeler daha yaygındır. Süslemeler genellikle geometrik ağlar ve kıvrımlı desenlerle oluşturulmuş, geniş gülbezekler, rozetler, madalyonlar, kavsara motifleri ve kufi yazı şeritleri gibi öğelerle zenginleştirilmiştir. Ayrıca bazı taçkapı örneklerinde bitkisel motiflere de rastlanmaktadır. Taçkapı süslemelerinde bordürler oldukça süslüdür. Genel olarak yıldız motiflerinden oluşan kompozisyonlar görülmektedir. Taş işçiliği çok gelişmiş örnekleri olan bitkisel, geometrik ve hayvan figürlü motifler sıkça

³⁴ Atanur Kaya, a.g.e., s.121

kullanılmıştır. Palmetli süslemeler doğu mimarisinden, renkli taş uygulamaları Zengi mimarisinin etkileri görülmektedir.³⁵

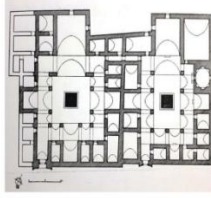
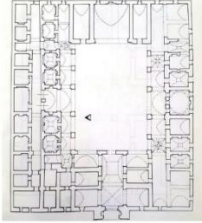
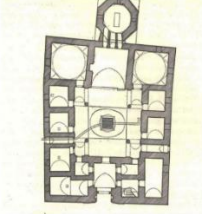
³⁵ Atanur Kaya,a.g.e., s.132

ANADOLU SELÇUKLU

	YAPIM TARİHİ	PLAN ÇİZİMİ	KULLANIM ŞEKLİ	KAYNAKÇA
Kayseri Huand Hatun Medresesi	1237-38 yılında inşa edilmiştir.		Medrese, bugün Kayseri Sanat ve Kültür Evi olarak hizmet vermektedir. Medrese içerisindeki kapalı birimler Kayseri Türk İslam Sanatları Derneği'ne bağlı olarak kullanılmaktadır. Avlu ortasında yer alan işletme Kayseri Büyük Şehir Belediyesi'ne bağlıdır.	Plan çizimi : Aptullah KURAN, Anadolu Medreseleri 1969: S. Atanur Kaya, Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Bugünkü Durumlarının Tespiti (Başlangıcından 1243 Yılına Kadar) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk- İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018, s. 71
Kayseri Seraceddin Medresesi	Kasım emir'il Mü'minin Gıyaseddin Keyhüsrev devrinde 636/1238-39 senesinde Allah'ın yardımına muhtaç zayıf kul Seraceddin Lala Bedryaptırdı." ifadesi yer almaktadır		Günümüzde özel bir kitabevi olarak hizmet vermektedir	Plan çizimi : Metin SÖZEN, Anadolu Medreseleri: Selçuklular ve Beylikler Devri 1970: S.11 Durumlarının Tespiti (Başlangıcından 1243 Yılına Kadar) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk- İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018, s. 36-45
Antalya Atabey Armağan Medresesi	Yapının inşa kitabesi vardır. Taçkapı üzerindeki altı satırlık kitabe Hicri 637, Miladi 1239 tarihi yazılıdır (Metin Sözen Anadolu Medreseleri: Selçuklular ve Beylikler Devri, 1970 , s.125.		<u>Atabey Armağan Medrese taçkapısının yalnızca bir kısmı günümüze ulaşmıştır.</u>	Fotoğraf: https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=2579 Erişim Tarihi 14.01.2023 Erişim Saati: 16.43 Atanur Kaya, Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Bugünkü Durumlarının Tespiti (Başlangıcından 1243 Yılına Kadar) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk- İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018, s. 112

Tablo 1. 1. Anadolu Selçuklu Medrese Örnekleri (Abdullah Aslan 2023)

ANADOLU SELÇUKLU

	YAPIM TARİHİ	PLAN ÇİZİMİ	KULLANIM ŞEKLİ	KAYNAKÇA
Kayseri Çifte Medrese	1205/06 yıllarında inşa edilmiştir. Kitabe üzerindeki tarihe bakıldığında, yapının Anadolu'da inşa edilmiş en erken tarihli şifahane ve tıp medresesi olduğu anlaşılmaktadır. (Afet İnan, 1969,s.28		Medrese yapısı 21 Şubat 2014 tarihinde Kayseri Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Selçuklu Uygarlığı Müzesi adıyla hizmet vermeye başlamıştır	Plan çizimi : Aptullah KURAN, Anadolu Medreseleri 1969: S.66 Atanur Kaya, Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Bugünkü Durumlarının Tespiti (Başlangıcından 1243 Yılına Kadar) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk- İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018, s. 24-32
Sivas İzzeddin Keykavus Şifahanesi	1217/18 yılında inşa edilmiştir		Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından özel bir işletmeye kiraya verilmiştir. Medresenin açık orta avlusu çay bahçesi olarak kullanılmaktadır. Talebe hücrelerinin bir kısmı bu işletmenin sorumluluğunda olup; diğer birimleri de hediye eşya dükkanları olarak kullanılmaktadır.	Plan çizimi : Gönül CANTAY, Erdem: Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Sayı 27, Sayfa 977, 1997 Atanur Kaya, Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Bugünkü Durumlarının Tespiti (Başlangıcından 1243 Yılına Kadar) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk- İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018, s. 36-45
Isparta Atabey Ertokuş Medresesi	1224 tarihinde inşa edilmiştir.		Günümüzde hala resmi olarak medrese işlevini yürütmektedir. Medrese, özellikle eğitim, kültür ve dini etkinliklerde kullanılmaktadır.	Plan çizimi : Aptullah KURAN, Anadolu Medreseleri 1969: S.48 Atanur Kaya, Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Bugünkü Durumlarının Tespiti (Başlangıcından 1243 Yılına Kadar) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk- İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018, s. 48-54.

Tablo 1. 2. Anadolu Selçuklu Medrese Örnekleri (Abdullah Aslan 2023)

1.4. OSMANLI DÖNEMİ

Osmanlı dönemi mimarisi belli kategoriler aracılığıyla incelenmektedir. Medreseler dini mimari yapılarıdır. Osmanlı dönemi 600 yıl süren uzun bir imparatorluk geçmişi ile farklı devirlerde inşa edilmiş yapıların inşa edildikleri zamanlar içerisinde belli ortak özellikler ile üslup birliği oluşturmaktadır. Bu devirlerin üsluplarının ayrımları mimari olarak Osmanlı döneminin kuruluşundan Fatih Devri'ne kadar olan sürede Erken Devir olarak adlandırılmaktadır. Erken devir 1300-1453 yılları arasındaki inşa edilmiş yapılar topluluğunun mimari özellikleri ve süsleme öğelerini ayırtmak açısından önemli bir ayrımdır.

1453 yılında İstanbul'un fethiyle beraber Osmanlı İmparatorluğu yükselişe geçmiş bu gücü temsilen fethettikleri bölgelerde iskanlaştırma politikaları yürütülmüş ve şehirlerde Müslüman nüfusunun ibadetlerini karşılayabilmeleri, eğitimlerinin devam ettirebilmeleri ve artan nüfusun ihtiyacına yönelik birçok külliye birimleri cami medrese çeşme ve diğer yapılar inşa edilmiş ve bu yapıların üslupları Klasik Devir olarak adlandırılmıştır. Klasik Devir 1453-1720 yılları arasında yapılmış mimari yapılar için kullanılan bir üslup terimidir.

Geç Devir Osmanlı ise, 1720'den Cumhuriyetin kuruluşuna kadar hatta bazı yapılarda 1930'a kadar gördüğümüz yapıların ortak üslubuna verilen addır.

1.4.1. Erken Devir Osmanlı Dönemi Medrese Yapıları

Osmanlı İmparatorluğunun kurucusu I. Osman diğer adıyla Osman Gazi Bilecik Söğüt- Domaniç'te Osmanlı Beyliği'ni kurmuş 1299-1326 yılları arasında hüküm sürmüştür. Çalışma konusu olan medreseler hakkında Osmanlının ilk devri mimarisi hakkında yazılan tüm kaynaklar taranmıştır. Osman Gazi dönemine ait inşa edilmiş bir medresenin varlığı bilinmemektedir. Yekta Demirtaş'ın 1993-97 yılları arasında Erken Devir Medreseleri 1300-1500 başlıklı tez çalışması içerisinde kaybolan medreselerin arasında Bilecik sınırlarında medrese bulunmamaktadır.³⁶ Osman Gazi döneminde Bilecik'te Aşıkpaşazade zaviyesinde halkı irşada başlayan kayınpederi ve

³⁶ Yekta, Demiralp (1997), Erken Dönem Osmanlı Medreseleri Ege Üniversitesi Sosyalbilimler Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İzmir. s.10-17.

hocası olan Şeyh Edebali ile zaviyede kaldığı bilinmektedir. Yapı olarak bir medrese inşa edildiği henüz bilinmese bile bu zaviyede döneminin birçok fakih ile görüşmüş onlardan ders almış ve birçok talebe yetiştirmiş bu zaviye medrese işlevi görmüştür.³⁷ İlk Osmanlı kadısı ve müftüsü olan Edebali'nin öğrencisi Dursun Fakih Osmanlı'nın ikinci müftüsü ve kadısı olmuş böylece geleneksel olarak devamlılığı sürdürmüştür. Osman Gazi zamanında mimari açıdan incelenecek inşa edilmiş bir medrese bilinmese de Şeyh Edebali'nin kadı olması ve öğrencisinin de ikinci kadı olması sebebiyle Şeyh Edebali zaviyesinin işlev açısından medreselere öncülük ettiğini düşündürmektedir.³⁸

1326 yılında Osman Gazi'nin vefatından sonra 1326-1359 yılları arasında Orhan Gazi Osmanlı Devleti'nin 2. Padişahı olarak hüküm sürmüş Bursa'nın fethinden sonra birçok kaynakta belirtildiği üzere İznik'te bulunan bir manastırı medreseye dönüştürmüştür. (Bkz. Şekil 1.7) Osmanlının ilk medresesi olarak bilinen İznik medresesi günümüze ulaşmamıştır.

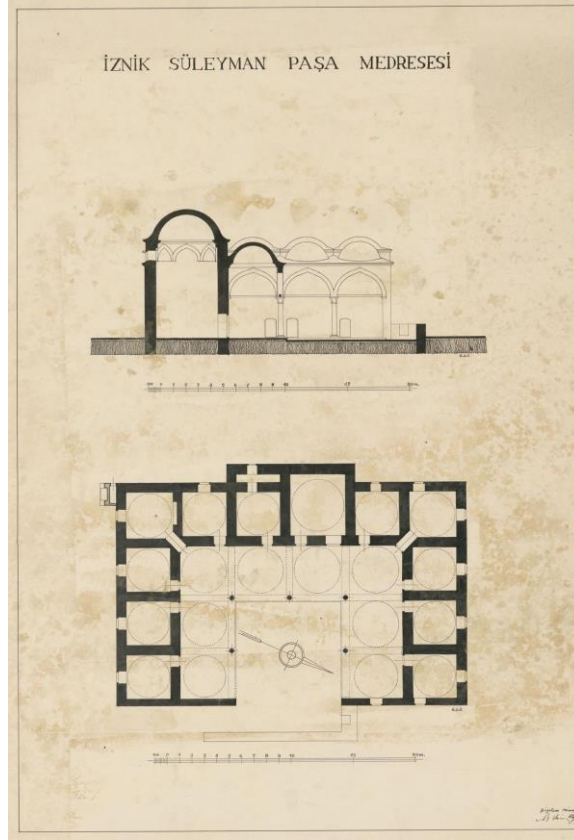
Şekil 1. 7. İznik, Götzfried Maps Dijital Arşivi (<https://www.vintage-maps.com/en/> Erişim Tarihi:06.08.2023 Erişim Saati:22.36)

İznik'te bulunan Süleyman Paşa medresesinin (Bkz. Şekil 1.8) Süleyman Paşa tarafından Bursa'nın fethinden sonra savaş ganimetleri ile inşa ettirildiği bilinmektedir. İlk medresenin bir manastır yapısının yeniden işlevlendirilmesi sonucunda meydana geldiği düşünülürse ikinci olarak görülen Süleyman Paşa

³⁷ Yekta, Demiralp (1997), a.g.e.,s.10-17.

³⁸ Yekta, Demiralp (1997), a.g.e. s.10-17.

medresesi herhangi bir külliye birimi içerisinde bulunmadan ilk kez bağımsız bir yapı olarak inşa ettirilmiştir. Süleyman Paşa medresesinin plan şeması erken devir medreselerinin ilki olarak incelendiğinde bu dönem hakkında oldukça önemli verileri içerisinde barındırmaktadır. Açık avlulu ve U planlı medresede 11 adet hücre bulunmaktadır. Hücrelerin her biri birer ocak ile donatılmıştır.

Şekil 1. 8. İznik Süleyman Paşa Medresesi Plan ve Kesitleri (Salt Araştırma Arşivi, Ali Saim Ülgen)

Orhan Bey zamanında Bursa Lala Şahin Paşa Medresesinin Osmanlı'ya ait ikinci medrese olarak inşa edildiği bilinir.³⁹ Murat Hüdevendigar, Yıldırım Beyazıd ve Çelebi Sultan Mehmet zamanında birçok medrese açılmıştır.⁴⁰

Edirne'nin fethinden sonra ünlü Bursa medreselerinden sonra IV. Murat'ın Dar-ül Hadis ve Saatli Medrese'yi Edirne'de inşa ettirmesiyle bu medreseler önem kazanmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in banisi olduğu Fatih Külliyesi içerisinde inşa ettirdiği Sah-ı Seman ve Tetimme Medreseleri, o dönemin en üstün uzmanlarını ve

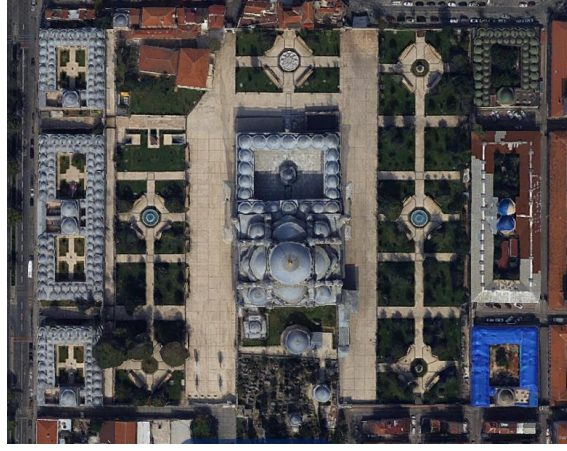
³⁹ Tekindağ, "Medrese Dönemi" Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul üniversitesi,1975, s.11

⁴⁰ Yekta, Demiralp (1997), Erken Dönem Osmanlı Medreseleri Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İzmir. s.9

devlet adamlarını yetiştirme amacıyla kurulan önde gelen medreseler olmuştur. Erken Devir Osmanlı'ya ait günümüzde varlığını devam ettiren önemli medreseler;

- İznik Süleyman Paşa Medresesi (1317-13670)
- Bursa Lala Şahin Paşa Medresesi (1348)
- Bursa Murat Hüdevendigâr Medresei
- Bursa Yıldırım Beyazıt Medresesi
- Gümüş Hacı Halil Paşa Medresesi
- Merzifon Çelebi Sultan Mehmed Medresesi
- Bursa Yeşil Medrese
- Bursa Murasiye Medresesi
- Edirne Saatli Medrese
- Manisa Sinan Bey Medresesi
- Yolpınar Köyü Suluova Kasım Bey Medresesi
- İstanbul Fatih Medreseleri (Karadeniz ve Akdeniz Medreseleri)
- Afyon Gedik Ahmet Paşa Medresesi
- Bursa Ahmet Paşa Medresesi
- Tire Molla Arap Medresesi
- Edirne Peykler Medresesi
- İnegöl İshak Paşa Medresesi
- Amasya II. Bayezid Medresesi
- İstanbul Koca Mustafa Paşa Medresesi
- Edirne II. Beyazıt Medresesi
- Amasya Kapıağası Medresesi
- Amasya Ayas Ağa Medresesi
- Bayındır Hacı Sinan Medresesi
- İstanbul Atik Ali paşa Medresesi
- Tire Yoğurtluoğlu (Yavukluoğlu) Medresesi
- Hereke Düzce Köyü Medresesi
- Bursa Gökdere Medresesi

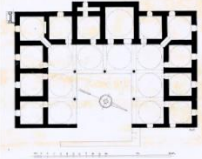
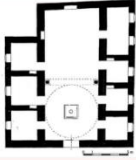
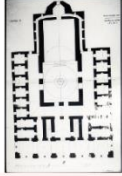
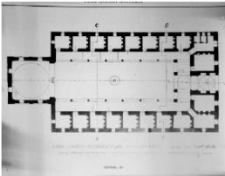
Medreselerin içinde Edirne II. Beyazıd Medresesi ile Amasya II. Bayezid Medresesi tezin 2. Bölümünde anlatılacaktır. Erken Devir medreselerinin en önemlilerinden olan Fatih Külliyesi içerisinde bulunan Sahn-ı Seman medreseleri olarak külliyenin iki yanına simetriyi sağlayacak şekilde yerleştirilmiştir. (Bkz. Şekil 1.9.). Medreselerin her biri dikdörtgen planlıdır ve birer dershaneye sahiptir. 3 eyvanlı iç avluların üç kenarı revaklarla çevrilidir. Duvarları kesme taştan muntazam olarak inşa edilmiştir. Günümüzde bazı bölümlerde şadırvan bulunmamaktadır.

Şekil 1. 9. Fatih camii külliyesi sahn-ı seman medreseleri havadan görünümü (3Bistanbul)

Osmanlı öncesi Anadolu medreselerinde ana eyvan ve iki yanındaki büyük mekanın oluşturduğu kompozisyonun Erken Devir Osmanlı medreselerinde tamamen ortadan kalktığı görülmektedir. Erken devirde, Ana eyvanın derslane mekanı olarak kullanıldığı görülmektedir. Derslane mekanının kapalı olarak kullanıldığı örnekler vardır. Biri kapalı diğeri açık olmak üzere iki dershanenin kullanıldığı örnekler ile derslane için özel bir mekanı bulunmayan örnekler karşımıza çıkmaktadır (Bkz Tablo 1.3). Anadolu medreselerinde Osmanlı öncesi eyvansız medrese bulunmazken erken devirde eyvan kesinlikle olması gereken mimari öge halinden çıkmıştır. Osmanlı öncesi medreselerde çini süslemenin, kabartma ve renkli taşların yoğun olarak kullanıldığı görülürken erken Osmanlı külliyelerinde içindeki süsleme programı en yoğun olan birim camidir. Diğer külliye birimleri daha sade üsluptadır.

ERKEN DEVİR

	TANIM YAPIM TARİHİ	PLAN ÇİZİMİ	KULLANIM ŞEKLİ	KAYNAKÇA
İzmir Süleyman Paşa Medresesi	U planlı açık avlulu medresenin İnşa kitabesi yoktur. Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa banisidir. 1317-1360 yılları arasında yaşamıştır. İzmir'den ayrıldığı zaman dilimine göre araştırmacılar 1330'lu yıllarda inşa edildiğini düşünmektedir.		1968 restorasyon çalışmaları sonrasında İzmir Müftülüğü'ne bağlı Kur'an Kursu olarak kullanılmaktaydı. Günümüzde Çini Seramik Çarşısı olarak kullanılmaktadır.	Plan çizimi : Ali Sami Ülgen ("İzmir'de Türk Eserler" Vakıflar Dergisi I, 1938- Salt Dijital Arşiv Demiralp, Yekta (1997) Erken Dönem Osmanlı Medreseleri Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilimsel Doktora Tezi, İzmir.
Bursa Lala Şahin Paşa Medresesi	Dikdörtgen planlı açık avlulu medresenin İnşa kitabesi yoktur. Fakat 1348 tarihli vakfiyesi bulunmaktadır. Vakfiyeler inşa bitiminde düzenlendiğinden bir kaç yıl önce inşasının başladığı düşünülmektedir.		1968 restorasyon çalışmaları sonrasında çocuk kütüphanesi olarak medrese günümüzde hala aynı işlevdedir.	Plan çizimi : Fatin Uluengin (https://okuryazarim.com/wp-Plan-Fatin-Uluengin.jpg , Erişim Tarihi: 02.08.2023 Demiralp, Yekta (1997), a.g.t.
Bursa Murad Hüdavendigâr Medresesi	Medrese cami ile aynı yapıda üst katta bulunmaktadır. Medresenin İnşa kitabesi yoktur. Külliye inşa tarihi 1385'dir. Caminin üst kat planı medrese planı için kullanılmıştır.		1940'lı yıllarda Çekirge Askeri Hastanesine bağlı olarak kullanılan yapı 1997 yılında terk edilmiş bir yapı iken müze olarak kullanılmak istenmiş günümüzde külliye birimleri içerisinde caminin bir parçası olarak kullanılmaktadır.	Plan çizimi : Sedat Çetintaş 1946'lı yıllar, Salt dijital arşivi Demiralp, Yekta (1997), a.g.t. Çetintaş Sedat, Türk Mimari Anıtları: Osmanlı Devri: Bursa'da Murad I ve Beyazid I Binaları , İstanbul, 1952, s.6
Bursa Yıldırım Medresesi	Dikdörtgen planlı açık avlulu medresenin İnşa kitabesi yoktur. Fakat 1400 tarihli vakfiyede yapının adı geçmekte abzi araştırmacılara göre 1388-89 yılları arasında külliye inşası tamamlanmıştır.		1947 yılında onarım çalışmaları başlayan medresenin 1951'de tamamlanan çalışmalar sonucunda 1953 yılında Sıhhiye Vekaleti tarafından Verem Savaş Dispanseri olarak açılmış ve günümüzde hala dispanser olarak hizmet vermektedir.	Plan çizimi : Sedat Çetintaş yayın tarihi 14.08.1938, Salt dijital arşivi. Demiralp, Yekta (1997), a.g.t. Çetintaş Sedat, Türk Mimari Anıtları: Osmanlı Devri: Bursa'da Murad I ve Beyazid I Binaları , İstanbul, 1952, s.6

Tablo 1. 3. Erken Devir Medreselerine Örnekler (Abdullah Aslan, 2023)

1.4.2. Klasik Devir Osmanlı Dönemi Medrese Yapıları

1500-1600 yılları arasında hüküm sürmüş padişahlar, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, II.Selim, III.Murad, III. Mehmed, Kanuni Sultan Süleyman olmak üzere birçok medrese inşa edilmiştir. Bunların yanında padişah eşleri, kızları, sadrazam, vezir-i azam, devlet üst yöneticileri gibi önemli şahsiyetler de medreseler inşa ettirmiştir. Klasik Devir Osmanlı Medreseleri külliye medreseleri ve bağımsız medreseler olarak iki grupta incelenmiştir.⁴¹ Klasik devrin en önemli eserlerinin mimarı Mimar Sinan tarafından birçok medrese inşa edilmiştir.⁴² İstanbul'da Mimar Sinan'a ait 57 medresenin varlığı bilinse bile tamamen yok olanlar ve harap halde olanlar haricinde son yapılan çalışmalarda 19 medresenin ayakta ve yeniden işlevlendirildiği tespit edilmiştir (Bkz Tablo.1.4-7).⁴³

İstanbul'da bulunan Klasik Osmanlı medreselerinin yanı sıra Anadolu klasik devir medreseleri Ahmet Yavuzylmaz tarafından 2018 yılı doktora tezi çalışmasında plan şemaları bakımından detaylı incelemiştir. Bu devirdeki medreseler hücrelerin aynı aks üzerinde hücrelerin karşılıklı olarak düzenlendiği görülmektedir. Hücrelerin "L" şeklinde dizildiği, hücrelerin avlunun etrafına "U" şeklinde dizildiği, hücrelerin dört tarafına dizildiği plan tipi, hücrelerin avlunun sekiz kenarına dizildiği plan tipi şeklinde ayrılmıştır.⁴⁴ Klasik devir medreselerini kat sayılarına ve eyvan sayılarına göre ayırmıştır. Avlu durumlarına göre ve kare, dikdörtgen, sekizgen, yamuk planlı, revaklı ve revaksız olma durumuna göre de ayırmıştır.

⁴¹ Ahmet Yavuzylmaz, Anadolu'da XVI. Yüzyıl Osmanlı Medrese Mimarisi (1500-1600) Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya,2021,s.874.

⁴² Zeynep, Ahunbay, "Mimar Sinan'ın Eğitim Yapıları: Medreseler Darülkurrallar Mektepler" Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri, İstanbul, 1988, s.239-275.

⁴³ Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-73.

⁴⁴ Ahmet Yavuzylmaz, Anadolu'da XVI. Yüzyıl Osmanlı Medrese Mimarisi (1500-1600) Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya,2021,s.876-885.

Klasik devir medrese yapılarının Bitlis'teki Hatibiye ve Gökmeşdan Medreseleri dışında açık avlulu olarak inşa edildiği tespit edilmiştir.⁴⁵ Bitlis örneklerinin yerel mimarlar tarafından tercih edildiği düşünülmektedir. İlgi Yüce Aşkun, Sinan dönemi medreselerini⁴⁶; ister bağımsız isterse külliye'nin bir elmanı olarak inşa edilen medreselerde ortada etrafı revaklarla çevrili bir avlu, revakların arkasında dersane ve hücrelerin yer aldığı birinci tip⁴⁷; dershanenin yerini caminin aldığı ikinci tip⁴⁸; ana elemanı medrese olan ve onunla bütünleşen etrafında türbe, sebül, çeşme, hazire vb. yapılardan oluşan kompleks medreseleri üçüncü tip olarak sınıflandırmıştır.⁴⁹

Klasik devir medreselerinde kesme, moloz ve kaba yonu halinde görülen taş malzeme en yaygın kullanılan yapı malzemesidir.⁵⁰ İkinci yapı malzemesi ise beden duvarlarında taş ile birlikte, kemerlerde, pencere alınlıklarında, bacalarda, hücre zemin döşemelerinde, kubbe ve tonozlar ile geçişlerde en çok kullanılan tuğladır. Taş ve tuğlanın alması olarak kullanıldığı yapılar da vardır. Kapı ve pencere kanatlarında ahşap malzeme tercih edilirken üst örtü için kurşun malzeme tercih edilmiştir. Klasik dönem medreseleri, süsleme programları açısından oldukça sadedir.⁵¹ Süsleme genellikle yapıların taçkapı, şadırvan, sütun başlıkları, dersane kapıları, ocaklar,

⁴⁵ Ahmet Yavuzylmaz, Anadolu'da XVI. Yüzyıl Osmanlı Medrese Mimarisi (1500-1600) Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya,2021,s.888

⁴⁶ İlgi. Y. Aşkun, "Sinan Devri Medrese Mimarisi", Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, İstanbul 1988, s. 27-38.

⁴⁷ İlgi. Y. Aşkun, "Sinan Devri Medrese Mimarisi", Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, İstanbul 1988, s. 27-38.

⁴⁸ İlgi. Y. Aşkun, "Sinan Devri Medrese Mimarisi", Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, İstanbul 1988, s. 27-38.

⁴⁹ İlgi. Y. Aşkun, "Sinan Devri Medrese Mimarisi", Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı, İstanbul 1988, s. 27-38.

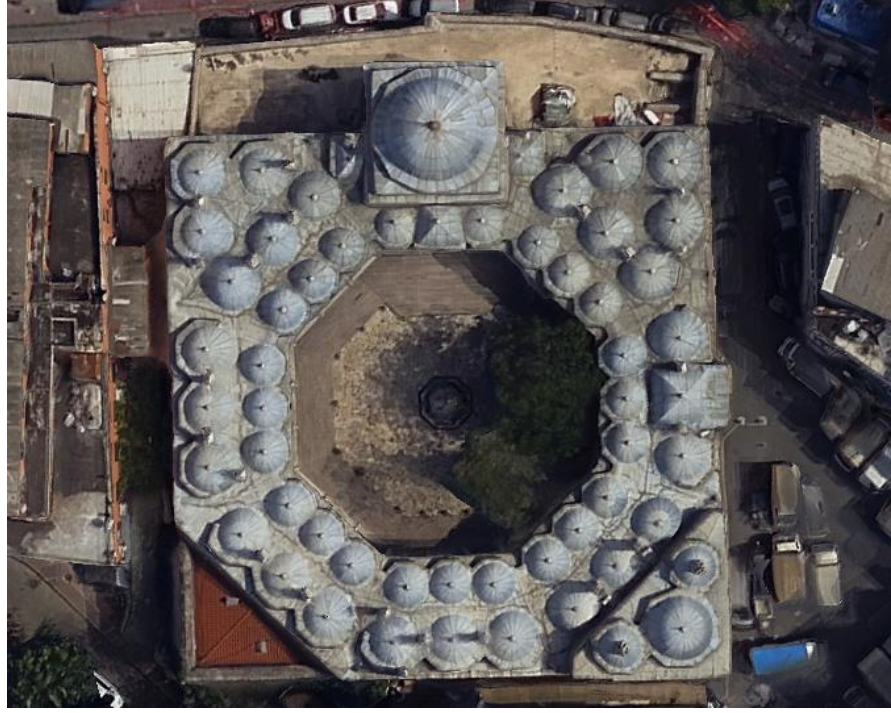
⁵⁰ Ahmet Yavuzylmaz, Anadolu'da XVI. Yüzyıl Osmanlı Medrese Mimarisi (1500-1600) Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya,2021,s.885.

⁵¹ Ahmet Yavuzylmaz, Anadolu'da XVI. Yüzyıl Osmanlı Medrese Mimarisi (1500-1600) Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya,2021,s.985-991

bacalar, mihraplar ve saçaklarda taş, tuğla, mermer, ahşap, çini, alçı ve kalemişi uygulamaları şeklinde görülür.⁵²

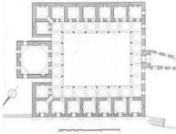
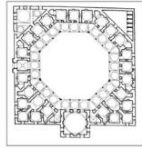
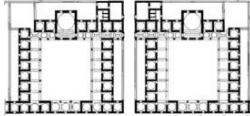
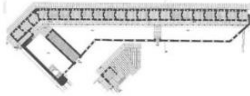
Şekil 1. 10. Süleymaniye Külliyesi Medresesi üstten görünüm (İBB, 3B İstanbul)

Resim 1. 1. Rüstem Paşa Medresesi üstten görünüm (İBB, 3B İstanbul)

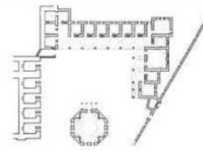
⁵² Ahmet Yavuzylmaz, Anadolu'da XVI. Yüzyıl Osmanlı Medrese Mimarisi (1500-1600) Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya,2021, s.85-991.

KLASİK DEVİR

	TANIM YAPIM TARİHİ	PLAN ÇİZİMİ	TARİHSEL OLARAK KULLANIM ŞEKLİ	KAYNAKÇA
Haseki Hürrem Sultan Medresesi	Medresenin bugün İstanbul Çinili Köşk Çini müzesinde olan kitabesine göre 1539-40 yılında inşa edilmiştir[Ahunbay,1988].		Günümüzde medrese Diyanet İşleri Başkanlığı'nın İstanbul Haseki Abdurrahman Gürses Eğitim Merkezi olarak kullanılmaktadır	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48
Üsküdar Mihrimah Sultan Medresesi	Medresenin bugün İstanbul Çinili Köşk Çini müzesinde olan kitabesine göre 1539-40 yılında inşa edilmiştir[Ahunbay,1988].		Yapı günümüzde Medipol Üniversitesi Vatan Kliniği olarak hizmet vermektedir.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48
Rüstem Paşa Medresesi	Kitabesinde yapım tarihi 1550-1 olarak verilmektedir [Ahunbay, 1988]		Günümüzde, İstanbul İlim ve Kültür Vakfı'na tahsis edilen medrese, Bediüzzaman Said Nursi ve Risale-i Nur Müzesi olarak kullanılmaktadır.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48
Süleymaniye Evvel ve Sani Medreseleri	Kitabesi bulunmayan bu yapılar, müderrislerinin 1552/3 yıllarında atanmış olmasına dayanılarak bu tarihe yakın bir dönemde inşa edildiği düşünülmektedir [Ahunbay, 1988].		Bu yapılar bugün Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi depo ve idari ofisleri olarak hizmet vermektedir	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48
Süleymaniye Darülhadis Medresesi	İlk müderrisin 1556-7 tarihinde atanmış olmasından dolayı inşa tarihinin de bu tarihe yakın bir dönem olduğu düşünülmektedir [Ahunbay, 1988].		Aziye Vakfı'na tahsis edilen yapı, bugün öğrenciler için yurt ve etüt merkezi olarak kullanılmaktadır.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48

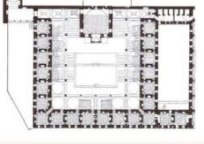
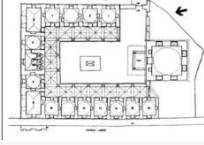
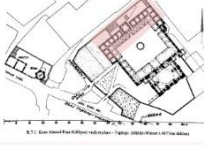
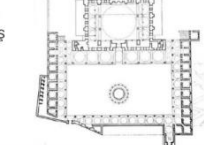
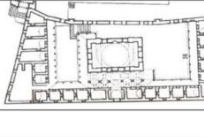
Tablo 1. 4.Klasik Devir Medreselerine örnekler (Abdullah Aslan, 2023)

KLASİK DEVİR

	YAPIM TARİHİ	PLAN ÇİZİMİ	TARİHSEL OLARAK KULLANIM ŞEKLİ	KAYNAKÇA
Şemsi Ahmet Paşa Medresesi	Külliye'nin sadece camisinde 1580-1 tarihli bir kitabe vardır [Ahunbay, 1988].		Medrese, 1953 yılında Şemsi Paşa Halk Kütüphanesi olarak hizmete açılmıştır. Günümüzde (2017) de bu işlevini sürdürmektedir [Haskan, 2001].	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 64-65
Zal Mahmut Paşa Tahtani Medresesi	Medreselerde ve camide yapım tarihini belirten bir yazıt bulunmamaktadır. Külliye'nin eğimli bir arsa üzerine yerleşmiş olması nedeniyle, yapının önce alçak olan kısımdan, istinat duvarlarının yapımıyla başlamış olması olasıdır. Bu sebeple Tahtani medresenin en önce inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir [Ahunbay, 1988].		Günümüzde sahaflar çarşısı olarak kullanılan yapının Kent Tarihi müzesine dönüştürülmesi düşünülmektedir.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 66-67
Zal Mahmut Paşa Fevkani Medresesi	Medreselerde ve camide yapım tarihini belirten bir yazıt bulunmamaktadır.		Günümüzde Eyüp Sultan Belediyesi El Sanatları Atölyeleri olarak kullanılan yapının Kent Tarihi müzesine dönüştürülmesi düşünülmektedir.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 66-67
Atik Valide Medresesi	Tarihi kaynaklara göre medrese yapımı 1579-80 tarihinde bitirilmiştir [Ahunbay, 1988].		Medrese günümüzde İlim Yayma Cemiyeti Kadıköy Şubesi olarak hizmet vermektedir.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s.69-70
Mehmet Ağa Medresesi	Tarihi kaynaklar medreseye ilk müderrisin 1582-3 yıllarında atandığını yazmaktadır [Ahunbay, 1988].		Medrese bugün Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı yatılı hafızlık ve kuran kursu olarak hizmet vermektedir.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48

Tablo 1. 5. Klasik Devir Medreselerine Örnekler (Abdullah Aslan, 2023)

KLASİK DEVİR

	TANIM YAPIM TARİHİ	PLAN ÇİZİMİ	TARİHSEL OLARAK KULLANIM ŞEKLİ	KAYNAKÇA
Süleymaniye Rabi Medresesi	Tarihi kaynaklara göre inşaat [1558-9 yıllarında tamamlanmış ve ilk müderrisler göreve başlamışlardır [Ahunbay, 1988].		Rabi medrese günümüzde (2017) TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi)'ya tahsis edilmiş olup TÜBA'nın akademisyenlerin kullanımında çalışma ofisi olarak kullanılmaktadır.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48
Cafer Ağa Medresesi	İnşaatı Cafer Ağa başlatmış ancak 1557 yılında öldüğü için inşaat 59 kardeşi Gazanfer Ağa tarafından devam ettirilerek, tarihi kaynaklara göre 1559-60 yılında tamamlanmıştır [Ahunbay, 1988].		Günümüzde 15 farklı sanat atölyesi, çok amaçlı salonu ve avlusuyla, geleneksel Türk sanatlarının öğretildiği, üretilip sergilendiği bir sanat merkezi olarak hizmet vermektedir.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48
Kara Ahmet Paşa Medresesi	1555 yılında öldürülmesi ile yarım kalmış, yapımı net belirlenemeyen bir tarihte tamamlanmıştır [Ahunbay, 1988].		Kara Ahmet Paşa Medresesi bugün yükseköğrenim öğrenci yurdu olarak hizmet vermektedir.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48
Edirnekapi Mihrimah Sultan Medresesi	Tarihi kaynaklara göre medresenin yapımı 1568-9 yılında tamamlanmış ve ilk müderrisi atanmıştır [Ahunbay, 1988].		Yapı bugün Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı din görevlileri kıraat eğitim merkezi olarak hizmet vermektedir.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48
Kadırga Sokullu Mehmet Paşa Medresesi	Baş oda altında bulunan giriş üzerinde 1571-2 tarihli bir kitabe mevcuttur [Ahunbay, 1988].		Medrese bugün Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı yatılı hafızlık ve kuran kursu olarak hizmet vermektedir.	Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 47-48

Tablo 1. 6. Klasik Devir Medreselerine Örnekler (Abdullah Aslan, 2023)

KLASİK DEVİR

YAPIM TARİHİ

PLAN ÇİZİMİ

TARİHSEL OLARAK KULLANIM ŞEKLİ

KAYNAKÇA

Hadım İbrahim Paşa Medresesi

İbrahim Paşa medresesi, Mimar Sinan'ın bir Bizans devri kilisesini camiye dönüştürerek yeniden işlevlendirdiği ve kiliseyle bütünleşmiş bir ek yaptığı özgün bir uygulamadır.

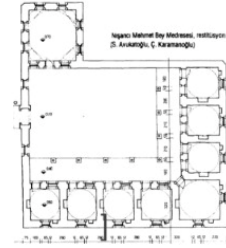

Medrese günümüzde Yeşilay tarafından alkol ve madde bağımlıları için rehabilitasyon ve danışmanlık merkezi olarak kullanılmaktadır.

Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 72-73

Nişancı Mehmet Bey Medresesi

Medresede bir yazıt 74 bulunmamaktadır. Medresenin adı Tezkiret-ül Bünyan, Tezkiret-ül Ebniye ve Tuhfet-ül Mimarın'de yeri belirtilerek geçmektedir [Ahunbay, 1988].

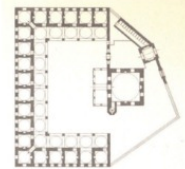

Günümüzde yapının rekonstrüksiyonu yapılmış ve TÜGVA (Türkiye Gençlik Vakfı) il temsilciliği binası olarak hizmete girmiştir.

Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 73-74

Yavuz Sultan Selim Medresesi

Yapının kesin olarak bitirilmesi 1550 yılının son aylarında gerçekleşmiş olabilir [Ahunbay, 1988].

Medrese 1918 yılında aşhane, 1968'den 1980'li yılların başına kadar Türk Hat Sanatları Müzesi olarak hizmet vermiştir. Yapı günümüzde Medipol Üniversitesi Vatan Kliniği olarak hizmet vermektedir.

Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2018, s. 60-61

Tablo 1. 7. Klasik Devir Medreselerine Örnekler (Abdullah Aslan ,2023)

1.4.3. Geç Devir Osmanlı Dönemi Medrese Yapıları

16. yüzyıldan sonra 17. Yüzyıl ile birlikte değişim süreçleri başlamıştır. Devletin zayıflaması, sosyal ve ekonomik düzenin bozulması ile birlikte medreselerde de iç huzursuzluklar başlamıştır. Bu dönemde medreselere giriş ve müderris olma kurallarının çığnenmesi, iltimaslı payeler verilmesi, usulsüz atamalar yapılması öğretimin niteliğini düşürmüştür. 17. Yüzyıl, klasik dönemden barok döneme geçişi sağlayan ve Sultanahmet külliyesi ile bu geçişin ilk örneklerini gördüğümüz ara bir dönemdir. 18. yüzyılda Lale Devri ile birlikte barok rokoko üslubu yaygınlaşmıştır. 18. Yüzyıl Batılılaşma hareketleriyle ekonomik açısından da iyi bir durumda olmayan Osmanlı Devleti giderek malzeme bakımından zayıflamaya başlamıştır. 18. Yüzyılın en önemli eserlerinden Nur-i Osmaniye Camii ve medresesi bu dönemin karakteristik özelliklerini göstermektedir.

Medreseler külliye içerisinde ya da bağımsız olarak inşa edilmeye geç devirde de devam etmiştir. Erken Osmanlı devrinde U plan tipi en fazla kullanılan şemadır. Açık ve kapalı avlulu dikdörtgen planlı medreselerde bu dönemde oldukça yoğundur. 16. Yüzyılda Mimar Sinan altın çağa ulaşmış ve yeni plan tipi olarak ortaya çıkan “L” tipi medreselerin 17. ve 18. Yüzyıl’da da uygulandığı görülmektedir.

Geç devirde, “L” tipi, “U” tipi, Dikdörtgen düzenine sahip plan tipleri bulunmaktadır. Strüktürel elemanları açısından üst örtü kubbe ve tonoz olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 18. Yüzyılın ikinci yarısından sonra inşa edilen yapılarda barok üslup yoğun olarak kendini hissettirir. Malzeme olarak kesme taş, almalı duvar sistemi uygulamaları görülmektedir. Süsleme açısından barok, rokoko kalemşi uygulamaları dönemi ayırt etmemizde önemli etkenlerdir. 17.-18. Yüzyıl medreseleri;

- İstanbul Kuyucu Murat Paşa Medresesi (1606-1611)
- İstanbul Sultanahmet Medresesi (1617-1619)
- İstanbul Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresesi (1603-1617)
- İstanbul Bayram Paşa Medresesi (1634-1635)
- İstanbul Çinili Medrese (1640)
- İstanbul Köprülü Mehmet Paşa Medresesi (1661)

- İstanbul Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medresesi (1690)
- İstanbul Feyzullah Medresesi (1700)
- İstanbul Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Medresesi (1719-1720)
- İstanbul Ahmediye Medresesi (1722)
- İstanbul Acımusluk Damat İbrahim Paşa Darülhadis (1725)
- İstanbul Eyüp Hacı Beşir Ağa Darülhadis Medresesi (1734)
- İstanbul Hacı Beşir Ağa Medresesi (1745)
- İstanbul Seyyit Hasan Paşa Medresesi (1745)
- İstanbul Esat Efendi Medresesi (1748)
- İstanbul Nur-u osmaniye Medresesi (1748-1755)
- İstanbul Kaba Halil Efendi Medresesi (1767)
- İstanbul I. Abdülhamit Medresesi (1780)
- İstanbul Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi (1753)
- Antalya Elmalı Ömer Paşa Medresesi (1610)
- İzmir- Birgi/Darül Hadis Medresesi (1657)
- Samsun- Vezirköprü/Fazıl Ahmet Paşa Medresesi (1661-1676)
- Erzurum –Oltu Arslan Paşa Medresesi (1644)
- Erzurum Kurşunlu Medrese (1700)
- Erzurum Pervizoğlu Medrese (1716)
- Erzurum- İspir/Kadioğlu Medrese (1725-1726)
- Erzurum Şeyhler Medresesi (1760)
- Kayseri İncesu Meerzifonlu Kara Musta Paşa Medresesi (1670-1678)
- Aydın Nasuh Paşa Medresesi (1708)
- Aydın Cihanoğlu Medresesi (1756)
- Nevşehir Gülşehir Karavezir Mehmet Paşa Medresesi (1780)
- Nevşehir Damat İbrahim Paşa Medresesi (1726-1727)
- Bitlis Yusufiye Medresesi (1799)
- Urfa Nakipzade Medresesi (1781)
- Urfa İbrahimiye (Debbağhane) Medresesi (1723)
- Urfa Rızvaniye Medresesi (1736-1737)

- Urfa Süleyman Ağa (Yusuf Paşa) Medresesi (1737)
- Urfa Abbasiye Medresesi (1695)
- Van Pizan Hüsrev Paşa Medresesi (1653)
- Van Hoşap Evliya Bey Medresesi (1671)
- Van Gevaş İzzettin Şir Bey Medresesi (18. Yüzyılda yeniden yapıldı)
- Diyarbakır Çermik Abdullah Paşa Medresesi (1756-1757)
- Gaziantep Ahmet Çelebi Medresesi (1713)
- Gaziantep Hüseyin Paşa Medresesi (1719)
- Kastamonu Münire (Bayraklı) Medresesi (1746)
- Hakkâri Meydan Medresesi (1700-1701)

19. Yüzyıla gelindiğinde Osmanlı medrese mimarisi eğitim ve öğretimdeki yenileşmeyle hızını kaybetmiştir. İstanbul ve Anadolu'daki medreseler yerini Cumhuriyetin okullarına bırakarak devrini tamamlamıştır. Ulusal Mimarlık dönemi yapıtlarından I.Abdülhamit Medresesi (1917), Çankırı Çivitoğlu Medresesi (1851), Kayseri Şirhlı Hamideye Medresesi (1891-92) Ürgüp Mustafa Paşa'da bulunan Mehmet Şakir Medresesi (1899),Samsun Süleyman Paşa Medresesi (1904), İstanbul Fatih Haliliye Medresesi (1870) son dönem medreselerindeki az sayıdaki uygulamalardır.

darüşşifalarının tipolojik özellikleri yine bu devrin genel özelliklerini yansıtmaktadır. II. Beyazıt döneminin en önemli ve yaygın olarak bilinen diğer bir özelliği ise İstanbul'daki pek çok cami ve mescit inşa ettirmesi ve pek çok kiliseyi camiye çevirmesidir.

2.1.1. II. Beyazıt'ın Hayatı

Sultan II. Mehmed'in (Fatih Sultan Mehmet Han)'ın oğlu Sultan II. Beyazıt (Bayezid) 1441'te Osmanlı Devleti sınırları (Bkz.Şekil 2.2) içerisinde Edirne'ye bağlı Dimetoka'da (Yunanistan'da Meriç ilinin sınırları içerisinde) doğmuştur.⁵³

Şekil 2. 2. Sultan II. Beyazıt tahta çıktığında Osmanlı sınırları (Abdullah Aslan, 2023)

Osmanlı Hükümdarlığının 8. Padişahı olarak 1481-1512 yılları arasında padişahlığı hüküm sürmüştür, 1512 senesinde vefat etmiştir.⁵⁴ İstanbul'un fethinden sonra o dönemin eğitim ve kültür merkezi olan Amasya'da 7 yaşında vali oldu. Hocası Hadım Ali Paşa idi. Sultan 27 sene Amasya'da sancakbeyi olarak en bilgin hocalardan danışmanlık alarak padişah olmak için yetiştirildi.⁵⁵

Sultanın ismi, Beyazıt, Beyazıt, Bayezit, Bayezid gibi değişik imlâlar ile yazılsa da bütün Osmanlıca metinlerde Bâyezid (بایزید) olarak geçmektedir. Türk Dil

⁵³ Turan, Ş. (1992) Bayezid II. Diyanet İslam Ansiklopedisi, cilt 5. İstanbul, 234; Sakaoğlu, N. (1994). Bayezid II. Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt: 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, s.234.

⁵⁴ Turan, Ş. (1992) Bayezid II. Diyanet İslam Ansiklopedisi, cilt 5. İstanbul, 234; Sakaoğlu, N. (1994). Bayezid II. Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt: 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, s.234.

⁵⁵ https://web.archive.org/web/20070812224122/http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLU_NUNSESI/229/AND40.htm Erişim Tarihi: 03.10.2023 Erişim Saati: 23:39

Kurumu, günümüzde Beyazıt, Bayezit şeklindeki yazımları benimsemiştir.⁵⁶ Günümüzde Tarihçi ve Sanat Tarihçileri, arşiv belgelerindeki okunuşuna sadık kalarak Sultan II. Bayezid şeklinde kullanmayı doğru bulmaktadır. Sultan II. Beyazıt “Veli” diye anıldığı ünvanını dine bağlılığı sonucunda almıştır. Amasya, Edirne ve İstanbul’da banisi olduğu külliye inşaa edilmiştir.⁵⁷

Edebiyatta çok iyi olduğu bilinmekte ve mahlası “Adli”⁵⁸ olan şiirler yazmaktadır. Kaynaklarda anlatılanlara göre II. Beyazıt kırmızı ufak bir tepelik üzerine geçen örme sepet üzerine sarılı kavuk tipini kullanmıştır⁵⁹. Birçok portresinde ise beyaz renkli kavuk dikkat çekmektedir. Venedikli sanatçı Paolo Veronese (1528-1588) Sultan II. Beyazıt olarak adlandırdığı 1560’lı yıllarda 69x54 cm ölçülerinde çizdiği yağlıboya portresi çok ilginçtir. Üzerinde bulunan kaftanın motif detayları çok etkileyicidir ve padişahın (Bkz. Şekil 2.3) ölümünden sonra çizilmiştir.⁶⁰ Osmanlı-Venedik savaşları bu portrenin çizilmesinde önemli bir etken olmalıdır. Bu tablo merkezi Almanya'nın Münih kentinde bulunan Baviera Devlet Resim Koleksiyonları’nda bulunmaktadır.⁶¹

⁵⁶ ⁵⁶ Turan, Ş. (1992) Bayezid II. Diyanet İslam Ansiklopedisi, cilt 5. İstanbul, 234; Sakaoğlu, N. (1994). Bayezid II. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt: 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, s.234

⁵⁷ N. Sakaoğlu, Bayezid II. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt: 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını,1994 s.83

⁵⁸ N. Sakaoğlu, Bayezid II. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt: 2, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını,1994 s.83

⁵⁹ Günsel Renda (1999), Padişah Portreleri, Mevlana Müzesi Albümü,Konya, s.42

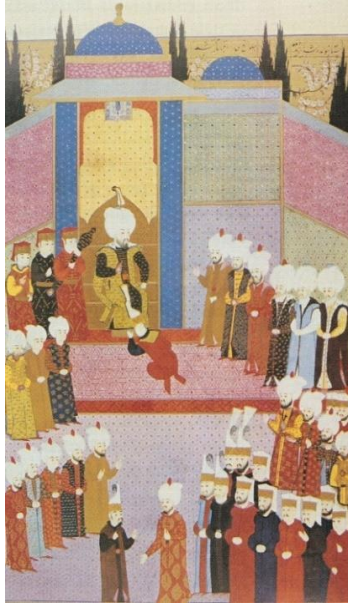
⁶⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Bayezid Erişim Tarihi: 04.10.2023 Erişim Saati: 23.46

⁶¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Bayezid Erişim Tarihi: 04.10.2023 Erişim Saati: 23.46

Şekil 2. 3. Sultan II. Beyazıt portresi, tuval üzerine yağlı boya, Paolo Veronese, 1560'lar (Bavyera Devlet Resim Koleksiyonları)

II. Bayezid çoğu tablosunda yaşlı bir kişilik olarak gösterilmektedir. Topkapı sarayı hazinesinde bulunan Hünername'nin 1. Cildinde II.Sultan Bayezid'in tahta çıktığı zaman düzenlenen cülüs töreni minyatürü 1481 tarihlidir (Bkz. Şekil 2.4). Sultanın kavuk rengi yine beyaz olarak gösterilmiştir.⁶²

Şekil 2. 4. Sultan II. Beyazıt'ın cülüs töreni, Hünername cilt1, Topkapı Sarayı Müzesi (TSMK), Hazine 1523 f.178a

⁶² Hünername, Topkapı Sarayı Müzesi C.1, Hazine1523 f.178a.

II. Bayezid'in Saltanatının ilk yıllarında Cem Sultan olayı olarak bilinen çatışmalar sonucunda kardeşi Cem Sultan'a tahtı bırakmayarak, Avrupa'ya sürgün etmiştir.⁶³ Deniz savaşlarında genel olarak başarısız olan Osmanlı Hükümdarlarının aksine II. Bayezid'in en önemli başarıları deniz savaşlarında elde ettiği topraklardır. Osmanlı- Venedik savaşlarında daha önce alınamayan İnebahtı, Modon ve Navarin gibi Mora kalelerinin Osmanlı topraklarına bağlanması ile Osmanlı donanmasının Akdeniz'deki gücünü kanıtlamıştır.⁶⁴ II. Selim'in emriyle Konstantin Karadağlı'ya yaptırılan Osmanlı Hanedan Portreleri arasında II. Beyazıt'a ait olan portre altında deniz seferlerindeki başarılarına atıfta bulunmuştur (Bkz. Şekil 2.5).

Şekil 2. 5. Sultan II. Beyazıt'ın portresi, Konstantin Karadağlı, Topkapı Sarayı Müzesi

Son yıllarını Edirne'de geçiren padişah yaşlılığı sebebiyle idareyi oğullarına bırakmıştır. II. Beyazıt Külliye birimlerinden biri olarak ziyarete açık olan II. Beyazıt Veli Han türbesine defnedilmiştir.

2.1.2. II. Beyazıt Dönemi Genel Özellikleri

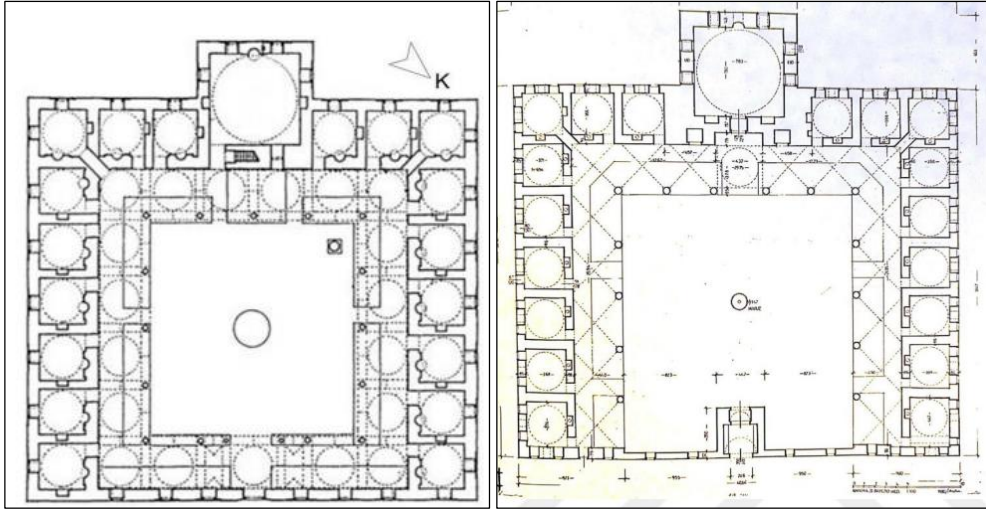
2. Bayezid döneminde başkent İstanbul'da inşa edilmiş olan cami ve mescitler, imparatorluğun bu dönemine ait cami mimarisinin özelliklerini gösterir. Anadolu'da inşa edilen diğer eserler de mimari ve süsleme bakımından benzer özellikler gösterir. Dönem eserleri; plan, dış kütle, iç mekân ve malzeme-tekniği bakımından kısmen Fatih dönemiyle benzerlikler göstermesine karşın klasik dönemin hazırlayıcısı olan özellikleri ile de belirginleşmiştir. Mimaride belirli kalıpların oturtulduğu bu dönem, imparatorluğun Kanuni dönemindeki seviyesine ulaşmasında önemli bir geçiş oluşturmuştur.

⁶³ İ.H.,Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar, Cilt 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, s. 173;

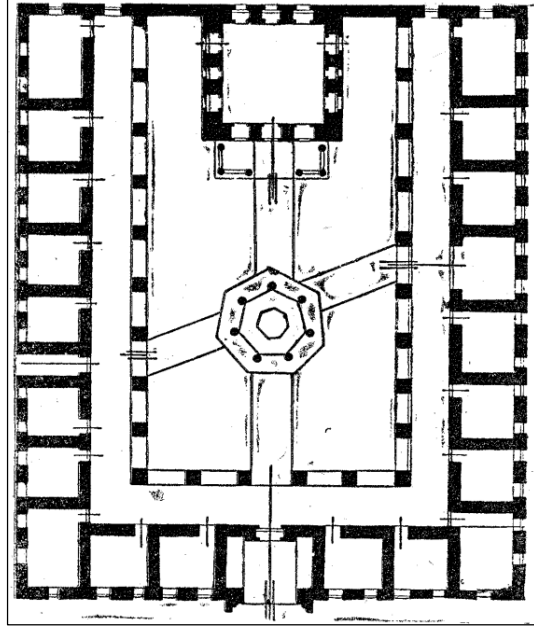
⁶⁴ İ.H.,Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar, Cilt 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, s. 173;

2.1.3. II. Beyazıt Dönemi'ndeki Diğer Yapılar

II. Beyazıt döneminde inşa edilmiş Edirne ve Amasya külliyesi içerisinde bulunan medrese birimleri tezin konusu olan II. Beyazıt Medresesiyle karşılaştırmak ve benzerliklerini tespit etmek amacıyla bu kısımda ele alınmıştır. Amasya II. Bayezid Han külliye birimlerinden olan medrese 901/ 1495 tarihli vakfiyede geçmektedir. Padişah II. Bayezid'in emriyle 886 / 1481 tarihinde inşasına başlanmış ve 891 / 1486 tarihi itibarıyla de tamamlanmıştır. Medrese Külliye içerisinde merkezi konumda yer alan caminin yan ekseninde batı tarafında U planlı olarak inşa edilmiştir ve ocaklı 18 hücreden oluşmakta iç avluda şadırvan bulunmaktadır. Edirne'de 1484-1488 yılları arasında inşa ettirilen II. Beyazıt Han Külliyesi içerisinde bulunan medrese de kareye yakın dikdörtgen planlı revaklı avlu etrafına üç yönden sıralanmış 18 oda ve bir dershaneden oluşmaktadır. Medrese iç avlusunda şadırvan bulunmaktadır. İstanbul II. Bayezid Han külliyesi içerisinde bulunan medrese ise 1507 yılında tamamlanmıştır ve dikdörtgen planlı medrese 19 oda ve bir dersane şeklinde inşa edilmiştir. Medresenin iç avlusunda şadırvan bulunmaktadır.

Şekil 2. 6. Soldaki Amasya II. Bayezid Medresesi (İ. Aydın Yüksel)
Şekil 2. 7.Sağdaki Edirne II. BEyazıt Medresesi (Doğan kuban 2007, s.198)

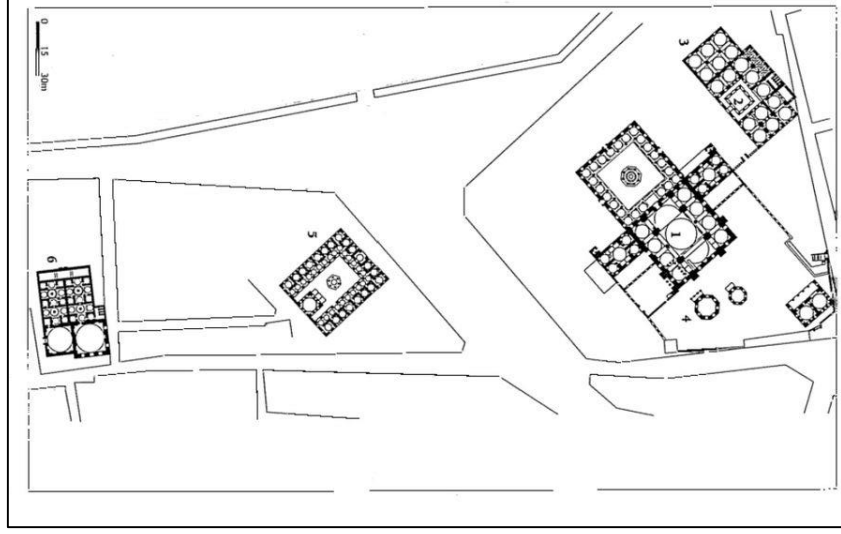
Şekil 2. 8. İstanbul II. Beyazıt Medresesi Plan Şeması (Reşat Ekrem Koçu)

2.2. II. BEYAZID KÜLLİYESİ'NİN YAPIMI VE TARİHSEL SÜRECİ

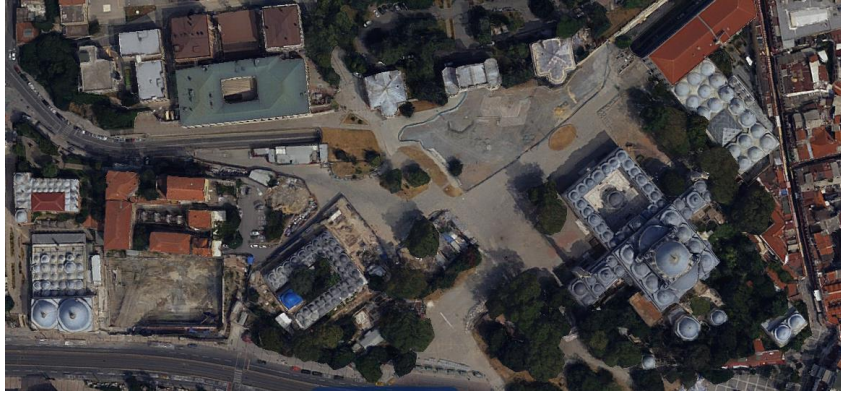
Beyazıt Külliyesi banisi Sultan II. Beyazıt tarafından 1501-1505 yılları arasında tam olarak net olmasa da genel kabulde mimar Yakub Şah tarafından inşa edilmiştir. Külliye konum itibarıyla bugün İstanbul İli Fatih ilçesi Beyazıt Meydanı ve Balabanağa mahallesi üzerinde bulunur. Döneminde Romanın ünlü Forum meydanı üzerinde yapılmıştır.

2.3. KÜLLİYE BİRİMLERİ VE YAPI ÖZELLİKLERİ

Külliye birimleri cami, tabhane, hamam, Hünkâr Kasrı, Veliddin Efendi kütüphanesi, sıbyan mektebi, imaret ve kervansaray, türbe ve hazireler ve medrese olarak ayrılmıştır (Bkz Şekil 2.9-10)

Şekil 2. 9. İstanbul II. Beyazid Külliyesi vaziyet planı (İ.Aydın Yüksel) 1-Cami, 2- İmaret, 3-Kervansaray,4- Sultan Beyazıt Türbesi, 5-Medrese, 6- Hamam.

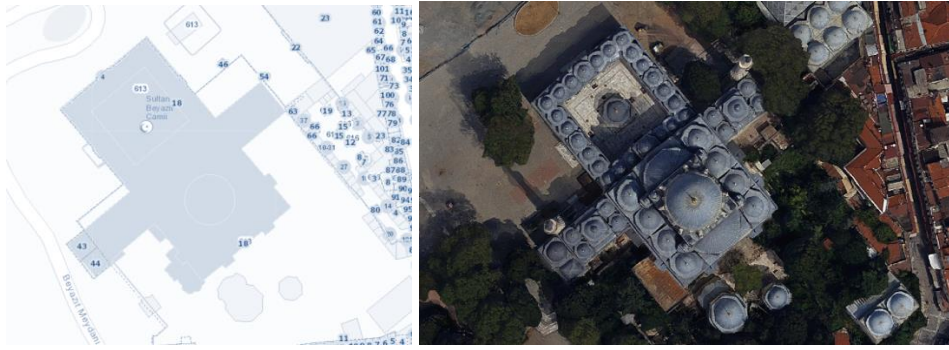

Şekil 2. 10. İstanbul II. Beyazid Külliyesi havadan görünümü (3B İstanbul)

Bu ana başlık altında külliye birimleri ve yapı özellikleri detaylandırılarak anlatılacaktır. Külliye birimlerinin tamamı kesme taş kargir olup kubbeleri kurşunla örtülmüştür. Külliye birimleri dağınık bir şekilde inşa edilmiştir. Herhangi bir ihata duvarı ile çevrili olmayan külliye birimlerinin bazılarının külliyeyle ait olup olmadığı zaman içerisindeki araştırmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Külliyeyle çevreleyen ihata duvarları ve sınırları net olmasa bile II. Bayezid evkafına ait olduğu Türkçe ve Arapça olmak üzere iki farklı dilde yazılmış vakfiyesinden anlaşılmaktadır.

2.3.1. Cami

Bayezid Camii, İstanbul'un merkezi bir yerinde, şehrin Bizans devrindeki en büyük meydanı olan Forum Theodosiacum⁶⁵ veya Forum Tauri'nin bir köşesinde Sultan banisi II. Bayezid (1481-1512) tarafından inşa ettirilmiştir. Caminin esas giriş kapısı üzerindeki inşa kitabesinde temel atma ve tamamlama tarihleri olarak hicri 906 miladi 1501 temel atılmış hicri 911 miladi 1506 yılında cami inşası tamamlanmıştır.⁶⁶ Cami günümüzde İstanbul İli Fatih İlçesi Beyazıt Meydanı üzerinde 613 ada 18 parsel üzerinde bulunmaktadır (Bkz Şekil.11-12).

Şekil 2. 11. II. Bayezid Camii plan şeması (İBB Şehir Haritaları)
Şekil 2. 12. II. Bayezid Camii havadan görünüm (3B İstanbul)

Caminin mimarının kim olduğu hakkında kaynaklarda çok farklı bilgiler mevcuttur. Ekrem Hakkı Ayverdi caminin mimarının kim olduğu hakkında, “*Bugüne kadar caminin mimarı olarak ya Hayrettin kabul edilmiştir ya da Kemalettin... 909 senesinde camin hitamına kadar camiin mimarı Yakub Şah bin Sultan Şahdır; Halifeleri mimar Ali ve mimar Yusufdur*”⁶⁷ Şeklinde ifade etmiştir.

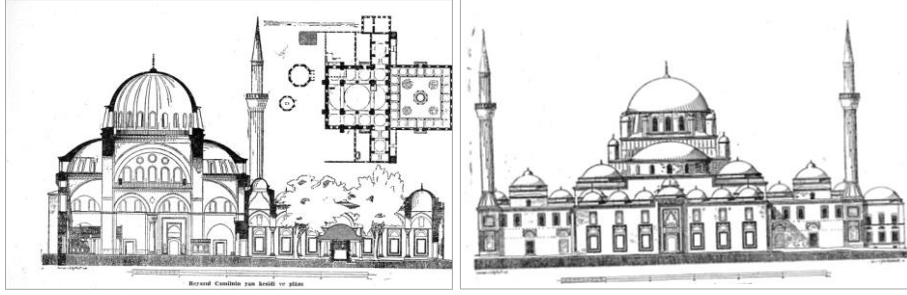
Gurlitt’in çizdiği plan ve kesitlere göre caminin harim kısmı ve revaklı avlusu dikdörtgendir (Bkz Şekil 2.13-14).⁶⁸ Dikdörtgen revaklı avlu ortasında şadırvanı bulunmaktadır. Revaklı avlunun üç adet kapısı vardır. Revaklı avludan harime geçildiğinde caminin ana ibadet mekânı 4 büyük fil ayağı üzerine pandantiflerle geçiş yapılarak üzeri ana kubbe ve iki yanında birer yarım kubbe ile genişletilmiştir.

⁶⁵ Semavi Eyice, İstanbul’da Sultan II. Beyazıt Külliyesi, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.3 S.8, Ağustos 1990. s.11.

⁶⁶ Reşat Ekrem Koçu, “Bayazıt Camii”, İstanbul Ansiklopedisi,1960, 4. Cilt, s.2229

⁶⁷ Reşat Ekrem Koçu, “Bayazıt Camii”, İstanbul Ansiklopedisi,1960, 4. Cilt, s.2229

⁶⁸ C. Gurlitt, “Die Bauten Adrianopels”, OA, I (1910-11), s. 54-55.

Şekil 2. 13. İstanbul II. Beyazıd Camii Plan ve yan kesiti (C. Gurlit,1910-11)

Şekil 2. 14. İstanbul II. Beyazıd Camii ön görünüm (C.Gurlit,1910-11)

Ayverdi haritalarında ve J.Pervititch haritalarında cami çizilmiştir (Bkz. Şekil 2.15-16). 1875-1913 yılları arasında caminin çizimlerinde büyük bir değişiklik görülmemektedir.

Şekil 2. 15. Soldaki İstanbul II. Beyazıd Camii Ayverdi Haritası (1875-1882)

Şekil 2. 16. Sağdaki İstanbul II. Beyazıd Camii J. Pervititch Haritası (1922-1945)

II. Beyazıd camii 4 büyük fil ayağına oturan ana kubbe ve iki yanındaki yarım kubbeler ile Avrupalı mimarlar tarafından Ayasofya'ya benzerliği konusunda kaynaklarda tartışılmıştır. Albert Gabriel İstanbul'un camileri adlı kitabında Bayezid Camii için Ayasofya'nın taklidi dese de Ayverdi bu benzerliğin sade ana kubbenin iki yanında birer yarım kubbeden ibaret olduğunu söylemektedir.⁶⁹Bu plan şemasının da Bursa ve Edirne camilerinin plan şemasının gelişmesinden kaynaklanmaktadır. Edirne üç şerefeli camide 24 metre yüksekliğinde ana kubbe İstanbul Fatih Camii'nde 26 metre yüksekliğinde ana kubbe ile tek yönde bir yarım kubbe eklenerek tasarlanmış,⁷⁰

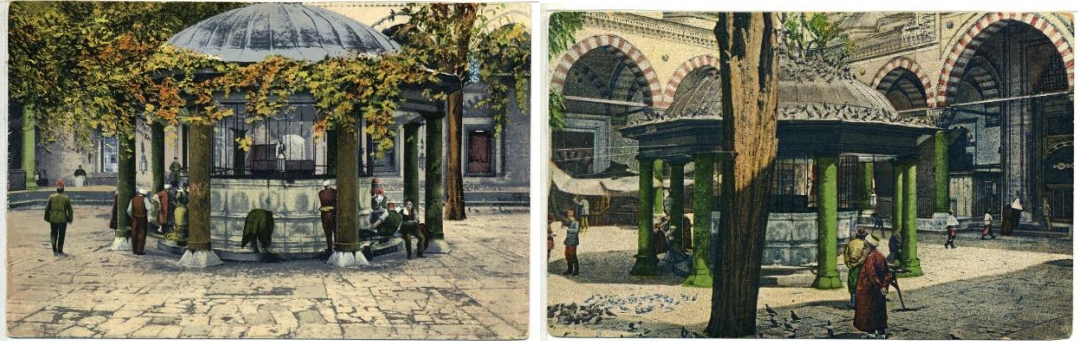
⁶⁹ Reşat Ekrem Koçu, "Bayazıd Camii", İstanbul Ansiklopedisi,1960, 4. Cilt, s.2229-30

⁷⁰ Reşat Ekrem Koçu, "Bayazıd Camii", İstanbul Ansiklopedisi,1960, 4. Cilt, s.2229-30

İstanbul II. Bayezid camiine gelindiğinde ise bir yarım kubbe daha eklenerek cami harimi genişletilmiştir.⁷¹

Camiinin süsleme programı incelendiğinde yapım malzemesi olarak küfeki taşı ve sütunlar arası kemerlerde kırmızı porfir taşı (kırmızı somaki) kullanıldığı görülmektedir.⁷² Cami kapıları ahşap işçiliğinde çok güzel örnekler vermektedir. Caminin içinde renkli camlardan müzeyyen pencereler bulunmaktadır.

Revaklı avluya giriş sağlayan batıda Beyazıt Meydanı tarafındaki taç kapıya Meydan Kapısı, doğu yönünde Beyazıt imareti tarafında bulunan kapısına İmaret veya Kaşıkçı Kapısı, Sahaflar çarşısı tarafındaki kapıya ise Eski Saray kapısı denirdi.⁷³ Revaklı avluyu 20 adet sütun ile çevrelenmiş 20 kemerle 24 adet kubbeye geçiş sağlamaktadır. Kubbeler kurşunla örtülüdür.⁷⁴ Revaklı Avlu ortasında bulunan dairevi şadırvanın 20 dilimi üzerinde birer tane lüle bulunmaktadır. Evliya Çelebi'ye göre şadırvanın üzeri 17. Yüzyılın sonlarına doğru açık iken IV. Murad tarafından 8 mermer sütun üzerine kubbeli saçak kurşunla örtülüdür. (Bkz. Şekil 2.17-18)⁷⁵

Şekil 2. 17. Soldaki İstanbul II. Beyazıt Camii şadırvanı,1900-1909 (Constantinople: Cour et fontaine de la mosquee Bayazed /edit: E.F. Rochat,Atatürk Kitaplığı)

Şekil 2. 18. Sağdaki İstanbul II. Beyazıt Camii şadırvanı,1900-1909 (Constantinople: Cour et fontaine de la mosquee Bayazed /edit: E.F. Rochat Atatürk Kitaplığı)

Gurlit'in plan çiziminde ve eski fotoğraflarda görüldüğü üzere revaklı avludaki şadırvanın etrafında 4 adet ağaç görülmektedir (Bkz. Şekil 2.19-20) Evliya Çelebi, "...

⁷¹ Reşat Ekrem Koçu, "Bayazıt Camii", İstanbul Ansiklopedisi,1960, 4. Cilt, s.2229-30

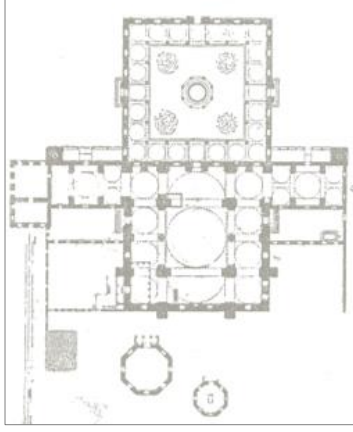
⁷² Reşat Ekrem Koçu, "Bayazıt Camii", İstanbul Ansiklopedisi,1960, 4. Cilt, s.2229-30

⁷³ Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Günümüz Türkçesiye Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s.106

⁷⁴ Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Günümüz Türkçesiye Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s.106

⁷⁵ Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Günümüz Türkçesiye Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s.106

bu havuzun etrafında 4 adet upuzun servileri var ki her bir tuba ağacına benzer...” şeklinde ifade etmiştir. Günümüzde bu ağaçlar yok olmuştur.⁷⁶

Şekil 2. 19.Soldaki İstanbul II. Beyazıt Camii Planında şadırvan ve etrafında görülen 4 adet servi ağacı, 1910-1920 (Jacques Ludwigsohn)

Şekil 2. 20.Sağdaki İstanbul II. Beyazıt Camii Planında şadırvan ve etrafında görülen servi ağacı fotoğrafı, 1920'ler (Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi)

Beyazıt camii avlusunda Ramazan sergilerinin yapıldığı birçok kaynakta geçmektedir. Eski fotoğraflar incelendiğinde avlu içerisinde kubbelerin altlarına denk gelecek şekilde sergiler vardı. (Bkz. Şekil 2.21).⁷⁷

⁷⁶ Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Günümüz Türkçesiye Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s.106

⁷⁷ Reşat Ekrem Koçu, “Bayazıt Camii”, İstanbul Ansiklopedisi,1960, 4. Cilt, s.2229-2235

Şekil 2. 21. İstanbul II. Beyazid Camii iç avlusunda kurulan sergiler 1900-1915 (Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi)

Feshane fabrikasının sergisinde çeşitli fesler, kumaşlar ve atkılar satılmaktaydı. Avluda sürekli olarak duran satıcılar şu şekilde sıralanmaktadır; arzuhalcilerin işgal ettiği yerler, türlü eşyaların satıldığı küçük esnaf sergileri, baklava ve revani sergisi, ramazan tatlılarından olan güllacı ünlü bir sergi, Buharalı Alimzade Ömer Efendi sergisi, kahve ve çay takımları züccaciye sergisi ve güvercinliklerdir (Bkz. Şekil 2.22). Avlu içinde bulunan bu güvercinlikte birçok kişi güvercinleri hem besler hem de sergi boyunca güvercinler buradan ayrılmazdı.

Şekil 2. 22. İstanbul II. Beyazid Camii iç avlusunda kurulan güvercinlik 1905-1907, (Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi)

Revaklı avluda camide ibadet edenlerin pabuçlarını emanet ettikleri bir kısım da vardı. Revak dışında dışı fındık fıstık, tütün satıcıları, tatlıcılar, helvacılar, teşbih satıcıları bulunurdu. 1920-1950 yılları arasında caminin dışında küllük kahvesi de bulunmaktaydı (Bkz Şekil 2.23).⁷⁸ Müdavimleri arasında, Peyami Safa, Reşad Nuri Güntekin, Abdülhak Hâmid, Yahya Kemal, Necip Fazıl Kısakürek, Reşat Ekrem Koçu, Tarık Buğra, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nurullah Ataç, Arif Dino, Abdülbaki Gölpınarlı, Abidin Dino, Rıfat Ilgaz, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sait Faik Abasıyanık, Salah Birsal, Özdemir Asaf, İlhan Berk, Orhan Veli Kanık gibi

⁷⁸ Mehmed Ali YILDIZ, "Beyazıt'ta Bir Kültür Ortamı: Küllük Kahvesi" Mavi Atlas, 4/2015: 96-107.

ülkenin en önemli şair ve yazarları vardı. Beyazıt Meydanı düzenlenmesi ve Aksaray-Sultanahmet Yolu arasındaki düzenlemede küllük kahvesi yıkılmıştır.⁷⁹

Şekil 2. 23. Küllük Kahvesi, 1910-1915 (Atatürk Kitaplığı)

II. Beyazıt Camii, inşa edildiği devirde küçük kıyamet olarak adlandırılan 1509 yılı depreminde kubbesinin “*dağılıp pare pare olduğu*” Künhü’l- ahbar’daki bir kayıta geçmektedir.⁸⁰ Tuhfetü’l Mi’marin’de anlatıldığına göre Mimar Sinan tarafından 16. Yüzyılda tekrar onarıldığı ve caminin etrafına dükkânlar inşa edilmesi istenmiştir.⁸¹ Daha sonra IV. Murad (1623-1640) döneminde şadırvanın üzerine sütunlu saçaklı kubbe inşa edildiği bilinmektedir. 1683 yılında çıkan yangında minarenin, 1754 yılına ait bir belgede kubbenin tamiri için Karamürsel’den ot taşı getirildiği yazmaktadır. 1797-98 yıllarında yeniden inşa olarak kütüphane yapılması sebebiyle bu tarihlerde onarıldığı düşünülmektedir.

⁷⁹ Mehmed Ali YILDIZ, “Beyazıt’ta Bir Kültür Ortamı: Küllük Kahvesi” Mavi Atlas, 4/2015: 96-107.

⁸⁰ Semavi Eyice, “Beyazıt II Camii ve Külliyesi”, İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı, C.6 s.46

⁸¹ Semavi Eyice, İstanbul’da Sultan II. Beyazıt Külliyesi, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.3 S.8, Ağustos 1990. s.11.

9 Muharrem 1268 tarihinde, cami ve türbe ile birlikte belirli yerlerin onarıldığına dair 14 Kasım 1851 tarihli belge, içerik olarak bilgi sunmaktadır.⁸² 3 Cemazeyilevvel 1279

Şekil 3. 1. Son Saat Gazetesi, 04.09.1929

tarihli dilekçede, caminin incelemeler sonucunda 93.125 kuruş maliyetle onarılması talep edilmektedir.⁸³ Onarımların Yorgi Kalfa tarafından yapılması istenmiştir. 1891 tarihli başka bir belge caminin onarılmasının gerektiğini aktarmışlardır. Ancak onarımın yapıp yapılmadığı bilinmemektedir. 1920 yılında tabhane ile cami arasındaki bitişik ahşap eklemelerin kaldırıldığı bilinmektedir.⁸⁴ 1929 yılında Son Saat Gazetesi'nde (Bkz Şekil 2.24) yer alan bir haberde yaşanan fırtınaların ardından Bayezid Cami'nin son cemaat yerinin yıkılmakta olduğundan bahsedilmiştir.⁸⁵

Son Posta gazetesindeki habere göre 1936 yılında çıkan fırtınada (Bkz. Şekil 2.25) birçok eser tahrip olmuş Beyazıt Caminin kubbesindeki ve minaresindeki kurşunlar savrulmuş, minaresindeki alem yerinden kaymıştır.⁸⁶ 1950'li yıllarda avlu iç döşemeleri yenilenerek minarelerde onarım başlatılmıştır.

⁸² Semavi Eyice, " Beyazıt II Cami ve Külliyesi", İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı, C.6 s.46-47

⁸³ Semavi Eyice, " Beyazıt II Cami ve Külliyesi", İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı, C.6 s.46-47

⁸⁴ Semavi Eyice, " Beyazıt II Cami ve Külliyesi", İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı, C.6 s.46-47

⁸⁵ Anılcan Sıçrayık, İstanbul'da Eski Eser Tahribi (1908-1938) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.138.

⁸⁶ Anılcan Sıçrayık, İstanbul'da Eski Eser Tahribi (1908-1938) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.130.

Şekil 2. 24. Son Posta Gazetesi, 13.02.1936 tarihli fırtına haberi

Şinasi Akbatu'ya ait 1962 tarihli fotoğrafta (Bkz Şekil 2.26-27) caminin hem minaresi hem de harimden bakıldığında sol cephesinde iskele kurulduğu ve onarıldığı görülmektedir.

Şekil 2. 25. İstanbul II. Beyazıt Camii 1962 onarımı minare ve cephede görülen iskele detayı (Şinasi Akbulut Arşivi, Atatürk Kitaplığı)

Şekil 2. 26. İstanbul II. Beyazıt Camii 1962 onarımı minarede görülen iskele detayı (Şinasi Akbulut Arşivi, Atatürk Kitaplığı)

Bu tarihlerde Beyazıt Meydanı onarılmış ve genişletilmiştir. 1961 yılına ait başka bir fotoğrafta ise ana kubbe kasmağında iskele görülmektedir (Bkz Şekil 2.28).

Şekil 2. 27. İstanbul II. Beyazıt Camii Ana kubbe kasnağı iskele detayı 1960'lar (Ali Saim Ülgen Arşivi, Salt Araştırma)

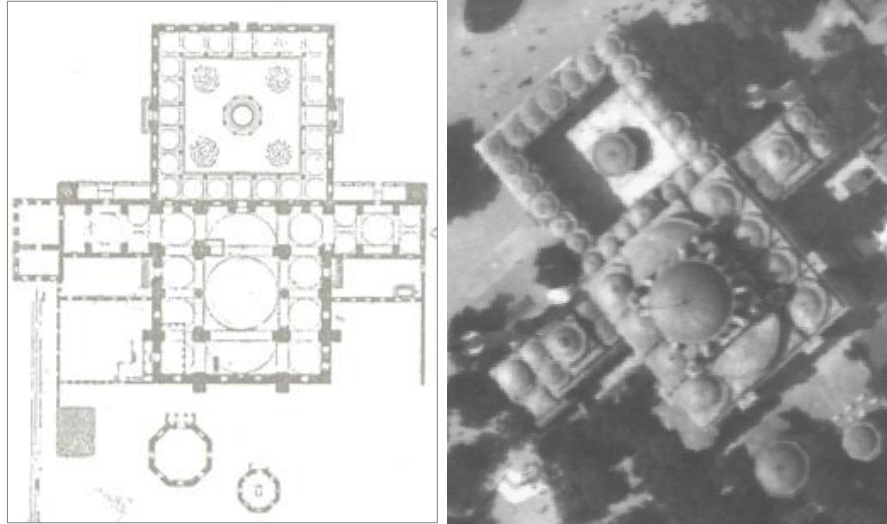
2.3.2. Tabhane

Tabhane, Farsça kelime olarak incelendiğinde güç ve kuvvet manasındadır. Tabhane birçok anlamda kullanılmaktadır. Bu tanımlar, Kış evi, kış odası, Eskiden verem hastalarının tedavi olduğu hastaneden ayrıldıktan sonra güçlerini toplayana kadar kaldıkları konutun genel adı ve seyyahların bir külliyyede konuk edildikleri yer şeklindedir.⁸⁷ Evliya Çelebi Bayezid Cami-i şerifin vasıfları başlığında “*İstanbul fatihi Sultan Mehmed Han-ı Gazi'nin anlatılan cami vasıflarına yakındır, ama bu caminin iki düzgün minaresi birer şerefli olup camie bitişik değildir. Camie bitişik sağ ve solunda yolcular ikin iki adet misafirhane yapılmış, minareler onlara bitişiktir. Daha sonra o misafirhaneleri camie katılarak cami iki tarafından da genişledi. Caminin eni boyundan uzun olmuş olur, zira bu haneleri katmışlardır.*”⁸⁸ Şeklinde ifade etmektedir. Caminin ilk inşası 1506 yılında tamamlandığı düşünülürse 1636-1638 yılları arasında İstanbul'u gezmeye başlayan Çelebi caminin 130 yıllık sürede geçirdiği büyük bir değişimden bahsetmektedir. Hadikatü'l Cevami'de camiye sonradan imaret tabhane

⁸⁷ Yasemin Örs, Osmanlı Mimarisinde Tabhane Mekânı ve Yapılarının Tarihsel Gelişim Süreci: Fatih Külliyesi Tabhanesi Örneğinde Koruma Sorunları ve Restorasyonu Üzerine Bir Değerlendirme Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve ve Restorasyon Programı, İstanbul, 2019, s.4.

⁸⁸ Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Günümüz Türkçesiye Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s.106

mektepe medrese dâhil olmuştur ifadesi geçmektedir.⁸⁹ İstanbul’da 1509 senesinde yaşanan küçük kıyamet olarak adlandırılan 1509 depreminde camiinin hasar aldığı bilinmektedir. Mimar Sinan’ın Beyazıt camiinde onarım yaptığı bilinmektedir. Evliya Çelebi camiinin tabhanelerinin birleştirildiğini söylediğine göre bir onarımda yapıldığı aşıkardır (Bkz Şekil 2.29-30). Osmanlılarda Ters T plan tipli tabhaneler kullanılmıştır. Kanatlı cami, imaret, zaviye gibi tanımlanan tüm yapı türlerinin plan şemalarında aynı tipte tabhaneler görülmektedir.⁹⁰ Edirne’deki Bayezid Camii ve İstanbul Yavuz Sultan Selim Camii planlarında da görüldüğü gibi ana sahının sağında ve solunda dikdörtgen dar ve uzun bölümlerin camide medrese gibi kullanıldığı da düşünülmektedir.⁹¹

Şekil 2. 28. İstanbul II. Beyazıt Tabhaneleri plan şeması (Jacques Judwigsohn)

Şekil 2. 29. İstanbul II. Beyazıt Tabhaneleri havadan görünümü (İBB arşivi, 1966 yılı)

Beyazıt caminin iki yanında simetrik olarak bitişik şekilde bulunan tabhanelere hem dıştan hem de caminin içinden giriş sağlanmaktadır. Tabhaneler karşılıklı olarak simetrik bir şekilde dikdörtgen planlıdır. Tabhane ortasındaki büyük alan üzeri kubbe ile örtülü ve bu büyük alan etrafındaki daha küçük sağında ve solunda

⁸⁹Ayvansaraylı Hüseyin Efendi, Ali Sat'ı Efendi, Süleyman Besim Efendi hz. Ahmed Neziha Galitekin, Hadikatü'l Cevami (İstanbul Camileri ve Diğer Dini Sivil Mimari Yapıları) İşaret Yayınları, 2001, s.52.

⁹⁰ Yasemin Örs, Osmanlı Mimarisinde Tabhane Mekânı ve Yapılarının Tarihsel Gelişim Süreci: Fatih Külliyesi Tabhanesi Örneğinde Koruma Sorunları ve Restorasyonu Üzerine Bir Değerlendirme Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve ve Restorasyon Programı, İstanbul, 2019, s.25

⁹¹ Reşat Ekrem Koçu, "Bayazıt Camii", İstanbul Ansiklopedisi, 1960, 4. Cilt, s.2229

ikişer birim daha bulunmaktadır. Tabhaneler toplamda 5 hücrelidir bu mekânlar kemerlerle geçiş sağlamaktadır. Günümüzde bu birimler (hücre) arasında bölme bulunmamaktadır. Tabhane hücrelerinde bulunan nişlerin ocak olduğu düşünülmektedir.⁹²

Şekil 2. 30. İstanbul II. Beyazid Camii Tabhaneleri 1880- 1895 (Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi)

Minareler caminin beden duvarlarında değil tabhaneler üzerinden yükseldiği için camiyle ayrılmaz birer parçadır (Bkz. Şekil 32-34). Bu plan şeması karakteristik özellik olarak farklılık oluşturmaktadır.

Şekil 2. 31. İstanbul II. Beyazid Camii Tabhaneleri 1900-1910 (Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi)

Şekil 2. 32 İstanbul II. Beyazid Camii Tabhaneleri 1880-1900 (Atatürk Kitaplığı Kartpostal Arşivi)

⁹² İnci Aydın Yüksel, Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid Yavuz Selim Devri, İstanbul Fethi Derneği Yayınları, İstanbul,1983, s.200.

Şekil 2. 33. İstanbul II. Beyazıt Camii Tabhaneleri 1900-1910 (Atatürk Kitaplığı)

2.3.3. Hamam (Türk Hamam Kültürü Müzesi)

Beyazıt Hamamı konum olarak İstanbul ili Fatih İlçesi Balabanağa Mahallesi Ordu Caddesi üzerinde Kimyager Derviş Paşa Sokak ile Beyazıt Külhanı Sokak arasında bulunan (Bkz Şekil 2.35) 580 ada 33 ve 34 parselde bulunan yapıdır (Bkz. Şekil 2. 36). Yapının banisi II. Beyazid Han mimarı kaynaklarda kabul gören Mimar Hayrettin'dir. Hamamın inşa kitabesi bulunmamaktadır yine külliye'nin yapım tarihi olan 1505-1506 yılları arası genel inşa tarihi olarak kabul edilmektedir. Müller, Theodosius Forumunun üzerine yapılmış hamamın tarihi için 1517'de forumun büyük

sütunun düşmesinin ardından 1517 yılından sonra hamamın temelinde sütunların parçalarının kullanıldığını ifade etmiştir.⁹³

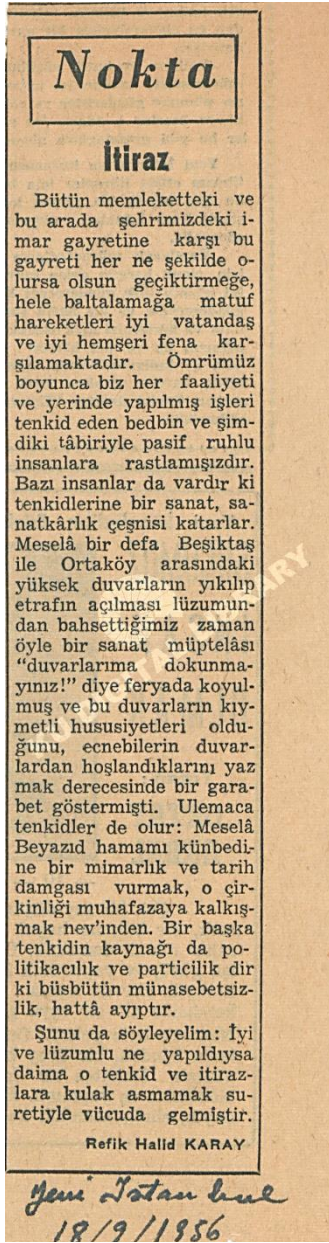

Şekil 2. 34. Beyazıt Hamamı, siyah beyaz difüzyon haritası, İBB Şehir Haritaları ([https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/Erişim Tarihi: 22.10.2023 Erişim Saati: 20.17](https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/Erişim_Tarihi: 22.10.2023 Erişim Saati: 20.17))

Şekil 2. 35. Beyazıt Hamamı, 580 Ada 33-34 Parseller üzerinde olduğunu gösterir harita, Fatih Belediyesi, (<https://kentrehberi.fatih.bel.tr/webgis/> Erişim Tarihi: 22.10.2023 Erişim Saati: 21.02)

⁹³ W.Müller Wiener çev. Ülker Sayın, İstanbul'un Tarihsel Topografyası, Yapı Kredi Yayınları,2016,s.385

Şekil 3. 2- Refik Halid Karay'ın 18/9/1956 tarihli Yeni İstanbul yazısı

Hamam, II. Beyazıt külliyesine ait vakfiye defterinde kayıtlı olarak geçmemektedir.⁹⁴ Evliya Çelebi Seyahatnamesinde “Sultan Beyazıt Hamamı velilere çift taraflıdır”⁹⁵ şeklinde ifade eder ve çifte hamamın Sultan Beyazıt’a ait olduğunu vurgulamaktadır. 16. Yüzyıla ait tapu ve tahrir defterlerinde Gülbahar Hatun’a gelir sağlamak açısından inşa edildiğini tespit edilmiştir.⁹⁶ Yeni Hamam ifadesini kullanan seyyah P. Gyllius, 1544-1550 yıllarında İstanbul’da bulunduğundan 40 yıl önce Theodosius anıtının I. Beyazıt tarafından yıktırılarak Yeni Hamam inşa ettirdiğini aktarmıştır.⁹⁷ 1950-1960 yılları aralığında gündeme gelen yol genişletme çalışmaları doğrultusunda eserlerin yıktırılmasının istenmesi sonucunda günümüzde öyle anlaşılıyor ki hamamın yıkılması için hamama adeta III. Ahmed’i tahttan indirmekten suçlu bir yapı sembolü yüklenmiştir. Yapıyı değersizleştirilme politikası yürütülmüş (Bkz. Şekil 2.37) dönemindeki önemli şahsiyetler tarafından yazılan kurul raporları⁹⁸ ve uzun uğraşlar sonucunda hamam yıkılmaktan kurtarılmıştır⁹⁹ ancak Ordu Caddesi’nin kotunun yaklaşık 3 m. düşürülmesi ile yapının temelleri ortaya çıkarılmıştır. Böylelikle, açığa çıkan temellerde

⁹⁴ Sedat Yılıbirt, İstanbul II. Bayezıt Hamamı Restorasyon Projesi İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1991, s.8.

⁹⁵ Sedat Yılıbirt, İstanbul II. Bayezıt Hamamı Restorasyon Projesi İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1991, s.8.

⁹⁶ Semavi Eyice, “İstanbul’da Sultan II. Beyazıt Külliyesi”, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.3 S.8, Ağustos 1990. s.22

⁹⁷ W.Müller Wiener çev. Ülker Sayın, İstanbul’un Tarihsel Topografyası, Yapı Kredi Yayınları, 2016, s.388

⁹⁸ Ali Saim Ülgen, “İstanbul Beyazıt Hamamı Hakkında Kurul Raporu”, Salt Araştırma Arşivi s.2-4.

⁹⁹ W.Müller Wiener çev. Ülker Sayın, İstanbul’un Tarihsel Topografyası, Yapı Kredi Yayınları, 2016, s.388

Zafer Takı'na ait parçaların kullanıldığı ortaya çıkmıştır (Bkz Şekil 2.38-39)¹⁰⁰

Şekil 2. 36. Beyazıt Hamamı temel kazısından çıkan Theodosius anıtının parçaları (Encümen Arşivi, 1937)

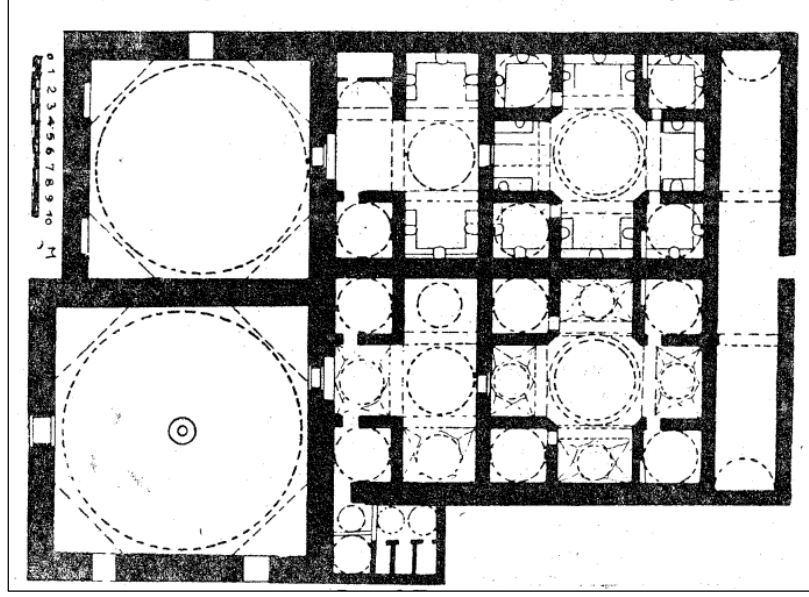
Şekil 2. 37. Beyazıt Hamamı temel kazısı genel görünümü (Eyüpgiller, 2018)

Hamamın işlevsel özellikleri soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, helalar ve usturalıklar, halvet hücreleri ve su deposu görülmektedir. Ordu caddesi tarafından girilen giriş kadınlar ve erkekler soyunmalık kısmına girilir. Bu alan 1972 yılında başlayan onarımların İstanbul Üniverstesi rektörünün görevinden ayrılması sebebiyle tamamlanamadığından uzun zaman boş bir yapı halinde bırakılmıştır. Sedat Yılbirt'a ait 1991 yılı yayınlanmamış yüksek lisans tezi çalışmasında hamamın 1973'ten beri boş bırakıldığını ve soyunmalık kısmının çöp ile dolu olduğu yazılmıştır.¹⁰¹ Soyunmalık 15.06x15.06 m kare şeklinde kubbe ile örtülü bir mekândır. Soğukluk-

¹⁰⁰ Prof. Dr.Kemal Kutgun Eyüpgiller, TuğbaBarlık Vardı, Serda Torus," II. Bayezid Hamamı "Türk Hamam Kültürü Müzesi" Restorasyon Uygulamasının Uzun Öyküsü (2002-2015), Vakıf Restorasyon Yıllığı, 2018, S.16,s.11

¹⁰¹ Sedat Yılbirt, İstanbul II. Bayezit Hamamı Restorasyon Projesi İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1991, s.14

ılıklik kısmı ise üç eyvanlı Ters T planlı olmasıyla döneminde farklı olarak inşa edilmiştir (Bkz Şekil 2.40).¹⁰² Bu kısımda üç duvarı dolaşan sedirler üzerinde kurnalar bulunmaktadır bu mekân kubbe ile örtülüdür. Bu kısmın doğusunda küçük kubbeli mekândan geçilerek tuvaletlere ulaşılmaktadır.

Şekil 2. 38. Beyazıt Hamamı Plan Şeması (H. Gluck)

Hamamın sıcaklık kısmı ise 4 eyvanlı Haçvari planlı 4 halvet hücrelidir.¹⁰³ Mekânın ortasında sekizgen bir göbek taşı yer almaktadır. Halvetler ise haçvari planın köşelerinde yer alan 4 halvet hücresi hamamların en sıcak ve özel yıkanma alanlarıdır. Yapının külhan kısmı ise cehennemlik kısmıdır ve beşik tonozla örtülüdür. Kadınlar bölümünün helalarının üst örtüsü de aynalı tonozdur. Bu iki mekânın dışında geçişleri pandantiflerle sağlanmıştır, kubbeler kurşunla örtülüdür.¹⁰⁴

Hamam, III. Ahmed’i tahtan indirilmesine sebep olan isyandan sonra Patrona Hamamı olarak anılması ile uzun yıllar önemsenmeden bakımsız olarak bırakılmıştır. Patrona Halil isimli şahsın burada tellaklık¹⁰⁵ yapması sebebiyle kaderine terk edilmiştir. Bu eserin Patrona Hamamı olarak anılması, esasen II. Beyazıt’ın nadide

¹⁰² Sedat Yılıbirt, İstanbul II. Beyazıt Hamamı Restorasyon Projesi İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1991, s.14-18

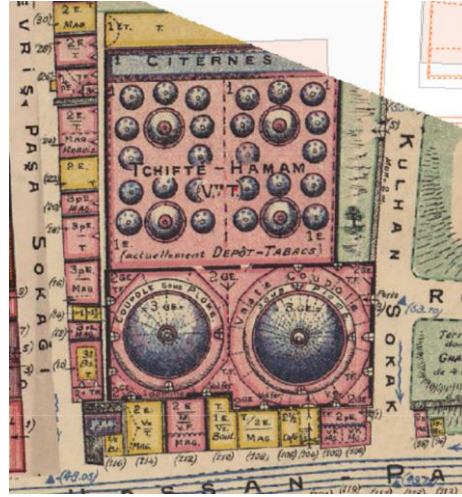
¹⁰³ Sedat Yılıbirt, İstanbul II. Beyazıt Hamamı Restorasyon Projesi İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1991, s.14-18

¹⁰⁴ Sedat Yılıbirt, İstanbul II. Beyazıt Hamamı Restorasyon Projesi İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1991,s.14-18

¹⁰⁵ Reşat Ekrem Koçu, “Bayazıt Hamamı”, İstanbul Ansiklopedisi,1960, 4. Cilt, s.2240

eserlerinden ve İstanbul'un en büyük ikinci hamamı olduğu unutturmuştur. Döneminde mimari özellikleri olarak diğer hamamlardan bazı farklılıklar gösteren eşsiz bir hamam iken Patrona Halil ile ilişkilendirilerek değerinin düşürülmesi sonucunda korunmaya laik görülmemiştir. Hamam daha sonraları 1964'te onarılmıştır.¹⁰⁶ 1966 yılı hava fotoğraflarında yapının dıştan genel durumu iyi gözükmetedir.

Hamam 1922-1945 tarihleri arasında çizilmiş Pervititch haritasında “Depot-Tabacs” şeklinde Tütün depoları olarak adlandırılmıştır (Bkz Şekil 2.41). 1930'lu yıllarda kaynaklarda deri deposu olduğu da geçmektedir. Hamam özel şahsa kiralandıktan sonra deri ve tütün deposu olarak kullanılmıştır.

Şekil 2. 39. Beyazıt Hamamı, J. Pervititch Haritası 1922-1945

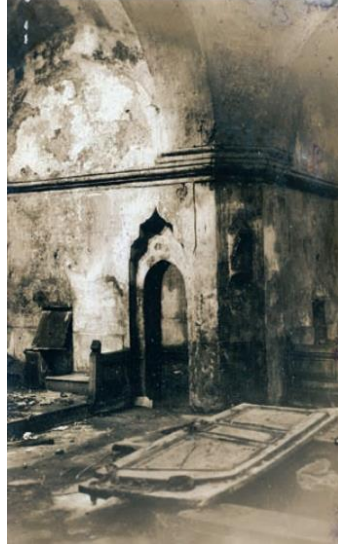
Hamam depo olarak kullanıldığı dönemlerde zarara uğramıştır. Yapıya depolama alanı üretmek için ara katlar eklenmiştir ve yapıda zamanla çatlaklar oluşturmuştur (Bkz Şekil 2.42-43).¹⁰⁷

¹⁰⁶ Prof. Dr.Kemal Kutgun Eyüpgiller, TuğbaBarlık Vardı, Serda Torus,” II. Bayezid Hamamı “Türk Hamam Kültürü Müzesi” Restorasyon Uygulamasının Uzun Öyküsü (2002-2015), Vakıf Restorasyon Yıllığı, 2018, S.16,s.9

¹⁰⁷ Fethi Ahmet Yüksel, Ahmet Hamdi Bülbül, “İstanbul II. Beyazıt Hamamı'nın Jeolojik Jeofizik Geoteknik Yöntemlerle Zemin İncelemesi” Dergipark, 2010,s.2.

Şekil 2. 40. Beyazıt Hamamı, depo için eklenen ara katlar,
Encümen Arşivi 1937 (Fethi Ahmet Yüksel, Ahmet Hamdi Bülbül s.24)

Şekil 2. 41. Beyazıt Hamamı, iç görünümü
Encümen Arşivi 1937 (Fethi Ahmet Yüksel, Ahmet Hamdi Bülbül s.24)

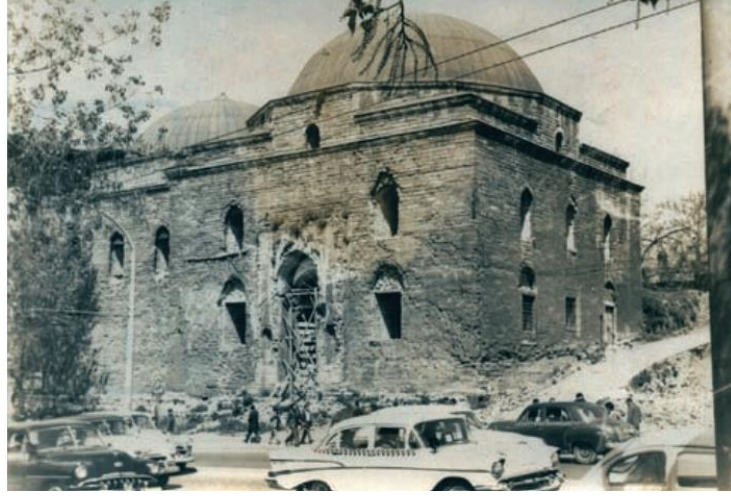
1950-1960 yılları arasında yazılan bir dizi makale ve raporlar sonucunda yapının tekrar hamam olması vurgulanmıştır. 1956'da hamamın o dönemki sahibi çarşı olarak kullanmak istemiş fakat GEEYAK tarafından onarılması için karar almış ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1964'te onarılmıştır (Bkz. Şekil 2.44).¹⁰⁸ 1972 yılına ait olan fotoğrafta hamama iskele kurulmuştur (Bkz. Şekil 2.45). 1971-1972 yılları arasında başlayan restorasyon çalışmaları İstanbul Üniversitesi Rektörü

¹⁰⁸ Prof. Dr.Kemal Kutgun Eyüpgiller, TuğbaBarlık Vardı, Serda Torus," II. Bayezid Hamamı "Türk Hamam Kültürü Müzesi" Restorasyon Uygulamasının Uzun Öyküsü (2002-2015), Vakıf Restorasyon Yıllığı, 2018, S.16,s.11

Prof. Dr Nazım Terzioğlu'nun görevden ayrılması sebebiyle yarım kalan onarım sonucu 1978 yılına ait İstanbul Üniversitesi Sergi Evi projesi de uygulanamamıştır. ¹⁰⁹

Şekil 2. 42. Beyazıt Hamamı 1966 yılı Hava Fotoğrafı
(İBB Şehir Haritaları (<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>Erişim Tarihi: 22.10.2023 Erişim Saati: 14.07)

Şekil 2. 43. Beyazıt Hamamı eski onarımı (Encümen Arşivi,1972)

¹⁰⁹ Prof. Dr.Kemal Kutgun Eyüpgiller, TuğbaBarlık Vardı, Serda Torus," II. Bayezid Hamamı "Türk Hamam Kültürü Müzesi" Restorasyon Uygulamasının Uzun Öyküsü (2002-2015), Vakıf Restorasyon Yıllığı, 2018, S.16,s.9

Şekil 2. 44. Beyazıt Hamamı Eski Onarımı (Yüksel, Bülbül, 2010)

1991 yılında hamamın içi çöp dolmuş kadınlar kısmında iki kişinin yaşadığı bir yer haline gelmiştir.¹¹⁰ 2002 yılında hamamın projesi onaylanmıştır. 2002-2015 yılları arasında kapsamlı bir restorasyon çalışması sonucunda yıllardır harap halde bekleyen hamam araştırmalar sonucunda günümüzde ziyarete açık bir şekilde Prof. Dr. Nurhan Atasoy'un yönetiminde önemini vurgulayacak bir şekilde Türk Hamam Kültürü Müzesi olarak planlanmıştır.

Uzun süre harap halde olan yapı¹¹¹ 2002'de onaylanan bazı projeler doğrultusunda uygulamalara başlatılmak istense de yapıya sağlanan ödenek hasarına göre yetersiz kalınca ancak 2005-2011 yılları arasında İstanbul Özel İl İdaresi kontrollüğünde onarılmıştır (Bkz Şekil 2.47-49). Yapının üst örtüsü ve genel yapısal problemleri çözümlenerek müze haline getirilmiştir.

Şekil 2. 45. Beyazıt Hamamı A. 1982 yılı Hava Fotoğrafı, B. 2006 yılı Hava Fotoğrafı
(İBB Şehir Haritaları (https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/Erisim_Tarihi: 22.10.2023 Erisim_Saati: 16.26))

¹¹⁰ Sedat Yılıbirt, İstanbul II. Beyazıt Hamamı Restorasyon Projesi İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1991, s.14

¹¹¹ Semavi Eyice, Türk Hamamları ve Beyazıt Hamamı, Türk Yurdu, İstanbul, 1955, s.244

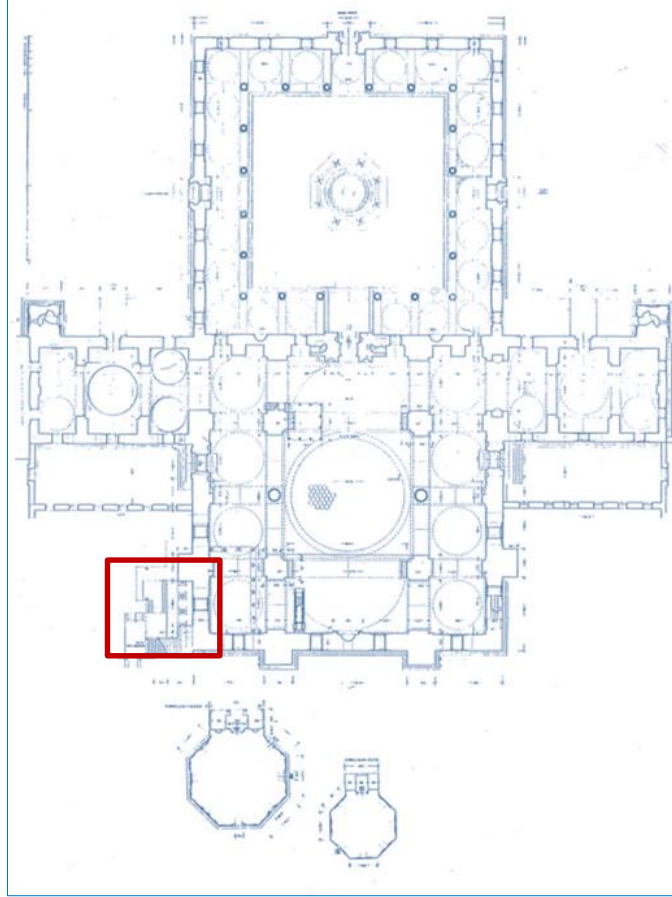
Şekil 2. 46. Beyazıt Hamamı, 2002-2015 yılları restorasyon çalışması öncesi
İlıklık- sıcaklık kubbe görünümü (Eyüpgiler,2018)

Şekil 2. 47. Beyazıt Hamamı 2021 yılı Hava Fotoğrafi
(İBB Şehir Haritaları (<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr>/Erişim Tarihi: 22.10.2023 Erişim Saati: 16.26)

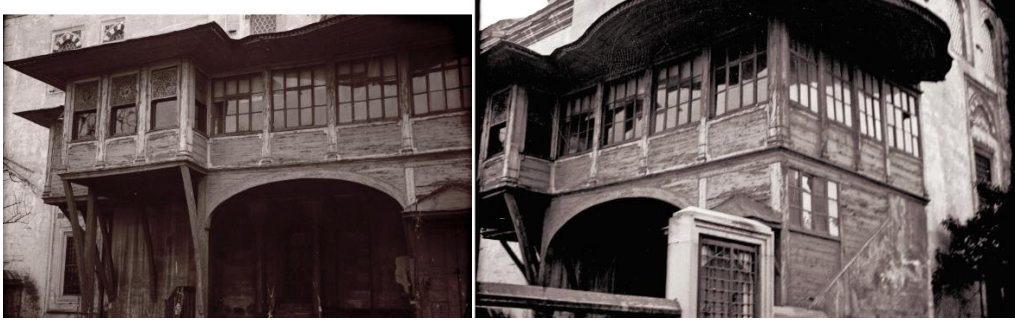
2.3.4. Hünkâr Kasrı

Hünkâr kasırları ilk olarak 1609-1617 tarihleri arasında inşa edilen Sultanahmet Camii'nde karşımıza çıkmaktadır. 17. Yüzyıl dini mimarisine eklenen bu yapılar padişahın dinlenme yerleri olduğu için sivil mimari özellikler de taşımaktaydı. Sultanahmet Camii'nin ardından inşaatı bitirilen Yeni Camii'nin de hünkâr kasrı ikinci olarak yapılan hünkâr kasrıdır. Beyazıt Camii ilk yapımında özgün olarak yapıldığı bir hünkâr kasrı bulunmamaktaydı. İstanbul II. Bayezid Camii Hünkâr Kasrı caminin güneybatı köşesinde camiye bitişik olarak II. Mahmud tarafından 1810 tarihinde Ampir üslubunda inşa edilmiştir (Bkz Şekil 2.50). Mimarı bilinmemektedir.

Şekil 2. 48- İstanbul II. Beyazıt Hünkâr Kasrı Plan Şeması (İ. Aydın Yüksel)

1911 senesine ulaşmadan esasen harap halde olan kasır (Bkz. Şekil 2.51-54) 1961 onarımından sonra eski halinden eser olmayacak şekilde yeniden inşa edilmiştir. 1961 onarımından sonra saçaksız halde görülen kasır (Bkz. Şekil 2.55-57).

Şekil 2. 49. İstanbul İstanbul II. Beyazid Hünkâr Kasrı 1911 yılı ve öncesi (Encümen Arşivi)

Şekil 2. 50. İstanbul İstanbul II. Beyazid Hünkâr Kasrı yan cephe 1911 yılı ve öncesi (Encümen Arşivi)

Şekil 2. 51. İstanbul II. Beyazid Hünkâr Kasrı içinden pencere detayı 1911 yılı ve öncesi (Encümen Arşivi)

Şekil 2. 52. İstanbul II. Beyazid Hünkâr Kasrı içinden pencere detayı 1911 yılı ve öncesi (Encümen Arşivi)

19 Şubat 2011 tarihinde elektrik kaçağından çıkan bir yangın sebebiyle epey yok olmuştur (Bkz Şekil 2.57). 1986 yılına ait fotoğraflarında saçaklı hali görülmektedir (Bkz Şekil 2.58). 2022 yılında tekrar yürütülen restorasyon çalışmaları esnasında yeniden inşa edilmiştir (Bkz Şekil 2.59). 19. Yüzyılın başında ahşap malzemeden inşa edilen bu kasırlar Türk Sivil Mimarisi açısından adeta Türk Ev tiplerini yansıtmaktaydılar. Hünkâr Kasırlarında padişahın namaz kıldığı özel bir mihrap oldukça süslü duvarlar çiniler yoğun kalemışı kompozisyonları, oldukça müzeyyen vitray pencereli camlar ile karşılaşılmaktadır.

Şekil 2. 53- İstanbul II. Beyazid Hünkâr Kasrı 1961 yılı onarımı öncesi (Koç Üniversitesi Cahide Tamer Arşivi)

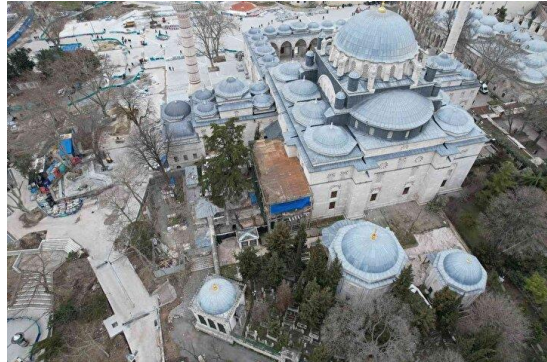
Şekil 2. 54. - İstanbul II. Beyazid Hünkar Kasrı 1961 yılı onarımı esnasında (Ali Saim Ülgen Arşivi Salt Araştırma)

Şekil 2. 55. İstanbul II. Beyazid Hünkâr Kasrı 1961 onarımından sonraki görünüm (Encümen Arşivi)

Şekil 2. 56. 2011 yılı yangından önceki hali (VGM Arşivi)

Şekil 2. 57. II. Bayezid Camii Hünkâr Kasrı, 2022 yılı restorasyon çalışmaları (VGM Arşivi)

2.3.5. Veliddin Efendi Kütüphanesi

İstanbul II. Beyazıt Camiye bitişik olarak yapılan kütüphaneler kategorisindedir. Beyazıt cami tabhanesine bitişik olarak 18. Yüzyılda banisi Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi olan Kitabhane-i a'la hicri 1181 miladi 1767/1768 yılında inşa edilmiştir.¹¹² Cami ile aynı şekilde 613 ada 43-44 parsellerde bulunmaktadır (Bkz. Şekil 2.60).

Şekil 2. 58. Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi ada, parsei gösterir şema

Kütüphane için Hadikatül Cevami'de “Kapusu cami-i şerifin derununda meftuhdur. Banisi Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi bin yüz seksen iki (1768) yılında vefat edup Şeyh Murad tekyesi'nde defn-i hak oldu” şeklinde ifadeler geçmektedir.¹¹³ 1912-1913 tarihli alman mavileri haritasında plan olarak çizilmiştir. Simetrik olarak eşit ölçülü olan tabhane birimleri kütüphane inşa edilince boyut olarak karşılıklı elde edilen eşit boyutları ve minarelerin simetriğini bozmuştur.

Şekil 2. 59. Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi, Alman Mavileri Haritası 1912-13
Şekil 2. 60. Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi üstten görünüm (3B İstanbul)

¹¹² Ayyansarayı Hüseyin Efendi, Ali Sat'ı Efendi, Süleyman Besim Efendi hz. Ahmed Nezih Galitekin, Hadikatü'l Cevami (İstanbul Camileri ve Diğer Dini Sivil Mimari Yapıları) İşaret Yayınları, 2001, s.53.

¹¹³ Ayyansarayı Hüseyin Efendi, Ali Sat'ı Efendi, Süleyman Besim Efendi hz. Ahmed Nezih Galitekin, Hadikatü'l Cevami (İstanbul Camileri ve Diğer Dini Sivil Mimari Yapıları) İşaret Yayınları, 2001, s.53.

Vakfiyesinde belirtildiğine göre Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi cuma günü hariç her gün güneş doğduktan bir saat sonra açılmakta ve güneşin batışından bir saat önce kapatılmaktaydı¹¹⁴. Hâfız-ı kütübler, kütüphaneye hiç kimse gelmese de bizzat görevlerinin başında bulunmak mecburiyetindeydi.¹¹⁵ Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi, diğer müstakil kütüphanelerde görüldüğü gibi rutubetten korunması için havalandırma sağlayacak bir mahzen üzerine iki kubbeli olarak inşa edilmişti.¹¹⁶ Molla Fenârî'nin kütüphanesinden çıkan bazı kitaplar da bugün Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.¹¹⁷ 1952 yılında Beyazıt Camii'nin kible yönünde bulunan Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi'nin Beyazıt kütüphanesine katılması üzerine Beyazıt Umumi ve Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Koleksiyonu adıyla iki ana koleksiyona sahip olmuştur.¹¹⁸ Beyazıt Umumi Kataloğunda 8452 yazma ve 23662 matbu olmak üzere 32114 eser, Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Kataloğunda ise 3086 yazma ve 627 matbu olmak üzere 3713 adet kitap bulunmaktadır.¹¹⁹

2.3.6. Sıbyan Mektebi

Caminin kible tarafında, sıbyan mektebi vakfiyeye göre kimsesiz yetim ve ihtiyacı olan çocukların okutulacağı bir kurumdur. 1507 yılına tarihlenen bir belgede muallime ücret ödendiğine göre sıbyan mektebinin inşasının bittiği anlaşılmaktadır. 1959 yılının sonunda Vakıflar tarafından tamir ettirilmiş Hakkı Tarık Us Kütüphanesi yapılmıştır.¹²⁰ Beyazıt Külliyesi'nin sıbyan mektebi, dört sütuna oturan kubbe ile sonlandırılan çifte mekândan oluşmaktadır (Bkz. Şekil 2.63).¹²¹

¹¹⁴ İsmail E. Erünsal, "Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi", İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı, C. 43, s.42.

¹¹⁵ İsmail E. Erünsal, "Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi", İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı, C. 43, s.42.

¹¹⁶ İsmail E. Erünsal, "Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi", İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı, C. 43, s.42.

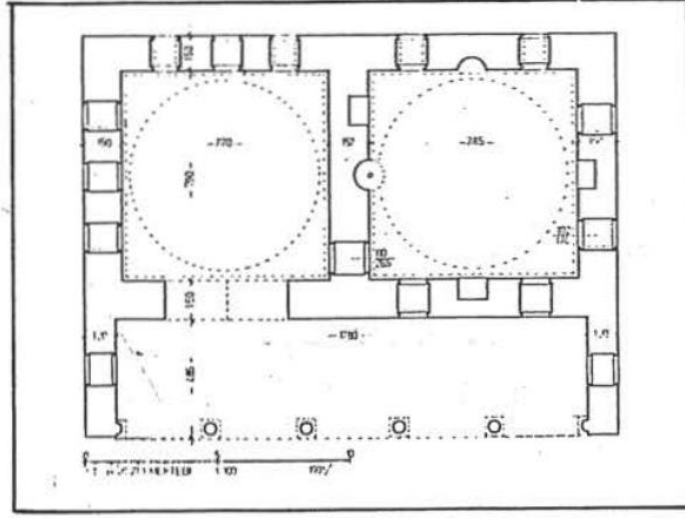
¹¹⁷ Süheyl Ünver, *İstanbul Üniversitesi Tarihine Başlangıç: Fatih, Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı*, İstanbul 1946, s. 3.

¹¹⁸ Beyazıt Umumi Kataloğu Vakıf Kayıt Bilgileri

¹¹⁹ Beyazıt Umumi Kataloğu Vakıf Kayıt Bilgileri

¹²⁰ Semavi Eyice, "II. Bayezid Camii ve Külliyesi" İslam Ansiklopedisi, 1992, C.6, s.49.

¹²¹ Semavi Eyice, "II. Bayezid Camii ve Külliyesi" İslam Ansiklopedisi, 1992, C.6, s.49.

Şekil 2. 61. İstanbul II. Beyazid Sıbyan Mektebi Plan Çizimi (Semavi Eyice)

Çifte mekânlardan sol tarafta olanı geniş bir eyvanla dışarı açılır. Bu alandan ikinci kubbeli esas mektep kısmına ulaşılır. Bu ana mektep kısmı ocaklıdır. Sıbyan mektebi, Asya ve Anadolu’da görülen eyvanlı kanat uygulamasının İstanbul’daki son ve nâdir bir örneğidir.¹²² Günümüzde Kuran Kursu olarak hizmet vermektedir (Bkz. Fotoğraf 2.1).

Fotoğraf 2. 1. İstanbul II. Beyazid Sıbyan Mektebi (Abdullah Aslan, 2014)

2.3.7. İmaret ve Kervansarayı (Beyazıt Devlet Kütüphanesi)

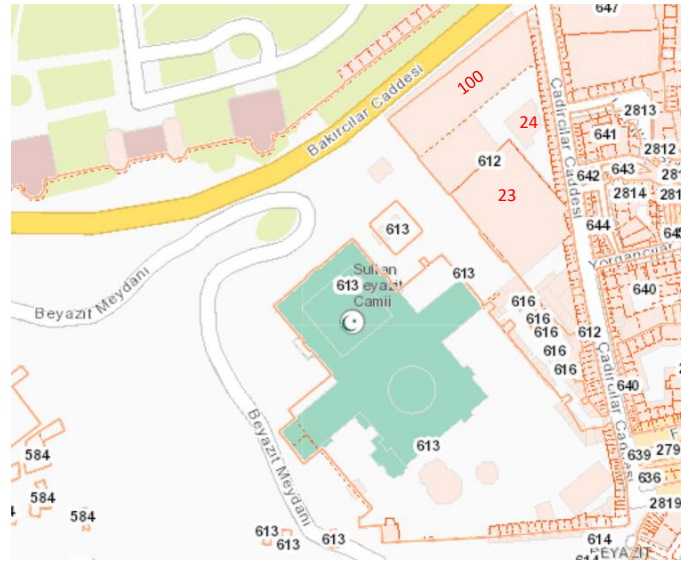
İstanbul Beyazıt meydanında bulunan II. Bayezid Külliyesi içerisinde, caminin sağ tarafında L biçimli bina külliyeinin imaret ve kervansarayı olarak kullanılmaktaydı. Bakırcılar caddesi ile çadırcılar caddesi kesişimin de bulunan 612 ada 23 parsel

¹²² Semavi Eyice, “II. Bayezid Camii ve Külliyesi” İslam Ansiklopedisi, 1992, C.6, s.49.

üzerinde bulunan yapılar topluluğu (Bkz. Şekil 2.64-65) günümüzde Beyazıt Devlet Kütüphanesi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 2. 62. Beyazıt İmaret ve Kervansarayı siyah beyaz solar haritası, İBB Şehir Haritaları ([https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/Erişim Tarihi: 24.10.2023 Erişim Saati: 15.39](https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/Erişim_Tarihi: 24.10.2023 Erişim Saati: 15.39))

Şekil 2. 63. Beyazıt İmaret ve Kervansarayı 612 Ada 23 Parsel üzerinde olduğunu gösterir harita, Fatih Belediyesi, (<https://kentrehberi.fatih.bel.tr/webgis/> Erişim Tarihi: 24.10.2023 Erişim Saati: 16.13)

Külliyeye birimlerlerinden olan imaretler aşevleri olarak bilinmektedir. Aşevleri, fakir fukaraya ve medreselerde okuyan öğrencilere ücretsiz olarak yemek pişiren kurumlardır.¹²³ “Camilerin yanında inşa edilen medrese kütüphane gibi binaların

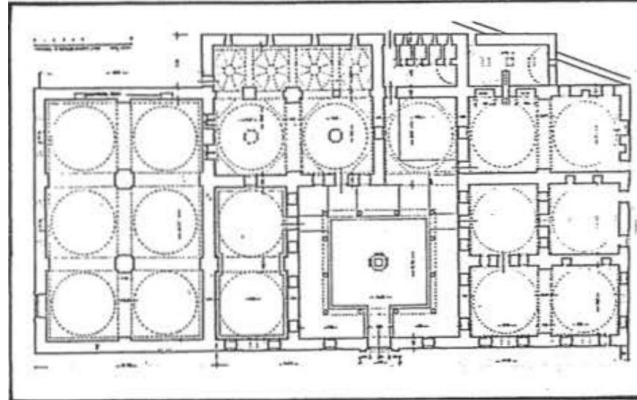
¹²³ Günay Vanlıoğlu, II. Beyazıt Camii ve Külliyesi, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Lisans Tezi, 1960-1961, s. 43.

arasına karışır ve caminin külliyesine dâhil olurdu. Bu aş evlerinin geliri hayır sahiplerinin irad olarak tesis ettikleri vakıflarla temin olunurdu. Aşhanelerde Evkaf tarafından ücretle tutulan aşçı ve memurlar her gün lazım olan erzakı tedarik eder, pişirir ve tevsi ederlermiş.”¹²⁴

Beyazıt Külliyesinin İmaretı ve Kervansarayı külliye vakfiyesinde imaret, matbahlar ve kilerler olarak tarif edilmiştir.¹²⁵ Külliyenin, Cemaziyülevvel 911/Eylül-Ekim 1505 tarihine ait Türkçe bir vakfiyesine göre Sultan II. Bayezid caminin yanında mutfak, kiler ve ambarıyla bir imaret inşa ettirmiştir.¹²⁶

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde imareti “...Bir mutfak, bir aşevi ile süslenmiş ve misafirhaneleri ile bezeli bir avludur.” şeklinde ifade etmektedir.¹²⁷

İmaret külliye inşa tarihi olan 1501-1505 yılları aralığında inşa edilmiştir. Yapının mimarı net olmamakla birlikte Yakup Şah olarak kabul edilmektedir. Kâgir malzeme ile inşa edilmiştir. U plan tipolojisindedir. İmaret, kubbeli ile örtülü iç avlulu birimlerden oluşmaktadır (Bkz Şekil 2.66).¹²⁸

Şekil 2. 64. II. Beyazıt İmaretı iç avlusu (Semavi Eyice, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.3)

Şemamada c harfi ile gösterilmiş birim imaretin fırınıdır. Avlunun kuzeyinde yer alan iki kubbeli a harfi ile gösterilmiş birim mekel diğer manasıyla yemek

¹²⁴ Günay Vanlıoğlu, II. Beyazıt Camii ve Külliyesi, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Lisans Tezi, 1960-1961, s. 43

¹²⁵ Semavi Eyice, İstanbul'da Sultan II. Beyazıt Külliyesi, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, C.3 S.8, Ağustos 1990. s.21

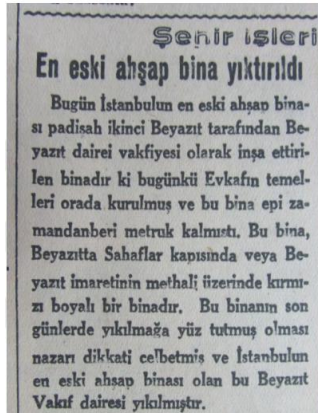
¹²⁶ İ. Aydın Yüksel, Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid Yavuz Selim Devri 886-926/1481-1520, İstanbul Fetih Cemiyeti,1983,C.5, s. 184-185.

¹²⁷ Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Günümüz Türkçesiye Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003, s.

¹²⁸ İ. Aydın Yüksel, Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid Yavuz Selim Devri 886-926/1481-1520, İstanbul Fetih Cemiyeti,1983,C.5, s. 209

Şekil 2. 66. II. Bayezid Evkafının idare merkezi, (Sebah Joailler,1880)

Şekil 2. 67. En Eski Ahşap bina yıkıldı başlıklı Son Saat Gazetesi haberi 04.09.1933

Şekil 2. 68. Ressam Ahmet Ziya Akbulut'un Dolmabahçe Sarayı Resim Müzesinde bulunan tablosu, 1922

İmarete ait diğer bir detay ise vakfiyesinden de anlaşıldığı üzere ortasında şadırvanı bulunan açık iç avlu 1966 yılı hava fotoğrafında (Bkz. Şekil 2.71) halen üstü açık şekilde görülürken 1982 yılına ait hava fotoğrafında (Bkz. Şekil 2.72) üstü kapalı olarak karşımıza çıkmaktadır. 1966-1982 yılları arasında üstü kapatılan imaret günümüzde aynı şekilde üstü kapalı şekilde hizmet vermektedir.

Şekil 2. 69. II. Bayezid İmareti açık avlulu iken 1966 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritaları)

Şekil 2. 70. II. Bayezid İmareti açık avlusunun kapatılmış hali 1982 hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritaları)

İmarethaneye bitişik altı bölümü kubbelerle örtülü kervansaray bulunmaktadır.¹³² Kervansaray kısmı ise esasen üzerine günümüzde Beyazıt Devlet Kütüphanesi inşa edilmiş binanın altıdır. Kervansaraylar Osmanlı döneminde şehre gelen kimselerin kalacak yerlerini temin etmek ve imaretlerden yeme içmelerini sağlayarak hayvanlarını da dinlendirdikleri sosyal kurumlardır. Uzun zaman ahır olarak kullanılmış kervansaray kütüphaneye dönüştürülürken uzun bir tamirden geçmek durumunda kalmıştır. 1961 yılında Günay Vanlıoğlu'na ait tez çalışmasında, imaretin metruk kısmında yarım asırdır güvercin ve kedi besleyen Hacı Ali'nin duvarlarda çepeçevre yemliklerin ve seyisler için ranzalarının bulunduğu hayvanları sulamak için derin kuyuların bulunduğunu aktarmış ve harap haldeki ahşap döşemenin beton yapılacağı esnada bu kuyulara tesadüf edildiğini aktarmıştır.¹³³ 1843 yılına tarihlendirilmiş Joseph Phlibert Girault de Prangey'e ait fotoğrafta (Bkz. Şekil 2.73)

¹³² Günay Vanlıoğlu, II. Beyazıt Camii ve Külliyesi, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Lisans Tezi, 1960-1961, s. 47.

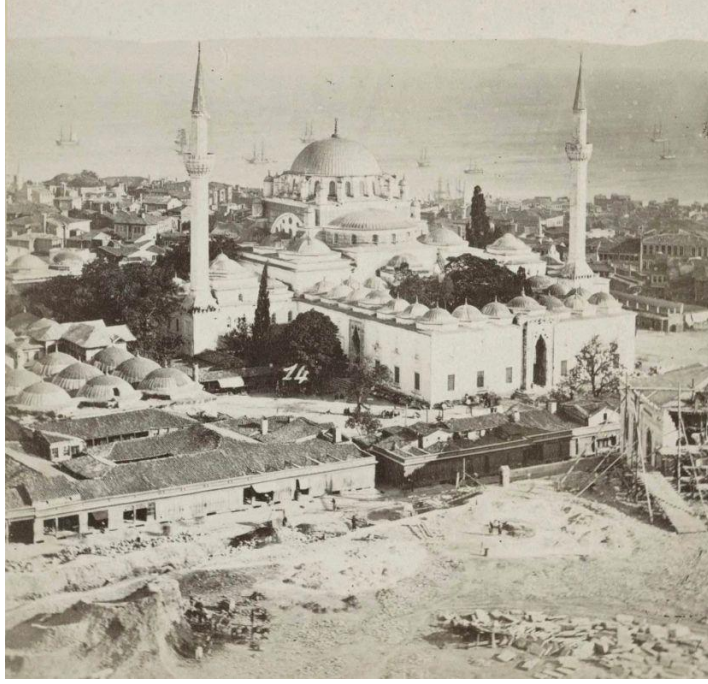
¹³³ Günay Vanlıoğlu, II. Beyazıt Camii ve Külliyesi, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Lisans Tezi, 1960-1961, s. 47.

üstü kapalı kısımların önünde bulunan duvar altı kubbe ile örtülü alanın tam olarak görülmesini engellemektedir. Bu fotoğraf İstanbul'un ilk fotoğraflarından olması açısından da çok önemlidir.

Şekil 2. 71. İstanbul II. Beyazıt Cami ve İmareti, 1843 Joseph Phlibert Girault de Prangey (Encümen Arşivi)

1850-1870 yılları arasında ise bu duvarın ortadan kaldırılarak bu alanda muhtemelen ahır ve depolar dükkânlar olarak kullanılan kısımlar görülmektedir (Bkz Şekil 2.74).

Şekil 2. 72. İstanbul II. Beyazid İmaretî önündeki duvarın kaldırılmış hali (1860 ve sonrası, Getty Üniversitesi Dijital Arşivi)

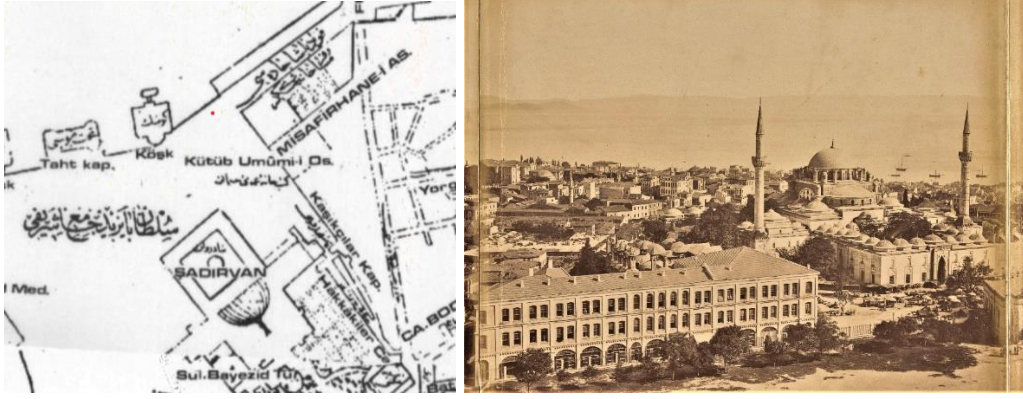

Şekil 2. 73. II. Beyazid İmaretî önünde muhteşem ahır ve depolar Kargopoulos 1860'lar (Eski İstanbul Arşivi)

Kervansaray veya han olarak adlandırılan bu büyük yapının Eski Saray tarafındaki yan cephesine, 19. yüzyılın ortalarında, şimdi Üniversite Merkez binası olan Seraskerlik binası yapıldığında, "*Misafirhane-i Askeri*" adı verilen askeri lojman

eklenmiştir.¹³⁴ Bu hususta Ahmed Lutfi Efendi'nin H.1288 M.1871/1872 tarihinde şöyle bir kayıt bulunmaktadır: "*İnşa-i Müsafir-hane: Bab-ı Ser-askeri karşısında, İmaret Haru civannda Milsafir-hane-i Askeri namiyle müceddeden inşa olunan...*" Şeklindeki ifadelerden yeniden inşa edilen Seraskerlik binasına dikkat çekmektedir.¹³⁵

Lutfi Efendi'nin 1288 (1871/.72) yılı olayları içinde yazdığı bu inşaat İstanbul'un ilk "Orduevi" olduğu anlaşılan Misafirhanenin yan cephesindeki mermer çeşme de sökülerek ön cephenin kalan kısmına monte edilmiştir.¹³⁶ 1875-1882 tarihli Ayverdi Haritasında (Bkz. Şekil 2.76) bu bina Misafirhane-i Askeriye olarak kaydedilmiştir. 1878 tarihli Germain-Ferdinand Sengès ait fotoğrafta ise yapı net şekilde görülmektedir (Bkz. Şekil 2.77).

Şekil 2. 74. İstanbul II. Beyazıt İmaret ve Misafirhane-i Askeri gösteren Ayverdi haritaları 1878 (Salt Araştırma)
Şekil 2. 75. İstanbul II. Beyazıt İmaret ve Misafirhane-i Askeri Beyazıt Kulesi'nden Panorama / Germain-Ferdinand Sengès / 1878 / Parça 7-10 (Salt Araştırma)

Kervansaray olarak inşa edilmiş bu kısım ilk olarak ahır daha sonra Misafirhane-i Askeriye ve 1913-1914 yılları arasında tarihlenen Alman Mavileri haritalarında (Bkz. Şekil 2.78) Jandarma Okulu (Ecole de Gendarmanire) olarak kaydedilmiştir. Bu binanın hemen bitişiğindeki imaret kısmı ise 1882'de II. Abdülhamit Han tarafından kütüphane olarak yapılması istenmiş¹³⁷ ve Umumi Kütüphane ismiyle bu bina Ecole de Germandire şeklinde ifade edilirken imaret kısmı kütüphane olarak adlandırılmıştır. (Bkz. Şekil 2.78). Kütüphane girişi 1880'lere

¹³⁴ R.Tuba Çavdar, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin Gelişimi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü Doktora Tezi,1995, s.57.

¹³⁵ R.Tuba Çavdar, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin Gelişimi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü Doktora Tezi,1995, s.57.

¹³⁶ R.Tuba Çavdar, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin Gelişimi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü Doktora Tezi,1995, s.57.

¹³⁷ Atilla Çetin, "II. Abdülhamid Devrinde Kütüphanelere Dâir Yayınlanmamış Birkaç Belge", s.278

ait Sebah Joailler'e ait fotoğrafta görülmektedir (Bkz. Şekil 2.79) Kütüphane I. Dünya savaşında oldukça harap hale gelmiş ve bakımsız kalmıştır. 1945 yılında restorasyon çalışmaları kapsamında Misafirhane-i Askeriye binası da kütüphaneye tahsis edilerek günümüzde halen İstanbul'un önemli kütüphanelerindedir. Daha sonraki yıllarda bu yapı Dişçilik Yüksek Okulu olmuş ve boşaltıldıktan sonra 1959 yılının sonunda İstanbul Belediyesi yapının bir kısmını kestirmiştir. Diğer kısmı ise ayakta kalabilmiştir.

Şekil 2. 76. II. Beyazıt Kervansarayı, Askeri Okul, Alman Mavileri 1913-14 (Atatürk Kitaplığı)

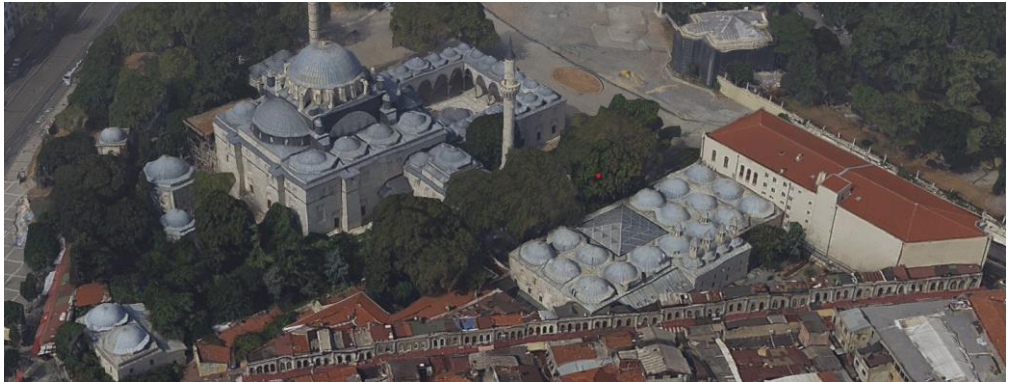
Şekil 2. 77. II. Beyazıt İmaret kısmı II. Abdülhamit tarafından yaptırılan kütüphane cephesi, Sebah Joailler 1890-1900

Şekil 2. 78. İstanbul II. Beyazıt İmaret ve Kervansaray kısmının günümüz yan cephe görünümü (3B İstanbul)

Şekil 2. 79. İstanbul II. Beyazıt İmaret ve Kervansaray kısmının günümüz ön cephe görünümü (3B İstanbul)

Şekil 2. 80. İstanbul II. Beyazıt İmaret ve Kervansaray kısmının günümüz arka cephe görünümü (3B İstanbul)

2.3.8. Türbe ve Hazireler

Caminin mihrap cephesi de II. Bayezid Türbesi ve kızı Selçuk Sultan'a ait türbe bulunmaktadır (Bkz. Şekil 2.83, Bkz. Fotoğraf 2.2). II. Beyazıt Han'ın ölümünden sonra oğlu Yavuz Sultan Selim caminin mihrap cephesinde türbeyi inşa ettirmiştir. II. Bayezid 26 Mayıs 1512 yılında Demetoka yolunda vefat etmiştir. Bu türbe 1512 yılında inşa edilmeye başlanmıştır. Sekizgen biçiminde olan ve küfeki taşından yapılan türbenin üstünü sağır kasnaklı bir kubbe örter.

Şekil 2. 81. II. Beyazıt Türbesi üstten görünümü (3B İstanbul)

Fotoğraf 2. 2. II. Beyazıt Türbesi giriş kapısı (Abdullah Aslan, 2015)

Bayezid'in sandukası tek olarak ortada bulunur (Bkz Fotoğraf 2.3). Kubbeden bir avize sarkmaktadır. Pencerelerdeki ahşap kapaklar künde kari tekniği ile işlenmiştir. Türbenin içerisinde çini bulunmamaktadır. Kalemışleri ise geç devir Osmanlı dönemi barok üsluptadır (Bkz Fotoğraf 2.4). Geç devirde türbenin onarıldığı anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 2. 3. II. Beyazıt Türbesi (Abdullah Aslan, 2019)

Fotoğraf 2. 4. II. Beyazıt Türbesi Kubbesi (Abdullah Aslan, 2019)

Türbenin Teberrüka defterinde, 5 adet Kuran-ı Kerim, 8 adet ahşap rahle, 4 adet şamdan, 1 adet şal, 2 adet kavuk, 8 adet levha, 1 adet billur avize, 1 adet duvar

saati, 6 adet kandil, 1 adet namaz seccadesi, 4 parça halı, 1 adet kapı perdesi, 2 adet minder ifadeleri geçmektedir.¹³⁸

Sultan Bayezid'in türbesinin yanında türbe binası padişahın kızı Selçuk Sultan'a aittir. Selçuk Sultan Türbesi'nin vakfiyesine göre 1508' defnedilmiştir.

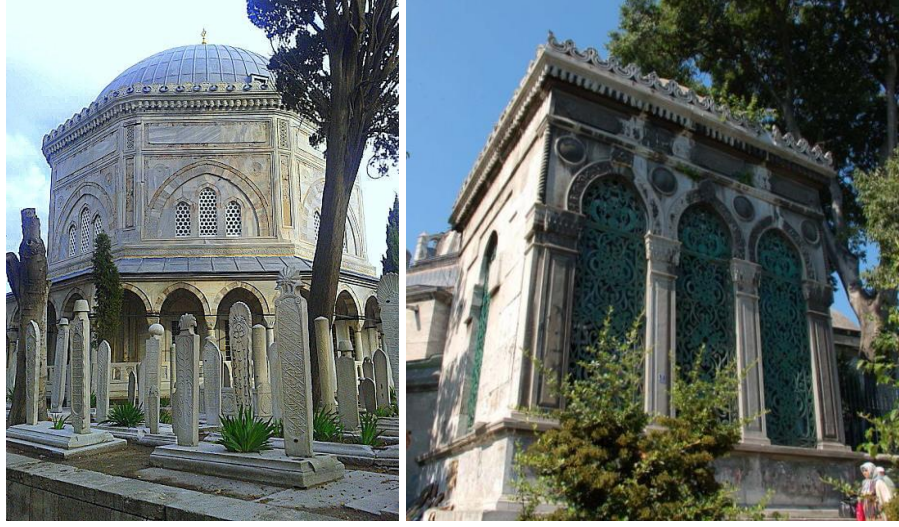

Fotoğraf 2. 5. İstanbul II. Beyazıt Haziresi görünüm (Caner Cangül,2019)

Hazire alanında birde Mustafa Reşit Paşa Türbesi bulunmaktadır. 1625 yılında vefat eden Çerkes Mehmet Paşa'nın, Kadıasker Ali Efendi'nin ve 1757 yılında vefat eden Veziriazam kethüdası Derviş Mustafa Efendi'nin, Laleli Camii hâcesi Laz Hasan Efendi'nin hazireye defnedildiği Hadikatül Cevami'de geçmektedir. (Bkz. Fotoğraf. 2.6-7)¹³⁹

¹³⁸ Taner Alakuş, İstanbul'daki 16-17. Yüzyıllar Arası Yaptırılan Osmanlı Padişah Türbelerinin Süslemeleri Mimar Sinan Üniversitesi Tezhip Ana Sanat Dalı Tezhip Programı Yüksek Lisans Tezi, Ocak 1990,s.48-49

¹³⁹ Ayvansarayı Hüseyin Efendi, Ali Sat'ı Efendi, Süleyman Besim Efendi hz. Ahmed Nezih Galitekin, Hadikatü'l Cevami (İstanbul Camileri ve Diğer Dini Sivil Mimari Yapıları) İşaret Yayınları,2001,s.52.

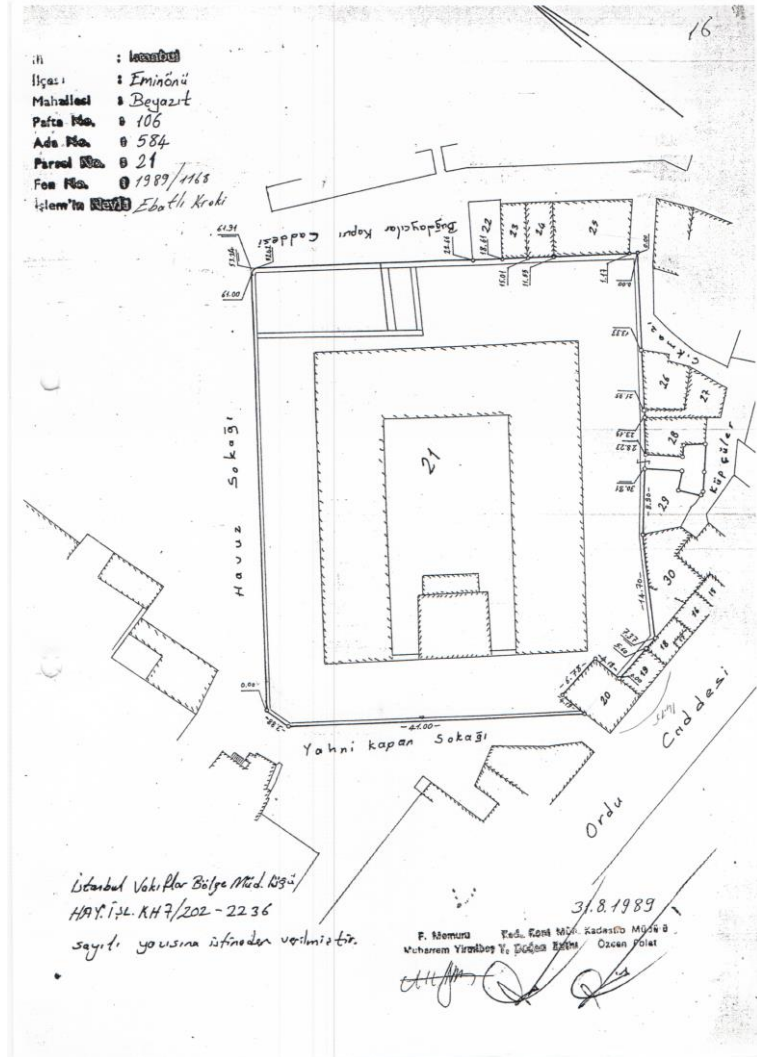

Fotoğraf 2. 6. İstanbul II. Beyazıt Haziresi görünüm (Caner Cangül,2008)

Fotoğraf 2. 7. İstanbul II. Beyazıt Haziresi, Mustafa Reşit Paşa Türbesi (Caner Cangül,2008)

2.4. II.BEYAZID MEDRESESİ

İstanbul İli Fatih İlçesi Beyzıt Meydanı II. Beyazıt Külliyesi birimlerinden 106 pafta 584 ada 21 parsel üzerinde bulunmaktadır (Bkz. Şekil 2.84). Banisi II. Bayezid Veli Han, mimarı Yakup Şah'dır.

Şekil 2. 82. İstanbul II. Beyazid Medresesi Vaziyet Planı

17. yüzyılda medrese Evliya Çelebi tarafından, “ .. bu avludan dışarı büyük bir vadi vardır, Sultan Bayezid Meydanı derler, dört tarafı çeşitli dükkanlar ile süslenmiştir. Bir tarafında Bayezid Han’ın yetmiş kubbeli bir medresesi vardır. Bu camiin nazırı şeyhülislamı olması dolayısı ile bu medresenin dersiamı şeyhülislamıdır. Haftada bir kere ders okutur. Talebelerine et ve aydınlatma için ayrılan paraşaro her ay gelir, zira gayet sağlam vakıftır. Toplam 2.040 hizmetçileri vardır. Hepsinden muvakkitün aylığı vakfedenin şartı üzere fazladır.” İfadeleriyle

aktarılmıştır. Medrese girişinde bir havuz bulunmaktaydı 1956 yılı yol çalışmaları sonucunda havuz ortadan kaldırılmıştır.¹⁴⁰

Şekil 2. 83. II. Beyazid Medresesi Havuzu Hava fotoğrafı 1956 İstimplak Öncesi (Atatürk Kitaplığı)

Şekil 2. 84. II. Beyazid Medresesi Havuzu 1956 İstimplak Sonrası (Siyah- Beyaz

Difüzyon Haritası, İBB)

Medresenin, 31 Mayıs 1918’de çıkan Büyük Fatih Yangını çok geniş bir sahada etkili olmuş, pek çok insanı evsiz bıraktığı gibi birçok eski eseri de harabeye çevirmiştir. Ayakta kalabilen eski eserler de yangınzedelere tahsis edilmiştir. II. Bayezid Medresesi 1918 yılında Yangınzedelere sığınak olarak kullanılmıştır.¹⁴¹

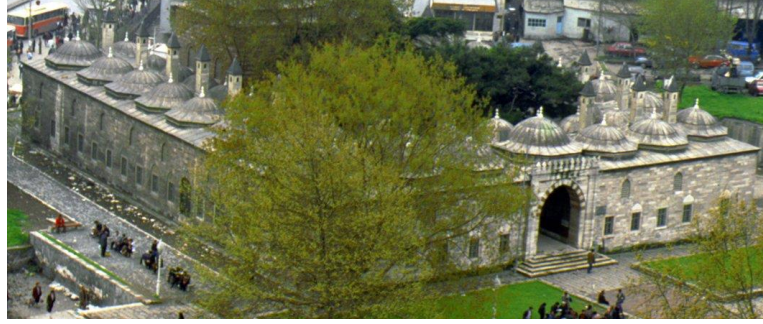

¹⁴⁰ Semavi Eyice, ‘Beyazıt Camii ve Külliyesi’, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslam Araştırma Merkezi, 1992 C.6, s.48

¹⁴¹ Anılcan Sıçrayık, İstanbul’da Eski Eser Tahribi (1908-1938) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.75.

2.4.1. II. Beyazıt Medresesi'nin Yapısal Özellikleri

II. Beyazıt Medresesi içerisinde derslane, hücre odaları, revaklar, eyvan, avlu, şadırvan, havuz ve tuvaletler bulunmaktadır. İç avlu da bulunan şadırvanın çevresinde 6 adet mermer sütun konumlandırılmıştır. Sütunların üstüne ahşap çatı yapılmış ve kurşun ile kaplanmıştır. 'iç avlunun etrafını üç taraftan kubbeli revaklar sarar. Bu revakların kemerleri genellikle olduğu gibi sütunlara değil kare taş pâyelere oturmaktadır. Cümle kapısının tam karşısındaki kenarda yer alan derslane – mescidin üstü 7,40 m. çapında bir kubbe ile örtülüdür. Medresenin her tarafında kesme taş kullanılmış olmasına karşılık derslane-mescid taş ve tuğla şeritleri halinde inşa edilmiştir. Medresenin cümle kapısı sivri kemerli büyük bir eyvanın içinde açılmıştır. Bu eyvanın da tepeliğinde camideki gibi taştan tomurcuk dizileri sıralanır. Revakların arkasında her biri ocaklı, dolaplı ve dışa penceresi olan *kubbeli yirmi odası vardır*.¹⁴²

Fotoğraf 2. 8. İstanbul II. Beyazıt Medresesi (Abdullah Aslan, 2015)

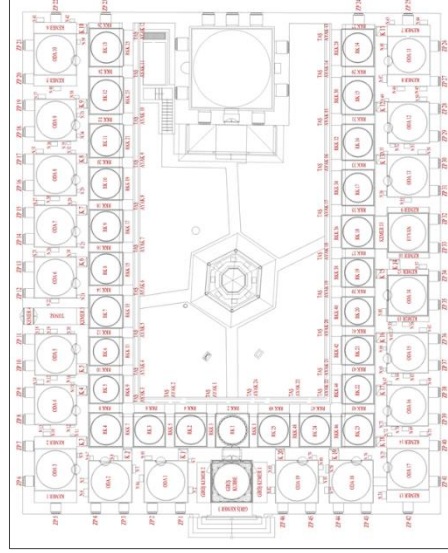
Yapı dış cephesi Küfeki kesme taş ile örülmüş, odalar ve revaklar ise moloz taş üzeri sıva ile kapatılmıştır. Yapı üst örtüsü kurşun kaplama, bacalar kesme taş üstü ahşap külahtır. Kubbelerde taş ve mermer alemler bulunmaktadır. Her odada dış cepheye bakan taş söveyle çevrili ahşap pencere bulunmakta ve bu pencerelerin önü lokmalık parmaklıklar ile korunmuştur.s

2.4.2. II. Beyazıt Medresesi Plan Şeması

Beyazıt medresesi Klasik medrese tipine girer. U planlıdır. 19 hücresi ve bir dershanesi ile toplamda 20 hücrelidir. Medresenin ana giriş eyvanından sonra bir iç

¹⁴² Semavi Eyice, 'Beyazıt Camii ve Külliyesi', TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslam Araştırma Merkezi, 1992 C.6, s.46

avlu ortasında sekizgen bir şadırvanı bulunmaktadır. Revaklar arasından odalara giriş kapıları vardır her bir hücreyi (odayı) kurşun levhalı kubbeler örtmektedir.

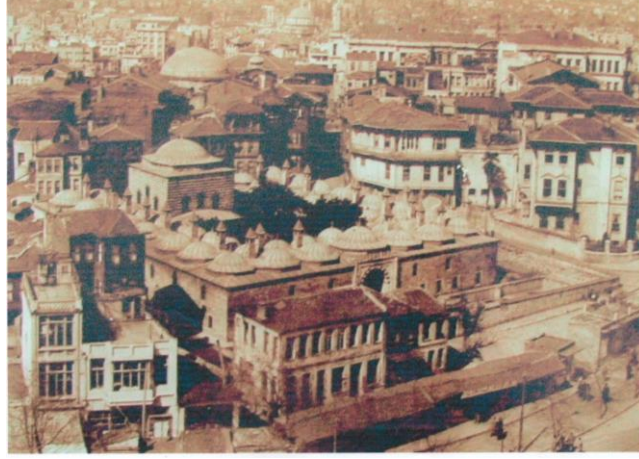

Şekil 2. 86. İstanbul II. Beyazid Medresesi Plan Şeması

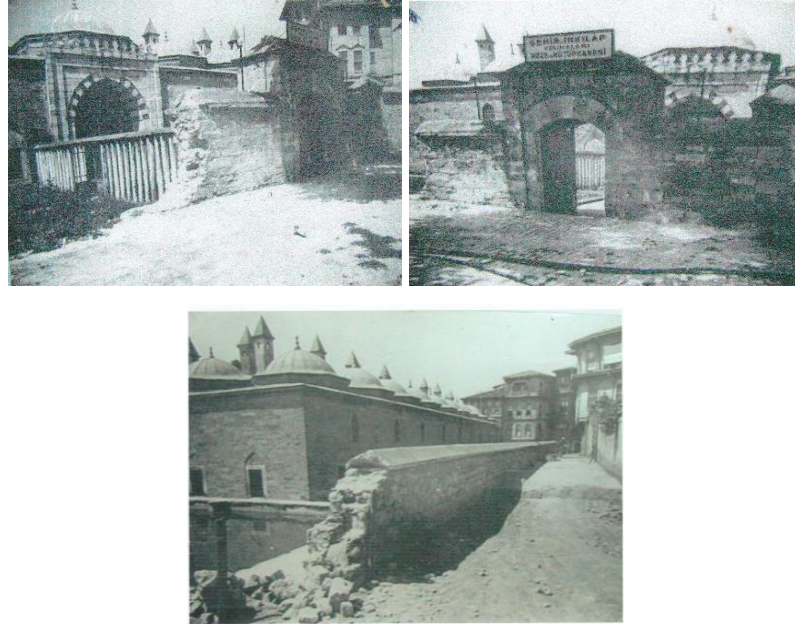
Şekil 2. 87. İstanbul II. Beyazid Medrese birimleri (Abdullah Aslan,2023)

Beyazıt Meydanı üzerinde bulunan medrese 1956 yılından önce medreseyi meydandan ayıran dış ihata duvarları ile çevriliydi.

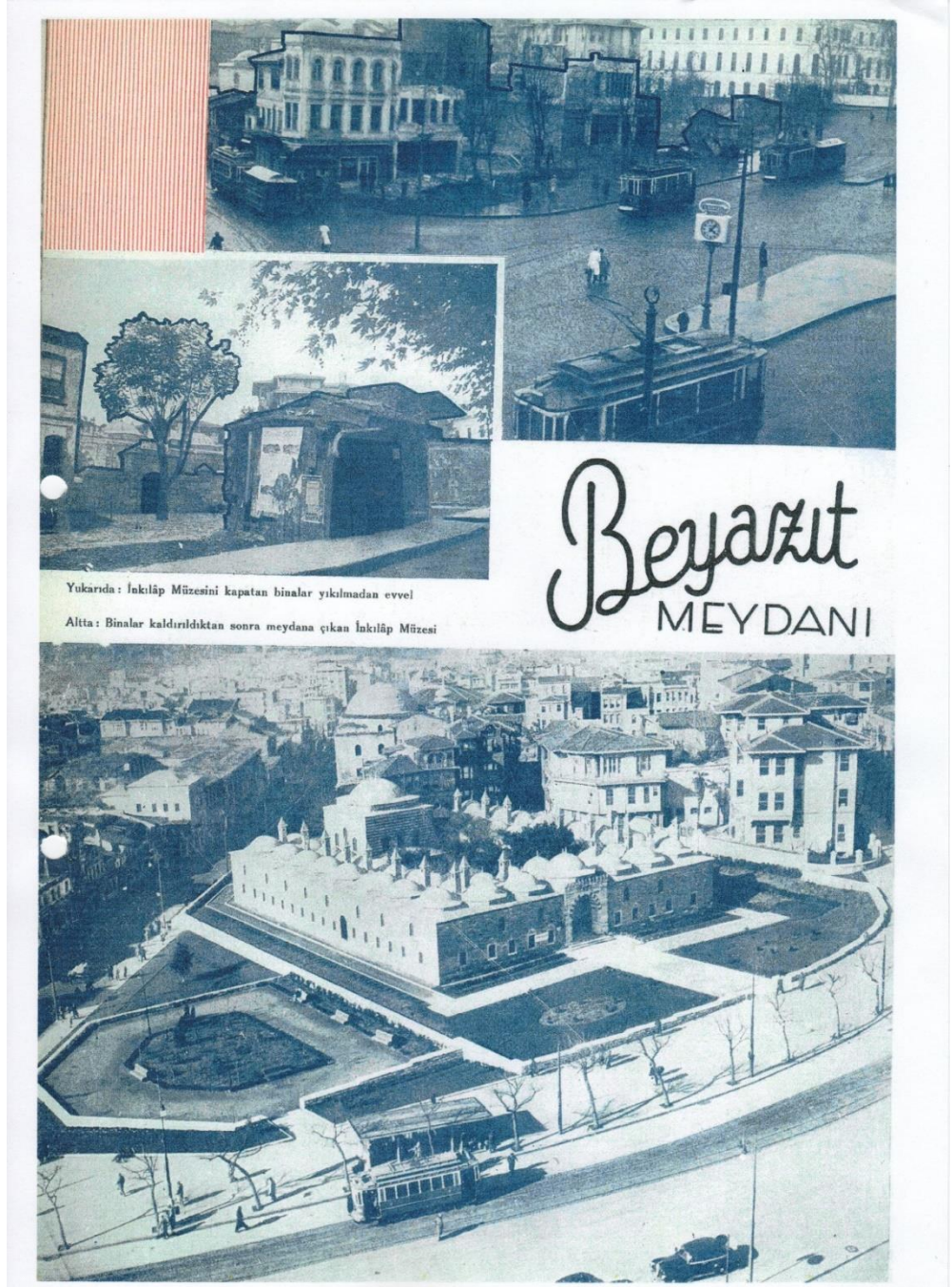

Şekil 2. 88. Medresenin dış ihata duvarları 1956 öncesi

İstanbul'da 1956-1959 yıllarında yapılan büyük istimlâkler sırasında Beyazıt Meydanı da düzenlenirken, Beyazıt Medresesi önündeki binalar, çevre duvarları yıkıldığı günde Şehir ve İnkılap Vesikaları Müze ve Kütüphanesi tabelası asılan klasik üslûptaki kapısı kaldırılmış, medrese meydan üzerinde açıkta kalmıştır.

Şekil 2. 89. Medresenin dış ihata duvarları yıkılırken, 1956 ve sonrası (Encümen Arşivi)

Şekil 2. 90. İstanbul II. Beyazıt Meydanı yapılırken medrese önünde yıkılan binalar ve tamamlanan medrese (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

2.4.3. II. Beyazid Medresesi'nin 2014 Yılına Kadar Geçirdiği Restorasyon Süreçleri

II.Sultan Bayezid Medresesi'nin 16. Yüzyılın başı 1507 tarihinde tamamlandığı bilinmektedir. 1509 yılı "Küçük Kıyamet" olarak bilinen İstanbul depreminden sonra medresenin tamamen yıkılıp yeniden inşa edildiği bilinmektedir. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde Beyazid medresesi özelinde çok az onarım belgesi bulunmaktadır. Külliye birimlerinin onarımlarından ayrı olarak medrese için, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı arşivinde, MVL 35123 numaralı (Bkz. Ek-1) Sultan Bayezid Camii, Medrese ve İmaratı kurşunlarının tamiri. (7. Takkir) konulu, Hicri 30.01.1273 Miladi 30 Eylül 1856 tarihli belgede; Bayezid medresesinin kurşunlarının harap olması nedeniyle tamiri gerekmektedir. Bu tamir için görevlendirilen Taşçı Nikola tarafından yapılan keşfe göre 18 bin kuruşla yapılacağı belirlenmiştir. Bu tamirde yenilenecek kurşunların tahtaları önceki durumundan noksan olmamasına dikkat edilmesi gerektiği yazılıdır.¹⁴³

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı arşivinde İ. MVL.405 17568 numaralı (Bkz. Ek-2) Sultan Bayezid hayratından olan medrese ile mülazım odaları ve diğer mahallerin tamir edilmesi konulu, Hicri 29.02.1275 Miladi 8 Ekim 1858 tarihli belgede Sultan Bayezid medresesinin harap olduğu ve mülazım odalarından birisinin sakfının tamamen yıkılmış olması nedeniyle tamiri gerekmektedir. Yapılan keşfe göre bu mahaller 26 bin 500 kuruş masrafla mütehait Karanfil kalfa nezdinde yapılacaktır.¹⁴⁴ Şeklindeki ifadelerden medresenin harap olan bir odasının tamir edildiği anlaşılmaktadır.

¹⁴³ Belge, Tarihçi Arzu Ulaş tarafından okunmuştur.

¹⁴⁴ Belge, Tarihçi Arzu Ulaş tarafından okunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. II. BEYAZID MEDRESESİ'NİN MÜZELEŞME SÜRECİ

Tanzimat dönemine kadar disiplinin ve eğitimin neredeyse yok olduğu, yolsuzluk ve adam kayırma gibi ciddi problemleri barındıran medreseler 15. Ve 16. Yüzyılın verdiği eğitimi öğrencilerine veremez olmuştur. Batılılaşma hareketleri ve Tanzimat'ın fermanıyla birlikte birçok önemli şahsiyet Avrupa'ya eğitim almaya yollanmış, modern çağın gerekliliklerini yakalamak gayesine girişilmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra kazandığımız kutlu zaferin temsili olarak Cumhuriyet Halk Partisi tarafından Rusya, Almanya ve İtalya'nın kurduğu devrim (inkılap) sergi ve müzelerini temsilen yurdumuzda da böyle bir müzenin gelecek nesillere aktarılması istenmiş ve hem Ankara'da hem de İstanbul'da İnkılap müzesi kurulması için çalışmalar 1929 yılında başlamıştır. II. Beyazıd Medresesi'nin müzeleşme süreci, İnkılap müzesini kurma çabasıyla başlamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu getirilmiş, eğitimde disiplin ve bilim adamı yetiştirmeye yönelik olarak çalışmalar yapılmıştır. 1918 yılında Fatih'te çıkan bir yangında II. Beyazıd Medrese'sinin yangınzedelere sığınak olarak bir süre kullanıldığı bilinmektedir. Daha sonra müze için eşyalar ve eserler toplanmaya başlanmıştır.

3.1. II. BEYAZID MEDRESESİ'NİN İŞLEVİNİ YİTİRMESİ

Osmanlı İmparatorluğu'nda yükseköğretim medreselerde yapılmaktaydı. Askeri okulların açılmasıyla birlikte yükseköğretim veren diğer bir kurum da açılmıştır. 17. Yüzyıla kadar İslami ilimler programlarının yoğun olarak işlenmiştir. 17. Yüzyıldan sonra geometri, astronomi, felsefe, Tarih ve Coğrafya gibi dünyevi bilimler bir süre okutulmuş daha sonra medreselerde bu bölümler terk edilmiştir. Bu da modern çağdan uzaklaşmaya sebep olmuştur. Medreselerin önemini yitirmesinin büyük sebeplerinden biri de medreseler padişahlar aracılığıyla kurulduğu için yönetici ve hükümdarların istediği doğrultuda eğitimler vermek zorunda kalmıştır. Medreseler bu yönüyle

siyasete dâhil olmuş ve bilimsel çalışmaların yerine adam kayırma, yolsuzluk, talebeler aracılığıyla eşkıyalık yapmak gibi suçların işlenmeye başladığı görülmüştür¹⁴⁵. Her yönüyle Tanzimat döneminde medreseler önemini büyük ölçüde yitirmiştir.

3.1.1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve Getirdiği Yenilikler

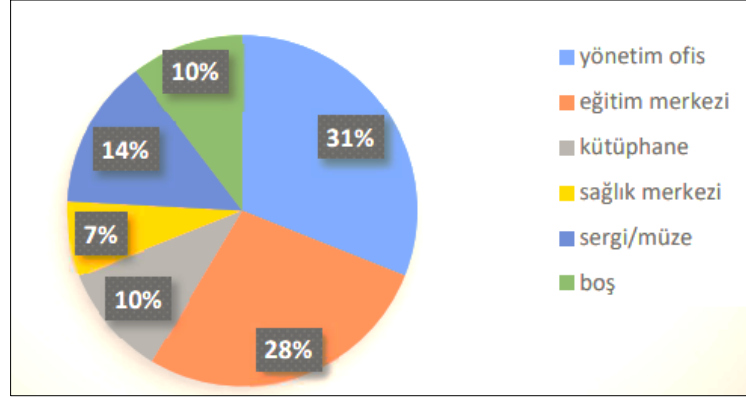
Tevhidi Tedrisat yasası, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 3 Mart 1924'te kabul edilmiş olup, 6 Mart 1924'te Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Tüm medreseler Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra 4. Maddede Millî Eğitim Bakanlığı'na ilahiyat fakültesi ve imam-hatip liseleri açma görev ve yetkisi vererek dini eğitim almak isteyenlerin hem lise hem de üniversite boyunca devam edebilmesi sağlanmıştır.

3.1.2. Türkiye'de İşlevini Yitirmiş Medreseler ve Kullanım Amaçları

Medreseler özgün işlevlerini yitirdikten sonra kullanım amaçlarına göre yapısal özelliklerini kaybetmeye başlamış ya da boş bırakılarak harap hale getirilmiştir. Bekir Hüseyin Tekin tarafından 2018 yılında tamamlanan bir tez çalışmasında İstanbul'da Mimar Sinan'a ait medreseler incelenmiş ve medreselerin eğitim merkezi, sağlık merkezi, müze/kültür merkezi, kütüphane, yönetim ofis gibi işlevlerde kullanıldığını tespit etmiştir.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Osman Demirci, Osmanlı Medreselerinde Kalam Öğretimi (İznik, Bursa, Edirne, İstanbul) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Kalam Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2012,s.113,229.

¹⁴⁶ Bekir Hüseyin Tekin, İstanbul'daki Mimar Sinan Eseri Olan Yeniden İşlevlendirilmiş Medreselerin Mimari Analizi Ve Değerlendirmesi GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Şekil 3. 1. İstanbul'da Mimar Sinan'a ait medreselerin incelenmesi (Bekir Hüseyin Tekin, 2018)

İstanbul'da incelenen medreselerde işlevin değişmesiyle medreselerin genel yapısal özelliklerine müdahaleler yapıldığı görülmüş ve bu müdahalelerin içerisinde avlunun kapatılması, revakların kapatılması, muhdes yapı eklenmesi, dershanenin ara kat veya asma tavanla bölünmesi, cephede pencere boşluklarının değiştirilmesi, cephe düzeninin bozulması, hücreler arasındaki duvarların kaldırılması veya ara duvarlarda geçit yapılması gibi temel mimari özelliklerini kaybettiren müdahaleler yapıldığı görülmüştür.¹⁴⁷ Medreselere uygulanan ve yapıyı en çok etkileyen unsur avlu veya revakların kapatılmasıdır. Eğitim merkezlerinin %57'sinde hiçbir kapatma olmadığı, Kültür Merkezi/Müze işlevinde revak veya avlunun kapatılmadığı oran %75, Yönetim ofisleri olan medreselerde revak veya avluyu kapatmama oranı %67, kütüphane işlevinde tüm yapıların revakları ve avluyu kapattığı tespit edildiğinden %0, sağlık merkezinde %50 oranla revakların kapatılmadığı ortaya çıkmıştır. Bunların yanında yapıya eklenen muhdes eklerde tespit edilmiştir. Dolayısıyla revak kapama şeklinde yapılan müdahalelerin plan kurgusunu etkileyip etkilememesi, yapılan kapatmanın şeffaflığı, geri alınabilir yada sökülüp takılabilir olması ve malzeme detayına göre değiştiği belirlenmiştir. Kütüphane ve Sağlık merkezi olduğunda daha fazla müdahale gerektiren işlevler olduğu tespit edildiğinden eğitim merkezi ya da müze/kültür merkezi olmasının medreselere daha uygun olabileceği düşünülmüştür. Medreselerin sonuç olarak "Yapıya en az müdahale olacak şekilde özgün mimarisini bozmayan ve yeni mekânlara gereksinimi olmayan sanat eğitim merkezi, kitapçılar / sahaflar çarşısı,

¹⁴⁷Fatma Yılmaz, Yeniden İşlevlendirilen İstanbul Medreselerinde İşlev - Mekân ilişkisinin İrdelenmesi Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı İç Mimarlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s.65, 2017.

el sanatları çarşısı, geleneksel sanatlar atölyesi, el sanatları müzesi gibi işlevler önerilmelidir” şeklinde ifade etmiştir.

İstanbul dışında İznik Süleyman Paşa Medresesi günümüzde çini seramik çarşısı olarak kullanılmaktadır. Bursa Lala Paşa Medresesi 1968 yılından beri çocuk kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. Bursa Murat Hüdevandigar Medresesi Çekirge Hastanesi olarak kullanılmış daha sonradan caminin bir parçası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bursa Yıldırım Medresesi, Verem Savaş Dispanseri olarak kullanılmaya başlanmış günümüzde halen dispanser olarak kullanılmaktadır. Bursa Subaşı Eyne Bey Medresesi, 1965 yılında restorasyon çalışmaları tamamlanmış yapı karakol ve konserve fabrikası olarak kullanılmış fakat 1995’den günümüze Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. Gümüş Hacı Halil Medresesi, 1993 senesinde harap halde bulunan yapı günümüzde halen onarıma muhtaçtır. Osmanlının sonlarında tekke gibi kullanılan yapı ziyaretgâh şeklini almıştır. Merzifon Çelebi Mehmed Medresesi, 1950’li yıllarda çocuk ve halk kütüphanesi olarak kullanılmış daha sonra kafe çay bahçesi ve düğün salonu olarak kullanıldığı bilinmektedir. 1993 senesinde Müftülüğe bağlı Kuran Kursu olarak kullanılmaktaydı. Günümüzde erkek öğrenci yurdu olarak kullanılmaktadır. Konya Karatay Medresesi 1955 yılından beri Çini Eserler Müzesi olarak kullanılmaktadır.

3.1.3. II. Beyazıd Medresesi'nin İnkılap ve Şehir Vesikaları Müzesi ve Kütüphanesi'ne Dönüşümü

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde 119-25-01 numaralı 28 Temmuz 1935 tarihli Ankara'da açılacak inkılap müzesi için yeni bir müze anlayışı olan inkılap (devrim) müzelerinin neden gerektiğini açıklar bir rapor hazırlanmıştır. I. Dünya savaşından sonra Devrim müzesi ve sergileri mahiyetindeki yapılara daha çok; Rusya, Almanya, İtalya'da rastlanmaktadır. Çekoslovakya gibi harp sonunda Avrupa haritasında yer alan devletler siyasi istiklallerini kurtarmak için yaptıkları savaşları belirlemede fayda görmüşler, sabit ve seyyar sergiler açmışlardır. Teşrinin evvel ihtilalinin beşinci yıldönümünde 1922 tarihinde sabık İngiliz kulübünün salonlarında kızıl Moskova adında bir sergi açılmıştır.¹⁴⁸ Müessislerinin fikrine göre bu sergi kızıl Moskova'nın inkılap tarihi müzesinin temellerini atacaktır. Bir sergiden vücuda gelen müze 1923 senesinin baharında "Moskova şehrinin İnkılap Tarihi Müzesi" 1924 senesi mayıs ayında Komünist Partisinin Merkez komitesine ait İnkılap Müzesi ve nihayet 1924 senesi mayıs sonunda İttihat merkez icra komitesine merbut "Sovyet İttihadı İnkılap Müzesi" adını almıştır. Almanya'da Hitler başa geçtiğinde Berlin'de hemen bir devrim sergisi (die Front) açmıştır. Bu sergi büyük harbin neye mal olduğu ile başlayan ve Harp sonu Almanya'nın çektiği acıları öne seren Hitler Partisinin nasıl bir yoldan yürümek istediğini anlatmaya çalışan bir sergiydi. Ayrıca Devrim Propaganda Bakanlığı 'da kurmuştu.¹⁴⁹ Roma'da açılmış olan Kostra Della Revioluzione Fascista bir çeşit inkılap sergisidir.¹⁵⁰ Bu sergi birinci salonunda İtalya milletinin nasıl meydana geldiğini, ikinci salonda 1915'de nasıl harbe girdiğini, üçüncü Salonda Büyük harbi, dördüncü salonda ise İtalya'nın zaferini zaferden sonra İtalya'nın nasıl buhran geçirdiğini gösterdikten sonra Faşizm hareketine geçer ve on iki salonda bu hareketi teşhir ve izah eder. Ayrı bir katta Faşist Devrimin başardıkları ve başaracakları işler bu işlerle ilgili yayın ve Dünyada Faşizm hareketi öne

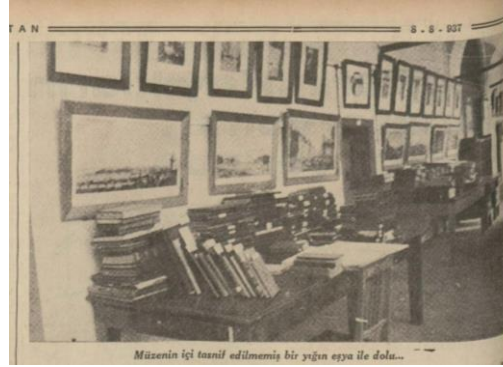
¹⁴⁸ BOA, 1199-205-1

¹⁴⁹ BOA, 1199-205-1

¹⁵⁰ BOA, 1199-205-1

sürülmektedir.¹⁵¹ Cumhuriyet Halk Partisi'nin kurulmasını emrettiği devrim (inkılap) müzesi hakkında raporda “*Harp sonunda büyük ve ulusal revolusyonlar geçiren dört büyük ulustan yalnız biz bir Devrim (inkılap) Müzesi meydana getirmekte bir biz gecikmiş bulunuyoruz. Ulusal Devrimin apojesi sayılan cumhuriyetin on ikinci yıl dönümünde pek yakında kutlayacağız.*” Şeklinde ifadelerinde hem Ankara ‘da hem de İstanbul’da 1929 yılından beri bahsi geçen İnkılap Müzesinin bir türlü kurulamadığı anlaşılmaktadır.¹⁵²

Tan Gazetesi'nin, 8 Ağustos 1937 tarihli haberinde, İnkılap Müzesi Var mı varsa Nerde? Adlı başlıklı yazıda Sabahattin Güngörün müzeyi ararken birebir yaşadıklarını aktarmıştır¹⁵³. Şişli’de Atatürk evinde cevabını alıp orada müze olmadığını anladığı için Beyazıt’ta bir medresede birtakım eserlerin teşir edildiğini öğrenmiştir. Beyazıt Medresesine gittiğinde Ahmet Ziya Bey ile görüştüğünde 5 seneden beri medresede tek olduğunu buradaki eşyaların tasnif edilmesi için yapayalnız olduğunu ve buranın düzenlenmesi için her şeyden önce paranın olmadığını aktarmıştır. İçeride çok fazla eser karmaşası bulunduğu için bu eserlerin inkılabın yıktığı ve baltaladığı hurafeleri, gelecek nesil çocuklarının içine sindirmek gerekecektir.¹⁵⁴

Şekil 3. 2. 8 Ağustos 1937 tarihli, *İnkılap Müzesi Var mı varsa Nerde?* Başlıklı Tan gazetesi haber fotoğrafı (İstanbul Üniversitesi Dijital Gazete Arşivi)

Etrafın karmakarışık olmasından dolayı bir dizi kitap yığını depolanmış olması sebebiyle İnkılap Müzesinde olup olmadığını sorunca, “Zaten daha adı konulmadı, İnkılap müzesi diyen var, Halk Müzesi diyen var.” şeklinde ifade etmiştir.

¹⁵¹ BOA, 1199-205-1

¹⁵² BOA, 11.99-205-1

¹⁵³ Tan,08.08.1937

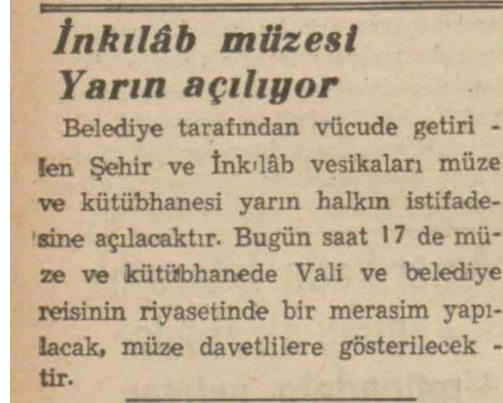
¹⁵⁴ Tan,08.08.1937

Şekil 3. 3. 8 Ağustos 1937 tarihli, *İnkılâp Müzesi Var mı Varsa Nerde?* Başlıklı *Tan* gazetesi haberi (İstanbul Üniversitesi Dijital Gazete Arşivi)

10 Temmuz 1939 senesi *Son Posta* gazetesindeki bir habere göre Belediye tarafından Şehir ve İnkılâp Vesikaları Müze ve Kütüphanesinin Vali ve Belediye Reisi tarafından yarın açılacağı ve Beyazıd'daki İnkılâp Müzesinin dışında başka bir müze daha açılacağını bildirmektedir.¹⁵⁵

¹⁵⁵ *Son Posta* Gazetesi 10.07.1939

Şekil 3. 4. İnkılâb Müzesi yarın açılıyor Son posta gazete haberi, 10.07.1939

Şekil 3. 5. Beyazıddaki İnkılâp Müzesi dün açıldı gazete haberi 11.07.1939

1942 yılına ait Şehir vesikaları ve İnkılâp Vesikaları Müze ve Kütübhanesi ile Atatürk İnkılâbı ve Tevfik Fikret=Edebiyatı Cedide Müzeleri Talimatnamesi adlı yayımda, “Şehir ve İnkılâp vesikaları Müze ve Kütübhanesi, İstanbul’un tarihini, Türklüğünü canlandıran, İlme, San’ata, Medeniyete, İnkılâba aid eserleri, vesikaları, yadigârları toplamak ve istifadeye arz etmek üzere kurulmuştur.” Maddesi ile ifade edilmiştir.¹⁵⁶ Beyazıt Müze ve Kütübhanesi teşkilatı;

- Müdür (1)

¹⁵⁶ İstanbul Belediyesi, Şehir vesikaları ve İnkılâp Vesikaları Müze ve Kütübhanesi ile Atatürk İnkılâbı ve Tevfik Fikret=Edebiyatı Cedide Müzeleri Talimatnamesi, İstanbul Belediye Matbaası, s,4-6, 1942

- Kütüphane Memuru (1)
- Kütüphane fiş ve tasnif memuru (1)
- Katip ve muhasip (1)
- Kapıcı (1)
- Gece Bekçisi (1)
- Kütüphane Hademesi (2)
- Müze Hademesi (2) şeklindedir.

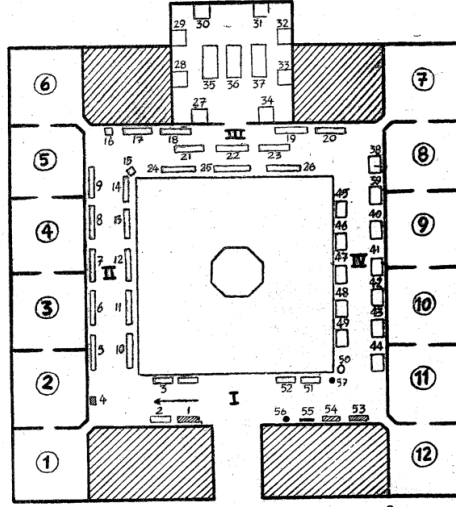

Şekil 3. 6. İnkılap Müzesi sergileme teknikleri görünümü

1929 yılında Beyazıt Medresesi içerisinde eserlerin toplanmaya başlanıp 1933 yılında açılan İnkılap Müzesi 1942 yılında Şişli'deki Atatürk İnkılap Müzesi müstakil olarak bir müdürlük olarak ayrılmıştır. 1945 yılında kütüphane kendine ayrı bir müdürlük olarak hizmete Belediye Kütüphanesi olarak devam etmiştir. Günümüzde Atatürk Kitaplığı'ndaki eserler burada bulunan eserlerdir. 1945 yılında Beyazıt İnkılap Müzesi içinde bulunan müze sadece bir şehir müzesi olarak kullanıldı. 1945 yılında Beyazıt medresesi içindeki diğer eserler tamir ve restore edilen Gazanfer Ağa Medresesine taşındı.¹⁵⁷ 1960 yılında Reşat Ekrem Koçu Gazanfer Ağa medresesi ziyaretinde İnkılap müzesinde bulunan eserleri tespit etmemizi sağlayan bir plan şeması yayımlamıştır.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Reşat Ekrem Koçu, "Belediye Müzesi" İstanbul Ansiklopedisi, C.5 s. 2463-64.

¹⁵⁸ Bu plan şemasına göre eserler, "1 numara Piyano, 2 numara Fes kalıbcısı dükkanı vitrini, 3 numarada Eski asa ve bastonlar vitrini, 4 numara Pirinç Maşallah

Şekil 3. 7. Gazanfer Ağa medresesi'ne taşınan İnkılap müzesi Eserlerinin numaralarını gösterir plan şeması

madalyonu eski bir camii saati, 5 numara Fildişi; Kemik işleri vitrini, 6 ve 7 numarada Cild tezyinat kalıpları vitrini, 8 numara minyatür ve lake vitrini, 9 numara çini vitrini, 10 numara pabuç, çarık, çizme takunya vitrini, 11 numara karışık deri eşya vitrini, 12 numara tahta oyma eşya vitrini 13 numara çekmeceler vitrini, 14 numara musiki aletleri vitrini, 15 numara Nevzen Teyfik vitrini, 16 numara kolluk önünde saz çalan yeniçeri neferi alçı heykel, 17-23 numara bez kumaşlar ipek kumaşlar sırma işlemeli giyim vitrini, 24 numara madeni süs eşyası vitrini, 25 numara sancak alemleri vitrini, 26 numara nazarlıklar uskalar büyüler vitrini, 27 numara Balgami taş eşya vitrini, 28-29 numara Eseri İstanbul (Eyyub çini mamulâtı) vitrinleri, 30 numara sedef çekmeceler vitrini, 31 numara Yıldız Fabrikası mamulâtı vitrini, 32-33 numara Beykoz mamulâtı vitrini 34 numara tahta oyma eşya vitrini, 35 numara sedefli beşik vitrini, 36 numara tesbihşer vitrini 37 numara sedefli hamam nalın ve iskemleleri vitrini, 38-44 numara dörder katlı 7 vitrinde çini ve cam eşya koleksiyonu, 45-49 numarada beş vitrinde bakır eya koleksiyonu, 50 numarada macuncu tablası ve sehpası, 51- 52 numarada ok ve yay vitrini 53 numara 1827 tarihli bir piyano, 54 numara lüleci tezgahı, 55 numara Şehriemanetinın 1330 tarihli mermer levhası, 56 numara da tophanenin dev kantarı, 57 numarada Sünbül Efendideki zincirli selvinin zinciri bulunmaktaydı. Koridorlarda ise gravürler ve yağlıboya tablolar bulunmaktaydı.”¹⁵⁸ Şeklinde.

İnkılap müze ve kütüphanesinde açılan:

Namık Kemal sergisinde neler var?

Büyük vatanperver şair Namık Kemal'in, doğumunun 100 üncü yıldönümü, bugün yurdun her yanında törenle anılacak eserleri, memleketi ettiği hizmetler birer birer anlatılacak ve onun ruhu kadirşinas Türk gençliği tarafından kendine büyük olan ithirama tesiz edilecektir.

Hayatı, memleketi yaptığı hizmetleri anılırken, onun edebiyat sahasına vermiş olduğu, bugün elimizde mevcut eserlerini ihtiva eden bir sergi de tertip edilmiştir.

Namık Kemal sergisi, Şehir ve İnkılap vesikalari müzesinin seyir sergi salonunda hazırlanmıştır. Sergi bugün açılacaktır.

Okuyucularımıza sergi hakkında bir fikir verebilmek ümidiyle sergiyi bir gün evvelinden ziyaret ettik. Kısa bir zamanda hazırlanan, bu sergi bir varlığı gösteriyor.

Sergi salonunda büyük bir faaliyet var, levhalar takılıyor, camekânlara kitaplar yerleştiriliyor, müze müdürü Şemsettin Güneren ile Selim Nüzhet Gerçek bu işlere nezaret ediyorlar. Direktöre yaklaştım:

— Kolay gelsin üstad! Dedim.

Beni görünce selâm verdi: — Pek kolay değil, dedi. Bakalım neler elde edeceğiz!

Elimdeki Tasviri Efkar gazetesini tanzim etmekle meşgulüm. Bay Şemsettin:

— Namık Kemal'in vefatını haber veren gazeteyi arıyoruz.

Vefat tarihi gazetelere bir kaç gün sonra geçmişti. Haber veren gazetede yazılan yazıyı bulmak istiyoruz. Bu sahifeyi ayrı bir camekânda teşhir edeceğiz. Oduka tarihi bir kıymeti hatzır...

Direktör sergi hakkında şöyle izahat veriyor:

— İlk vefat camekânda yeni Türk harfleriyle basılmış Namık Kemal'in kendi eserleri ve Namık Kemal hakkında yazılmış eserler, garp dilinde ona ait yazılan eserler. 17 camekânda da Namık Kemale ait vesikalalar, yazı yazdığı ve idare ettiği gazeteler, makaleleri, hatıraları, divanı ve edebî eserleri, piyesleri, romanları, tarihi, tenkitleri, mektupları, hakkında yazılmış yazılar, vefatını haber veren gazeteler bulunmaktadır.

Duvarlara da bir çok fotoğraflar, doğum ve ölüm tarihleri

ne ait afişler ve muhtelif giirleri konmuştur...

Şimdi camekânlardaki eserleri gözden geçirelim:

Salonda birinci camekânda büyük şairin "Vatan veya Siliştire piyesi, Zavallı Çocuk, Rüya..", eserleri bulunuyor. Bu büyük camekân da gönül öyle arz eder ki, Namık Kemal'in eserleriyle dolusun. Fakat burada ancak karşımıza üç eser çıkıyor.

İkinci camekânda, muhtelif Türk şairlerinin Namık Kemal hakkında yazdıkları şiirleri ve yazıları bulunuyor. Bunların arasında en eskilerinden en yenilerine kadar var.

3 ve 4 üncü camekânlarda; Namık Kemal'in hayatına ait, Maarif Vekâletinin nesrettiği diğer ediplerin yazdıkları eserler.

5, 6 ve 7 inci camekânlarda; Namık Kemal'in İbret gazetesi ve o gazetede yazmış olduğu makaleler göze çarpmaktadır.

8 inci camekânda; Namık Kemal hakkında almanca ve Fransızca dilleriyle yazılmış eserler...

Bundan sonraki camekânlarda da sırasıyla sahnemeler, kendi el yazması gösteren mektuplar var. Bu mektupların arasında bilhassa pederine yazdığı bir iki numune göze çarpıyor.

Diğer bir camekânda Avrupa da çıkardığı gazete ve mecmualar ve yazdığı yazılar sıralanmaktadır.

Ulüm, İbret, Sadakat, Gayret gibi gazeteleriyle Basiret mecmuası, 1292 de Vakıf ve İttihad gazetelerine yazmış olduğu yazıları muhtevî matbu gazeteler. 11 inci camekânda Namık Kemal'in muhtelif gazetelerde yazmış olduğu makalelerin kitap şeklinde intişar etmiş olanları...

12 inci camekânda; kendisinin kullandığı kalemi, hokkası, kahve fincanı ve hatıra defterleri...

13 üncü camekânda; divanı.. Divanından kendi el yazısıyla yazılmış iki sahife.

14 üncü camekânda: Yine tiyatrosu eserleri var. Bunların arasında; Kara Belâ, Akif Bey, piyesleri bulunuyor.

15 inci camekânda; romanları ve Fransızcaya tercüme edilmiş İntibah romanının bir nüshası.

16 ncı camekânda da; tarihi, Cevdet Paşanın yazdığı mektuba verdiği cevap, muhtelif mektupları..

17 inci camekânda; bugün Namık Kemal hakkında muhtelif gazetelerin yazacağı yazıların teşhirine ayrılmıştır.

Namık Kemal'in eserlerini toplama, aynı zamanda teşhir etme bakımından İnkılap müzesinin tertip etmiş olduğu bu sergi cidden kayda sayandır.

Heride, büyük şairin eserleri ve ona ait vesikalalar büyük bir ilna ile araştırılmaya başlanacaktır. Bu araştırmanın yapılması na da İnkılap müzesinin Namık Kemal sergisi vesile olmuştur, diyebiliriz.

Hasan Bedrettin Ülgen

Namık Kemâlden

Doymadı gözlerimiz kan ile ol sun döysün, Babalar ağlıyadursun, analar sağ yolsun, /üzümüz yerde süürsün, başımız taş olsun, /atanın bağırma düşman dayadı hancerin, /ök imiş kurtaracak; balı kara maderini!

Üksel ki yerin bu yer değildir, Dünyaya geliş hünere değildir.

İnkılap Müzesinde Namık Kemal'in eserlerinin teşhir edildiği salondan bir görünüş

Şekil 3. 8.Hasan Bedrettin Ülgen'e ait 21.12.1940 tarihli Namık Kemal Sergisi'nde ne var* adlı yazısı (İstanbul Üniversitesi Dijital Gazete Arşivi)

3.1.4. II. Beyazid Medresesi'nin Hat Sanatları Müzesi'ne Dönüşümü

Şehir Vesikaları ve İnkılap Müzesi çeşitli müdürlükler şeklinde ayrılınca 1945 yılında II. Beyazid Medresesi'nde kalan diğer eserler Gazanferağa medresesine taşınmıştır. II. Beyazid Medresesi 1945 yılından sonra 1951-1952 yılları arasında Beyazıt Meydanı inşaatı sırasında onarılmıştır. 1913 yılında cami ve türbelerden toplanan yazma eserler döneminin Evkaf Nazırı Hayri Efendi tarafından açılan Evkaf-ı İslamiye Müzesi'nde sergilenmiştir.¹⁵⁹ 1914 yılında Maarif Vekaletine devredilen müze, bugünkü Türk ve İslam Eserleri Müzesindeki eserler Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından İstanbul Vatan Caddesi'nde ilk kez 1968 yılında Halıcılar Medresesi'nde "Yazı Sanatları Müzesi" adı ile açılmıştır. İlk olarak Yavuz Selim medresesinde açıldığı da söylenir. Turistlerin ziyaret edemediği bir konumda kaldığından istenilen sonuca varılamayınca kapatılmıştır.¹⁶⁰ 1980'li yıllarda kapalı müzelerin tekrar açılabilmesi için çalışmalar yürütülmüş restorasyonu yeni biten II. Bayezid Medresesi'nde 1984 tarihinde yeniden sergilenmek için Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi adıyla dünyada ve Türkiye'de tek hat sanatları müzesi olarak faaliyete geçmiştir.¹⁶¹ II. Beyazid Medresesi restorasyonu devam ederken Yazı Müzesi şeklindeki raporlardan anlaşıldığı üzere müzenin yeni adı restorasyon yapılırken karar verilmiştir. Sadi Bayram Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nde bulunan iki tılsımlı gömlek hakkında araştırmalar yapmıştır ve bu iki gömleğin türbe ve tekkelerden 1978 yılında müzeye geldiğini aktarmıştır.¹⁶²

¹⁵⁹ Zübeyde Cihan Özsayiner, Türk Vakıf Sanatları Müzesinde Bulunan Tezhipli Kuran-ı Kerimler, Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1999.s.7

¹⁶⁰ Zübeyde Cihan Özsayiner, Türk Vakıf Sanatları Müzesinde Bulunan Tezhipli Kuran-ı Kerimler, Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1999.s.7

¹⁶¹ Zübeyde Cihan Özsayiner, Türk Vakıf Sanatları Müzesinde Bulunan Tezhipli Kuran-ı Kerimler, Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1999.s.7

¹⁶² Sadi Bayram, İstanbul Vakıf Hat Sanatları Müzesinde Bulunan Tılsımlı İki Gömlek ve Kültürümüzde Yeri, Vakıflar Dergisi, S. XXII. Ankara, 1991,s. 355.

Şekil 3. 9. Beyazıt Medresesi, Hat Sanatları Müzesi

(Salt Galata Dijital Arşivi, Aziz Albek Arşivi)

Şekil 3. 10. İstanbul II. Beyazıt Medresesi – Hat Sanatları Müzesi 13x8 cm siyah beyaz otoğraf (Salt Galata Dijital Arşivi, Ali Saim Ülgen Arşivi)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. II. BEYAZID MEDRESESİ'NİN 2014-2021 YILLARI ARASI RESTORASYON UYGULAMA SÜRECİ

31.05.2007 Tarih ve 4559 Nolu Koruma Kurulu tarafından restorasyon projeleri onaylanmıştır. İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü tarafından 25.02.2014 tarihinde ihalesi yapılmış 27.06.2014 tarihinde yer teslimi yapılarak uygulama süreci başlamıştır.

4.1. GENEL RESTORASYON MÜDAHALELERİ

II. Beyazıt Medresesi restorasyon öncesinde Hat Sanatları Müzesi olarak kullanılmaktaydı. 2014-2021 yılları arası restorasyon sürecinde de yine aynı işlevini sürdürmeyi hedefleyen bir restorasyon çalışması başlamıştı. Proje tasarım sürecinde olduğu gibi restorasyon çalışması esnasında da Kontrol Teşkilat tarafından alınacak kararlarda yapının müze işlevinin sürdürülmesi gözetilmiştir.

Restorasyon ana ilkelerine uygun olarak yapının muhdes eklerden arındırılması ve aslına uygun şekilde onarımının gerçekleştirilmesi ana hedefti. Burada yapılan imalatlar 2 etap şeklinde değerlendirilmiştir.

1. Etap: Yapı eski eser olduğu için restorasyon ilkelerine uygun olarak yapının restore edilmesiydi. Restorasyon çalışmaları Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından onaylanan proje ve İstanbul Teknik Üniversitesi, Afet Yönetimi Enstitüsü'nden alınan Malzeme, Restorasyon ve Konservasyon raporları doğrultusunda devam etmiştir.

Çevresel ve coğrafi faktörlerinde etkisiyle yapıyı oluşturan malzemelerde bulunan Fiziksel ve kimyasal bozulmaların ve yapısal kirliliğin giderilmesi, yapının bütünlüğünü sağlayan zamanla işlevini yitirmiş elemanların onaylı statik proje doğrultusunda yeniden işlevlendirilmesi, kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda

sonrada eklenen muhdes bölümlerin kaldırılması, daha önceki onarım sürecinde uygulanmış yapı malzemesi ile uyumsuz çimento esaslı malzemelerin yapıdan uzaklaştırılması gibi uygulamalar 1.etap içerisinde değerlendirilmiştir.

Bu uygulamalar ile birlikte projelendirme ve ihale sürecinde ön görülemeyen yapısal sorunlar ve yapının özgünlüğü ile ilgili yeni veriler araştırma rapası, araştırma kazısı ve uygulama esnasında belirlenmiştir. Yapının restorasyonu esnasında ortaya çıkan bu yeni veriler ve yapısal sorunlar belgelenmiş ve revize restorasyon projesine eklenerek Koruma Kurulu onayına sunulmuştur. Ortaya çıkan yeni veriler ve alınan kararlar ile restorasyon tamamlanmıştır. Bu veriler sonucunda ilgili kurum ve kişiler tarafından birçok yeni rapor hazırlanmıştır.

2. Etap ise yapıya özgünlüğü bozulmadan müze işlevi kazandırılmasıydı.

4.1.1. Muhdes Eklerin Kaldırılması

Yapıda hava şartlarından korunmak amacıyla kullanıcılar tarafından revaklı avluya sonradan eklenen demir doğramalar fotoğrafta görülmektedir. (Bkz. Fotoğraf 4.1) Zaman içerisinde suya maruz kalarak ve bulunduğu ortamla reaksiyona girerek korozyona uğramıştır. Mesnetlendiği özgün tuğla kemer ve kesme sütun taşlarda zaman içerisinde bu reaksiyondan etkilenerek yüzeylerinde fiziksel ve kimyasal bozulmalar oluşmuştur. Bu nedenle demir doğramaların, onaylı proje doğrultusunda yapıya zarar verilmeden sökümü gerçekleştirilmiştir.

Fotoğraf 4. 1. Revaklı avludan sökülen muhdes demir doğramalar (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 2. Medrese girişine sonradan eklenen niteliksiz ahşap doğramalar (A.ASLAN)

Yapının giriş kısmında kullanıcı ihtiyacı üzerine, niteliksiz ahşap doğramalarla sonradan yapının niş kısmına yapılan güvenlik kabini bulunmaktaydı.(Bkz. Fotoğraf 4.2) Yapının özgününde bulunmayan bu niteliksiz doğramaların onaylı proje doğrultusunda sökümü yapılmıştır.

Fotoğraf 4. 3. Beton İçlik ve Dışlık pencereler (A.ASLAN)

Yapının yok olan özgün içlik ve dışlık pencereleri yerine daha önceki onarım çalışmasında beton içlik ve dışlık pencereler yapılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.4) Yapının dönem malzemesine uymayan niteliksiz beton içlik ve dışlık pencerelerin yapıya zarar vermeden itinalı şekilde sökümü gerçekleştirilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.5)

Fotoğraf 4. 4. Beton içlik pencerelerin sökülmesi (A.ASLAN)

Yapının yok olan özgün kapı ve pencere doğramaları yerine kullanıcılar tarafından niteliksiz kapı ve pencere doğramaları eklenmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.5) Onaylı proje doğrultusunda yapının mimarisine ve dönemine uymayan muhdes ahşap kapı ve pencerelerin yapıya zarar vermeden sökümü gerçekleştirilmiştir.

Fotoğraf 4. 5. Muhdes ahşap kapı ve pencereler (A.ASLAN)

Yapının odalarında çimento esaslı muhdes yaşmaklar bulunmaktaydı. (Bkz. Fotoğraf 4.6)

Fotoğraf 4. 6. Çimento esaslı yaşmak (A.ASLAN)

Çimento esaslı harçlar ısı iletkenlik katsayıları yüksek olduğu ve içerisinde suda çözünebilir tuzları bulundurduğu için yapının bozulma süresini ve rutubetini arttırabilmektedir. Yaşmak içerisinde ki malzeme bozulmaları fotoğrafta görülmektedir. Bu nedenle onaylı proje ve raporlar doğrultusunda niteliksiz yaşmaklar yapıdan uzaklaştırılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.7)

Fotoğraf 4. 7. Niteliksiz alçı yaşmak sökülmesi (A.ASLAN)

4.1.2. Sıva, Döşeme, Kalemîşi Araştırmalarının Yapılması

Özgün döşeme ile ilgili yeni verilere ulaşabilmek için Medresenin her mahalinde döşeme araştırmaları yapıldı.

Fotoğraf 4. 8. Döşeme Araştırması 6 No'lu oda (A.ASLAN)

6 No'lu odada yapılan döşeme araştırması fotoğraflarında da görüldüğü üzere döşeme katmanları sırasıyla yakın dönemde niteliksiz şeshane döşemesi, çimento esaslı dolgu malzemesi ve özgün döşeme kalıntısı bulunmaktadır. (Bkz. Fotoğraf 4.8)

Döşeme araştırması sonucunda özgün malzeme ve malzemenin ölçüleri hakkında kesin veriye ulaşılmıştır. 9 No'lu odada yapılan döşeme araştırması sonucu özgün döşeme katmanını ortaya çıkarılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.9)

Fotoğraf 4. 9. Döşeme araştırması 9 No'lu oda (A.ASLAN)

10 No'lu oda örneğinde yapılan döşeme araştırması sonucu toprak katmanına ulaşıldığı fotoğraflarda görülmektedir. (Bkz. Fotoğraf 4.10)

Fotoğraf 4. 10. Döşeme araştırması 10 No'lu oda (A.ASLAN)

Yapılan döşeme araştırmaları fotoğraf, çizim ve raporlarla belgelenmektedir. Döşeme araştırmaları sonrasında onaylı proje doğrultusunda niteliksiz döşemeler ve çimento esaslı dolgu malzemesi yapıdan uzaklaştırılmıştır.

'Dershane mekanının kubbe merkezinde, kubbe eteğinde ve kubbeye geçiş bordürü yüzeyinde mevcut olan niteliksiz bezeme tespit edilerek 1. araştırma raspa yapılmıştır. Raspa sonucu merkezi kuruluşlu 8 palmet dilimi dönüşümlü olarak işlenmiş kalemişi kompozisyonu mevcuttaki vasıfsız bezeme örneğinden çemberi daraltılmış olarak bulunmuştur. Bu buluntunun, mevcuttaki niteliksiz örneğin esasını oluşturduğu anlaşılmıştır. Buluntuda zemin dış yüzeyinde kırmızı, merkeze yakın iç yüzeyinde yeşil renk yer almış, ancak örneğin geçişleri doğru olarak işlenmemiştir. Gerekli görülen 2. raspa, dilim olarak gerçekleştirilmiş, merkezden çıkan sarımtırak

*büyük 3 yaprak dilimi tespit edilmiştir. Bu bezeme örneğinin 14 yaprak olarak varlığı hesap edilmiştir. Bu yapraklı bezemenin dış çevresinde siyah kontörlü kirli sarı palmet dizinin varlığı ortaya çıkarılmıştır.*¹⁶³ (Bkz. Fotoğraf 4.11, 4.12)

Fotoğraf 4. 11. Dershane kubbesi kalemişi araştırma raspası (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 12. Dershane kubbesi raspa sonrası çıkan bezeme (A.ASLAN)

'Pendantif yüzeyde yapılan 1. raspada pendantif yüzeyin kontörlerini belirleyici kırmızı, kalın filatonun içinde yer alan yaprak dizinli bitkisel bordürün yüzeyi sınırladığı tespit edilmiştir. Pendantiflerin orta yüzeylerinde yapılan 2. raspada

¹⁶³ Gönül Cantay, Sultan II.Bayezid Külliyesi Medresesi (Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi) Bezeme Programı Yayımlanmamış Raporu.

ise 4 Halife (Ebubekir, Ömer, Osman, Ali) isimlerinin varlığı tespit edildi.¹⁶⁴ (Bkz. Fotoğraf 4.13, 4.14, 4.15, 4.16, 4.17)

Fotoğraf 4. 13. Araştırma raspası sonrası pandantifte çıkan bitkisel bezeme (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 14. Araştırma raspası sonrası pandantifte çıkan hat (Ebubekir r.a.) (A.ASLAN)

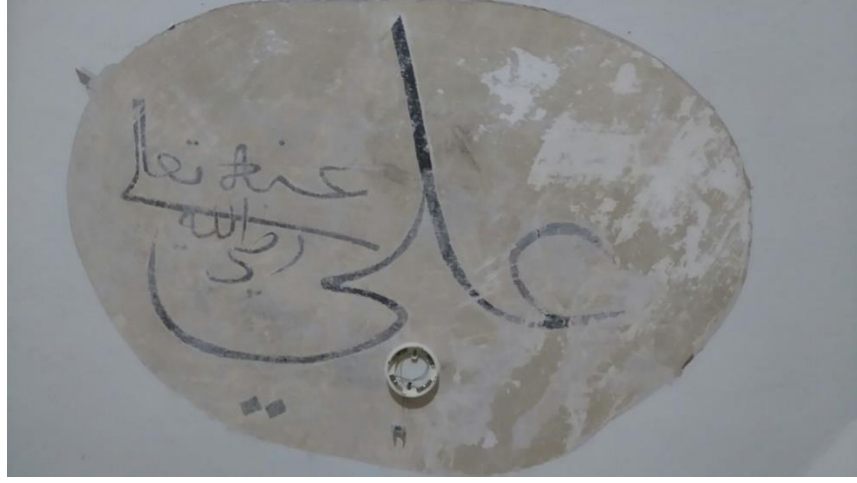
¹⁶⁴ Gönül Cantay, Sultan II.Bayezid Külliyesi Medresesi (Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi) Bezeme Programı Raporu, yayımlanmamış

Fotoğraf 4. 15. Araştırma raspası sonrası pantişte çıkan hat (Ömer r.a) (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 16. Araştırma raspası sonrası pantişte çıkan hat (Osman r.a.) (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 17. Araştırma raspası sonrası pandantifte çıkan hat (Ali r.a.) (A.ASLAN)

Alanın da uzman restoratörlerden oluşan ekibin, yüzeyin durumuna göre mekanik ve kimyasal yöntemlerle yaptıkları araştırma raspası sonucu ortaya çıkardıkları özgün motif ve hat çalışmaları sonucunda yapının tezyinatı ile ilgili yeni veriler elde edilmiştir (Bkz Şekil 4.1).

*'Avluya açılan revak kemerleri üzerindeki çimentolu siva raspası yapılarak kemerlerin kırmızı-beyaz taş taklidi kalemişi kalıntıları tespit edilmiştir. Esasen kemerler tuğla ile horasan harç derzli olup, yüzeyleri ince horasan siva üzerine nefasetli, kalemişi tekniği ile taş taklidi, kırmızı-beyaz boyalı olarak üretildiği anlaşılmıştır.'*¹⁶⁵ (Bkz. Fotoğraf 4.18, 4.19)

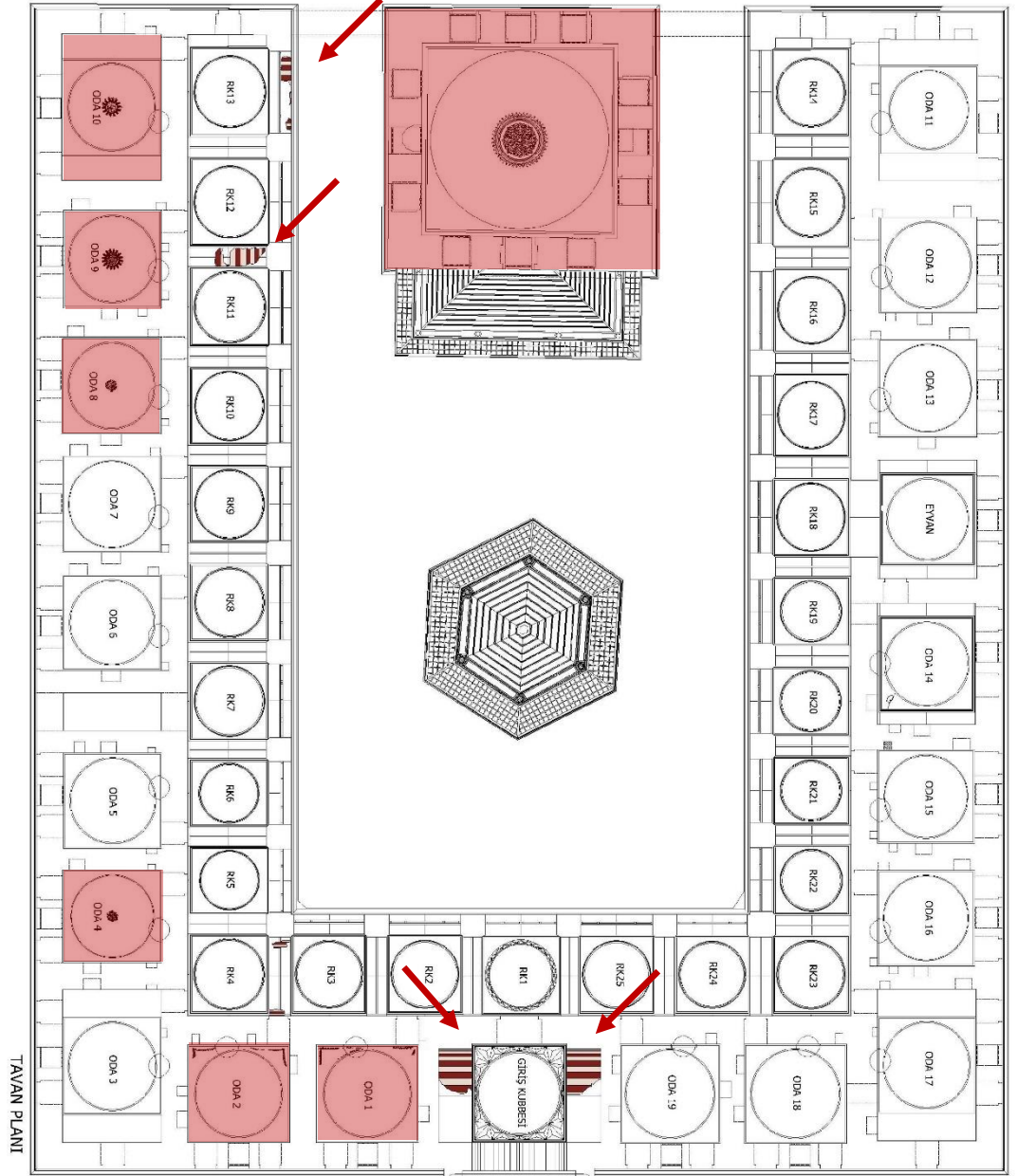
¹⁶⁵ Gönül Cantay, Sultan II.Bayezid Külliyesi Medresesi (Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi) Bezeme Programı Raporu, yayımlanmamış

Fotoğraf 4. 18. Çimentolu sıva raspa sonrası kemerlerde ortaya çıkan kırmızı-beyaz taş taklidi (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 19. Çimentolu sıva raspa sonrası kemerlerde ortaya çıkan kırmızı-beyaz taş taklidi(A.

Şekil 4. 1. Tavan planı üzerinde bezeme çıkan alanlar (A.ASLAN)

'Tavan planında buluntuların görüldüğü (Oda 4, Oda 8, Oda 9, Oda 10) kubbelerin merkezlerinde geometrik bezeme örneklerinin varlığı, çimentolu sıva raspasından sonra tespit edilmiştir. Genel olarak bir merkezden gelişen geometrik

*tasarımlı kırmızı, beyaz, siyah renklerinin hepsi veya bir-ikisiyle oluşturulmuş merkezi madalyonlar tespit edilmiştir.*¹⁶⁶ (Bkz. Şekil 4.1) (Bkz. Fotoğraf 4.20, 4.21, 4.22)

Fotoğraf 4. 20. Araştırma raspası sonrası oda 9 kubbe merkezinde çıkan bezeme (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 21. Araştırma raspası sonrası oda 10 kubbe eteğinde çıkan bezeme (A.ASLAN)

¹⁶⁶ Gönül Cantay, Sultan II.Bayezid Külliyesi Medresesi (Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi) Bezeme Programı Raporu, yayımlanmamış

Fotoğraf 4. 22. Araştırma raspası sonrası oda 1 pandantifte çıkan bezeme (A.ASLAN)

*'Medresenin revak sistemi altına açılan giriş kapısı kemer düzeneği üzerinde, iki yanda palmet kuruluşlu dilimli tepelik bezeme örneği sıva nefaseti üzerine kalemişi bezeme olarak işlenmiştir. II. Bayezid Dönemi bezeme üslubu özelliklerini günümüze ulaştıran yegane bütünsel örnek olması yönünden son derece değerlidir. Sultan II. Bayezid'in dört ayrı şehirde inşa ettirdiği külliyelerinin ana yapısı olan cami dışında eğitim, öğretim ve ibadet yapısı olarak da tanımlanabilen medrese yapıları, günümüze özgün durumlarını ve bezeme programlarını kaybederek gelmiştir.'*¹⁶⁷ (Bkz. Fotoğraf 4.23, 4.24, 4.25)

¹⁶⁷ Gönül Cantay, Sultan II. Bayezid Külliyesi Medresesi (Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi) Bezeme Programı Raporu, yayımlanmamış

Fotoğraf 4. 23. Araştırma raspası sonrası Giriş kapısı üzerinde çıkan bezeme (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 24. Özgün ahşap kapılarda boya araştırması yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 25. Şadırvan tavanındaki çitakari üzerinde yapılan boya araştırması (A.ASLAN)

4.1.3. Çimento Sıva Raspası

Çimento esaslı harçlar düşük veya yüksek mikro gözenekli yüzeyleri yönünden suyu hızlı emmeleri, çabuk kurumamaları ve yüksek su tutucu özelliklerinin olması sebebiyle rutubete neden olmaktadır. Yapısında bulunan tuzlar tarihi duvarları oluşturan taşların yüzeylerinde bozulmalara, örgü harçlarında ise ayrışmalara yol açmaktadır.

Fotoğraf 4. 26. Çimento raspası öncesi 3 No'lu odanın mevcut durumu (Abdullah. ASLAN)

Bir önceki onarım çalışmasında medrese oda ve revaklarında çimento esaslı malzeme sıvandığı 3 No'lu oda fotoğraflarda görülmektedir. (Bkz. Fotoğraf 4.26)

Fotoğraf 4. 27. 3 No'lu oda da itinalı çimento raspası yapılması (Abdullah ASLAN)

Yapının özgün malzemesiyle uyumsuz sıva ve çimento esaslı dolgu malzemesi, onaylı proje ve raporlar doğrultusunda yapıdan uzaklaştırılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.27)

Çimento raspası yapılan alanlardaki sıva katmanı kalınlığı 5-10 cm arasında değişmektedir. Yapı kubbe ve duvarlarına tamamen mesnetlenmiş malzemenin raspa aşamasında itinalı ve dikkatli bir şekilde çalışılmış, niteliksiz sıva ve çimento dolgusunun altında bulunan özgün malzemeye zarar vermeyecek yöntemler tercih edilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.28)

Fotoğraf 4. 28. İtinalı çimento raspası sonrası ortaya çıkarılan 3 No'lu odanın özgün malzemesi (Abdullah.ASLAN)

Fotoğraf 4. 29. İtinalı çimento raspası sonrası çıkarılan 10 No'lu odanın özgün malzemesi (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 30. İtinalı çimento raspası sonrası çıkarılan 10 No'lu odanın özgün malzemesi (A.ASLAN)

İtinalı Çimento raspası sonrası ortaya çıkan duvar örgüsünde küfeki moloz taş, kemerlerde taban tuğlası, kapı ve pencere üstlerinde ahşap hatıllar mevcuttur. Derzlerde bir önceki onarım çalışmasında çimento esaslı örgü harcı kullanıldığı ve harcın rutubet ve nemden mukavemetini kaybettiği 10 No'lu odanın çimento raspası sonrası çekilen fotoğraflarından görülmektedir. (Bkz. Fotoğraf 4.29-34)

Fotoğraf 4. 31. Revaklarda yapılan itinalı çimento raspası sonrası ortaya çıkan bazı kemerlerdeki kırmızı-beyaz taş taklidi bezeme ve paslanmış siva çivileri (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 32. İtinalı çimento raspası sonrası kuzeybatı kolu revaklarının görünümü (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 33. İtinalı çimento raspası öncesi giriş mahalinin mevcut durumu (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 34. İtinalı çimento raspası sonrası giriş mahali kemerinde çıkan kırmızı-beyaz taş taklidi bezeme (A.ASLAN)

4.1.4. Çürümüş Ahşap Hatılların Yenilenmesi

Fotoğraf 4. 35. 2 No'lu odanın pencere ve kapı üstü ahşap hatıllarının sökülmeden önceki durumu (A.ASLAN)

İtinalı çimento raspası sonrası ortaya çıkan pencere ve kapı üstü ahşap hatılların durumu fotoğrafta görülmektedir. (Bkz. Fotoğraf 4.35) Ahşap biyolojik bir malzeme olduğundan çeşitli organizmalar (termitler, böcekler, mantarlar vb.), fiziksel ve kimyasal faktörler (nem, ısı, su vb.) bozulma süreçlerini hızlandırmaktadır. Zaman içerisinde rutubet alışverişi malzemenin çalışarak çatlak, çarpılma, burulma gibi fiziksel yapısını etkilemiştir. 2 No'lu odanın pencere ve kapı üstünde bulunan ahşap hatılların fotoğraflarında görüldüğü üzere rutubet, biyotik kaynaklı bozulmalara da neden olmuştur. (Bkz. Fotoğraf 4.36)

Fotoğraf 4. 36. Çürüyen ahşap hatılların sökülmesi (A.ASLAN)

Ahşap hatılarda aynı zamanda bir ahşap bozulma türü olan kuru odun çürükleri ve küflenmeler de görülmektedir. Küflenmeler, yetersiz havalandırma kaynaklı oluşan yüzeysel bir bozulma türüdür. Görünüş bozukluğu dışında ciddi alerji ve çeşitli sağlık problemleri oluşturmaktadır. Bu sebeple bozulan ahşap malzemeler sökülüştür (Bkz Fotoğraf 4.37)

Fotoğraf 4. 37. Meşeden yeni ahşap hatılların empenye edilmesi ve koruyucu astar malzeme sürülmesi (A.ASLAN)

Ahşap malzemenin ömrünü uzatmak ve olası bozulma türlerinin önüne geçebilmek amacıyla uygulanan çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi tarihi yapılarda kullanılacak yeni malzemenin doğal, dayanıklı ağaç türlerinden seçilmesidir. Sökülen malzeme yerine meşe cinsi ağaçtan yeni ahşap hatıl yapılmıştır. Yeni yapılan ahşap hatıllar çeşitli organizmalara (termitler, böcekler, mantarlar vb.), karşı korunması amacıyla, şantiye içerisinde hazırlanan havuzlarda daldırma metodu ile empenye edilmiş sonrasında rutubet oluşumunu geciktirmek ve

su ile temasını kesmek için koruyucu malzeme ile yüzeyi boyanmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.38)

Fotoğraf 4. 38. Ahşap hatıllara yapılan paslanmaz lamalar (A.ASLAN)

Rutubet aynı zamanda ahşap üzerindeki metal malzemeleri de etkileyerek paslanma ve korozyona neden olmaktadır. Bu sebeple yeni yapılan ahşap hatılarda onaylı statik rapor doğrultusunda paslanmaz çelik lama ve paslanmaz çelik bağlantı elemanları tercih edilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.39, 4.40)

Fotoğraf 4. 39. Yeni yapılan meşe ahşap hatılların görünümü (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 40. Yeni yapılan meşe ahşap hatılların görünümü (A.ASLAN)

4.1.5. Özgün Olmayan Bacaların Yenilenmesi

Önceki onarım çalışmasında yeniden yapıldığı düşünülen taş bacaların tekniğinin kusurlu olduğu, kullanılan taş cinsinin kısa sürede hasar görme eğiliminin yüksek olduğu tespit edilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.41-42)

Fotoğraf 4. 41. Medrese bacalarının onarım öncesi durumu (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 42. Medrese bacalarının onarım öncesi durumu (A.ASLAN)

Tarihi yapılarda kullanılacak malzeme seçilirken malzemenin kullanılacağı ortam, coğrafi koşullar, iklim şartları göz önünde bulundurulmalıdır. Taşın oluşum şekli, gözenekliliği, tabakalanma yönü, yoğunluğu, tane ve mineral yapısı taşın kendi yapısından doğan bozulmaları belirleyen unsurdur. Dış etkenler ise taşın bozulma hızını ve şiddetini belirleyen faktördür.

Bir önceki onarım çalışmasında kullanılan taş cinsinin fazla gözenekli yapısı toz, polen, yosun oluşumu kaynaklı yüzeysel birikime neden olmuştur. Güneş, kar, yağmur ve havadaki gazlardan etkilenerek atmosferik bozulmalar başlamıştır. Bu bozulmalar taşın yapısal bütünlüğünü etkilemiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.43)

Fotoğraf 4. 43. Medrese bacalarının sökülmesi (A.ASLAN)

Kontrol teşkilatınca, bacalar sökülerek onaylı proje doğrultusunda Süloğlu Küfeki taşı ile özgün detaylarına uygun olarak yeniden örülmesi kararlaştırılmıştır (Bkz Fotoğraf 4.44).

Fotoğraf 4. 44. Medrese bacalarının yeniden örülmesi (A.ASLAN)

Bacaların kubbe dolgusu altında kalan kısımları taban tuğlası ve özgün horasan harcı ile örülmüştür. (Bkz. Fotoğraf 4.45)

Fotoğraf 4. 45. Medrese bacalarının yeniden örülmesi (A.ASLAN)

Taban tuğlası üzerine iki parçadan oluşan taş kaide yerleştirilmiş ve bunlar birbirine paslanmaz çelik kenetler ve zıvanalar ile mesnetlenmiştir. Kenet delikleri eritilen kurşun ile sabitlenmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.46-49)

Fotoğraf 4. 46. Baca taşlarının paslanmaz kenetler ile mesnetlenmesi (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 47. Baca taşlarının paslanmaz kenetler ile mesnetlenmesi (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 48. Medrese bacalarının yeniden örülmesi(A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 49. Bacalara ahşap külah yapılması (A.ASLAN)

Bacalara ahşap k lahlar yapılarak, kurşun malzemesi ile kaplanmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.49)

4.1.6. Horasan Sıva Yapılması ve Nefaset Uygulaması

Medrese genelinde yapılan çimento raspası sonrası ortaya çıkan paslanmış sıva çivileri sökülerek, yerlerine paslanmaz malzeme imal edildi. (Bkz. Fotoğraf 4.50)

Fotoğraf 4. 50. Çimento raspası sonrası ortaya çıkan paslanmış sıva çivileri (A.ASLAN)

Medresenin farklı alanlarından alınan özgün harç örnekleri üzerinde yapılan analizler doğrultusunda malzeme raporu hazırlanmıştır (Bkz Ek-3). Bu raporda önerilen dolgu harcı tarifine uygun oranlarda yapılan horasan harcı ile duvar ve kubbe yüzeylerine önce dolgu yapıldı. (Bkz. Fotoğraf 4.51, 4.52)

Fotoğraf 4. 51. Odalarda yapılan horasan dolgu (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 52. Odalarda yapılan horasan sıva (A.ASLAN)

Horasan dolgu üzerine malzeme raporunda önerilen sıva harcı hazırlanarak kubbe ve duvar yüzeyleri sıvanmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.53)

Fotoğraf 4. 53. Bağdadi sıva yapılması (A.ASLAN)

Kapı, pencere ve niş üstlerine yerleştirilen ahşap hatılların alt kısımlarında bağdadi sıva tekniği uygulanmıştır. 19 yy. sonları 20.yy başlarında yoğun şekilde kullanılan bu geleneksel teknikte 1-2 cm aralıklarla yatay çakılan çıtalara, sıvanın tutunabilmesi amaçlanmaktadır. Günümüzde çıtaların üzerine sıva teli de uygulanarak, sıvanın yüzeye olan mukavemeti artırılmaktadır. (Bkz. Fotoğraf 4.54-55)

Fotoğraf 4. 54. Bağdadi sıva detayı (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 55. Revaklarda nefaset sıva yapılması (A.ASLAN)

Korunmasına karar verilen özgün sıva yüzeyleri dışındaki horasan sıva yapılan alanlara yağlı kireç ve küfeki tozu ile hazırlanan son kat nefaset sıvanın uygulaması yapılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.56)

Fotoğraf 4. 56. Odalarda Nefaset sıva yapılması (A.ASLAN)

4.1.7. Özgün Olan Mukarnasların Korunması, Özgün Olmayan Mukarnasların Yerinde Dökme Tekniği İle Yenilenmesi

Mukarnas, modern mimari de ‘Skalaktit’ terimi, İslam mimarisini batı mimarisinden ayıran geleneksel süsleme tekniği ve kullanıldığı yere göre taşıyıcı geçiş elemanıdır. Geometrik ve prizmatik şekillerin yan yana veya iç içe kullanılmasıyla oluşturulan mukarnasın, İslam mimarisinde önemli bir yeri vardır.

Medresenin içerisinde bulunan mukarnaslar üzerinde yapılan araştırma raspası sonrası özgün olan mukarnasların kontrol teşkilatınca korunmasına karar verilmiştir. RK1 kubbesinde bulunan mukarnasın araştırma raspası sonrası özgün olmadığı tespit edilmiştir. Çimento esaslı malzeme ile yapılan RK1 kubbesinde bulunan mukarnas onaylı proje doğrultusunda sökülmüştür.

Giriş kubbesindeki mukarnasların bazı kısımlarında çimento esaslı malzeme ile onarım yapıldığı tespit edilmiş, bu kısımların sökümü yapılarak özgün mukarnaslar koruma altına alınmıştır. Yerinde döküm yapılacak mukarnaslar için özgün mukarnaslar üzerinden kalıplar oluşturulmuştur. (Bkz. Fotoğraf 4.57)

Fotoğraf 4. 57. Özgün mukarnaslar üzerinden alınan kalıplar (A.ASLAN)

Çimentolu esaslı mukarnasların altından çıkan paslanmış sıva çivileri sökülmüştür. Yerine paslanmaz çelikten imal edilen tijler takılarak her tij arasından çelik tel dolaştırılmıştır. Bu tekniğin amacı yerinde dökülecek olan yeni mukarnasların yüzeye mukavemetini sağlamaktır. (Bkz. Fotoğraf 4.58-62)

Fotoğraf 4. 58. Paslanmaz bağlantı elamanları (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 59. RK1 de yerinde döküm tekniği ile yapılan mukarnas uygulaması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 60. RK1 de yerinde döküm tekniği ile yapılan mukarnas uygulaması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 61. Giriş kubbesinde yerinde döküm tekniği ile yapılan mukarnas uygulaması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 62. Giriş kubbesinde yerinde döküm tekniği ile yapılan mukarnas uygulaması (A.ASLAN)

Kalıplar mukarnas olacak alana yerleştirildikten sonra özgün malzemesine uygun olarak hazırlanan harç bu kalıpların içine dökülerek kurumaya bırakılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.63)

Fotoğraf 4. 63. Giriş kubbesinde yerinde döküm tekniği ile yapılan mukarnas uygulaması (A.ASLAN)

Revak kubbesi geçişlerinde ve pandantiflerde bulunan çimento esaslı profilli silmeler sökülerek, onaylı proje doğrultusunda yerinde döküm tekniği ile özgün malzemesine uygun olarak yeniden yapılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.64-66)

Fotoğraf 4. 64. Revaklarda bulunan profilli silmelerin yerinde döküm tekniği ile uygulamasının yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 65. Revaklarda bulunan profilli silmelerin yerinde döküm tekniği ile uygulamasının yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 66. Revaklarda bulunan profilli silmelerin yerinde döküm tekniği ile uygulamasının yapılması (A.ASLAN)

4.1.8. Kalemîşi Uygulamaları

Araştırma raporu sonucu özgün tezyinat bulunan alanlarda mekanik ve kimyasal yöntemlerle yüzey temizliği yapılarak kalemîşi tamamen açığa çıkartılmıştır. Çıkan tezyinatlar fotoğraflanmış ve her bezeme üzerinden eskiz alınarak belgelenmiştir. Bezemelerin zaman içerisinde silinen, dökülen kısımları bu eskizler üzerinden tamamlanarak kömürleme tekniği ile bezeme yüzeyine aktarılmıştır. Kömürleme tekniği, eskiz kağıdı üzerindeki motif hatlarının iğne yardımıyla belli aralıklarda delindikten sonra kağıdın bezeme yüzeyine hatları denk gelecek şekilde sabitlenmesi ve bir bez veya çorabın içine konulan kömür tozunun kağıdın üzerine sürülmesiyle, deliklerden motifin ana hatlarının bezeme yüzeyine aktarılması

işlemdir. Kalemkarlar bu hatlar üzerinden motiflerin eksik kısımlarını tamamlamış, eksik olmayan kısımlarda ise özgün renklerine ve malzemesine uygun olarak canlandırma yapmışlardır (Bkz. Fotoğraf 4.67-70).

Fotoğraf 4. 67. Giriş kapısı üzerinde bulunan tezyinatın canlandırma uygulamasının yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 68. Giriş kapısı üzerinde bulunan tezyinatın canlandırma uygulamasının yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 69. Medrese genelinde ve giriş kısmındaki kemerlerde bulunan kırmızı-beyaz taş taklidi (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 70. Medrese genelinde ve giriş kısmındaki kemerlerde bulunan kırmızı-beyaz taş taklidi (A.ASLAN)

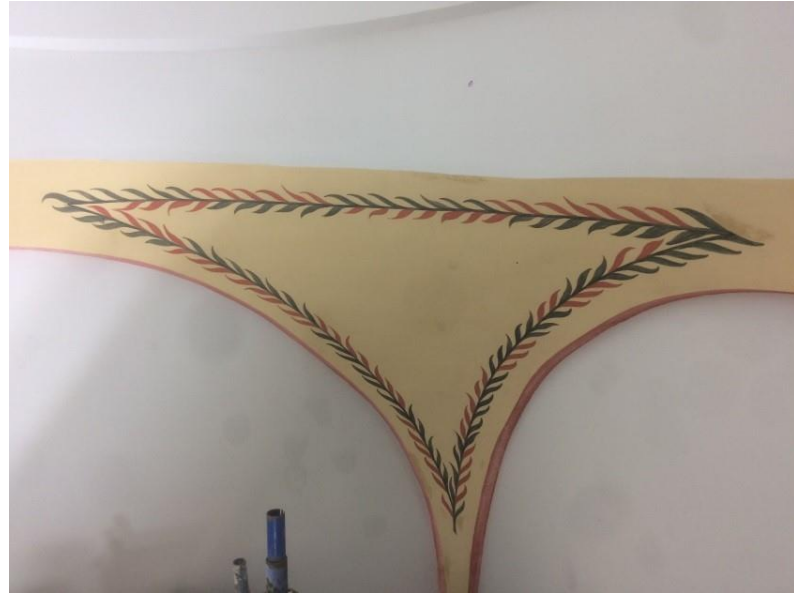
Fotoğraf 4. 71. Medrese genelinde ve giriş kısmındaki kemerlerde bulunan kırmızı-beyaz taş taklidi (A.ASLAN)

Medrese genelinde ve giriş kısmındaki kemerlerde çimento esaslı sıva raspasında ortaya çıkan kırmızı beyaz taş taklidi tezyinatın, onaylı proje doğrultusunda

kemer yüzeylerine yeniden kazandırılması amaçlanmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.71, 4.72, 4.73)

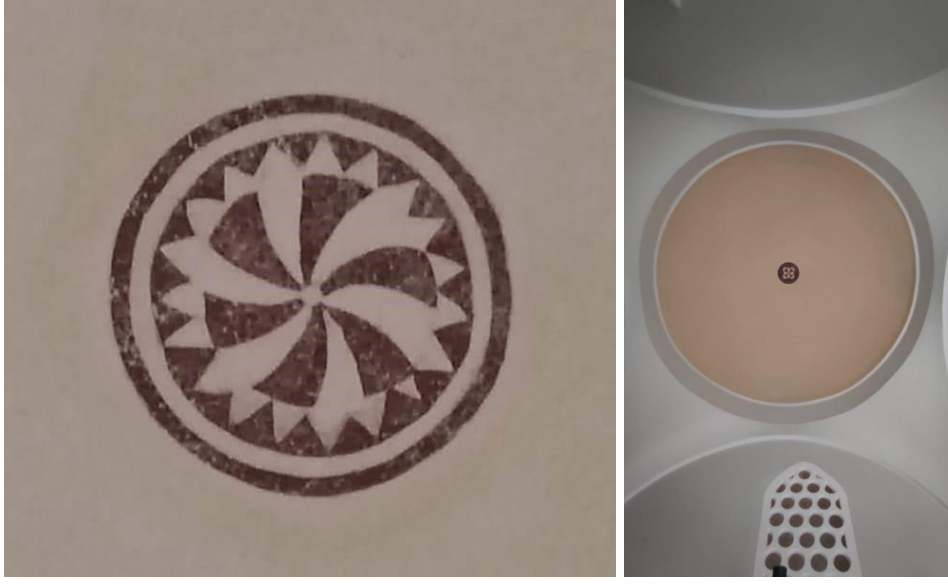

Fotoğraf 4. 72. 1 ve 2 No'lu oda pendantiflerinde bulunan bitkisel bezeme (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 73. 1 ve 2 No'lu oda pendantiflerinde bulunan bitkisel bezeme (A.ASLAN)

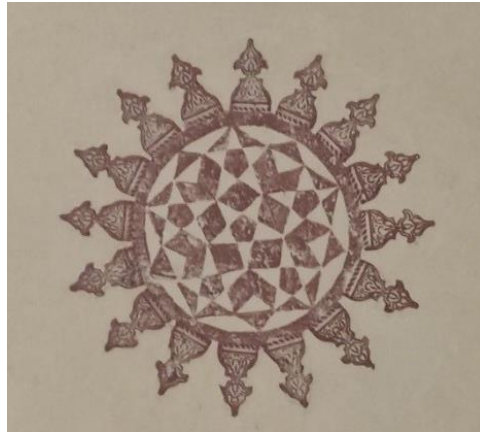
1 No'lu ve 2 No'lu oda da tespit edilen, yapı dönemiyle ilgisi ve tarihi belli olmayan bir süreçte yapılan bitkisel bezeme örnekleri, bir dönem eki gibi tamamlanması ve buldukları mekanlarda ki diğer pendantiflerde de bütünlük oluşturmak amacıyla tamamlanması kararlaştırılarak uygulaması yapıldı. 4, 8, 9 ve 10 No'lu oda kubbelerinin merkezlerinde tespit edilen geometrik bezemeler uygulama önerisi doğrultusunda renk ve tasarım özellikleri korunarak eksik bölümleri tamamlanmıştır (Bkz. Fotoğraf 4.74-77).

Fotoğraf 4. 74. 4 No'lu oda kubbesinde bulunan geometrik bezeme (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 75.8 No'lu oda kubbesinde bulunan geometrik bezeme (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 76. 9 No'lu oda kubbesinde bulunan geometrik bezeme (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 77. 10' No'lu oda kubbesinde bulunan geometrik bezeme (A.ASLAN)

Oda 10 kubbe eteğinde çimento esaslı sıva raspasında ortaya çıkan palmet motifleri, uygulama önerisi doğrultusunda ıslak sıva üzerine baskı kalıp tekniği yöntemiyle eksik bölümleri tamamlanmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.79)

Fotoğraf 4. 78. 10 No'lu odada çıkan palmet motifinin baskı kalıp tekniği uygulaması (A.ASLAN)

Dershane bölümünde raspa sonucu ortaya çıkan özgün bezemeler renk ve tasarım özelliği korunarak kontrol teşkilatının aldığı karar doğrultusunda tamamlanmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.78)

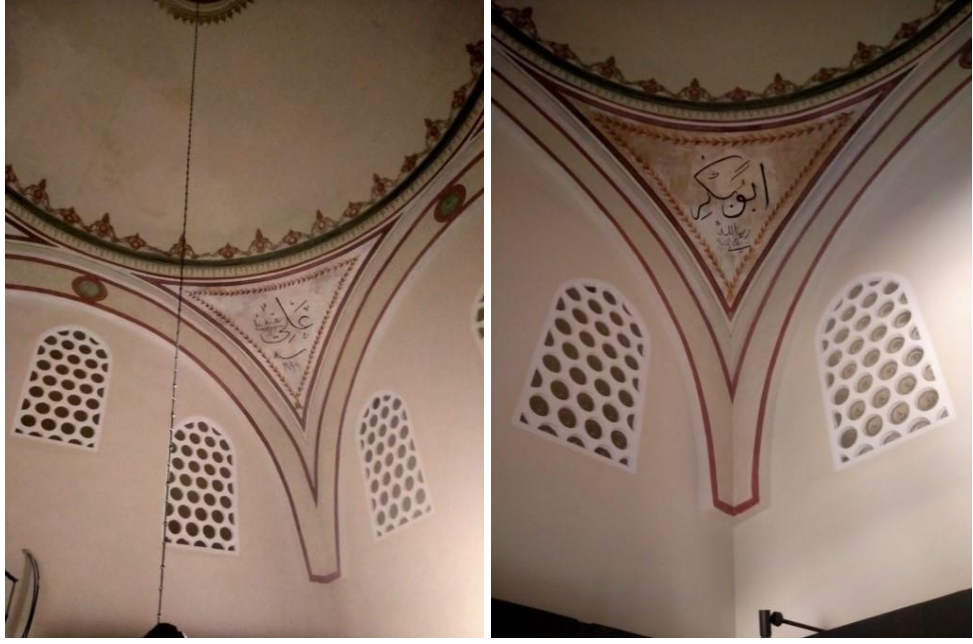

Fotoğraf 4. 79. Dershanede bulunan bitkisel motiflerin uygulaması (A.ASLAN)

Pendantiflerde farklı dönemlere ait bitkisel motifli kalemişi ile yapılan çerçeveler ve özgün ‘Çihar-i Yar-i Güzin’ yani kaligrafik halife isimlerinin bir arada bırakılmasına karar verilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.80-85)

Fotoğraf 4. 80. Uygulama sonrası Çihar-i Yar-i Güzin görünümü (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 81. Uygulama sonrası Çiğir-i Yar-i Güzin görünümü (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 82. Dershane mahalinin uygulama sonrası görünümü (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 83. Dershane mahalinin uygulama sonrası görünümü (A.ASLAN)

4.1.9. Baca Yaşmaklarının Özgününe Uygun Olarak Yeniden Yapılması

Medrese odalarında bulunan niteliksiz yaşmaklar sökülerek onaylı proje doğrultusunda II. Bayezid Külliyesi Sıbyan Mektebi'ndeki özgün ocak yaşmakları temel alınarak kalıplar hazırlanmıştır. Bu kalıplar üzerinden tatlı kireç harcı ile yaşmaklar oluşturulmuştur. Yaşmakların kullanım ömrünü uzatmak için paslanmaz çelik donatılar ile mukavemeti arttırılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.85, 4.86, 4.87)

Fotoğraf 4. 84. Yaşmak uygulaması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 85. Yaşmak uygulaması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 86. Uygulama sonrası yaşmak görünümü (A.ASLAN)

4.1.10. İçlik- Dışlık Uygulamaları

Bir önceki onarım çalışmasında yapıldığı düşünülen beton dışlık pencereler söküldükten sonra pencere boşluklarının ölçülerine göre paslanmaz çelik donatıları, dişi ve erkek kalıplar oluşturulmuştur. (Bkz. Fotoğraf 4.88)

Fotoğraf 4. 87.Dışlık pencereler için hazırlanan paslanmaz çelik donatı (A.ASLAN)

Geleneksel yöntemler ile uygulaması yapılan yaşmakları oluştururken önce dişi kalıp üzerine paslanmaz donatı ve fildişi camlar yerleştirilmiştir. Fildişi camların dışlık pencerede açık kalacak olan orta kısımları, dişi kalıptan hazırlanan erkek kalıp ile kapatılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.89)

Fotoğraf 4. 88. Dışlık pencerelere fildişi camların ve erkek kalıpların yerleştirilmesi (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 89. Tatlı kireç harcının hazırlanan kalıba dökülmesi (A.ASLAN)

Erkek kalıplar, döküm aşamasında kaymaması için ağırlıklarla sabitlenmiş ve hazırlanan tatlı kireç harcı kalıba dökülmüştür. (Bkz. Fotoğraf 4.90, 4.91) Dışlık pencere uygulamasının yapıldığı ortam, hava şartları kuruması ve kalıptan temiz çıkartılması açısından önem teşkil etmektedir. Kapalı bir ortamda döküm yapılmalı ve dökümün yapılacağı özel ölçülerde masalar hazırlanmalıdır.

Kalıptan çıkartılan dışlık pencereler rötuşlar yapıldıktan sonra montajı yapılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.91)

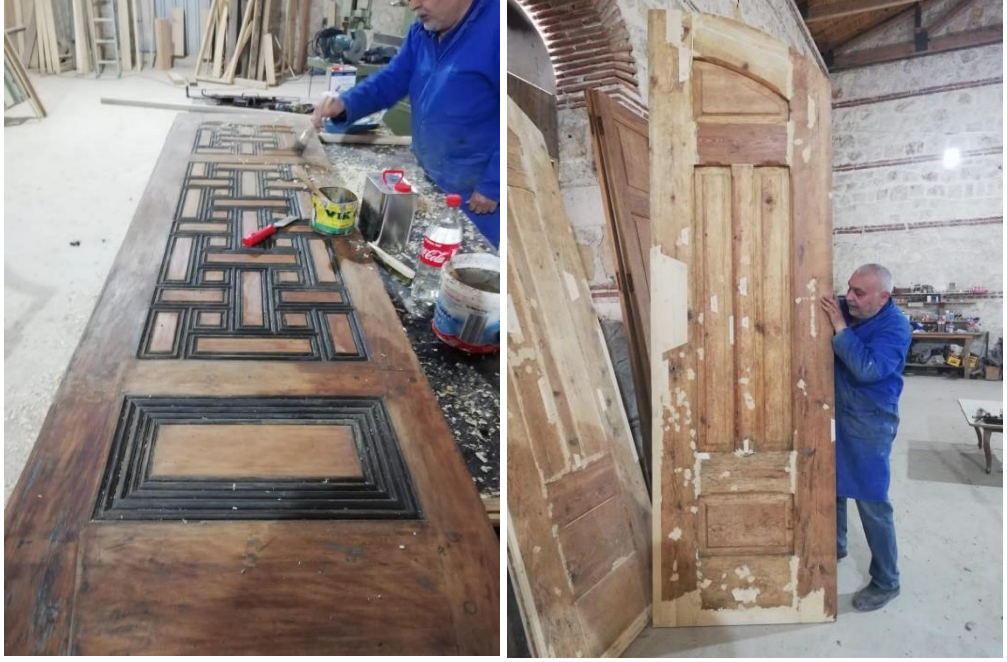
Fotoğraf 4. 90. Tatlı kireç harcı döküldükten sonraki görünümü (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 91. Geleneksel yöntemler ile yapılan dışlık pencerelerin görünümü (A.ASLAN)

4.1.11. Özgün Kapıların Onarılması

Medresede bulunan özgün kapılar tespit edilerek, sökülüp atölyeye taşınmıştır. Renk araştırması sonucu birkaç dönemde boya uygulaması yapıldığı görülmüştür. Bu boya katları mekanik ve kimyasal tekniklerle ahşap zarar görmeyecek şekilde çıkartılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.92)

Fotoğraf 4. 92. Özgün ahşap kapıların mevcut boya katlarından arındırılması (A.ASLAN)

Ahşabın zeminle temas eden kısımlarında ve rutubetin yüksek olduğu mahallerde ki kapıların bazı kısımlarında çürümelere tespit edilmiştir. Bu kısımlar ahşaba uygun malzeme ile tümlenmiştir. Ahşabın çalışmasına bağlı bükülme sonucunda çatlak bulunan kısımlarda ahşabın cinsinden elde edilen toz ve tutkal macun kıvamına getirilerek tamiri yapılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.93)

Fotoğraf 4. 93. Ahşabın bozulan kısımlarında onarım yapılması (A.ASLAN)

Kapıların uzun süreli kullanımlarında rutubet ve su ile temas sonrası çürümesini, bununla birlikte zararlı organizma (termit, küf, mantar, bakteri vb.) oluşumunu engelleyebilmek için emprenye edilmiştir. Son olarak Kontrol Teşkilatı tarafından alınan kararla gomalak cila uygulanmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.94)

Fotoğraf 4. 94. Özgün ahşap kapıların onarım sonrası görünümü(A.ASLAN)

4.1.12. Yeni Ahşap Pencere ve Kapı Yapılması

Medresenin bir önceki onarımında yapılan muhdes doğramaları sökülerek, özgün malzemeye ve mimari detaylara uygun yeni kapı ve pencereler yapılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.96, 4.97, 4.98)

Fotoğraf 4. 95. Yeni yapılan ahşap kapı doğramaları (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 96. Yeni yapılan ahşap pencere doğramaları (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 97. Yeni yapılan ahşap kapı doğramaları (A.ASLAN)

4.1.13. Çürümüş Olan Dershane Saçağının Yenilenmesi

Medrese girişinde bulunan ahşap saçağın üzerinde ki yalıtım malzemesinin kullanım süresi içinde işlevini yitirdiği bu nedenle ahşabın yoğun su teması ile birlikte çalışarak yapısının bozulduğu tespit edilmiştir. Ahşabın çürüyerek mukavemetini kaybetmesi aynı zamanda yıkılma tehlikesi de oluşturmuştur. Onaylı proje doğrultusunda ahşap saçağın sökümü yapılmıştır.

Ahşap malzemeler işlenmesi kolay, hafif, esnek, dayanıklı olması, ısı ve ses yalıtımının yüksekliği gibi nedenlerden dolayı insanların varoluşundan itibaren barınma ihtiyacını karşılamaktadır. Fakat organik bir malzeme olduğu için yapı malzemesi olarak kullanılacağı ortama uygun ağaç türü seçilmelidir. Yeni yapılacak olan saçaklarda kullanılacak olan ahşap, bulunduğu ortamda maruz kalacağı etkiler düşünülerek seçilmiştir. Dış mekanda kullanılacak malzemenin çalışmasını en aza indirebilmek için uygun yöntemlerle kurutulmuş olduğundan emin olunmuştur. Herhangi bir yangın riskinin ve biyolojik oluşumların önüne geçebilmek için gerekli koruma işlemleri yapılmıştır.

Fotoğraf 4. 98. Saçak altı özgün mermer sütunların yerleştirilmesi (A.ASLAN)

Ahşap saçak altında bulunan özgün mermer sütunlar paslanmaz donatı ile içeriden güçlendirilmiştir. Kurşun ile bulunduğu alana mesnetlenmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.98)

Fotoğraf 4. 99. Ahşap saçak yapılması (A.ASLAN)

Yapılan ahşap saçağa membran ile yalıtımı sağlanmış, çamur sıva ile sıvandıktan sonra kurşun kaplanmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.100, 4.101)

Fotoğraf 4. 100. Ahşap saçak yapılması (A.ASLAN)

Ahşap saçağın altı ise çitakari ile süslenmiştir. Bu teknik, özellikle eski yapıların çatı ve saçaklarındaki ahşap detayların yenilenmesinde sıklıkla tercih edilmiştir. Çitakari tekniği, geleneksel el sanatlarına dayanmaktadır ve uzman ustalar tarafından uygulanmıştır. Bu yöntem, ahşap detayların kesilmesi ve oyulması suretiyle yapılan bir işlemdir ve genellikle el işçiliğinin hassasiyetini gerektirir. Onaylı proje doğrultusunda yapılan bu geleneksel teknik yapının tarihi dokusu ve estetiği korunarak, kültürel mirasın sürdürülebilirliğine katkı sağlamıştır.

4.1.14. Kubbe Üzeri Yapılan Çalışmalar

4.1.14.1. Mevcut Kurşunların Toplanması

Tarihi yapıların üst örtüsünde kullanılan kurşun kaplamalar, zamanla çeşitli nedenlerle bozulmaya ve hasar görmeye eğilimlidir. Doğal afetler, atmosferik koşulların etkisi ve yapısal hareketler gibi faktörler, kurşun kaplamaların çatlamasına, oksitlenmesine ve erozyona uğramasına neden olabilir. Bu hasarlar, çatı ve yapısal bütünlüğün tehlikeye girmesine yol açabilir, su sızıntılarına ve çatı hasarlarına sebep olabilir.¹⁶⁸ Kurşun kaplamaların düzenli olarak bakımının yapılması ve zamanında onarımlarının gerçekleştirilmesi, tarihi yapıların uzun ömürlülüğünü ve korunmasını sağlamak için kritik öneme sahiptir. Eğer bu hasarlar göz ardı edilirse, tarihi yapıların orijinal özelliklerinin kaybolmasına ve yapıların dayanıklılığının azalmasına yol açabilir, bu da uzun vadede ciddi maliyetli ve zaman alıcı onarımları gerektirebilir. Kurşun kaplamaların zaman içindeki bozulmaları ve hasarları, tarihi yapıların korunması ve bakımı açısından dikkatle izlenmesi ve müdahale edilmesi gereken önemli bir konu olduğu için medrese üst örtüsünde bulunan mevcut kurşun kaplamaların onaylı proje doğrultusunda sökümü gerçekleştirilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.101-102)

¹⁶⁸ Celaleddin Küçük, "Filibe Cuma Camii'nin Yapısal Restorasyonu",s.41.

Fotoğraf 4. 101. Mevcut kurşun kaplamaların sökülmesi (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 102. Mevcut kurşun kaplamalarının sökülmesi (A.ASLAN)

4.1.14.2. Geçici Çatı Yapılması

Medrese üst örtüsündeki imalatların sorunsuz ilerleyebilmesi ve yapıyı hava koşullarından uzun vadede koruyabilmek için geçici çatı yapılmıştır. Geçici çatılar, restorasyon çalışmaları sırasında yapıyı yağmur, kar, rüzgar gibi dış etkenlere karşı korumaktadır. Bu çatılar, restorasyon sürecinin uzunluğuna ve karmaşıklığına bağlı olarak farklı malzemelerden ve yapı tekniklerinden inşa edilir. Geçici çatılar, restorasyon sürecinin verimli ve güvenli bir şekilde ilerlemesini sağlamaktadır. (Bkz. Fotoğraf 4.103-104)

Fotoğraf 4. 103. Geçici çatı yapılıması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 104. Geçici çatı yapılıması (A.ASLAN)

4.1.14.3. Kubbe Üzeri Dolguların Kaldırılması

Medrese üst örtüsünde bulunan kurşun kaplamalar kaldırdıktan sonra sırasıyla çamur sıva, çimento esaslı tesviye betonu ve niteliksiz moloz dolgu katmanlarının tespiti yapılmıştır. Tarihi yapılarda kubbe üzerinde kullanılan niteliksiz dolgu malzemeleri, zamanla statik sorunlara yol açabilmektedir. Özellikle moloz dolguların ağırlığı, kubbenin taşıma kapasitesini zorlayarak çatlaklara ve deformasyonlara neden olabilmektedir. Hazırlanan statik rapor doğrultusunda yapıya zarar vermeden bu katmanlar yapıdan uzaklaştırılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.105, 4.106)

Fotoğraf 4. 105. Niteliksiz dolgu malzemelerinin yapıdan uzaklaştırılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 106. Niteliksiz dolgu malzemelerinin yapıdan uzaklaştırılması (A.ASLAN)

4.1.14.4. Pomza Malzeme İle Kubbe Üzeri Dolgu

Pomza, hafif yapısıyla yüksek taşıma kapasitesine sahip bir malzeme olması nedeniyle medrese üst örtüsünde dolgu malzemesi olarak tercih edilmiş ve statik rapor doğrultusunda uygulaması yapılmıştır. Pomza, yapıya ekstra yük getirmeyerek, yapısal bütünlüğün korunmasına yardımcı olur ve taşıyıcı sistem üzerindeki yükü azaltır.¹⁶⁹ Ayrıca, pomzanın hafifliği, yapıya uygulanan yükü dengeleyerek yapısal deformasyon riskini azaltır ve uzun vadeli stabiliteyi sağlar. Bu nedenle, tarihi yapıların üst örtülerinde pomza kullanılması, hem statik açıdan hem de yapısal dayanıklılık açısından önemli bir rol oynamaktadır. (Bkz. Fotoğraf 4.107-108)

¹⁶⁹Ahmet Bilgil, Hasan ÖZDEL "Pomza Esaslı Ve İgnimbirit Katkılı Hafif Yapı Malzemesinin Fiziksel Ve Mekanik Özelliklerinin İncelenmesi" Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2017, s.476.

Fotoğraf 4. 107. Pomza dolgu yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 108. Pomza dolgu yapılması (A.ASLAN)

4.1.14.5. Kubbelerin Horasan Sıvasının Yapılması

Tarihi yapılarda sıva malzemesi olarak horasan kullanılması, binlerce yıllık bir geleneğin modern bir yansımasıdır. Horasan, doğal hammaddelerden üretilen ve geleneksel sıva tekniklerinde uzun yıllardır kullanılan bir malzemedir. Bu doğal malzeme, tarihi yapılarda yapısal dayanıklılığın yanı sıra nefes alabilirliği ve nem dengeleme özellikleriyle de bilinir. Medrese üst örtüsünde eğimlerin verilebilmesi için horasan sıva tercih edilmiştir. Dolayısıyla, geleneksel bir malzeme olan horasan sıvanın tercih edilmesi, hem geçmişin mirasının devam ettirilmesini sağlamış hem de yapının uzun ömürlülüğüne katkıda bulunmuştur. (Bkz. Fotoğraf 4.109)

Fotoğraf 4. 109. Kubbe ve tabanların horasan sıva ile sıvanması (A.ASLAN)

4.1.14.6. Kubbelere ve Eğimli Alanlara Çamur Sıva Yapılması

Tarihi yapılarda kurşun kaplamanın altına çamur sıva yapılmasının temel nedeni, kurşunun deformasyon riskini azaltmak ve yapıya geleneksel bir koruyucu katman eklemektir. Çamur sıva, kurşun kaplamayı doğal olarak destekler ve taşıyıcı yapıya ek bir koruma oluşturur. Ayrıca, çamur sıva, yapıyı su sızıntılarından korur ve nem dengeler. Bu sebeple medrese kubbe ve eğimli alanlarında çamur sıva, yapısal bütünlüğün ve dayanıklılığın korunmasında yardımcı olur. Bu uygulama ile

medresenin geçmişte olduğu gibi bugün de uzun ömürlü olması ve geleneksel yapı tekniklerinin devamını temsil etmesi amaçlanmıştır.

Çamur sıvanın hazırlanması için özel tekneler hazırlanmış ve bu teknelerin içinde toprak, saman ve su harmanlanmıştır. Kubbe ve eğimli alanlar yüzey tamamen kapanacak şekilde sıvanmış ve kurşunla kaplanmadan önce kuruması beklenmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.110-111)

Fotoğraf 4. 110. Çamur sıva uygulaması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 111. Çamur sıva uygulaması (A.ASLAN)

4.1.14.7. Kubbe Eteklerine Ahşap Hatıl ve Derz İmalatları

Cephe ve kubbe etekleri üzerindeki silmelere kurşun kaplama bitişlerini yapabilmek için ahşap hatıllar çakılmıştır. Ahşap hatılların doğru şekilde çakılması, kurşun kaplamanın düzgün bir şekilde yerleştirilmesini ve uzun vadeli dayanıklılığı sağlar. Ahşap hatıllar çakılmadan önce suya ve olası organizma oluşuna karşı dayanımını arttırabilmek için emprenye edilmiş daha sonra yüzeyi zift ile tamamen kaplanmıştır. Ahşap hatılların altında kalan açıklıklar derz harcı ile kapatılarak,

yapının bu açıklıklardan bünyesine su almasının önüne geçilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.112-113)

Fotoğraf 4. 112. Ahşap hatıllara koruyucu malzeme sürülmesi (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 113. Ahşap hatılların kasnak silmelerine çakılması (A.ASLAN)

4.1.14.8. Kubbelerin ve Eğimli Alanların Kurşun Örtü İle Kapatılması

Tarihi anıtların kubbeleri uzun süreli koruma ve suya karşı dayanıklılık sağlamak amacıyla kurşun ile kaplanmaktadır. Söz konusu medrese yapısının özgün örtü malzemesi de kurşundur. Kurşun, atmosferik koşullara karşı yüksek direnç gösterir ve yapıyı su sızdırmaz hale getirir. Esnekliği sayesinde yapısal değişimlere

uyum sağlar ve yapının çatlaklardan korunmasını sağlar.¹⁷⁰ Yüksek erime noktası sayesinde, yangına karşı dayanıklı bir bariyer oluşturur. Su ve nemin neden olduğu çürüme ve bozulmayı önler, böylece yapısal bütünlüğü korur ve yapının bakım maliyetlerini azaltır. Kurşunun evre dostu olması da dikkate alındığında, bu uygulama tarihi ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir seçenektir. Sonuç olarak, kubbe ve çatıların kurşun kaplanması, yapıya uzun vadeli koruma sağlayarak kültürel mirasın ve mimari yapıların gelecek nesillere aktarılmasını destekler. Bu sebeple onaylı proje doğrultusunda kubbeler, tabanlar, ahşap külah, şadırvan ve sundurma aslına uygun olarak yeniden kurşun ile kaplanmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.114-116)

Fotoğraf 4. 114. Kubbe ve eğimli alanların kurşun ile kaplanması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 115. Kurşun kaplama sonrası kubbe görünümü (A.ASLAN)

¹⁷⁰ Tülin elik, şükran Tanrıverdi, Farklı aplardaki Zıvanaların Kurşun İle Sabitlenmesinin Kayma Dayanımına Etkisi Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi zel Sayı 24, S. 24-29, Nisan 2021.

Fotoğraf 4. 116. Kurşun kaplama sonrası kubbe görünümü (A.ASLAN)

4.1.14.9. Kubbe Alemlerinin Yapılması

Medresenin özgün mermer alemleri yaygın olarak kullanılan AB57 yöntemi ile temizlenmiştir. Özel bir kimyasal solüsyon taşın yüzeyini tamamen kapatacak şekilde sürülmüş sonra hava almayacak şekilde kapatılmıştır. Kimyasal solüsyonun uygulanmasının ardından, alemin yüzeyi nazikçe fırçalanmış ve temiz su ile durulanarak kalıntılar uzaklaştırılmıştır. Son olarak, alemin kurumması için yeterli süre beklenmiş ve koruyucu bir kaplama uygulanarak dayanıklılığı artırılmıştır. AB57 yöntemi yüzeydeki kir, leke ve pasın çözülmesini sağlar. Bu yöntem, alemin yüzeyine zarar vermeden temizler ve tarihi dokunun korunmasına yardımcı olur. AB57 yöntemi, mermer ve taş eserlerin temizlenmesinde etkili, güvenli ve çevre dostu bir seçenek olarak öne çıkar. Temizliği yapılan özgün mermer alemler kubbelere paslanmazdan ankraj ile sabitlenmiştir.

Özgün olmayan beton alemler ise sökülmüş ve yerine yeni, özgün malzemesine uyumlu alemler yapılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.117)

Fotoğraf 4. 117. Alemlerin uygulama sonrası görünümü (A.ASLAN)

4.1.15. Statik ve Güçlendirmeye Yönelik Müdahaleler ve Değerlendirmeler

4.1.15.1. Enjeksiyon Yapılması

Medrese kapı ve pencere üst kısımlarına yapılan ahşap hatıllara enjeksiyon yapılarak boşlukları doldurulmuş bu sayede yapısal bütünlüğü ve su yalıtımı iyileştirilmiştir. Enjeksiyon işlemi, özel ekipmanlarla bu boşluklara, malzeme raporuna uygun bir harç ile basınç altında enjekte edilmesiyle gerçekleştirilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.118)

Fotoğraf 4. 118. Enjeksiyon uygulaması (A.ASLAN)

4.1.15.2. Beden Duvarı Üzeri Paslanmaz Hatıl Sistemi Yapılması

Medrese üst örtüsü dolguları yapıdan uzaklaştırıldıktan sonra yapının kubbe ve kasnak çevresi paslanmaz çelik L köşebentler ile çevrilerek yapının beden duvarlarına yatay ve düşey hareket kaynaklı olası açılmaların, yapı oturmalarının, sarsıntılar sonucu oluşabilecek çatlakların ilerlemesinin önüne geçilebilmesi için onaylı statik proje doğrultusunda ankraj yapılmıştır. Paslanmaz çelik hatıllar gelen yükü yapıya dağıtarak yapının dayanıklılığını artırmaktadır. Paslanmaz çelik malzeme ise tarihi yapıların korozyona karşı direncini artırarak uzun vadeli bakım maliyetlerini azaltır. Sonuç olarak paslanmaz çelik hatıl uygulamaları hem teknik hem de estetik açıdan restorasyon süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. (Bkz. Fotoğraf 4.119, 4.120)

Fotoğraf 4. 119. Paslanmaz çelik hatıl uygulaması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 120. Paslanmaz çelik hatıl uygulaması (A.ASLAN)

4.1.15.3. Dershane Kubbesinde Paslanmaz Kuşak Yapılması

Medrese dershane kubbesindeki niteliksiz sıva katmanları yapıdan uzaklaştırıldıktan sonra olası çekme kuvveti etkilerine karşı paslanmaz çelik ile çekme çemberi hazırlanmış ve kubbeye kuşaklama yapılmıştır. Çelik çember ve kubbe arasına basınç hasarının önüne geçebilmek için kurşun levhalar yerleştirilmiştir.

Çember üstü daha sonra horasan dolgu ile sıvanarak koruma altına alınmıştır. Paslanmaz kuşaklar kubbenin stabilitesini arttırdıkları gibi, yapı elemanlarının uzun vadeli güvenliğini de sağlamıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.121-123)

Fotoğraf 4. 121. Paslanmaz çelik çekme çemberi ile kuşaklama yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 122. Paslanmaz çelik çekme çemberi ile kuşaklama yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 123. Paslanmaz çelik çekme çemberinin horasan siva ile kapatılması (A.ASLAN)

4.2. MÜZELEŞTİRME PROJESİ BAĞLAMINDA YENİ SİSTEMİN ENTEGRE EDİLMESİ

4.2.1. Mekansal Kurguya Yönelik Müdahaleler ve Değerlendirmeler

4.2.1.1. Yükseltmiş Döşeme Yapılması

Medrese oda ve revak zeminlerinde elektrik ve mekanik tesisat geçişi için onaylı proje doğrultusunda paslanmaz detaylı yükseltmiş döşeme yapılmıştır. Bu sistem sayesinde, medresenin orijinal zemin yüksekliği korunmuş ve müze içindeki sergileme alanları daha etkin bir şekilde planlanmıştır. Paslanmaz çelik malzemenin kullanımı, müze ortamında uzun süre dayanıklılık sağlamış ve bakım gereksinimlerini de azaltması ön görülmüştür. Ayrıca, tesisat geçişlerinin yükseltmiş döşeme altından yapılması ile müzenin estetiğini ve atmosferini bozmayarak, ziyaretçilere rahat bir deneyim sunulması hedeflenmiştir. Bu teknik çözüm, tarihi yapıların değerlerini korurken, modern müze gereksinimlerine de uyum sağlamaktadır. (Bkz. Fotoğraf 4.124-27)

Fotoğraf 4. 124. Döşeme altı tesisat geçişleri için paslanmazdan yükseltme platformu yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 125. Döşeme altı tesisat geçişleri için paslanmazdan yükseltme platformu yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 126. Döşeme altı tesisat geçişleri için paslanmazdan yükseltme platformu yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 127. Tesisat kanallarının, tesisat kapaklarıyla kapatılması (A.ASLAN)

4.2.1.2. Revaklı Avlunun Cam İle Kapatılması

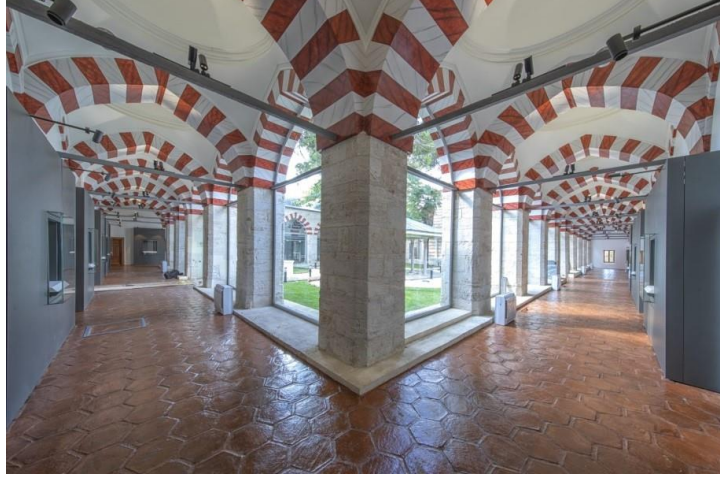
Medresenin revaklarının onaylı proje doğrultusunda temperli cam ile kapatılması, bir dizi önemli amaç ve müzelleştirmeye katkı sağlamıştır. Öncelikle cam kapama, iç mekânı dış etkenlerden koruyarak yapısal bütünlüğünü ve orijinalliğini sürdürür. Aynı zamanda, temperli cam kullanımı, doğal ışığın içeri girmesini sağlamış, mekânın aydınlatılmasını optimal hale getirmiş ve tarihi yapının iç mekânını dış etkenlerden korurken, dışarıdaki görüntünün içeriye girmesine izin vererek tarihi yapının dış dünyayla bağlantısını korumuştur. Bu, ziyaretçilere tarihi dokuya saygılı bir deneyim sunmuş ve revakların korunmasına, bakımının kolaylaştırılmasına yardımcı olmuştur. (Bkz. Fotoğraf 4.128, 4.130, 4.130)

Fotoğraf 4. 128. Revakların temperli cam ile kapatılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 129. Revakların temperli cam ile kapatılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 130. Revakların temperli cam ile kapatılması (A.ASLAN)

4.2.1.3. Bahçe Duvarı Üzeri Korkuluk Yapılması

Medresenin parsel sınırlarına onaylı proje doğrultusunda bahçe duvarı ve korkuluk yapılmıştır. Bu uygulamanın temel nedenleri arasında güvenlik sağlamak, estetik bütünlüğü korumak ve sınırları belirlemek yer alır. Medresenin müze olarak kullanıldığı süreçte, eserler ile birlikte yapının korunması ve ziyaretçilere güvenli bir deneyim sunulması amaçlanmıştır.

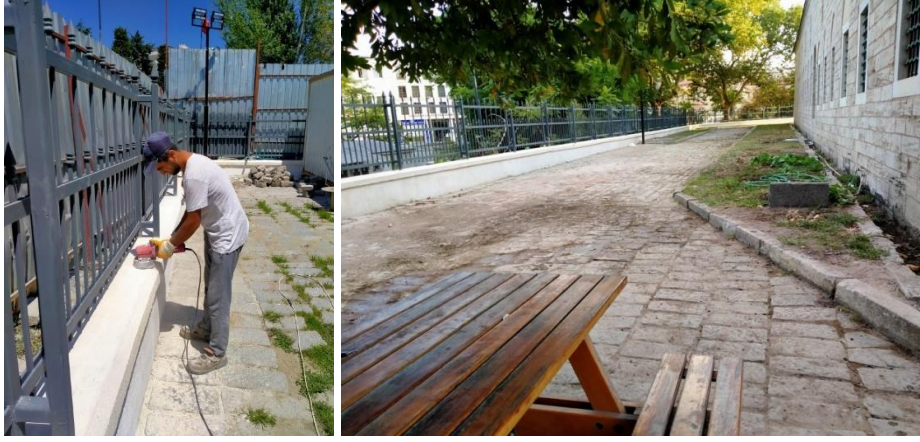
Medrese çevresine yapılan bahçe duvarı mimari uyum ve çevresel bütünlük gözetilerek kısa yapılmıştır. Düşük duvarlar, medresenin görünürlüğünü arttırarak, tarihi değerini korumuştur. (Bkz. Fotoğraf 4.131-133)

Fotoğraf 4. 131. Bahçe duvar temeli yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 132. Korkuluk montajının yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 133. Bahçe duvarı ve korkulukların görünümü (A.ASLAN)

4.2.2. Müze Aydınlatma Projesine Yönelik Müdahaleler ve Değerlendirmeler

4.2.2.1. İçlik- Dışlık Arasının Kapatılması

Yapılan içlik ve dışlık pencerelerin montajı sırasında müzeleştirme projesi kapsamında pencere boşluğu kompozit ile kapatılarak odalar karartılmıştır. Tarihi yapılar müzeleştirilirken yapının pencerelerinin karartılmasının temel nedeni, iç mekânın ışık ve nem kontrolünü sağlamaktır. Karartılmış pencereler, hassas eserlerin güneş ışığından zarar görmesini önler ve sıcaklık ve nemin dengelenmesini sağlar. Bu önlem, sergilenecek eserlerin korunması için kritik bir unsurdur çünkü ışık ve nem dalgalanmaları eserlerin kalitesini ve dayanıklılığını olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca, karartılmış pencereler ile ziyaretçilerin gözlerindeki parlama etkisini azaltarak eserlere daha iyi odaklanmalarını, iç mekanda kontrol edilmiş bir atmosfer oluşturarak ziyaretçilerin rahat bir ziyaret deneyimi yaşamalarını sağlamakta hedeflenmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.134, 4.135)

Fotoğraf 4. 134. Pencereleerde karartma yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 135. Pencereleerde karartma yapılması (A.ASLAN)

4.2.2.2. Ahşap Pencerelelere Stor Perde Yapılması

Ahşap pencerelelere odanın ışık alışverişinin kontrol altında olması için stor perdeler yapılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.136)

Fotoğraf 4. 136. Ahşap pencerelelere stor perde yapılması (A.ASLAN)

4.2.3. Yapıya İlave Edilen Müze Teşhir Elemanları ve Değerlendirilmeleri

Teşhir elemanlarının belirlenmesi ve düzenlenmesi, eserlerin korunması, sergilenmesi ve ziyaretçilere etkili bir şekilde sunulması büyük önem taşımaktadır. Teşhir elemanları, eserlerin özelliklerine, boyutlarına ve tarihi bağlamına uyumlu olmalıdır. Teşhir elemanlarının malzemesi, aydınlatması ve yerleşimi, eserlerin görsel olarak en iyi şekilde sergilenmesini sağlamak ve koruma standartlarını karşılamak için titizlikle belirlenmiştir. Medrese oda, revak ve dersane bölümünde ki eser sergilenecek mekanlarda, cam vitrinli, nem dengeleme cihazı ve kilit mekanizmasına sahip, çerçeveli eserlerin de sergilenebileceği özel aydınlatmalı vitrinler kullanılmıştır. Teşhir elemanlarının tasarım süreçlerinde, ziyaretçilerin etkileşimine açık olması, eserlerin anlaşılması ve müze deneyimini zenginleştirmek hedeflenmiştir. Teşhir elemanlarının düzenlenmesi ve tasarımı, müzenin temel hikayesini ve mesajını iletme için uygun bir biçimde yapılandırılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.137-139)

Fotoğraf 4. 137. Teşhir elemanları (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 138. Teşhir elemanları (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 139. Teşhir elemanları (A.ASLAN)

4.2.4. Döşeme İmalatları ve Değerlendirmeleri

Medrese oda, revak ve dersane bölümlerinden döşeme araştırması sonucu şeshane kalıntılarına rastlanmıştır. Yapının inşa edildiği dönemde de kullanılmış olan şeshane döşemesi onaylı proje doğrultusunda özgün ölçülerinde yeniden yapılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.140-141)

Fotoğraf 4. 140. Uygulaması yapılan şeshane döşemesi görünümü (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 141. Uygulaması yapılan şeshane döşemesi görünümü(A.ASLAN)

4.2.5. Tesisat Projesine Yönelik Müdahalalar ve Değerlendirmeler

Medresenin tesisat odasının tasarımı yapılırken görsel açıdan mimari tarzı, tarihi yapının karakteristik özelliklerini yansıtması, mevcut çevreye uyumu, yapısal bütünlüğü koruyarak dış mekanın estetik dengesini bozmaması hedeflenmiştir. Ayrıca tasarım sürecinde teknik açıdan, malzeme seçimi, tesisat odasının boyutları ve konumuna da dikkat edilmiştir. Onaylı proje doğrultusunda dış mekana yapılan tesisat odası, işlevsel ve bakımı kolay olacak şekilde düzenlenmiştir. Tesisat odasının görünürlüğü, ziyaretçilerin görsel deneyimini etkileyeceğinden, yapı içindeki yerleşimi kontrol teşkilatınca özenle planlanmıştır. Medresenin tüm elektrik ve mekanik sistemleri yükseltilmiş döşeme altından bu odaya taşınmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.142)

Fotoğraf 4. 142. Dış mekâna konumlandırılan tesisat odası görünümü (A.ASLAN)

4.2.5.1. Mekanik Sisteme Müdahaleler ve Değerlendirmeler

4.2.5.1.1. Isıtma ve Soğutma Sistemleri Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri

Medrese için ısıtma ve soğutma sistemi olarak onaylı mekanik proje doğrultusunda, VRF (Değişken Soğutma Akışkanı Sıcaklık Kontrolü) sistemi tercih edilmiştir. VRF (Variable Refrigerant Flow), değişken soğutucu akışkan akışını kullanarak ısıtma ve soğutma işlemlerini gerçekleştiren bir HVAC (Heating,

Ventilation, and Air Conditioning) sistemidir. Bu sistem, farklı alanlardaki iç üniteler arasında soğutucu akışkanın miktarını ve hızını ayarlayarak enerji verimliliğini artırır ve bireysel konfor kontrolü sağlar. Ayrıca, VRF sistemleri genellikle gizli kanallarla ilerler ve tarihi binalarda kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Bu sistem yapıya minimal müdahale gerektirirken maksimum konfor sağlar. Ayrıca, medresenin duvar, zemin ve tavan gibi yapısal özellikleri, ısıtma ve soğutma sistemlerinin doğru çalışması için dikkate alınmış ve bu sistemlerin performansını etkileyebilecek etmenler değerlendirilmiştir. Bakır borulama yükseltilmiş döşeme altından yapılmış, odaların eşit, istikrarlı bir şekilde ısıtılması ve soğutulması için dengeli bir şekilde dağıtılmıştır. Tesisatın gizli kanallarla ilerlemesi ve yapıya minimal müdahalede bulunması, tarihi dokuyu korurken sistem performansını da arttırmıştır. Tesisatın yerleşimi ve montajı sırasında, yapısal bütünlüğe zarar vermemek için özen gösterilmiş ve tarihi yapıyı olumsuz etkileyecek herhangi bir değişiklikten kaçınılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.143-4.145)

Fotoğraf 4. 143. Yükseltilmiş döşeme altından tesisat yapılması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 144. VRF iç ünite (A.SLAN)

Fotoğraf 4. 145. VRF dış ünite (A.SLAN)

4.2.5.1.2. Havalandırma Sistemleri Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri

Medresenin müzeleştirme sürecinde mekanik projesi hazırlanırken havalandırma sisteminin, yapıyı ve içerisindeki eserleri koruması, özgün dokusuna minimal müdahale ile uyumlu olması ve yapıyı değiştirmeden entegre edilmesi dikkat edilen en önemli unsurlar olmuşlardır. Onaylı mekanik proje doğrultusunda havalandırma sistemi yükseltilmiş döşeme altından dağıtılmış ve bu sayede medresenin estetik dokusu korunmuştur. Kullanılan sistemin performansı, tarihi eserlerin korunması ve sergilenen objelerin konforlu bir ortamda korunması için odalar arasında dengeli bir hava akışı sağlamıştır. Müze olarak kullanımı süresince, dengeli havalandırmanın sürdürülebilirliği için düzenli bakım ve kontrolün sağlanması, yapısal bütünlüğün korunması ve müze deneyiminin iyileştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. (Bkz. Fotoğraf 4.146-147).

Fotoğraf 4. 146. Havalandırma sistemi (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 147. Havalandırma sistemi (A.ASLAN)

4.2.5.1.3. Sıhhi Tesisat Sistemleri Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri

Tarihi yapıların sıhhi tesisatı, hem yapısal bütünlüğü korumak hem de modern konforu sağlamak adına özenle planlanmalıdır. Medresenin mevcut tuvaletleri, yapıya minimal müdahale gerektirecek şekilde, mevcut yapının özellikleri göz önünde bulundurularak yeniden tasarlanmıştır. Eski su tesisatlarına sahip olması nedeniyle, eski borular yenilenmiş ve modern malzemelerle değiştirilmiştir. Tesisatın yerleşimi ve boru hatlarının döşenmesi sırasında yapıya zarar vermemeye ve estetik dengesini bozmamaya dikkat edilmiştir. Sıhhi tesisat sistemi, suyun verimli bir şekilde dağıtılmasını sağlamak için optimum düzeyde tasarlanmış bu, suyun tasarruflu kullanımını teşvik etmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.148)

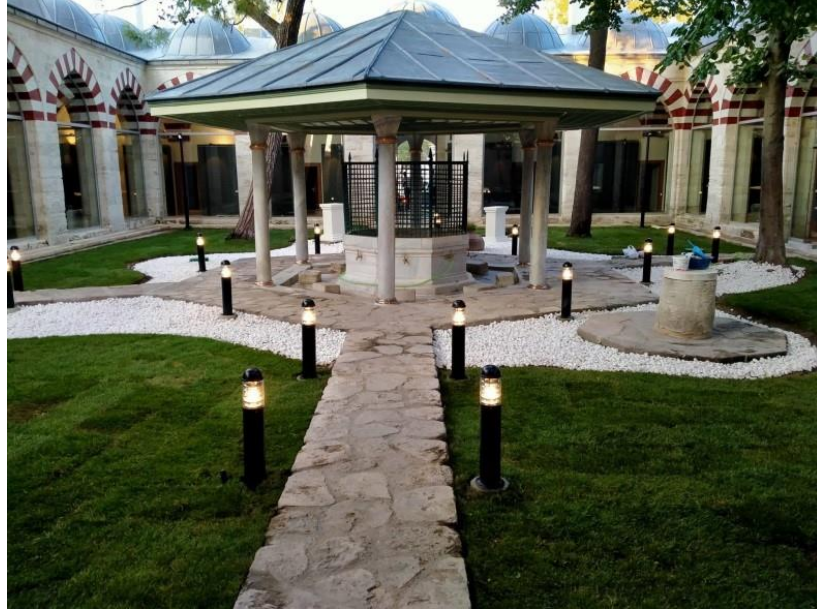

Fotoğraf 4. 148. Tuvaletlerin yeniden aynı işlevde onarılması (A.ASLAN)

Tarihi yapılarda yangın deposu yapılması, yangın güvenliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu depolar, tarihi yapıların yangın riskine karşı korunmasına yardımcı olmak için zorunluluktur. Medresede yapılan yangın deposu tasarımı için Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun ve itfaiye teşkilatının görüşü alınmış, tarihi yapının mimari özellikleri ve estetik değeri göz önünde bulundurulmuş, yapının orijinal dokusuna zarar vermeden tesisat odası içerisinde konumlandırılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.150)

Fotoğraf 4. 149. 15 tonluk yangın deposu (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 150. . Şadırvan (A.ASLAN)

Revaklı avluda bulunan şadırvanın restorasyon öncesi su bağlantısı olmadığı tespit edilmiştir. Restorasyon sürecinde su bağlantısı yapılmış, mimarisine uygun musluklar seçilmiştir.

4.2.5.1.4. Yangın Tesisat Sistemleri Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri

Müze işlevi kazandırılan tarihi yapılarda kullanılan yangın sistemleri, genellikle modern teknolojiye dayalı olarak tasarlanır ve entegre edilir. Bu sistemler genellikle yangın algılama, ihbar sistemleri ve otomatik yangın söndürme sistemleri, gibi unsurları içerir. Medresenin onaylı mekanik projesinde müze işlevi kazandırıldığından dolayı içerisinde birçok yazma esere zarar verebileceği düşünülerek sulu söndürme sistemi tercih edilmemiştir. Revak alanına 4 adet yangın dolabı, oda ve revakların belirlenen kısımlarına ışın tipi yangın detektörü yerleştirilmiştir. Ayrıca teşhir vitrinlerinin üst kısımlarında da aynı tip detektörler kullanılmıştır. Yangın sistemi, tarihi yapının korunması ve ziyaretçilerin güvenliği açısından kritiktir. Müze olarak kullanılan tarihi yapılar değerli eserler veya belgeler içerir ve yangın riski bu eserlerin kaybıyla sonuçlanabilir. Bu sistemler, tarihi yapıların uzun vadeli korunmasını ve ziyaretçilerin güvenliğini sağlayarak müze deneyimini geliştirir. Yangın sisteminin etkin bir şekilde çalışması, tarihi yapının sürdürülebilirliği için kritik bir rol oynar ve bu nedenle restorasyon sonrasında da düzenli bakım ve kontrollerin yapılması gereklidir. (Bkz. Fotoğraf 4.151)

Fotoğraf 4. 151. Yangın tesisat sistemi (A.ASLAN)

4.2.5.2. Elektrik Sistemine Müdahaleler ve Değerlendirmeler

4.2.5.2.1. Zayıf Akım Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri

Medresenin müzeleşme sürecinde elektrik sistemi, tarihi ve modern gereksinimleri dengede tutarak özenle planlanmıştır. Öncelikle, yapı içerisindeki orijinal yapısal özelliklerin korunmasına ve zarar görmemesine yönelik yöntemler

tercih edilmiştir. Yönetime tahsis edilmiş odalar dışında oda ve revakların duvarlarına anahtar priz yerleştirilmemiştir. UPS (kesintisiz güç kaynağı) ve besleme hatları yükseltilmiş döşeme altından teşhir vitrinlerine, teknik odaya, jeneratöre ve bahçeye dağıtılmıştır. UPS (kesintisiz güç kaynağı) ve besleme hattı çekilmesinin temel nedeni, elektrik kesintileri veya dalgalanmalarının önlenmesi ve elektrik güvenliğinin sağlanmasıdır. Elektrik projesinin tasarım sürecinde müzede yer alan değerli eserleri korumak ve müze deneyimini kesintisiz bir şekilde sürdürmek amaçlanmıştır.

Medresenin elektrik ve mekanik kontrolünün sağlanacağı teknik odanın dış mahalde konumlandırılmasıyla, yapı içindeki kullanılabilir alanın artırılması, bakım ve onarımların daha kolay, etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Yangın algılama ve söndürme sistemleri, HVAC (Isıtma, Havalandırma ve Klima) ekipmanları ve elektrik panoları teknik oda içerisine yerleştirilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.152-153).

Fotoğraf 4. 152. Teknik Oda (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 153. Güçlü akım (A.ASLAN)

4.2.5.2.2. Güçlü Akım Müdahaleleri ve Değerlendirmeleri

Medresenin dış mekan aydınlatmalarının tasarımları, yapının önemli özelliklerini vurgulayacak, dengeli ışık dağıtımını sağlayacak ve yapının estetiğinin önüne geçmeyecek şekilde yapılmıştır. Dış mekanların belirlenen noktalarına direk üzerine spot aydınlatmalar ve kameralar yerleştirilmiştir. Spot aydınlatma, genellikle belirli bir alanı vurgulamak veya öne çıkarmak için kullanılan odaklanmış bir aydınlatma tekniğidir. Küçük boyutlu ve yoğun ışık veren spot ışıklar, belirli bir noktaya odaklanarak yüksek yoğunlukta ışık sağlarlar. Bu aydınlatma direkleri, müzenin güvenliğine yardımcı olmuş, gölgelenme ve parlamayı minimuma indirerek ziyaretçilere rahat bir deneyim sunmuştur. (Bkz. Fotoğraf 4.154)

Revak avlusunda ise estetik görünümü, yönlendirilmiş aydınlatma sistemi ve genellikle ışık kirliliğini en aza indirme gibi amaçlarla tasarlanan Bollard aydınlatma tercih edilmiştir. Dış mekanlarda kullanılan, yere monte edilen düşük boyutlu ve dikey aydınlatma armatürü, yürüyüş yollarına ve şadırvana estetik açıdan uyum sağlamıştır. Odalar, kubbe ortalarına mimariye uygun olarak tasarlanmış avizeler, kubbeye yapılan çelik ankraj çubukları ve onlara mesnetlenmiş zincir yardımı ile asılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.155-156).

Teşhir vitrinlerinin üstüne spot aydınlatmalar yapılmıştır. Bu aydınlatmalar sergilenen objelerin korunması için, eserlerin türüne ve hassasiyetine göre seçilmiştir. Bazı objeler ışığa karşı hassas olabilmektedir. Ultraviyole (UV) veya ısı yayımı gibi zararlı etkilerden korunması için teşhir vitrini içerisine ışık seviyelerinin kontrol altında olabileceği LED aydınlatma sistemi tercih edilmiştir. LED'ler genellikle yüksek verimlilik, uzun ömür, düşük enerji tüketimi ve çevre dostu özellikleri nedeniyle müze aydınlatma uygulamalarında tercih edilirler. (Bkz. Fotoğraf 4.157)

Fotoğraf 4. 154. Bahçe Aydınlatması ve kamera (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 155. Oda ve revak aydınlatmaları (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 156. Dershane aydınlatması (A.ASLAN)

Fotoğraf 4. 157. Teşhir vitrini aydınlatmaları (A.ASLAN)

4.2.6. Diğer ve Müdahaleler ve Değerlendirmeler

Tarihi yapılardaki restorasyon süreçlerinde yapılan müdahaleler, belgeli araştırmalar ve detaylı analizler temelinde gerçekleştirilmelidir. İstanbul Teknik Üniversitesi Deprem Mühendisliği ve Afet Yönetimi Enstitüsü tarafından yapıdan alınan sıva ve harç örnekleri üzerinde testler yapılarak, asit kaybı, kızdırma kaybı, elek analizi ile fiziksel ve mekanik özellikleri belirlenmiş ve buna göre malzeme önerileri sunulmuştur. (Bkz. Ek 4- 12).

4.3. DIŞ MEKÂN ÇEVRE DÜZENLEME UYGULAMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.3.1. İç Avlu Çevre Düzenlemesi ve Değerlendirmesi

Medresenin müzeleştirme sürecinde iç avlu peyzaj ve düzenlemesi için proje tasarımında, yapının özgün karakterini koruyarak tarihi atmosferi yansıtmasına dikkat edilmiştir. Avluda kullanılacak bitki türleri ve peyzaj unsurları, tarihi dokuya zarar vermeyecek ve yapıya estetik bir katkı sağlamak için titizlikle seçilmiştir. Avlunun kullanım amacı ve ziyaretçi akışı göz önünde bulundurulmuş, avlunun fonksiyonel düzenlemesi buna göre planlanmıştır. Peyzaj çalışmaları sırasında, tarihi yapıyı çevreleyen duvarlar, kemerler ve diğer yapısal unsurların korunması ve vurgulanması önem teşkil etmiştir. Tasarımı yapılan proje onaylandıktan sonra onaylı proje

doğrultusunda avlunun aydınlatma, drenaj ve sulama gibi altyapı ihtiyaçları da karşılanmıştır (Bkz. Fotoğraf 4.158).

Fotoğraf 4. 158. İç avlu peyzaj çalışması (Abdullah ASLAN)

Alt yapı çalışmalarından sonra çim yapılacak alanlara toprak, avlunun yürüyüş yolu çevresinde estetik görünümü ve dayanıklı yapısı nedeniyle peyzajda sıklıkla tercih edilen beyaz dolomit taşı serilmiştir (Bkz. Fotoğraf 4.159-161). Yürüyüş yolunun aydınlatılmasında, bollard aydınlatma kullanılmıştır. Çim ve dolomit taşının kesiştiği alanlara bitkiler yerleştirilmiş, tasarım elemanlarıyla görsellik desteklenmiştir.

Fotoğraf 4. 159. İç avlu peyzaj çalışması (Abdullah ASLAN)

Fotoğraf 4. 160. İç avlu peyzaj çalışması (Abdullah ASLAN)

Fotoğraf 4. 161. İç avlu peyzaj çalışması (Abdullah ASLAN)

4.3.2. Dış Avlu Çevre Düzenlemesi ve Değerlendirmesi

Medrese dış avlusunun proje tasarım sürecinde öncelikle, yapının bulunduğu semtin karakteri ve mimari özellikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Semt tarihi, kültürel ve coğrafi yapısı göz önünde bulundurularak avlu tasarımına yön verilmiştir. Avlu tasarımında, semtin geleneksel malzeme ve mimari unsurları dikkate alınmıştır. Medresenin özgün detaylarını ve mimari unsurlarını korumaya önem verilmiştir. Bu detaylar, yapının tarihi ve kültürel değerini yansıtır ve avlu tasarımında vurgulanmalıdır. Avlu düzenlemesinde, yapının ölçekleriyle uyumlu ve semtin dokusuna uygun formlar tercih edilmiş, aşırı büyük veya göze çarpan tasarımlardan kaçınılmış ve semtin doğal yapısına uyumlu bir estetik hedeflenmiştir. Semt iklimine ve coğrafi özelliklerine uygun yerel bitki türleri ve peyzaj unsurları kullanılmıştır. Bu, hem çevreye duyarlı bir yaklaşımı yansıtmış hem de semtin özgün karakterini desteklemiştir (Bkz. Fotoğraf 4.162-163).

Fotoğraf 4. 162. Dış avlu peyzaj çalışması (Abdullah ASLAN)

Fotoğraf 4. 163. Dış avlu peyzaj çalışması (Abdullah ASLAN)

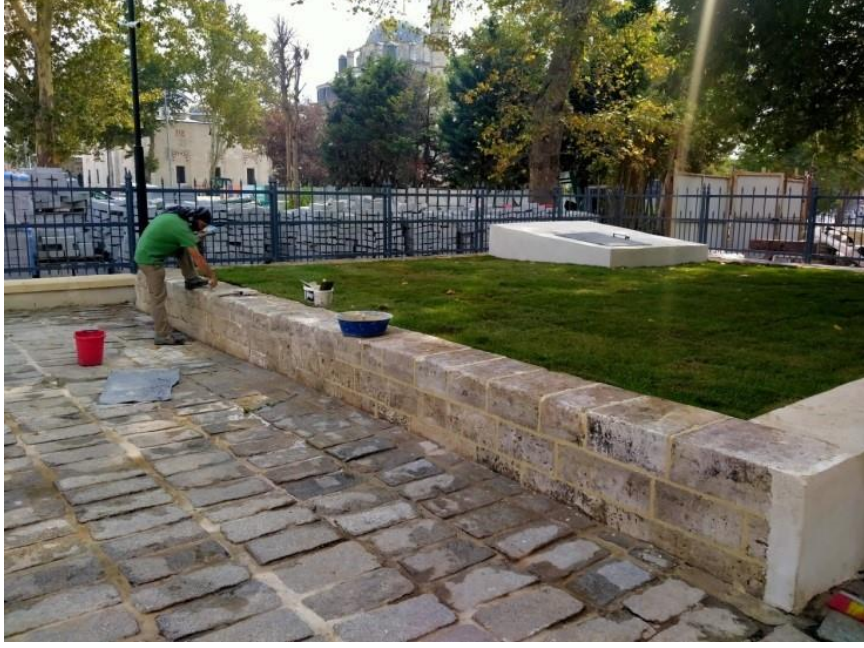
Dış avlu döşemesi ve mukavemetini kaybetmiş döşeme dolgu su tamamen sökülüştür. Malzeme raporuna uygun dolgu harcı yapılmış, sağlam özgün bazalt döşeme taşları temizlenerek yeniden kullanılmıştır. Yapısal bütünlüğünü kaybetmiş hasarlı döşeme taşları ise yenisiyle değiştirilmiştir. (Bkz. Fotoğraf 4.164)

Fotoğraf 4. 164. Dış avlu peyzaj çalışması (A.ASLAN)

Dış avluya çelik konstrüksiyon üzeri temperli cam ile kapatılmış güvenlik kabini konumlandırılmıştır. Bu kabin tarihi dokuya zarar vermeden modern güvenlik standartlarını sağlamış ve yapının orijinal görünümünü bozmadan entegre edilmiştir. Cam malzemenin şeffaflığı, tarihi yapının güzelliğini ve mimari detaylarını korurken,

aynı zamanda iç mekân ile dış mekân arasında bir bağlantı kurmuştur. Mevcut bahçe duvarları onarılmıştır. (Bkz. Fotoğraf 4.165)

Fotoğraf 4. 165. Dış avlu peyzaj çalışması (Abdullah ASLAN)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARİHİ YAPILARIN MÜZE OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

Yeniden işlevlendirme tanımı için Altınoluk, “Yapılar fiziksel olarak daha uzun ömürlüdür. Fakat işlevini sürdüren yapılar varsa bunlar günümüzdeki gelişmeler nedeniyle sorun olabilmektedir. Bu yüzden o yapıya ait işlevin tamamen değiştirilmesi ya da işlevinin geliştirilmesi gerekebilir.” şeklinde özetlemiştir.¹⁷¹ Yüzyıllardır süregelen yaşam biçimleri, kültürel değerlerini ve sosyal-ekonomik oluşumlarını yansıtan tarihi yapılar; toplumları etkilemek, onlara eğitici ve yüceltici anlam kazandırılmak için yeniden işlevlendirilirler.¹⁷² Tarihi yapıların, yeniden işlevlendirilmesi için birçok neden vardır. Toplumun ve zamanın gelişip değişmesiyle ortaya çıkan bu nedenler, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde temel noktaları oluşturur. Tez konusu olan medrese kanunlar aracılığıyla işlevini yitirdiği için başka bir işlevde yeniden canlandırılmak istenmiştir. Yapıların yeniden işlevlendirilerek günümüzde yeni bir dinamik oluşturmaları, gelecek için ise kültürel süreklilik sağlamaları bakımından önemlidir.¹⁷³ Bu bağlamda, yapıların yeniden işlevlendirilmesini gerektiren nedenleri tipoloji örneklerine ve Altınoluk’a göre dört ana başlıkta toplamak mümkündür:

- Mimari / Strüktürel Nedenler
- Kentsel / Çevresel Nedenler
- Tarihsel / Kültürel Nedenler
- Ekonomik Nedenler

Altınoluk, binaların orijinal işlevini kaybetmesinin ve binaların işlevsel olarak eskimesinin yeniden işlevselliğin iki temel neden olarak belirtmiştir.¹⁷⁴ Öter, bu

¹⁷¹ Ülkü, Altınoluk, Binaların Yeniden Kullanımı, YEM Yayınları, İstanbul, 1998, ss.15- 19.

¹⁷² Zeynep Aytekin, Sürdürülebilir Korumaya Yönelik Olarak Tarihi Medreselerin Yeniden İşlevlendirilmesinin Değerlendirilmesi Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Koruma ve Restorasyon Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2022, s.16

¹⁷³ Gözde ÖNCE, Kentsel Ve Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında “Yeniden İşlevlendirme”, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Bilim Dalı, s.32, İstanbul, 2021.

¹⁷⁴ Ülkü Altınoluk, Binaların Yeniden Kullanımı, YEM Yayın, İstanbul,1998, s. 19

gerekliliklerin nedenlerini teknolojik, ekonomik ve toplumsal nedenler olarak Tetik ise, işlevsel, çevresel ve ekonomik nedenler olarak sınıflandırmıştır.¹⁷⁵ Zöperl, “Yeniden işlevlendirme projelerinde tüm dünyada, bireysel kullanım yerine kamusal, kültürel ve sanatsal kullanımın tercih edildiği görülmekte” düşüncesini söylemiştir. Başarılı olarak değerlendirilen projelerde genellikle kamuya açık fonksiyonlar geliştirilmiştir. Böylelikle bu yapılara, halkı da dâhil ederek kent kültürüne katkı sağlanmıştır. Medresenin yeniden müze olarak işlevlendirilmesiyle birlikte, gelecek nesillere ulaşması ve kentsel sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından olumlu bir örnektir.

Yeniden işlevlendirmede işlevini kaybetmiş olan yapının, yeni işlevi kararlaştırılmadan önce yapının bulunduğu konum ve çevresi incelenmeli, kent veya bulunduğu ilçe ile ilişkisinin kurulması gerekmektedir. Yapının nitelikleri, plan şeması, yapının birimleri ve örgütlenme şeması dikkate alınarak özgünlüğünü yitirmeden strüktürel özellikleri açısından müdahale sınırları belirlenmelidir.

5.1.1. Yurt Dışında Tarihi Medrese ve Manastır Yapıların Müzeleştirilmesine Örnekler

Yurt dışında tarihi medrese ve manastır yapıları aslında yine birer eğitim yapısı olarak incelenmektedir. Kentsel sürdürülebilirlik ilkeleri evrensel olma özelliği ile birçok ülkede yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların kentsel bağlamda sosyal girişim ilkeleriyle topluma ve gelecek nesillere kazandırılması ve yapıların aynı anda buldukları konumda yüzyıllarca varlıklarını sürdürebilmeleri hedeflenmektedir. Yeniden işlevlendirme de Unesco aracılığıyla dünya örnekleri incelendiğinde, ilk olarak Yemen’de bulunan Amiriyye Medresesi akla gelmektedir.

Amiriyye Medresesi, Yemen-Rada’da bulunan eğitim yapısı olarak 1504 yılında üç katlı olarak, yaygın medrese plan şemasından daha farklı şekilde inşa edilmiştir.¹⁷⁶ El-Amiriye, Yemen’deki Tahirî mimarisinin en belirgin özelliklerini taşımaktadır. Restorasyonu Yemen ve komşu ülkeler için bir örnek teşkil

¹⁷⁵ Zeynep Aytekin, Sürdürülebilir Korumaya Yönelik Olarak Tarihi Medreselerin Yeniden İşlevlendirilmesinin Değerlendirilmesi Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Koruma ve Restorasyon Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2022, s.16

¹⁷⁶ <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/1720/> Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19.02

etmektedir.¹⁷⁷ Medrese, 23 metreye 40 metre ölçülerinde dikdörtgen şeklindedir. İki büyük kattan oluşan Medrese, özgünlüğünü ve heybetini avlu ve ibadet odasının üst katta yer almasından almaktadır. Binanın temelini oluşturan zemin kat, medresenin kendi tarihinin ve şehrin tarihi müzesi olacak uzun bir merkezi tonozlu galeriden oluşmaktadır. Güneyde, büyük bir açık hava havuzu medreseyi genişletmektedir.¹⁷⁸ Birinci katta bir ön avlu, ortada revaklarla çevrili iç avlu ve kuzeyde üç galeriyle çevrili ibadet odası bulunmaktadır. Dua odası altı büyük, yüksek kubbe ile örtülüdür. Bu odanın boyalı dekorasyonu olağanüstüdür; alçıdan büyük ve güçlü bir tarihi yazıt odayı çevreler ve geometrik veya bitkisel geçmeli motifler ve ayet yazıları kemer ve kubbeye kadar uzanmaktadır.¹⁷⁹

Amiriyye Medresesi 1978 yılına kadar harap halde olduğu için restore edilirken öncelikle strüktürel açıdan sağlamlaştırılmıştır daha sonra müze olarak yeniden işlevlendirilip kentin turizm sürdürülebilirliği sağlanmıştır. Restorasyon süreci başladığında ilk olarak, duvarlara bitişik tüm tezgâhları, dükkânları ve evleri kamulaştırıp yıkıldı ve ardından molozlar temizlendikten sonra işçi, duvar ustası ve zanaatkârlardan oluşan ekiplerin kurulması, yeni nesil kudat, sıva ve ahşap uzmanlarının müdahalesini gerektirmiştir. Onarımı tamamlanın medresenin, “Müze ve Kütüphane” olarak yeniden canlandırılması ve yok olmasının engellenmesi, ziyaretin artırılması ve bu mirasın geleceğe taşınabilmesi açısından yeniden işlevlendirme çok iyi bir çalışma olarak yürütülmüştür (Bkz. Şekil 5.1-4).¹⁸⁰

¹⁷⁷ <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/1720/> Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19.02

¹⁷⁸ <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/1720/> Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19.02

¹⁷⁹ <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/1720/> Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19.02

¹⁸⁰ <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/1720/> Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19.02

Şekil 5. 1. Yemen- Rada'a da bulunan Amiriyye Medresesi, eski fotoğrafi (UNESCO)

Şekil 5.2. Yemen- Rada'a da bulunan Amiriyye Medresesi müze olduktan sonra
(<https://the.akdn/en/how-we-work/our-agencies/aga-khan-trust-culture/akaa/restoration-amiriya-complex>
Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19:55)

Şekil 5. 3. Yemen- Rada'a da bulunan Amiriyye Medresesi üst galeri
(<https://the.akdn/en/how-we-work/our-agencies/aga-khan-trust-culture/akaa/restoration-amiriya-complex>
Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19:55)

Şekil 5. 4. Yemen- Rada'a da bulunan Amiriyye Medresesi temizlenen taşlar
(<https://the.akdn/en/how-we-work/our-agencies/aga-khan-trust-culture/akaa/restoration-amiriya-complex>
Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19:55)

Fas, Merakeş'te bulunan Ali Bin Yusuf Medresesi, 14. yy.'da banisi Ali Bin Yusuf olan camiye ek olarak yapılmıştır.¹⁸¹ Çok uzun yıllar 900 kadar öğrenciye eğitim veren medrese 1960 yılında kapanmıştır. Uzun yıllar süren restorasyon çalışmaları sonucunda 1982 yılında halka açılmıştır. 27 Nisan 2022 tarihli bir haber sitesine göre 5 senedir restorasyonda olan Ali Bin Yusuf Medresesi Vakıflar ve İslami

¹⁸¹ Muhammed RAZÜK, "Merakeş" İslam Ansiklopedisi, TDV, C. 29,s.166-68,2004, Ankara.

İşler Bakanlığınca giriş ücreti belirlenmiş bir müze olarak yeniden turist ziyaretlerine açılmıştır (Bkz Şekil 5.5-6).¹⁸²

Şekil 5. 5.Fas, Merakeş, Ali Bin Yusuf iç avlu görünümü (<https://www.google.com.tr/travel/entity/key/> Erişim Tarihi: 15.03.2024 Erişim Saati: 10.55)

Şekil 5.6. Fas Merakeş, medresenin içi, sergilenen eserler (<https://www.google.com.tr/travel/entity/key/> Erişim Tarihi: 15.03.2024 Erişim Saati: 10.55)

¹⁸² <https://turkish.aawsat.com/home/article/3615351/marake%C5%9F%E2%80%99teki-tarihi-ali-bin-yusuf-medresesi-yeniden-a%C3%A7%C4%B1ld%C4%B1> Erişim Tarihi:15.03.2024 Erişim Saati: 10.45

Fransa'nın Colmar şehrinde bulunan Unterlinden Manastırı (Bkz Şekil 5.7.), başlangıçta dini bir yapı olan ancak şimdi müze olarak hizmet veren bir tarihi kompleks olarak değerlendirilmektedir. Manastırın dini amaçları günümüzde yerine getirilmese de, bu anıtsal yapının kent açısından önemi hala devam etmektedir. Onur Şimsek'in belirttiği gibi, müzenin yeni işlevleri sadece Colmar şehrinin kimliği ile tarihi yapının arasındaki ilişkiyi canlı tutmakla kalmayıp aynı zamanda kültürel mirasın evrimini de yansıtmaktadır. Dominiken rahibelerin kullandığı Rheintal mistisizminin merkezi haline gelen manastırın yapısı 1230 yılında inşa edilmiş olup, 1252-1269 yılları arasında kilise bölümü yenilenmiştir. Bu eski manastır ve kilisenin müze olarak kullanılması, şehrin kültürel ve sosyal değerlerinin zaman içinde nasıl değiştiğini göstermektedir.¹⁸³

Şekil 5.7. Unterlinden Müzesi içinden görünüm (<https://www.musee-unterlinden.com/de/museum-2/architektur/>; Erişim Tarihi: 16.03.2024 Erişim Saati 09.04)

Müze, bir zamanlar var olan tarihi dokunun yeniden canlanması için kente katkıda bulunan bir tasarım ile bütünleşmiştir. Arşivlerden ortaya çıkarılarak yeniden inşa edilen küçük ev, otobüs durakları ve gizlice akan Sinn Kanalı gibi soyutlanmış unsurlar gün yüzüne çıkınca kanalın karşısında yer alan eski belediye havuzu ile çağdaş müze ekini tasarlayarak Eski Kilise'nin ayrılmaz bir parçası olacak şekilde

¹⁸³ Onur, ŞİMŞEK, "Tarihi Colmar'ın kentsel konfigürasyonu içinde Herzog & De Meuron'un Musée Unterlinden Yapısı ve Aldo Rossi'nin şehir teorisiyle olan ilişkisi". bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design. 2 (1), s. 3-2,2021.

kurgulanmıştır (Bkz Şekil 5.8) ¹⁸⁴. Beyazıt Medresesi önündeki havuz restorasyon kapsamında yeniden inşa edilememiştir. Fransa'nın örneği'nde Sinn kanalı yeniden ortaya çıkartılmıştır. Bu iki projede yapı önünde bir su kaynağı bulundurması açısından önem arz etmektedir.

Şekil 5.8. Unterlinden Müzesi, Sinn Kanalı, Çağdaş Müze binası (<https://www.musee-unterlinden.com/de/museum-2/architektur/> Erişim Tarihi: 16.03.2024 Erişim Saati 09.11)

5.1.2. Türkiye’de Tarihi Medreselerin Müzeleştirilmesine Örnekler ve Karşılaştırma

Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanından sonra Osmanlı Devleti’ne ait saraylar köşkler, kasırlar müzeye çevrilmiştir. Yönetim değişikliği ile yapıların işlevlerini kaybetmeleri bu yapıların gelecek kuşaklara aktarılmaları için müze olarak kullanılmasının uygun görüldüğü çok nettir. Yönetim şeklinin değişmesiyle, Topkapı Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Şale Köşkü, Aynalıkavak Kasrı, İhlamur Kasırları, Beykoz Kasrı, Küçüksu Kasrı, Maslak Kasırları, Atatürk Köşkleri müzeye çevrilen önemli tarihi yapılardır. Bu yapıların kullanılmalarının siyasi ve politik açısından mümkün olamayacağı bir ortamda varlıklarını sürdürebilmeleri de

¹⁸⁴ Onur, ŞİMŞEK, “Tarihi Colmar’ın kentsel konfigürasyonu içinde Herzog & De Meuron’un Musée Unterlinden Yapısı ve Aldo Rossi’nin şehir teorisiyle olan ilişkisi”. bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design. 2 (1), s. 3-2,2021.

gerekiyordu. Döneminde verilen müzeleştirme kararı ile birçok işlevini kaybeden yapı köklü bir değişime uğramıştır.

Türkiye'de tarihi yapılara müze olarak işlev kazandırılması, zengin kültürel mirası koruma ve tanıtma amacıyla önemli bir strateji olarak benimsenmektedir. Özellikle son yıllarda birçok tarihi yapı, müze olarak yeniden düzenlenerek ziyaretçilere açılmıştır. İstanbul'un tarihi yarımadası ve çevresinde bulunan Ayasofya, Topkapı Sarayı, İstanbul Arkeoloji Müzeleri gibi önemli yapılar, müze olarak işlevlendirilmiştir. Bunun yanı sıra Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde bulunan tarihi kaleler, hanlar, hamamlar ve medreseler de müze olarak hizmet vermektedir. Bu yapılar, ziyaretçilere geçmişe dair bir yolculuk yapma fırsatı sunarken, aynı zamanda Türkiye'nin zengin kültürel mirasını ve tarihini koruma çabalarını da yansıtmaktadır.

Türkiye'de müze olarak kullanılan medreseler plan şemaları bakımından hücre (oda) birimlerinin fazla olması sebebiyle müzede sergilenecek eserlerin ayrı ayrı bölümlerde sergilenebilmesi, revaklı avluların yapıyı gezerken açık hava müzesi gibi bir etki bıraktığı gerçeği ile ilk akla gelen işlevlerden biridir. Yapılan incelemelerde medreselerin yeni işlevlerinin sağlık sektörüne hizmet eden yapılar veya atölyeler olarak kullanıldığında yapıya müdahalelerin arttığı ve özgünlüğünü günden güne yitirdiği tespit edilmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra birçok medresede onarım çalışmaları yürütülmüş ve müze olarak kullanılmaya başlanan medreselerin zaman içerisinde işlevi değiştirilmiş veya günümüze kadar müze olarak kullanılmaya devam ettirilmiştir. Müze olarak kullanılmaya devam edilen müze örnekleri tablolar halinde aktarılmıştır (Bkz. Tablo 5.1-3).

İL/İLÇE	MEDRESE ADI	İNŞA TARİHİ	GÜNÜMÜZDE KULLANIM ŞEKLİ VE ADI	MÜZE OLDUĞU TARİH
İstanbul/ Fatih	Rüstem Paşa Medresesi	1550	Bediüzzaman Said Nursi ve Risale-i Nur Müzesi	2012
İstanbul/ Fatih	Siyavuş Paşa Medresesi	1590/91	Hilye-i Şerif ve Tesbih Müzesi	2016
Kayseri/ Kocasinan	Çifte Medrese	1206	Geçer Nesibe Tıp Tarihi Müzesi	1982
Konya/ Meram	Sırçalı Medrese	1242	Mezar Anıtları Müzesi	1960

Tablo 5. 1. Türkiye’de müze olarak kullanılan tarihi medreseler (Abdullah Aslan, 2024)

İL/İLÇE	MEDRESE ADI	İNŞA TARİHİ	GÜNÜMÜZDE KULLANIM ŞEKLİ VE ADI	MÜZE OLDUĞU TARİH
Konya/ Selçuklu	Karatay Medresesi	1251	Çini Eserler Müzesi	1955
Konya/ Selçuklu	İnce Mianreli Medrese	1258- 1290	Taş ve Ahşap Eserler Müzesi	1956
Sivas/ Merkez	Gök Medrese	1271	Gök Medrese Vakıf Müzesi	1926
Tokat/ Merkez	Gök Medrese	1242	Tokat Arkeoloji ve Etnografya Müzesi	1929

Tablo 5. 2. Türkiye’de müze olarak kullanılan tarihi medreseler (Abdullah Aslan, 2024)

İL/İLÇE	MEDRESE ADI	İNŞA TARİHİ	GÜNÜMÜZDE KULLANIM ŞEKLİ VE ADI	MÜZE OLDUĞU TARİH
Erzurum/ Yakutiye	Yakutiye Medresesi	1310	Türk İslam Eserleri Ve Etnografya Müzesi	1994
Kütahya/ Merkez	Vacidiye Medresesi	1314	Kütahya Arkeoloji Müzesi	1965
Bursa/ Osmangazi	Muradiye Medresesi	1426	Muradiye Kur'an ve El yazmaları Müzesi	2019
Edirne/ Merkez	II. Beyazid Medresesi	1488	Sağlık Müzesi	1929

Tablo 5. 3. Türkiye’de müze olarak kullanılan tarihi medreseler (Abdullah Aslan, 2024)

Türkiye’nin birçok ilinde müze olarak kullanılan medreseler aslında tarihi değerlerini koruyabilmek gayretiyle içlerinde barındırdıkları sanatsal ve kültürel değerleri ile döneminde inşa edildiği işlevi ile de hatırlanarak geçmiş bağlantıları gelecek kuşaklara aktarması medreselerin müze olması ile yapıya eklenen donatıların çıkartıldığında özgün veya nitelikli elemanlarını koruyabilir vaziyette olduğu anlaşılmaktadır. Karatay Medresesi örneği içerisinde bulunan çinilerin adeta kendi başına bir müze olabilecek nitelikte olması ile başka yapılardan ve kazılardan getirilen çinilerin bu medrese içinde sergileniyor olması esasen yapının yeni işlevi ile uyum sağlamakta ve harmanlanmaktadır. Yapı içerisindeki sergileme donatıları yapının özgünlüğünün bozulmasına engel teşkil etmemektedir. Edirne II. Beyazid Medresesi ve Darüşşifası, Tıp Medresesi olması sebebiyle günümüzde Sağlık Müzesi olarak tasarlanması yine oldukça doğru orantılı bir seçimdir. Medreseler günümüzde üniversitelere bağlanarak yine öğrencilerin eğitim aldıkları veya seminerler için kullandıkları kurumlar olmadıkça müze olması kaynaklardan ve saha gezilerinden anlaşıldığı üzere restorasyon koşulları ve uygulamaları düşünülmeden en uygun yeni işlevlerden biridir. Günümüzde ise devam eden müzeleştirme politikaları için, Hasan

Fırat Diker, yeni bir müze binası inşa etme sürecinde karşılaşılabilecek tasarım ve yüksek maliyet sorunlarından kaçınmak amacıyla, müzeleştirimin daha çok tercih edildiğini aktarmaktadır.¹⁸⁵

5.2. BEYAZID MEDRESESİ'NİN MÜZE OLARAK KULLANIMININ GETİRDİĞİ AVANTAJLAR

Beyazıt Senti'nin tarihi ve kültürel dokusu, medresenin müze olarak işlevlendirilmesiyle daha da ön plana çıkmıştır. Bu, sentin turistik değerini artırırken, aynı zamanda yerli ve yabancı turistlerin senti ziyaret etme motivasyonunu artırmıştır. Geleneksel üretimin olmadığı şehirlerde, turizmin ekonomik bir alternatif olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Kırsal bölgelerde ekonomik kalkınmanın zorunlu hale geldiği durumlarda, müzeler kültürel değişim ve sürekliliğin nasıl gerçekleşebileceğini gösterebilir.¹⁸⁶ Bu sebeple, müzeler bir bölge veya şehrin kültürel çekiciliğini artırır. Turistler, yerel tarih, sanat ve kültürü keşfetmek için müzelere ilgi gösterirler. Bu da turistlerin belirli bir bölgeyi ziyaret etmelerini teşvik eder ve yerel ekonomiye katkı sağlar. Ziyaretçilere tarih, sanat ve bilim hakkında eğitici deneyimler sunar, bilinçlenmesini ve farkındalığını artırırken, yerel ve küresel meselelere duyarlılık kazanmalarını sağlar. Müzelere giriş ücretleri, hediyelik eşya satışları ve müze çevresindeki turizm faaliyetleri, yerel ekonomiyi canlandırır ve istihdam yaratır.

II. Beyazıt Medresesi Müzesi'nin her ziyaretçi için ulaşılabilir olması, kültürel ve tarihi mirasın demokratik bir şekilde paylaşılması açısından büyük önem taşır. Engelli bireylerin ve farklı sosyo-ekonomik gruplardan gelen ziyaretçilerin müzeye erişebilmesi, toplumsal katılımı teşvik eder ve kültürel mirasa daha geniş bir erişim sağlar. Ayrıca, müzenin toplumla daha güçlü bir bağ kurmasını sağlar ve toplumun farklı kesimlerinden gelen insanların kültürel deneyimlerini zenginleştirir. Bu şekilde, herkesin müzeyi ziyaret etme ve tarihi mirasa erişme hakkı olduğu vurgulanır ve toplumsal kapsayıcılığın güçlenmesine katkıda bulunulur.

¹⁸⁵ DİKER, H. F., 2022. Kültür varlıklarının müzeleştirilmesi üzerine. bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design. 4 (2), s.237.

¹⁸⁶ FETHİYE ERBAY, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 1 - 2, s. 40-41. 1997

Medresenin hat sanatları müzesi olarak kullanılmasıyla birlikte, semte gelen ziyaretçiler hat sanatının eşsiz güzelliklerini keşfetmekte imkanı bulmaktadır. Medresenin sanatsal işleviyle semtin sanatsal açıdan önemi desteklenmektedir.

Medrese tarihi atmosferiyle, ziyaretçilere geçmişe dair daha otantik bir deneyim sunar. Bu, modern müzelerde genellikle bulunmayan bir atmosferdir ve ziyaretçilere semtin tarihi ve kültürel dokusunu daha derinlemesine keşfetme fırsatı verir. Bu tarihi atmosfer, hat sanatı konusuyla uyumlu bir bütünlük oluşturabilmektedir.

II. Beyazıt Medresesi'nin restorasyon sonrası müze olarak kullanılmasının medreseye kazandırdığı avantajlar arasında, kültürel etkinliklere ve sergilere ev sahipliği yaparak sanat ve kültür alanında bir platform olarak kullanılması ve tarihi bir yapı olmanın ötesine geçerek, canlı bir kültür ve sanat merkezi haline gelmesidir. (Bkz. Tablo 5.4).

AVANTAJLAR	AÇIKLAMA
Kültürel Mirasın Korunması;	Medresenin müze olarak kullanılması, tarihi ve kültürel mirasın korunmasına katkı sağlar, ziyaretçilere geçmişin önemli bir parçasını deneyimleme fırsatı sunar.
Tarihi Öğrenme Fırsatı;	Müze, ziyaretçilere tarihi bir eğitim ve öğrenme fırsatı sunar, tarih ve kültür hakkında bilgi edinmelerine olanak tanır.
Turizme Katkı;	Beyazıt Medresesi'nin müze olarak kullanılması, turistler için çekici bir cazibe merkezi haline gelir ve bölgeye turizm gelirlerinin artmasına katkı sağlar.
Toplumun Kültürel Zenginliği;	Medrese, yerel toplum için kültürel bir merkez haline gelir, etkinliklere ev sahipliği yaparak toplumun kültürel zenginliğini artırır.
Eğitim ve Araştırma İmkanları;	Müze, öğrencilerin ve araştırmacıların tarih ve sanat alanlarında çalışmalarına olanak tanır, eğitim ve araştırma faaliyetlerine destek olur.
Sanatsal ve Kültürel Etkinlikler;	Medrese, sanatsal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi için bir platform sağlar, sergiler, konferanslar, konserler gibi etkinliklere ev sahipliği yapar.
Tarihi Yapının Yeniden Canlandırılması;	Restorasyon sonrası medrese, eski ihtişamına kavuşur ve tarihi yapının yeniden canlandırılması, şehrin ve ülkenin tarihi kimliğine katkıda bulunur.
Ziyaretçi Deneyimi;	Müze, ziyaretçilere etkileyici bir deneyim sunar, tarihin yapının içinde dolaşma ve geçmişe dair bir yolculuk yapma fırsatı verir.
Sosyal ve Kültürel Etkileşim;	Medrese, farklı kültürlerden ve toplumlardan ziyaretçileri bir araya getirerek sosyal ve kültürel etkileşimi teşvik eder.
Sürdürülebilir Turizm Pratiği;	Tarihi yapının müze olarak kullanılması, sürdürülebilir turizm uygulamalarına katkı sağlar, çevresel ve kültürel hassasiyetleri gözeterek turizm faaliyetlerini yönlendirir.

Tablo 5. 4 Medresenin müze olarak kullanımının getirdiği avantajlar (A.ASLAN)

5.3. BEYAZID MEDRESESİ'NİN MÜZE OLARAK KULLANIMININ GETİRDİĞİ DEZAVANTAJLAR

Türkiye'de tarihi yapıların müze olarak işlevlendirilmesi, kültürel mirasın korunması ve ziyaretçilere açılması açısından önemli bir adımdır. Ancak, bu süreçte dikkatli olunmadığı takdirde olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir. Özellikle II. Beyazıt Medresesi gibi tarihi yapıların müze olarak kullanılması durumunda çeşitli çevresel, yapısal ve mimari açılardan olumsuzluklarla karşılaşılabilir.

Çevresel açıdan, tarihi yapıların müze olarak işlevlendirilmesi çevre koşullarını etkileyebilir. Özellikle artan ziyaretçi sayısı ve turist akını, çevredeki trafik yoğunluğunu artırabilir ve çevre kirliliğine yol açabilir. Ayrıca, yapıların çevresindeki yeşil alanların azalması ve yapılaşma artışı gibi çevresel sorunlar ortaya çıkabilir.

Yapısal olarak, tarihi yapıların müze olarak kullanılması, yapıların fiziksel bütünlüğünü etkileyebilir. Özellikle artan ziyaretçi yoğunluğu, yapıların taşıyıcı sistemlerine ve duvar yapılarına zarar verebilir. Malzeme yorgunluğuna sebebiyet

verir. Bunun sonucunda yeterli bakım ve koruma, yapılmadığı takdirde, yapıların çatı ve duvarlarında çatlaklar oluşabilir. Havalandırmaları düzenli kontrol edilmediğinde nemlenme ve küf gibi sorunlara neden olabilir.

Mimari açıdan, tarihi yapıların müze olarak kullanılması, yapıların orijinalliğini ve estetik değerini olumsuz etkileyebilir. Yapılan müdahalelerin uygun olmaması veya yapıya eklenen modern unsurlar, yapının tarihi karakterini bozabilir ve estetik bütünlüğünü zedeler.

II. Beyazıt Medresesi'nin müze olarak kullanımını her ziyaretçi için ulaşılabilir olması ve bununla birlikte çeşitli önlemler alınmasını da beraberinde getirir. Öncelikle müzelerde, engelli ziyaretçiler için erişilebilirlik standartlarına uygun rampalar, asansörler ve engelli tuvaletleri gibi fiziksel altyapı düzenlemeleri yapılması gerekmektedir. Ayrıca, işitme veya görme engelli ziyaretçiler için sesli rehberlik sistemleri, Braille alfabesi ile yazılmış bilgilendirme panoları ve dokunmatik modeller gibi özel erişim araçları sağlanmalı, farklı dil ve kültürlerle sahip ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak için çok dilli rehberlik ve bilgilendirme materyalleri sunulmalıdır. Bu ihtiyaçlar da yapının orijinal dokusunun göz ardı edilmesine yol açabilir. Bu ihtiyaçlar karşılanırken, yapının özgün dokusu ve mimari özellikleri ön planda tutulmalıdır.

Orijinal işlevinde eğitim amaçlı kullanılan medresenin, müze olarak kullanılmasıyla ziyaretçilerin rahat dolaşımı ve sergilenen eserlerin etkili bir şekilde sunulması mekânsal dönüşüm zorluklarına neden olabilir. Medrese yapıları genellikle avlu etrafında düzenlenmiş odalardan oluşur ve bu odalar öğrenci barınma, derslik ve ibadet alanları olarak kullanılır. Bu mekânların müze sergileme alanlarına dönüştürülmesi, orijinal fonksiyonlarıyla çelişebilir ve mekansal uyumsuzluklar ortaya çıkarabilir.

Medrese yapıları genellikle sınırlı mekanlara sahiptir ve bu nedenle müze olarak kullanıldıklarında sergi alanları, depolama alanları ve ziyaretçi alanları gibi çeşitli ihtiyaçları karşılamak için mekansal sınırlamalarla karşılaşılabilir. Bu durum, müze içindeki mekansal düzenlemeleri ve ziyaretçi akışını etkileyebilir. (Bkz. Tablo 5.5).

DEZAVANTAJLAR	AÇIKLAMA
Çevresel Etkiler;	Artan ziyaretçi yoğunluğu çevre üzerindeki etkiyi artırabilir, trafik sıkışıklığı ve gürültü gibi çevresel sorunlara yol açabilir.
Yapısal Hasar Riski;	Yapı, artan ziyaretçi trafiği ve yapısal değişiklikler nedeniyle yapısal hasar riskiyle karşı karşıya kalabilir.
Mimari Bozulma;	Müze olarak kullanım sırasında yapıya yapılan eklemeler veya müdahaleler, yapının orijinal mimari dokusunu bozabilir.
Yönetim ve Bakım Zorlukları;	Müzenin yönetimi ve bakımı, uzun vadeli sürdürülebilirlik için ciddi bir sorun olabilir ve yetersiz bakım yapıldığında yapıya zarar verebilir.
Ziyaretçi Yoğunluğu;	Müze olarak kullanılmasıyla birlikte artan ziyaretçi yoğunluğu, yapının fiziksel olarak aşırı yıpranmasına ve koruma alanlarının zarar görmesine neden olabilir.
Erişilebilirlik Sorunları;	Yapının turistik bir mekana dönüşmesi, orijinal yapıyı koruma çabalarını zorlaştırabilir ve bazı alanlara erişimi kısıtlayabilir.
Orijinalliğin Kaybı;	Yapı, ticari kaygılar veya turistik beklentiler doğrultusunda yapılan müdahalelerle orijinalliğini kaybedebilir ve tarihi değerini yitirebilir.
Koruma ve Güvenlik Zorlukları;	Artan ziyaretçi yoğunluğu ve yapının müze olarak kullanılması, yapıyı korumak ve güvenliğini sağlamak için daha fazla kaynağın ve çabanın gerekliliğini ortaya çıkarabilir.

Tablo 5. 5 Medresenin müze olarak kullanımının getirdiği dezavantajlar (A.ASLAN)

5.4. BEYAZID MEDRESESİ'NİN HAT SANATLARI MÜZESİ OLARAK İŞLEVİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

II. Beyazıd Medresesi'nin müze olarak kullanılması, mekansal ve mimari plan açısından dikkate alınması gereken önemli unsurları beraberinde getirmiştir. Medresenin genellikle dikdörtgen avlu etrafında düzenlenmiş odaları bulunur. Bu odalar, öğrenci odaları, derslikler, kütüphane ve ibadet alanları gibi farklı amaçlarla kullanılmıştır. Müze olarak kullanılırken, sergi alanları, bilgi panoları ve etkileşimli gösterimler için uygun bir şekilde dönüştürülmüştür. Ancak, yapısal sınırlamalar ve orijinal mekanların korunması, sergi düzenlemeleri ve ziyaretçi akışını planlamayı zorlaştırmıştır.

Mimari plan açısından, II. Beyazıd Medresesi'nin estetik yapısı ve döneminin mimari özellikleri dikkate alınmıştır. Orijinal mimari detayların korunması ve vurgulanması, yapıya özgü bir karakter kazandırmıştır. Ancak, medresenin müze olarak kullanılması, modern müze ihtiyaçlarına uyum sağlamasını gerektirmiştir. Bu da yapıya ek yapılardan kaçınılması ve mevcut yapısal özelliklerin mümkün olduğunca korunması gerektiği anlamına gelir.

Türkiye'deki tek hat sanatı müzesi olan II. Beyazıd Medresesi, Türk toplumu ve Türkiye için büyük bir kültürel miras ve sembolik öneme sahiptir. 1943-1981 yılları arasında Belediye Şehir Kütüphanesi olarak kullanılan yapı restore edilerek, 1984 Ekim ayında toplanan hat eserlerinin sergilendiği bir müze haline dönüştürülmüştür.¹⁸⁷ Bu müze, Türk hat sanatının köklü geçmişini, ustalarını ve eserlerini gelecek nesillere aktarmak adına kıymetli bir kaynaktır. II. Beyazıd Medresesi'nin hat sanatı müzesi olarak işlev görmesi, bu değerli sanatın korunmasına, tanıtılmasına ve yaygınlaştırılmasına katkı sağlar. Aynı zamanda, müze, Türkiye'nin kültürel zenginliğini vurgulayarak ulusal ve uluslararası alanda tanıtımına önemli bir destek sunmaktadır. Bu müze, toplumunun kimliğinin ve mirasının bir parçası olarak benimsenmiş, gelecek kuşaklara aktarılacak üzere önemli bir görev üstlenmiştir.

II. Beyazıd Medresesi Hat Sanatları Müzesi olmasıyla birlikte, zengin hat eserlerinin çeşitliliği ve Türk hat sanatının zengin mirasını sergilemektedir. Bu eserler, farklı dönemlerden gelen ünlü hattatların ustalıklarını ve estetik anlayışlarını yansıtmaktadır. Müze koleksiyonunda Türk ve İslam Eserleri Müzesi tarafından temin edilen hat levhalarının yanı sıra, vakıf teberrükât depolarından alınan yazı sanatı eserleri ve bağışlanan sanat eserleri sergilenmektedir.¹⁸⁸ Osmanlı İmparatorluğu'nun zirvesinde, hattatların kalemlerinden çıkan eserler, sanatın ve estetiğin örnekleridir. *'En ilgi çekici eser ise Şeyh Selim Kadirî tarafından 1880-1887 yılları arasında hazırlanmış olan, oturan insan formu yazıdır.'*¹⁸⁹ Bu eserler hem hat sanatının teknik ustalığını hem de İslam kültürünün derinliğini göstermektedir. Medrese bünyesinde bulunan eserler arasında, Kufi'den nesih ve sülüs hatlarına, meşk edilmiş pek çok eser bulunmaktadır. Bu eserlerden İslam Ansiklopedisinde bahsedilmiştir.¹⁹⁰

II. Beyazıd Medresesi'nin Hat Sanatları Müzesi olarak işlevlendirilmesi, hat sanatı eserlerinin insanlara daha kolay ulaşmasını sağlamak adına büyük bir gerekliliktir. Hat sanatı, Türk kültürünün önemli bir parçası olup, derin tarihi ve

¹⁸⁷ Zübeyde Cihan Özsayiner, "Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi" TDV İslâm Ansiklopedi, 2012, C.41, s.549.

¹⁸⁸ Zübeyde Cihan Özsayiner, "Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi" TDV İslâm Ansiklopedi, 2012, C.41, s.549.

¹⁸⁹ Zübeyde Cihan Özsayiner, "Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi" TDV İslâm Ansiklopedi, 2012, C.41, s.550.

¹⁹⁰ Zübeyde Cihan Özsayiner, "Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi" TDV İslâm Ansiklopedi, 2012, C.41, s.549.

sanatsal değeriyle dikkat çeker. Ancak, bu eserler genellikle özel koleksiyonlarda, müzelerde sergilenir ve geniş kitlelere ulaşmaları sınırlıdır. Beyazıd Medresesi'nin Hat Sanatları Müzesi olarak kullanılmasıyla, bu eserler kamuya daha erişilebilir hale gelmiş ve geniş kitlelere tanıtılabilmektedir. Bu hem hat sanatının yaşatılmasına hem de insanların kültürel ve sanatsal mirasa daha kolay erişmesine katkı sağlamıştır.

II. Beyazıd Medresesinin yapı olarak uygunluğunu incelediğimizde revak bölümünün geniş ve ferah yapısı, müze koleksiyonlarını sergilemek için uygun bir ortam sağlasa da eserlerin çeşitliliği arttıka sergi alanlarının düzenlenmesinde bazı sınırlamalara neden olabilir. İmalatı yapılan teşhir vitrinleri sonra ki süreçte yetersiz kalabilir. Modern müze binaları, değişen sergi ihtiyaçlarına ve kullanıcı taleplerine yanıt verebilmek için esneklik ve modülerlik sağlayacak şekilde tasarlanır. Diğer yandan, medresenin müzeleştirme süreci, yapısal sınırlamalar nedeniyle tasarımı, korunması ve bakımı, modern binalardaki müzelere kıyasla daha karmaşıktır. Medresenin orijinal özelliklerini korumak ve aynı zamanda modern müze ihtiyaçlarına uyum sağlamak için dikkatli bir çalışma gerektirmiştir.

Modern müzelerde kullanılan teknolojisinin medreseye entegre edilmesi uzun tasarım süreçleri sonucunda sağlanmıştır. Yazma eserlerin doğru saklama koşullarında muhafaza edilmesi çok önemlidir. Bu koşullar genellikle ısı, nem, ışık ve havalandırma gibi faktörleri içerir. Eserlerin depolandığı ortamlar dengeli sıcaklık ve nem seviyelerine sahip olması, doğrudan güneş ışığından korunması için teşhir vitrinleri medreseye ve sergilenecek yazma eserele özel tasarlanmıştır.

II. Beyazıd Medresesi'nin hat sanatları müzesine dönüştürülmesi, kapsamlı bir restorasyon sürecini gerektirmiştir. Bu süreç, tarihi yapının özgün dokusunun korunması ve hat sanatlarının sergilenebilmesi için titizlikle planlanmıştır. Restorasyon alışmaları sırasında, medresenin mimari detaylarına zarar vermeden yapılan müdahalelerle, geçmişin ruhunu koruyarak gelecek nesillere aktarılması hedeflenmiştir. Aynı zamanda, hat sanatlarının değerini anlatmak ve sergilemek için uygun bir ortam sağlanmıştır. Bu süreçte, uzmanlar ve sanat tarihçileri, tarihi yapının özgün karakterini ve hat sanatının önemini vurgulayacak bir küratöryel yaklaşım geliştirilmiştir. Restorasyon sürecinde, sadece bir müze oluşturmakla kalmayıp, aynı zamanda Türk kültür ve sanatının zenginliğini vurgulayan bir merkez oluşturmakta amaçlanmıştır.

İstanbul'un tarihî ve kültürel zenginliğini yansıtan Beyazıt Medresesi, Türk Hat Sanatları Müzesi olarak yeniden düzenlenerek, hat sanatının önemli eserlerine ev sahipliği yapmaktadır. Ancak, restorasyon sonrası her odanın benzer teşhir vitrinleriyle ve aynı işlevsel düzenlemelerle donatılması, müzenin potansiyelini tam olarak kullanıp kullanmadığı konusunda ciddi soruları beraberinde getirmektedir.

Bir müze ziyaretinin en önemli unsurlarından biri, ziyaretçilere eserler arasında anlam ve zaman bağlamı kurma fırsatı sunmasıdır. Ancak, Beyazıt Medresesi Türk Hat Sanatları Müzesi'nde her odanın benzer teşhir vitrinleriyle düzenlenmesi, eserler arasındaki çeşitliliği ve gelişim sürecini keşfetme deneyimini zayıflatabilir. Ziyaretçiler, her odada benzer vitrin düzenlemelerini gördükçe, eserlerin zaman içindeki evrimini veya farklı dönemlerdeki sanatçıların tarzlarını keşfetme isteği azalabilir.

Ayrıca, müzenin estetik deneyimi de bu monoton işlevlendirme yaklaşımından etkilenebilir. Her odanın aynı türde vitrinlerle donatılması, ziyaretçilere sunulan görsel deneyimi sınırlayabilir ve müzenin iç mekânlarının estetik çeşitliliğini azaltabilir. Eserlerin teşhir ediliş biçimleri, onların sanatsal ve tarihsel değerlerini vurgulamak yerine, standart bir sunum formatına hapsedilmiş gibi görünebilir.

Beyazıt Medresesi Türk Hat Sanatları Müzesi'nin restorasyon sonrası her odasının aynı teşhir vitrinleri ve işlevde düzenlenmesi, müzenin misyonuna ve kültürel mirasın korunmasına yönelik amacına uygun bir biçimde mi hizmet ediyor, yoksa müzenin zenginliğini ve çeşitliliğini sınırlıyor mu? Bu soruları sormak ve müzenin gelecekteki sergileme ve düzenleme stratejilerini yeniden değerlendirmek önemlidir.

Sonuç olarak, Beyazıt Medresesi Türk Hat Sanatları Müzesi'nin restorasyon sonrası işlevlendirme ve teşhir vitrinleri konusunda yapılan eleştiriler, müzenin kültürel ve sanatsal değerlerini ziyaretçilere daha etkili bir şekilde sunma potansiyelini artırmak için dikkate alınmalıdır. Müze yönetimi, eserlerin çeşitliliğini ve derinliğini vurgulayan yeni yaklaşımlar geliştirerek, ziyaretçilerin daha zengin bir kültürel deneyim yaşamasını sağlamalıdır.

SONUÇ

İstanbul İli Fatih ilçesinde Balabanağa mahallesinde bulunan banisi II. Bayezid Veli Han olan külliye'nin eğitim yapısı olarak 1505-1506 yılları arasında inşa edilen medrese günümüze gelene kadar geçirdiği evreler ile bulunduğu külliye birimlerinin geçmişten beri geçirdiği değişim, yeniden işlevlendirildikten sonra sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla 2014-2021 yılları arasında yürütülen restorasyon çalışmaları sonucunda topluma yeniden kazandırılmıştır.

Kentsel sürdürülebilirlik bağlamında 1983 tarihinde dönüştürüldüğü Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi adıyla yeniden çağdaş müzecilik ilkeleri kapsamında 2014-2021 yılları arasında yürütülen restorasyon çalışmaları aracılığıyla müze yenilenmiş ve yapısal onarımlar tamamlanmıştır.

II. Beyazıt Medresesi'nde gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları, tarihi yapıyı koruma ve gelecek nesillere aktarma amacıyla önemli bir adımdır. Restorasyon sürecinde, onaylı proje doğrultusunda yapıda oluşabilecek yapısal bozulmalar, çatı ve duvar çatlaklarının onarılması, muhdes elemanların kaldırılması gibi problemler titizlikle ele alınmıştır. Güçlendirme yapılması, araştırma raporu sonucu ortaya çıkan veriler doğrultusunda mevcut tezyinatların aslına uygun tamamlanması, üst örtü imalatları gibi yapılan çalışmalar, medresenin tarihi dokusunu koruyarak yapısal bütünlüğünü yeniden sağlamış ve gelecek kuşaklara sağlam bir miras bırakılmıştır.

Tarihi yapıların müze olarak kullanılması, modern yapılarla karşılaştırıldığında, farklı zorluklar ve dinamikler içerir. Tarihi yapılar, genellikle belirli bir tarihi döneme ait mimari özelliklere sahip olup koruma altına alınmış yapılar olarak kabul edilir. Bu nedenle, müzeleştirilirken tarihi dokunun korunması önceliklidir ve yapı içindeki değişiklikler kısıtlı olabilir. Modern yapılarda ise daha fazla esneklik bulunabilir ve daha modern sergileme teknikleri kullanılabilir. Tarihi yapıların müzeleştirilmesi, koruma, restorasyon ve yeniden işlevlendirme gibi süreçler gerektirirken, modern yapılarda ihtiyaçlar doğrultusunda sıfırdan bir müze tasarlanıp inşa edilebilir veya mevcut bir yapı ise ek yapılar veya bölümler ile desteklenir.

Medresede müzeye yönelik imalatlar, teknik zorlukları da beraberinde getirmiştir. Örneğin, tarihi yapıların iç mekânlarının modern müze ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi, altyapı ve güvenlik sistemlerinin entegrasyonu gibi teknik konular

önemlidir. Bununla birlikte, tarihi yapıların yapısı genellikle modern müze gereksinimlerine uygun olmayabilir ve bu uyumsuzluklar, restorasyon sürecini karmaşık hale getirir. Sonuç olarak, tarihi yapıların müzeleştirme süreçleri, hem koruma ilkelerine bağlı kalınması hem de modern müze standartlarının karşılanması gibi farklı zorlukları içerir. Bu süreç, dikkatli planlama ve uzmanlık gerektirir.

KAYNAKÇA

ABİCEL, Mustafa R., “*Kayseri- Merkez Avgunlu Medresesi*” **Vakıf Haftası Dergisi**,1991.

ALAKUŞ, Taner, **İstanbul’daki 16-17. Yüzyıllar Arası Yapıtırılan Osmanlı Padişah Türbelerinin Süslemeleri Mimar Sinan Üniversitesi Tezhip Anasanat Dalı Tezhip Programı Yüksek Lisans Tezi**, Ocak 1990.

ALTINOLUK, Ülkü, **Binaların Yeniden Kullanımı**, YEM Yayın, İstanbul,1998.

Ahunbay Zeynep, "Mimar Sinan'ın Eğitim Yapıları: Medreseler Darülkurrallar Mektepler" Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri, İstanbul,1988.

AŞKUN, İlgi, “*Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı Sinan Devri Medrese Mimarisi*”, **Mısırlı Matbaacılık**, İstanbul,1988

AŞKUN, İlgi., “Sinan Devri Medrese Mimarisi”, **Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı**, İstanbul 1988.

ATÇEKEN, Zeki, “*İnce Minareli Dârü’l-Hadis’in Osmanlılar Zamanında Bakımı ve Kullanılması*”, **Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi**, Özel Sayı III, Konya Aralık 2000.

AYDOĞAN, İŞLER, Nesrin, 2. Bayezid Dönemi İstanbul Cami ve Mescitleri **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi**, Ankara,2015.

AYTEKİN, Zeynep, **Sürdürülebilir Korumaya Yönelik Olarak Tarihi Medreselerin Yeniden İşlevlendirilmesinin Değerlendirilmesi Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Koruma Ve Restorasyon Programı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2022.

AYVANSARAYI, Hüseyin Efendi, Ali Sat’ı Efendi, Süleyman Besim Efendi hz. Ahmed Nezih Galitekin, Hadikatü’l Cevami, **İstanbul Camileri ve Diğer Dini Sivil Mimari Yapıları**, İşaret Yayınları,2001.

- BAKTIR, Mustafa, “*Suffe*”, **İslam Ansiklopedisi**, C. 37,2009.
- BAYRAM, Sadi, “*İstanbul Vakıf Hat Sanatları Müzesinde Bulunan Tılsımlı İki Gömlek ve Kültürümüzde Yeri*”, **Vakıflar Dergisi**, S. XXII. Ankara, 1991.
- BEKEN, Ahmet, İlk Kuruluş Dönemlerinde Medreselerde Dini İlimlerin Öğretimi- Nizamiye ve Müstansırıyye Örnekleri **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Dini Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Adana,2014.
- BOZKURT, Nebi, “*Medrese*”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.28, s. 338, Ankara,2003.
- CANTAY, Gönül, “*Sultan II.Bayezid Külliyesi Medresesi (Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi) Bezeme Programı Yayınlanmamış Raporu*”2015.
- ÇAVDAR, R.Tuba, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin Gelişimi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü Doktora Tezi**,1995.
- ÇETİN, Atilla, “*II. Abdülhamid Devrinde Kütüphanelere Dâir Yayınlanmamış Birkaç Belge*”, **Araştırma Dergisi**, 1985.
- DAĞLI, Yücel, KAHRAMAN, Seyit Ali, **Günümüz Türkçesiye Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul**, Yapı Kredi Yayınları, 2003.
- DEMİRALP, Yekta, Erken Dönem Osmanlı Medreseleri Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İzmir,1997.
- DENKNALBANT, Ayşe, ÇOBANOĞLU Ahmet Vefa, “*Selçuklular VII. Mimari*”, **İslam Ansiklopedisi**, Türk Diyanet Vakfı C.36,2009.
- DİKER, H. F., “Kültür varlıklarının müzeleştirilmesi üzerine” bab **Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design**,2022.
- ERÜNSAL, İsmail E. “*Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi*”, **İslam Ansiklopedisi**, Türk Diyanet Vakfı, C. 43, 2013.
- EYİCE, Semavi, “*İstanbul’da Sultan II. Beyazıd Külliyesi*”, **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.3 S.8, Ağustos 1990.

EYİCE, Semavi,” *Beyazıt II Cami ve Külliyesi*”, **İslam Ansiklopedisi**, Türk Diyanet Vakfı, C.6,1992.

EYÜPGİLLER,Kemal Kutgun, BARLIK VARDI, Tuğba, TORUS, Serda,” *II. Bayezid Hamamı “Türk Hamam Kültürü Müzesi” Restorasyon Uygulamasının Uzun Öyküsü (2002-2015)*, **Vakıf Restorasyon Yıllığı**, 2018.

GELİR, ÇELEBİ, Azize, **Somut Olmayan Kültür Mirası “ İmaret Geleneği” ve Osmanlı İmaretleri Kadir Has Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi** Haziran 2017.

GURLİTT, C., “Die Bauten Adrianopels”, *OA*, I,1910-11.

GÜDER, Aytaç, Anadolu Selçuklu Mimarlığı’nda Medrese ve Darüşşifa ile Türbe İlişkisi **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Türk- İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul,2018.

HÜNERNAMA, Topkapı Sarayı Müzesi C.1, Hazine,1523 f.178a.

KARAGÜLER, Mustafa Erkan KARAGÜLER, “*Beyazıt Camii Medresesi Malzeme Raporu*”, İstanbul Teknik Üniversitesi Deprem Mühendisliği Ve Afet Yönetimi Enstitüsü yayımlanmamış rapor, 2014.

KAYA, Atanur, **Anadolu Selçuklu Medreseleri ve Bugünkü Durumlarının Tespiti (Başlangıcından 1243 Yılına Kadar) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk- İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi**, Haziran 2018.

KOÇU, Reşat Ekrem, “*Bayazıt Camii*”, **İstanbul Ansiklopedisi**,4.Cilt, 1960.

KÖKLÜ, Ahmet, **İstanbul’da 16. Yüzyıl Osmanlı Külliye Bütünlüğünde Medrese Mimarisi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Programı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2005.

KÖPRÜLÜ, M. Fuat, **İslâm ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi**, İstanbul 1983.

KÖYMEN, Mehmet Altay, “Alp Arslan Zamanı Selçuklu Kültür Müesseseleri Üniversiteler”, Selçuklu Tarih ve Medeniyet Enstitüsü, Güven Matbaası, Ankara, 1975.

ÖRS, Yasemin, **Osmanlı Mimarisinde Tabhane Mekânı ve Yapılarının Tarihsel Gelişim Süreci: Fatih Külliyesi Tabhanesi Örneğinde Koruma Sorunları ve Restorasyonu Üzerine Bir Değerlendirme Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve ve Restorasyon Programı**, İstanbul, 2019.

ÖZKAN, Şerife, **Medrese Tabirinin İlk Ortaya Çıkışı Selçuklular Zamanında Medreselerin Kuruluş Sebepleri ve Medrese Eğitimi Selçuk Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Konya, 2007

ÖZSAYINER, Zübeyde, Cihan, **Türk Vakıf Sanatları Müzesinde Bulunan Tezhipli Kuran-ı Kerimler**, Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1999.

ÖZSAYINER, Zübeyde Cihan, “*Türk Vakıfları Hat Sanatları Müzesi, İslam Ansiklopedisi*”, TDV, C.41, 2012.

RENDA, Günsel, **Padişah Portreleri**, Mevlâna Müzesi Albümü, Konya, 1999.

SAKAOĞLU, N., “*Bayezid II*”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 2, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1994.

SIÇRAYIK, Anılcan, **İstanbul’da Eski Eser Tahribi (1908-1938) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2019.

SÜMER, Faruk, “*Selçuklular*”, **Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.36. İstanbul, 2009.

TEKİN Bekir Hüseyin, **İstanbul’daki Mimar Sinan Eseri olan Yeniden İşlevle Dirilmiş Medreselerin Mimari Analizi ve Değerlendirilmesi Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Gebze, 2018.

TEKİNDAĞ, M.C. Şehabeddin, “Medrese Dönemi” **Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul Üniversitesi**,1975.

TURAN, Şerafettin, “*Bayezid II*” **İslam Ansiklopedisi**, Türk Diyanet Vakfı, C.5., İstanbul,1992.

UZUNÇARŞILI, İ.H., **Osmanlı Tarihi İstanbul’un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman’ın Ölümüne Kadar**, Türk Tarih Kurumu Yayını, Cilt 2, Ankara: 1995.

ÜLGEN, Ali Saim, “İstanbul Beyazıt Hamamı Hakkında Kurul Raporu”, Salt Araştırma Arşivi.

ÜNVER, Süheyl Ünver, **İstanbul Üniversitesi Tarihine Başlangıç: Fatih, Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı**, İstanbul 1946.

VANLIOĞLU, GünaY, **II. Beyazıt Camii ve Külliyesi, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Lisans Tezi**, 1960-1961.

WIENER, W.Müller, çev. Ülker Sayın, **İstanbul’un Tarihsel Topografyası**, Yapı Kredi Yayınları,2016.

YAVUZYILMAZ, Ahmet, Anadolu’da XVI. Yüzyıl Osmanlı Medrese Mimarisi (1500-1600) **Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı Doktora Tezi**, Konya,2021.

YILBIRT, Sedat, **İstanbul II. Bayezıt Hamamı Restorasyon Projesi İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, 1991.

YILDIZ, Esra, Konya’daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi **Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Konya, 2003.

YILDIZ, Mehmed Ali, “*Beyazıt’ta Bir Kültür Ortamı: Küllük Kahvesi*” **Mavi Atlas**,2015.

YÜKSEL, Fethi Ahmet, BÜLBÜL Ahmet Hamdi, “İstanbul II. Beyazıt Hamamı’nın Jeolojik Jeofizik Geoteknik Yöntemlerle Zemin İncelemesi” **Dergipark**, 2010.

YÜKSEL, İnci Aydın, **Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid Yavuz Selim Devri**, İstanbul Fethi Derneği Yayınları, İstanbul,1983.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://web.archive.org/web/20070812224122/http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/229/AND40.htm> Erişim Tarihi: 03.10.2023 Erişim Saati: 23:39

https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Bayezid Erişim Tarihi: 04.10.2023 Erişim Saati: 23.46

https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Bayezid Erişim Tarihi: 04.10.2023 Erişim Saati: 23.46

<https://kentrehberi.fatih.bel.tr/webgis/> Erişim Tarihi: 22.10.2023 Erişim Saati: 21.02

<https://the.akdn/en/how-we-work/our-agencies/aga-khan-trust-culture/akaa/restoration-amiriya-complex> Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19:55

<https://whc.unesco.org/en/tentativelists/1720/> Erişim Tarihi: 24.01.2024 Erişim Saati: 19.02

EK 3- Beyazıt Camii Medresesi Malzeme Raporu, İstanbul Teknik Üniversitesi Deprem Mühendisliği Ve Afet Yönetimi Enstitüsü yayımlanmamış rapor

Medrese cephelerinin uzun süreli güneş ışınlarına maruz kalması sonucu renk solması, çatlaklar ve malzeme bozulmaları oluşmuştur. Malzeme raporu önerisi doğrultusunda *'Yüzey kayıpları 5 cm'den az olan taş yüzeylerinde'* müdahale yapılmamış, *'5 cm'den fazla'* olan alanlarda Malzeme raporunda belirtilen *'Taş bloğunun tamamına yakın kısmında 5 cm'den fazla yüzey kaybı görülen durumlarda'* doğal taşlar çürütülmüş, çürütülen alanlara ankraj delikleri açılıp, Küfeki taşı paslanmaz donatı ile mesnetlenmiştir.

Mevcut boşalan derzler tamamen açılmış, malzeme raporunda önerilen *'1 kısım sönmüş kireç+1 kısım küfeki tozu+1,5 kısım 2-3mm altı küfeki kırığı+1/2 kısım 3 mm altı kuvars'* derz harcı ile yeniden kapatılmıştır. *Tüm Çimentolu Sıvaların (Revak Dışı Pembe renkli sıva) sökülerek yerine Horasan sıva yapılması, Kemer alınları tuğla olarak bırakılmış ve malzeme raporunda önerilen '1 Kısım Hidrolik Kireç ve 2 Kısım Agregası' ile derzlenmiştir.*

Yoğun hava kirliliği, asit yağmurları ve endüstriyel atıklar gibi faktörler, yapının cephelerinde korozyon, lekelenme, yosun ve bitki oluşumuna neden olmuştur. *'80 µ altı dolomit agrega veya yerine garnet kumu kullanılarak, 1-1,5 atm. basıncı geçmeyecek şekilde, kontrollü kumlama önerisine istinaden cephe taşlarına öneriye uygun kumlama ile temizlik yapılmıştır.*

Tarihi yapıların cephelerine sürülen su itici, yapıların dış etkenlere karşı korunmasını sağlamak amacıyla kullanılması gereken bir malzemedir. *'silan-siloksan türünde'* su itici medrese cephelerine uygulanmıştır. Silan-siloksan su iticileri, silan ve siloksan bileşenlerinden oluşur ve bu bileşenlerin bir araya gelmesiyle yüzeyin hidrofobik özellikler kazanmasını sağlamaktadır. Yağmur suyunun yüzeyden kolayca akması ve yapı malzemelerinin zarar görmesi önlenmekte, yüzeylerdeki küf ve mantar oluşumunu da engellemektedir.

Ek 4- Malzeme raporunda yer alan örneklerin alındığı kısımlar ve kodları
(A.ASLAN)

Ek 5- Malzeme raporunda yer alan örneklerin alındığı kısımlar ve kodları (A.ASLAN)

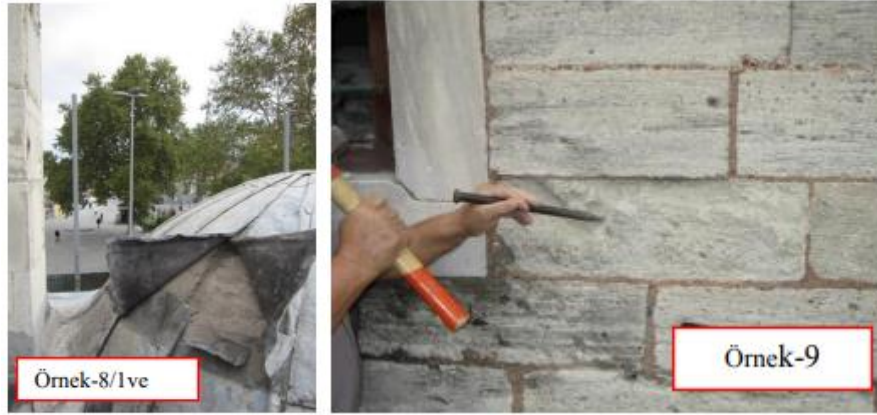
Ek 6- Malzeme raporunda yer alan örneklerin alındığı kısımlar ve kodları

Ek 7- Malzeme raporunda yer alan örneklerin alındığı kısımlar ve kodları

Ek 8- Malzeme raporunda yer alan örneklerin alındığı kısımlar ve kodları

Ek 9- Örnek alma çalışmaları ve kodlama sistemi

Örnek No	Tanımı	Alınma Yeri
Örnek-1/1	Derz Harcı	5 Nolu odadan alınan örnek
Örnek-1/2	Tuğla	5 Nolu odadan alınan örnek
Örnek-2/1	Kireç Sıva	5 Nolu oda Kubbesinden alınan özgün sıva
Örnek-2/2	Horasan Sıva	5 Nolu oda Kubbesinden alınan özgün sıva
Örnek-3	Derz harcı	Oda 5 ve 6 arası- düz duvardan alınan derz harcı
Örnek-4/1	İnce Sıva-Kireç Harcı	Revak Kubbeleri Kemer altı Sıvası-RKK22 Kemerli
Örnek-4/2	Kaba Sıva-Horasan (Kıtlıklı)	Revak Kubbeleri Kemer altı Sıvası-RKK22 Kemerli
Örnek-5	Derz Harcı	Revak Kubbeleri Kemer altı Harcı-RKK22 Kemerli
Örnek-6/1	Derz harcı	Revak Taş Örgüsü - Derz harcı
Örnek-6/2	Doğal Taş	Revak Taş Örgüsü – Doğal Taş (Küfeki)
Örnek-7	Çimentolu Sıva	Revak Dışı Pembe renkli sıva
Örnek-8/1	Samanlı Toprak	Kubbe Örtüsü Altı (2 cm)
Örnek-8/2	Samanlı Toprak	Kubbe Örtüsü Altı (3 cm)
Örnek-9	Doğal taş	Kuzeybatı Cepheden alınan – Küfeki Taşı

Ek 10- Harç ve sıva örneklerinin asit kaybı-kızdırma kaybı analiz sonuçları

Örnek	Asit Kaybı (%)	Kızdırma Kaybı (%) 500 C	Kızdırma Kaybı (%) 1100 C	CO ₂ /H ₂ O Oranı* (%)	Bağlayıcı/ Agregat Oranı(Ağırlıkça) (%)
Örnek-1/1	52.3	1.6	21.3	13.3	1 Kısım Kireç 0.9 Kısım Agregat
Örnek-1/2	-	1.4	2.51	-	Harman Tuğlası
Örnek-2/1	80.6	5.1	41.0	8.04	1 Kısım Kireç +Kıtlık 0.24 Kısım Agregat
Örnek-2/2	48.7	5.8	26.3	4.53	1 KısımKireç+Puzzolan 1.05 Kısım Agregat
Örnek-3	31.2	2.0	16.9	8.45	1 Kısım Kireç 2.21 Kısım Agregat
Örnek-4/1	91.5	5.1	43.2	8.47	1 Kısım Kireç+Kıtlık 0.10 Kısım Agregat
Örnek-4/2	40.2	4.8	25.8	5.38	1 KısımKireç+Puzzolan 1.49 Kısım Agregat
Örnek-5	49.4	4.3	21.4	4.98	1 KısımKireç+Puzzolan 1.02 Kısım Agregat
Örnek-6/1	45.8	7.2	26.9	3.74	1 KısımKireç+Puzzolan 1.18 Kısım Agregat
Örnek-6/2	80.7	0.4	42.6	-	Doğal Taş-Küfeki
Örnek-7	19.3	1.47	31.5	21.43	1 kısım Çimento 4.18 Kısım Agregat
Örnek-8/1	30.9	5.7	23.8	-	Samanlı Toprak
Örnek-8/2	12.1	7.4	23.8	-	Samanlı Toprak
Örnek-9	83.2	0.6	41.2	-	Doğal Taş-Küfeki

Ek 11- Harç ve sıva örneklerinde yer alan agregaların tane boyutu dağılımı, elek analizi

Örnek	Tanımı	8 mm	4mm	2mm	1mm	0.5mm	0.25mm
Örnek-1/1	Derz harcı	100	95	63	21	8	3
Örnek-2/1	Kireç Sıva	100	100	62	30	18	5
Örnek-2/2	Horasan Sıva	100	93	58	34	20	6
Örnek-3	Derz harcı	100	97	62	15	7	1
Örnek-4/1	İnce Sıva-KireçHarcı	-	-	-	-	-	-
Örnek-4/2	Kaba Sıva-Horasan	100	91	64	39	25	10
Örnek-5	Derz Harcı	100	75	54	33	18	8
Örnek-6/1	Derz Harcı	100	34	23	14	8	3
Örnek-7	Çimentolu Sıva	100	85	51	32	16	5
Örnek-8/1	Samanlı Toprak	100	80	56	34	18	6
Örnek-8/2	Samanlı Toprak	100	57	43	29	18	7

Ek 12- Harç ve sıva örneklerinin fiziksel özellikleri

Örnek	Tanımı	Ağırlıkça Su Emme Oranı (%)	Özgül Kütle (g/cm ³)
Örnek-1/1	Derz Harcı	25.9	2.66
Örnek-1/2	Tuğla	18.8	2.56
Örnek-2/1	Kireç Sıva	39.7	2.32
Örnek-2/2	Horasan Sıva	34.4	2.45
Örnek-3	Derz harcı	21.8	2.63
Örnek-4/1	İnce Sıva-Kireç Harcı	42.5	2.32
Örnek-4/2	Kaba Sıva-Horasan (Kıtıklı)	32.7	2.40
Örnek-5	Derz Harcı	31.0	2.52
Örnek-6/1	Derz harcı	23.3	-
Örnek-6/2	Doğal Taş	3.2	2.67
Örnek-7	Çimentolu Sıva	11.8	2.59
Örnek-8/1	Samanlı Toprak	-	2.35
Örnek-8/2	Samanlı Toprak	-	2.44
Örnek-9	Doğal taş	6.4	2.71

Ek 13- Analiz sonuçlarına göre önerilen malzeme ve oranları

Örnek	Tanımı	Bağlayıcı/ Agrega Oranı (Ağırlıkça) (%)
Örnek-1/1	Derz Harcı	1 Kısım Kireç 2 Kısım Agrega
Örnek-1/2	Tuğla	Harman Tuğlası
Örnek-2/1	Kireç Sıva	1 Kısım Hidrolik Kireç + Kıtık 1.0 Kısım Agrega
Örnek-2/2	Horasan Sıva	1 Kısım Hidrolik Kireç + Tuğla Tozu 2.0 Kısım Agrega
Örnek-3	Derz harcı	1 Kısım Hidrolik Kireç 2 Kısım Agrega
Örnek-4/1	İnce Sıva-Kireç Harcı	1 Kısım Hidrolik Kireç+Kıtık 1.0 Kısım Agrega
Örnek-4/2	Kaba Sıva-Horasan (Kıtıklı)	1 Kısım Hidrolik Kireç + Tuğla Tozu 2.0 Kısım Agrega
Örnek-5	Derz Harcı	1 Kısım Hidrolik Kireç 2.0 Kısım Agrega
Örnek-6/1	Derz harcı	1 Kısım Hidrolik Kireç 2.0 Kısım Agrega
Örnek-6/2	Doğal Taş	Doğal Taş-Küfeki
Örnek-7	Çimentolu Sıva	Önerilmemektedir. (*)
Örnek-8/1	Samanlı Toprak	Samanlı Toprak (2 cm)
Örnek-8/2	Samanlı Toprak	Samanlı Toprak (3 cm)
Örnek-9	Doğal taş	Doğal Taş-Küfeki